

Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)

El-Futuhāt el-Mekijje

Preveli Sejjid Hadžiefendija Salih Ibrišević i Ismail ef. Ahmetagić

Odabrana Poglavlja

O Spoznaji Stvaranja Iz Prisustva Muhammedijskog

O Spoznaji Stupnja Iščežnuća (Fena)

O Spoznaji Nivoa Tajne

O Pronicljivosti (Firasat)

O Snovima (Ru'ja)

O Spoznaji Ljubavi

O Spoznaji Ogovaranja

O spoznaji jednog od Kutbova

Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)

El-Futuhāt el-Mekijje

Poglavlje 311-to

O spoznaji posebnog nevidljivog stvaranja iz prisustva Muhamedijskog

Znaj da sam one noći dok sam pisao ovo poglavlje imao san kojim sam se obradovao. Probudio sam se i sastavio stih koji sam prethodno razradio u sebi, a taj stih je iz oblasti hvalisanja:

*U svakoj epohi
Postoji neko po kome se ta epoha zove
Ja sam taj neko
Do kraja ove epohe*

To je stoga što ja nisam do dan danas upoznao nikoga ko se je više od mene obistinio na poziciji robovanja. Ako takav i postoji, on je sličan meni. Ja sam dosegao krajnje domete robovanja. Ja sam čisti i potpuni rob koji ne zna pri sebi da ima težnje ka gospodarenju.

Jednog je dana viđen Utbetul Gulam kako se u svom hodu uznosito kočoperi pa mu bi rečeno: 'O Utba, otkud ta hvalisavost kod tebe? Mi do danas to nismo vidjeli pri tebi. On reče 'Neko poput mene ima pravo da se hvališe, a kako i ne bi kad saznadoh ko mi je Gospodar a ja Njegov rob!'

Znaj da u svakom vremenu i na svakom nivou mora postojati jedna istaknuta osoba, čak i među zanatlijama i u svakoj naučnoj disciplini. Kada bi se istražilo ovo vrijeme našli bi da je stvar upravo onakva kako smo i objasnili.

Robovanje je jedan od nivoa, a Allah Uzvišeni mi ga je poklonio kao dar. Ja ga nisam postigao trudom već posebnim božanskim odlikovanjem i odabiranjem. Nadam se da će ga Allah zadržati pri meni i da me neće odvojiti od njega sve dok se ne sretnem s Njim u tom stanju (na jedan određeni način)... 'Pa neka se tome raduju, a to je bolje od onoga što oni skupljaju.'

Znaj da je ovaj stepen, stepen posebnog stvaranja a to je objašnjenje i izraz za sami početak u stvaranju svakog stupnja i stanja. Rekao je Uzvišeni 'I Mi ćemo vas stvoriti na način vama nepoznat'. Da se ovdje radi o vraćanju naših duhova našim tijelima u baš ovoj konstituciji u kojoj smo stvoreni na ovom svijetu, tada ne bi bile ispravne riječi Uzvišenog '...na način vama nepoznat.' Zaista je rekao Uzvišeni 'Vama je poznato vaše prvo stvaranje, pa zašto se ne prisjetite' i rekao je 'Kako vas je prvi put (u početku) stvorio tako ćete se i vratiti' tj. onosvjetskim stvaranjem koje nalikuje ovosvjetskom po tome što mu nema primjera, jer nas je Allah stvorio bez prethodnog primjera pa će nas (i na onom svijetu) stvoriti bez prethodnog primjera.

Ako neko kaže 'Pa kakva je onda svrha Njegovih riječi ...tako ćete se i vratiti' mi kažemo da se tu obraća ljudskim duhovima da će se vratiti upravljanju tijelima na onom svijetu kao što je to bio slučaj i na ovom svijetu u skladu s konstitucijom u kojoj su stvoreni, i nakon izlaska iz njihovih grobova u toj (onosvjetskoj i novoj) konstituciji i kao što će neki izaći '...iz vatre kada će izrasti kao što izraste i isklija sjeme iza nanosa bujice' iako On posjeduje moć da povрати tu istu strukturu (kakva je bila na ovom svijetu). Međutim On to neće. Zato je s tim i povezao svoje htijenje pa je rekao Uzvišeni 'Zatim će ga kada bude htio proživiti' tj. na takvoj (onosvjetskoj) konstituciji, a u slučaju da je ona istovjetna (ovosvjetskoj) i ista, onda bi rekao 'Zatim ga proživljava'.

Vratimo se onome što želimo objasniti tj. pojedinim znanjima o ovom stepenu, a to je znanje oko kojeg se ovaj stepen okreće.

Svijet je u stvari dva svijeta a prisustvo dva prisustva, premda postoji i treće prisustvo koje se javlja kada se njih dva sastave i objedine. Prvo prisustvo je

prisustvo nevidljivog i njemu pripada nevidljivi svijet. Drugo prisustvo je prisustvo osjetilno i vidljivo pa se njegov svijet naziva pojavnim svijetom. Očni vid spoznaje ovaj svijet a srčanim vidom spoznaje se svijet nevidljivog. Iz njihovog objedinjavanja proizilazi prisustvo i svijet mašte. Taj svijet mašte manifestira značenja u osjetilnim likovima poput znanja u liku mlijeka, stabilnosti u vjeri u liku lanaca, islama u liku stuba, vjerovanja u liku užeta, pojave Džibrila u liku Dihje el-Kelbija, a Merjemi se oprimjerio u liku muškarca bez ikakve mane. To je slično kao što se pojavljuje crnina kada se pomiješaju hrastove šišarke i galica (u procesu pravljenja tinte) a pri njima nije postojala ta osobina u stanju njihove odvojenosti.

Zato je prisustvo mašte najprostranije od svih prisustava jer ona objedinjuje oba svijeta, svijet nevidljivog i pojavni svijet. Prisustvo nevidljivog ne obuhvata vidljivi svijet pošto u njemu ne preostaje nikakva praznina (kojom bi obuhvatio pojavni svijet). Isto je sa prisustvom pojavnog. Saznao si bez sumnje da je prisustvo i ravan mašte najprostranije bez sumnje. Tvoja osjetila i struktura su ti u tebi samom omogućile da vidiš značenja i duhovna bića kako se pričinjavaju i pokazuju u tvojim očima u osjetilnim likovima, na način da kada se desi promjena i uticaj na ovom otjelovljenom liku to automatski ima uticaj na značenja pokazana otjelovljenim u njemu samome tj. tom liku.

Bez sumnje si ti kao čovjek pozvaniji za prisustvo i ravan mašte od značenja i duhovnih bića jer u tebi postoji moć i snaga mašte, koja je jedna od tvojih snaga odnosno moći koju ti je Bog dao tvojim stvaranjem. Ti si pozvaniji za upravljanje i raspolaganje maštom od značenja jer značenje nije opisano snagom mašte, niti su duhovna bića Najvišeg svijeta opisana snagom mašte u njihovom stvaranju i nastanku. I pored ovoga oni se razlikuju u ravni mašte po pitanju pojavljivanja u likovima. Ti si pozvaniji od njih da se možeš otjeloviti i oprimjeriti u mašti jer je u tebi prisutna ova ravan odnosno dimenzija u svojoj zbilji. Običan svijet ne poznaje mogućnosti mašte niti ulazi u nju izuzev kada spava (tj. ulazi u svijet mašte a da i ne zna da je to u stvari mašta) pa njegove osjetilne snage budu usmjerene njoj.

Božija elita vidi to na javi usljed toga što oni posjeduju snagu obistinjenja u njoj tj. mašti. Tako čovjekovo pojavljivanje u nevidljivom svijetu i na ravni mašte bliže je i primjerenije (nego kod duhovnih bića), naročito zbog toga što on po svom stvaranju posjeduje dimenzije koje potpadaju pod nevidljivi svijet a ta njegova nevidljiva dimenzija je njegov duh, a takođe je prisutan pojavnom svijetu svojim tijelom koji je njegova pojavnost i vidljiva dimenzija. Slučaj nije takav kod duhovnog bića jer ono ne može ući u pojavni svijet izuzev oprimjeren u svijetu mašte pa ga osjetilo vidi u mašti kao oprimjereni lik bilo na snu ili javi.

Ako čovjek ima odliku da se pojavi u nevidljivom svijetu, njemu to svakako i pripada jer se on zbiljski time odlikuje u tom svijetu ali ne u smislu mašte, već pomoću njegovog duha kojeg ne registruje osjetilo a koje pripada nevidljivom svijetu. Ako on pak hoće da se kao duhovno biće da se pojavi otjelovljenim u svijetu nevidljivog, potrebna mu je za to pomoć njegovog duha vezanog za upravljanje njegovim fizičkim tijelom. Tako je on bliži tome da se oprimjeri u nevidljivom svijetu nego su to duhovna bića koja se oprimjere u liku u pojavnom svijetu.

Ovaj stupanj se zarađuje i postiže slično slučaju Kadib el-Bana, smilovao mu se Allah, koji je posjedovao ovaj stupanj.

Čovjek ima moć koju ne posjeduje nevidljivi svijet. Tako je u njegovoj moći mogućnost da se pomoću svog duha oprimjeri u nekom drugom liku u pojavnom svijetu. Tako se čovjek može pojaviti u bilo kojem liku koji želi od likova Ademovih sinova kao što je i on sam, ili u likovima životinja, biljaka i anorganskog svijeta. (Jer svaki čovjek u sebi ima potencijal da izraste u savršenog čovjeka koji je spram svih ostalih svorenja poput sjemenke na jednom stablu tj. stablu postojanja koje ima svoje korijene, trup, grane, grančice, listove, cvjetove i eto plodove. Savršen čovjek je poput sjemenke na tom stablu koja u sebi nosi cjelokupan potencijal i snagu tog stabla tako da se iz nje ponovo može razviti stablo sa svim njegovim pojedinačnim likovima. Ostala stvorenja, pa i ona najodabranija tj. meleki su na stupnju pojedinih dijelova tj. likova tog stabla postojanja i ne posjeduju mogućnosti savršenog čovjeka koji je siže čitavog svijeta, a u sufijskoj terminologiji svijetom se naziva sve izvan Boga iako tu nema ništa izvan Njega) Ovo se je dešavalo njima tj. najodabranijoj eliti božanskoj.

Obavijestio me jedan od šejhova Allahovog puta, a taj šejh važi kod mene kao pouzdan i pravedan čovjek, pa sam se od njega okoristio po ovom pitanju. Reče mi 'Obavijestiću te o nečemu čemu sam bio svjedok a što potvrđuje tvoje kazivanje. Bio sam u društvu čovjeka kojem je pripadao ovaj stupanj a da ja o tome nisam ništa znao. Zatražio sam da mu pravim društvo od Bagdada do Mosula u karavani hodočasnika koji su se vraćali sa hadža. Rekao mi je 'Pošto si tako odlučio namoj mi predlagati ni hrane ni pića dok ti ja to ne zatražim!' pa mu ja dadoh svoju riječ na ovo. On je bio čovjek u godinama, jahao je, a ja sam išao pješke nedaleko od njega kako bi mu bio na usluzi. Razbolio se je od dijareje i oslabio je a to mi je teško padalo. Nije imao kod sebe lijeka kojim bi zaustavio bolest i koji bi mu omogućio odmor. Rekoh mu 'O moj gospodine, pošalji me onom čovjeku koji je vođa na putu za Sandžar kako bi od njega uzeo lijek!' on me pogleda s prijekorom i reče 'Drž' se svog obećanja' te je zašutio nakon

toga. Kako se njegovo stanje pogoršavalo nisam mogao šutjeti. Karavana je bila zastala da prenoći, upališe se baklje i ljudi se uputiše vodi karavane za Sandžar. On bijaše crni sluga i ljudi su se okupili pred njim. Oni bolesni su od njega tražili lijek za svoju bolest.

Rekoh mu 'O moj gospodine, smiri mi srce i otkloni moju brigu. Naredi mi da ti od onog čovjeka donesem lijeka' na šta se on nasmija pa mi reče 'Otiđi do njega!' Stigoh tamo a on me prije toga nije poznavao niti sam ja bio u stanju i odori koja bi zahtijevala uvažavanje. Priđoh mu plašeći se da me ne otjera pošto je bio u velikom poslu. Stadoh pred njega u mnoštvu svijeta. Kad mu je pogled pao na mene, ustade i posadi me da sjednem. Poselami me s radošću i širokogrudo i upita me šta me je dovelo ovdje. Ispričao sam mu o šejhovom stanju i njegovoj bolesti pa on naredi pomoćniku da donese najbolji lijek, izvini mi se i reče 'Nisi se trebao ni zamarati dolaskom, trebao si nekoga poslati.'

Ustao sam da napustim šator a on ustade sa mnom i posla ispred mene čovjeka s bakljom. Oprostih se s njim nakon nekoliko koraka, a on naredi bakljonoši da ide preda mnom. Rekoh mu da nema nikakve potrebe za tim bojeći se da će šejh to smatrati za previše, pa se bakljonoša vrati.

Zatekao sam šejha u istom stanju u kojem sam ga ostavio, a on mi reče 'Gdje si, šta radiš?' Rekoh mu 'Vašim blagoslovom, medicinar me je počastio a nije me poznavao niti sam ja njega' pa sam mu sve ispričao do u detalje. Šejh se nasmija i reče 'O Hamide, ja sam bio taj koji te je počastio, a ne medicinar, bez sumnje. Vidio sam tvoju brigu za mene zbog moje bolesti pa sam htio olakšati tvome srcu, pa sam ti naredio da odeš kod njega, a plašio sam se da te ne otjera i ostavi kao što to čini ostalom svijetu pa da se ne vratiš slomljena srca. Napustio sam svoje tijelo i oprimjerio ti se u njegovom liku, počastio te i odao ti poštovanje i učinio sam s tobom to što si i vidio dok nisi otišao. Evo tvoga lijeka meni ne treba!' Bio sam zaprepašten. Reče mi 'Ne žuri u zaključku, nego otiđi kod medicinara pa vidi kako će sada postupati s tobom.' Otišao sam do njega i poselamio ga, a on mi nije čak ni selama htio primiti, nego me otjera. Nađoh se u čudu. Vratio sam se šejhu i ispričah mu šta mi se zbilo. On reče 'Eto šta sam ti rekao!' Rekoh mu 'O čuda, kako ste se samo pretvorili u crnog slugu?', a on mi reče 'Stvar je bila upravo onakva kako si i vidio.'

Obilate su priče poput ove o velikanima. Ovo slični nauci o magiji, ali to nije magija. Razlika između nas na ovom stupnju i magije je ta da kada nešto jedeš po magiji, jedeš a ne osjetiš se sitim. Ono što se iz te oblasti pojavi ili što dobiješ to biva tako samo u tvojim očima. Kada tu stvar pokušaš pronaći, ne nalaziš je. Kad ti onaj ko prakticira ovu nauku pokaže da si ušao u kupatilo, ti kada

poslije dođeš sebi, ne vidiš da je to tako stvarno. Sve ono što vidiš na takav način slično je onome što viđa snivač na snu, pa kada se probudi on ne nalazi ni traga od onoga što je viđao. Ko prakticira magiju, takav ima kontrolu nad tvojom maštom korištenjem specifičnosti imena ili slova ili drugih mogućnosti. Magije ima više vrsta. Najgrublja vrsta je korištenje halucinogenih sredstava a najprefinjenija je izgovaranje riječi kojima mađioničar odvoji vid posmatrača od osjetila i preusmjeri ga na njegovu maštu pa on tada viđa slično snivaču na snu iako je budan.

Stupanj koji smo spomenuli u vezi božijih ljudi nije ovakav. Ako u tom stanju ti nešto pojedest zasitiš se, ako dobiješ nešto poput zlata ili odjeće ili bilo šta, to ostaje s tobom u svom nepromijenjenom stanju. Mi smo lično doživjeli to na ovom stupnju i kušali smo to na početku našeg puta pomoću duhovnosti Isa a.s.

Zato je Muhammed a.s. (pošto je zabranio da se tokom mjeseca Ramazana poste i noći) kada je bio upitan 'O Poslaniče, pa ti postiš i noći i dane?' rekao 'Ja nisam poput vas. Ja konačim kod Hranitelja koji me hrani i Pojitelja koji me napaja', a kako to stoji u drugoj predaji 'Moj me Gospodar hrani i napaja.'

U toj grupi kojoj se obratio u to vrijeme nije bilo nikoga ko je imao ovaj stupanj. On nije rekao ja nisam kao ostali ljudi. Kada bi on (u tom stanju) primao hranu, zasitio bi se pa je postio i noći zadržavajući svoju uobičajenu snagu. Pošto je to hranjenje bilo iz prisustva i ravni mašte, a ne sa ravni osjetila, njemu je a.s. bio omogućen post neprekidno i čitave noći.

Vidjeli smo da se je Džibril pojavio u osjetilnom liku kao poznati čovjek kao što je bila njegova pojava u liku Dihje, a drugom prilikom kao nepoznat čovjek. Do nas nije doprlo da se on javljao u nevidljivom svijetu u liku drugog meleka, pa se Džibril ne pojavljuje među melekima niti u nevidljivom svijetu u liku Maikaila ili Israfila. Zato je Uzvišeni za njega rekao 'Nema nijedan od nas a da mu ne pripada poznati stupanj.'

Vidjeli smo čovjeka koji je imao tu moć da se oprimjeri i pojavi u liku drugog čovjeka. Tako se Zejd pojavljuje u liku Amra, a melecima nemaju tu moć u nevidljivom svijetu. Kao što se Džibril pojavio u ljudskom liku, tako se pojavljuje čovjek u nevidljivom svijetu u liku meleka i to u bilo kojem melekskom liku koji hoće.

Još čudnije od ovoga je to što je jedan od zaljubljenika u Allaha od ljudi ovog puta ušao jedne prilike kod šejha pa mu je šejh govorio o ljubavi. Neki od onih koji su bili u blizini vidjeli su da je taj zaljubljenik ušao kod šejha. Od govora

ovog šejha o ljubavi taj se zaljubljenik nije prestajao sam od sebe topiti i to fizički, sve dok se nije pretvorio u lokvu vode ispred šejha što je bilo usljed snage obistinjenja ovog zaljubljenika. Kad su ljudi koji su primjetili da je taj zaljubljenik ušao došli kod šejha upitaše 'Gdje je onaj što je ranije ušao, nismo ga vidjeli kad izađe?' On im reče 'Ova voda preda mnom, to je taj zaljubljenik. Vidješe samo malu lokvu vode na hasuri ispred šejha. A ti pogledaj kako se on vratio svojoj osnovi iz koje je i stvoren. Gdje li su samo otišli ti njegovi dijelovi?

Znaj da je čovjeku na ovom božanskom putu data moć da se u ovoj ovosvjetskoj konstituciji i stvaranju pojavi u kom hoće liku, kao što se u onosvjetskoj konstituciji i nastanku može javljati u kom hoće liku. Ta moć je u samoj osnovi ovog ovosvjetskog lika, međutim ne dopijeva svako do spoznaje ove osnove. Na to se odnose riječi Uzvišenog '... Koji te je stvorio, savršeno te uobličio i uravnotežio (odmjerio) te' a to se odnosi na vidljivu čovjekovu konstituciju, a zatim je rekao '...i Koji te je na kojem je htio liku (složeno) stvorio.' To znači da ova savršena i uravnotežena konstitucija ima predispoziciju da poprimi sve likove, pa Allah Uzvišeni čini da se to stvorenje pojavljuje u kojem god liku On hoće. Podučio nas je time da je ovom stvorenju data mogućnost i potencijal da može poprimiti bilo koji lik. Slično ovome su Njegove riječi '... A zatim ga stvara kao drugo stvorenje' nakon kompletiranja oblika čovjekovog vanjskog lika, pa mu je naznačio lik od likova koje može poprimiti svojom moći i konstitucijom.

Kada čovjek božanskim otkrovenjem sazna da je u svojoj osnovi i zbilji takav da ima mogućnost i potencijal poprimanja likova, on će se potruditi da pribavi sredstva koja će ga dovesti do spoznaje toga. Kada mu se da u tome otkrovenje, on se može pojaviti u pojavnom svijetu u bilo kojem liku od likova pojavnog svijeta, kao što se može pojaviti u nevidljivom i melekskom svijetu u kojem hoće liku od njegovih likova. S napomenom da je razlika između nas i stanovnika nevidljivog svijeta ta da kada se čovjek duhovno pojavi duhovnim bićima nevidljivog svijeta oni znaju da je to biće koje se pojavilo iz fizičkog svijeta u duhovnom svijetu. Ljudi u pojavnom svijetu vide duha koji se otjelovio, ne znajući da je to u stvari duh koji je uzeo fizički lik dok im se na to ne skrene pažnja. Kao što je rekao Poslanik a.s. kada mu je došao Povjerljivi duh u liku čovjeka jako bijele odjeće i izrazito crne kose; prenosilac predaje kaže 'Niko ga od nas nije poznao. Sjeo je ispred Allahovog Poslanika s.a.v.s. pa je svojim koljenima dotakao Poslanikova koljena, a svoje dlanove stavio na Poslanikova stegna.' Zatim je spomenuo hadis u kojem ga je pitao o Islamu, Imanu (vjeri), Ihsanu (ljepoti/ dobročinstvu), o smaku svijeta i njegovim predznacima. Kada je završio s pitanjem ustao je i otišao. Kada je zamakao, rekao je Poslanik a.s. svojim drugovima 'Znate li ko je bio ovaj čovjek?' a u drugoj predaji se kaže

'Vratite mi tog čovjeka', pa pošto ga ne mogaše naći rekao je a.s. 'To je bio Džibril. Došao je da ljude podučí njihovoj vjeri.'

Pojedini ljudi prepoznaju duhovna bića kada se u vanjskom svijetu otjelove u liku nekog drugog čovjeka ili liku neke druge vrste. To ne zna svako. Oni takođe razlučuju lik otjelovljenih duhovnih likova (značenja) od likova koji se projiciraju iz njih samih tj. iz njihove mašte. Oni to razlučuju pomoću raznih znakova koji su im poznati. Ja sam te znakove spoznao i obistinio se na njima pa ja razlučujem i raspoznajem duhove koji se otjelove izvana ili iznutra od likova stvarnih tjelesnih. Običan svijet to ne zna.

Svi meleki prepoznaju čovjeka kada se pojavi kao duh među njima ma u kojem se njihovom liku pojavio ili u nekom neobičom liku kojeg nisu prije vidjeli. Oni su u prednosti po tom pitanju u odnosu na običan svijet, ali njima nedostaje mogućnost da se pojave u svome svijetu u likovima drugih meleka kao što se mi u našem svijetu, ako posjedujemo ovu poziciju i stupanj, pojavljujemo u liku naše vrste.

Neka je čist od svega što Mu ne dolikuje Sveznajući, Mudri, Onaj koji je odredio sve stvari i Koji ima apsolutnu moć nad njima! Nema boga osim Njega, Znanog i Moćnog.

Znaj da je osnova ovog što smo spomenuli u vezi ovog pitanja uistinu stvar znanja po pitanju božanskih pojava. Svijet u svojoj cjelokupnosti, čovjek kao njegov sažetak i melek sa svojom snagom, na liku su stupnja jedne od različitih božanskih pojava u različitim likovima. Zbilju tih likova u kojima se dešavaju promjene odnosno transformacije istinski zna samo onaj ko ima stupanj mogućnosti transformacije u koji god lik hoće pa makar se (iz odgoja prema Bogu i iz uvidavnosti prema Njegovom ustroju svijeta) i ne pojavljivao u njima. Ovaj stupanj posjeduje samo čisti i potpuni rob kome njegov stupanj robovanja ne dozvoljava da u bilo čemu oponaša svog Gospodara.

Takav snagom svoga obistinjenja na poziciji robovanja iščezava, zaboravlja na sebe i trudi se da se (iz uljudnosti prema Bogu) drži na odstojanju od znanja o mogućnosti promjene likova i to u smislu kao da ne zna da posjeduje te mogućnosti iz poštovanja prema stupnju svog Gospodara koji se je time opisao (tj.promjenom lika). Da ovo u osnovi nije nešto što je božansko i da Bog ne posjeduje to u sebi, tada ova stvarnost promjene likova ne bi mogla ni nastati u svijetu jer je nemoguće da u svijetu bude neki fenomen koji nema svog uporišta u božanskoj zbilji, ma u kojoj formi to bilo. Kada bi to bilo moguće, tada bi u postojanju bilo nešto izvan Allahovog znanja, jer On zna stvari znanjem o sebi

samome, a On sam je Njegovo znanje. Mi smo u Njegovom znanju kao likovi u Hebau (pramateriji).

Kada bi ti o viteže, znao ko si ti, tada bi znao ko je On, jer Allaha poznaje samo onaj ko poznaje samog sebe. Rekao je Poslanik s.a.v.s. 'Ko spozna sebe, spoznao je svog Gospodara.' Bog tebe podučava iz Sebe i stavlja ti do znanja da Ga ti ne poznaješ osim preko sebe i na osnovu sebe. Onaj ko je pronikao u ovo značenje zna šta mi kažemo i na šta aludiramo.

Što se tiče hadisa (Vjerovjesnikovog obavještenja) o pojavi božanskoj na sudnjem danu, mi ćemo ga navesti ako Bog da kao što je naveden u Sahihu (zbirci vjerodostojnih hadisa). Prenosi Muslim od Ebu Sejjid el-Hudrija r.a: 'Neki su ljudi za vrijeme Allahovog Poslanika upitali: O Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na sudnjem danu. Reče Allahov Poslanik s.a.v.s. 'Da! Šteti li vam gledati sunce u podne kada je nebo bez oblaka? Ili da li vam šteti gledati mjesec u jasnoj noći uštapa kad je nebo bez oblaka?' Rekoše: 'Ne o Allahov Poslaniče!' On reče: 'Tako vam neće šteti gledati Allaha, neka je blagoslovljen i uzvišen, na sudnjem danu, kao što vam ne šteti gledati sunce ili mjesec. Kada nastupi sudnji dan povikaće glasnik 'Neka svaka zajednica slijedi ono što je obožavala!' pa neće ostati niko ko je mimo Allaha obožavao idole i kipove a da neće pasti u vatru sve dok ne ostanu samo oni koji su obožavali Allaha bilo pobožni ili griješnici, i (sa njima) Ehli Kitabije (Židovi i Kršćani).

Pa će biti pozvani Židovi i biće im rečeno: 'Šta ste vi obožavali?' Reći će: 'Obožavismo Uzejra i govorismo da je on Allahov sin.' Biće im rečeno: 'Lagali ste! Allah nije uzeo sebu družicu ni dijete! Pa šta tražite? Reći će: 'O Gospodaru naš ožednjeli smo pa nas napoji', pa će im biti dat znak 'Zar nećete do vode?' (biće im pokazana voda u paklu), pa će biti uvedeni u vatru poput fatamorgane koja će se talasati (pričiniće im se od vatre da je voda) pa će popadati u vatru. Zatim će biti pozvani Kršćani pa će biti upitani: 'Šta ste vi obožavali?' Reći će: 'Obožavismo Mesiha i govorismo da je on Allahov sin.' Biće im rečeno: 'Lagali ste! Allah nije uzeo sebu družicu ni dijete! Pa šta tražite? Reći će: 'O Gospodaru naš ožednjeli smo pa nas napoji', pa će im biti dat znak 'Zar se nećete napojiti?' pa će biti skupljeni u paklu koji je poput fatamorgane čiji će se plamenovi preklapati pa će posrnuti u vatru.

Sve dok ne ostanu samo oni koji su obožavali Allaha, pobožni i griješnici pa će im doći Gospodar svjetova, neka je blagoslovljen i uzvišen, u liku mizernijem od onog kako su Ga vjerovali. Biće im rečeno: 'Šta čekate, neka svaka zajednica slijedi ono što je obožavala!' Reći će: 'O Gospodaru naš, mi smo se što smo više mogli distancirali od ljudi na dunjaluku (ovaj svijet) i nismo se družili s njima.' Biće im

rečeno: 'Ja sam vaš Gospodar!', a oni će reći dva ili tri puta 'Utječemo se Allahu od tebe, mi mu ni u čemu ne pripisujemo druga!', sve dok se neki od njih samo što ne pokolebaše. On će reći: 'Ima li između vas i vašeg Gospodara kakav znak raspoznavanja?', pa će reći 'Da!', pa će biti otkrivena potkoljenica (tj. otkriće se istina) pa neće ostati niko ko je padao dobrovoljno na sedždu Allahu, a da mu neće biti dozvoljeno da padne na sedždu i neće ostati niko ko je padao na sedždu iz straha od ljudi ili iz želje da ga drugi vide, a da mu Allah neće učiniti kičmu nesavitljivom. Svaki put kada budu htjeli pasti na sedždu, pasti će na leđa, a zatim će podići glave... kad On već promijenio lik u onaj u kojem su ga vidjeli prvi put (kad su Ga u lice zanegirali), pa će reći 'Ja sam vaš Gospodar!', a oni će reći 'Da Ti si naš Gospodar!'. Zatim će se postaviti most preko pakla i dozvolit će se zauzimanje.' ... I tako do kraja hadisa.

Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)

El-Futuhāt el-Mekkiyye

Poglavlje 220-to

O spoznaji stupnja Iščeznuća (fena'a) i njegovim tajnama

Znaj da se kod sufija pod iščeznućem podrazumijeva otklanjanje i nestajanje nečega. Neko od njih je rekao: «Zaista je iščeznuće iščezavanje neposlušnosti i grijeha». Rekao je neko drugi: «Iščeznuće je nestanak toga da rob vidi da mu pripadaju djela usljed toga što je Allah taj ko ta djela obavlja». Neko od njih je rekao: «Iščeznuće je iščezavanje i nestajanje u odnosu na stvorenja», a kod takvih ono se dijeli na kategorije. Jedna od tih kategorija je iščeznuće od iščeznuća, a neki od njih su iščeznuće podijelili na sedam kategorija.

Znaj ojačao Allah nas i vas s Duhom svetim (nepogriješivim) da iščeznuće ne biva osim od nečega kao što ni trajanje i vjekovanje ne biva osim s nečim i uz nekog ili nešto. Tako da rječca od pripada i ide uz iščeznuće, bez sumnje. Iščeznuće na ovom (božanskom) putu kod sufija ne biva osim od nečeg što je nižeg ranga ka nečemu što je višeg ranga i uzvišenije. Što se tiče iščeznuća od nečeg što je višeg zanga i uzvišenije, takvo šta se ne može naći u sufijskoj terminologiji iako može biti ispravno jezički.

Što se tiče prve kategorije iščeznuće, to je da iščezneš od neposluha i protivljenja svome Gospodaru, te da ti takvo šta čak ni ne naumpada usljed božanskog čuvanja i šticeanja tebe. Po ovom pitanju Allahovi ljudi se dijele na dvije kategorije. Prva grupa su ljudi kojima nije dosuđeno grijehenje i neposluh pa oni nisu u stanju počinuti neposluh i nepokornost, tako da se oni ne ponašaju i ne postupaju osim u skladu i taktu dozvoljenog (mubah) i pored toga što se od njih može pojaviti grijeh koji se po vjerozakonu naziva neposluhom u ovoj zajednici, s tim što je ovakve Allah podržao pa su oni od onih koji pogriješe a znaju da imaju Gospodara koji prašta grijeha i kažnjava za grijeh, pa im bude

rečeno a oni čuju i razumiju taj govor «Radite šta hoćete Ja sam vam već oprostio». Takav je bio slučaj boraca Bedra jer su od njih otklonjeni propisi i sud grijeha (ono što je nekome grijeh, njima nije), stoga oni nisu ni grijehili, jer su se ponašali i postupali samo u skladu onog što im je dozvoljeno (od strane njihovog Gospodara koji im je dozvolio ono što je drugima zabranio. Tako da ako bi od boraca Bedra i proizišlo djelo koje se kod nekih drugih koji nisu njihova ranga naziva grijehom, to nije nikako grijeh u njihovom slučaju, tako da sve što borci Bedra učine ima status dozvoljenog). Božanska ljubomora iskazana svetim božanskim obavještenjem ne dozvoljava da se zabranom oskrnavi i umanju svetost njemu bliskih. On ih uopšte ne kažnjava jer im je prethodila Njegova posebna podrška već u praiskonu, pa je njima dozvolio ono što je drugima zabranjeno. Neko drugi kojem ne pripada ovaj stupanj, a nema znanja o ovome takvome sudi da je počinio grijeh i neposluh a da takav u stvari nije ni grijehnik niti neposlušnik, sve u skladu s izravnim značenjem Allahovog govora dostavljenog preko jezika Allahovog Poslanika s.a.v.s. Takav je i slučaj Ehli Bejta tj. Poslanikove porodice i potomaka jer je od njih otklonjena prljavština, a kud će veća prljavština od grijeha i neposluha. Njih je Allah u potpunosti od toga očistio i to se nalazi u predaji (Kur'anu), a predaja se ne dokida. Obavještenje Allahovo je tačno, a njemu je prethodilo božansko htijenje. Sve što se pripisuje Ehli Bejtu a čime se osporava ono što je Allah obavijestio o njima kao što je njihova čistoća i otklanjanje prljavštine grijeha, sve im se to pripisuje zbog vjerovanja i uvjerenja onoga ko im to i pripisuje, jer je takvo šta zaista prljavština o odnosu na njega tj. ako bi se takvo šta pojavilo od njega i njemu pripisalo, bilo bi to prljavština (neposluha) i grijeh. Isti taj čin ako bi uradio neko ko je pripadnik Časne Porodice ne potpada pod sud prljavštine grijeha. Tako je lik tog djela isti u oba slučaja, a sud o jednom i drugom djelu je različit. Druga grupa su ljudi koji imaju uvida o tajni sudbine i njenom sudu (i uticaju) nad stvorenjima. Takvi djela koja su suđena da nastanu i proisteknu od njih gledaju sa stanovišta da su to djela, a ne sa stanovišta kakav se sud o tim djelima donosi, bilo da se sudi ovako ili onako. Ovo je sa ravni čistog svjetla sa kojeg i govore oni koji kažu «Djela Allahova su sva lijepa, a u djelovanju i nema osim Allah, pa tako nema nijednog djela a da ne pripada Allahu». Ispod ove ravni su dvije ravni: ravan polumraka i ravan čistog mraka. Sa ravni polumraka pojavilo se zaduživanje robova sa vršenjem djela i jedna riječ je podijeljena na riječi čime je došlo do razlikovanja dobra od lošeg. Ravan čistog mraka je ravan zla u kojem nema dobra, a to je širk - mnogoboštvo i djelo koje iziskuje vječiti boravak u vatri i neizlazak iz nje, pa makar se u njoj i uživalo. Nakon što ljudi ove grupe vide to što vide sa ravni svjetla, oni požure s vršenjem svih dijela za koja znaju da će proisteći od njih. Time u odnosu na njih nestaju i iščezavaju određenja, odnosno propisi koji za sobom nužno povlače daljinu ili blizinu. Takvi rade poslušna djela, ali i zapadaju u djela koja se nazivaju grijehom (kad se

nađu kod drugih koji nisu njihovog stupnja). Sve se to kod njih dešava bez namjere dospijevanja u božansku blizinu ili oskvrnuća svetosti. Ova vrsta iščeznuća je rijetka. Allah mi je o tome dao uvida u gradu Fasu, a ja nisam vidio nekoga ko je to kušao i pored moga znanja da postoje ljudi kojima je svojstven ovakav vid iščeznuća. Međutim ja se nisam s njima sastajao niti sam vidio ikoga od njih. S napomenom da sam vidio ravan svjetla i njen sud o fenomenima i stvarima, s tim da se na nas nije odnosio sud tog viđenja, nego me je Allah postavio na ravan polumraka, sačuvao me i zaštitio, pa mi je time pripao sud ravni svjetla, a postavio me je na ravan polumraka, što je kod nekih potpunije od toga da i stajalište bude na ravni svjetla. Ovo je značenje njihovih riječi o iščeznuću kao iščeznuću i nestanku nepokornosti i grijeha.

Što se tiče druge vrste iščeznuća to je iščeznuće od dijela robova usljed toga što Allah nad tim djelima bdi i održava ih. Na to se odnose Njegove riječi «A ko je Onaj koji je nosilac dijela što ih je svaka duša počinila?». Takvi vide da djelovanje pripada Allahu iza zastora stvorenja koja su mjesta pojave djela u njima. Na to se odnose riječi Uzvišenog: «Zaista tvoj Gospodar neograničeno prašta» tj. neograničeno je Njegovo prekrivanje. Sva stvorenja su Njegova pokrivka, a On je onaj koji djeluje iza ove pokrivke, a da stvorenja to i ne primjećuju. Oni učenjaci Mutekellimuni koji potvrđuju da djela robova Allah stvara, naslućuju to, međutim ne vide usljed zastora njihove tvrdnje da se djela zarađuju čime im je Allah oslijepio njihov nutarnji vid. Kao što je oslijepio nutarnji vid onog ko vidi i tvrdi da djela pripadaju stvorenjima pošto ga je Allah zadržao na onome što takav vidi i svjedoči svojim očnim vidom. Tako, jedni ne primjećuju a to su Mu'tezilije, a drugi ne vidi a taj je Eš'arija, a svaki od njih ima koprenu na očima.

Što se tiče treće vrste, to je iščeznuće od svojstava stvorenja što se temelji na riječima Uzvišenog u vjerovjesnikovoj predaji koju prenosi od Njega: «...Njegov sam sluh i vid...» i slično tome sva njegova svojstva, i sluh i vid i ostala pojedina svojstva koja pripadaju robu ili stvorenjima, reci kako hoćeš. Time nas Bog podučava da je On sam, ali ne i Njegova svojstva upravo svojstva stvorenja. Ti si tako s pozicije tvojih svojstava sami Bog, ali ne i Njegovo svojstvo, a s pozicije tvoje ličnosti tvoj original ili prototip je postojan i Allah ga uzima kao mjesto pojavljivanja u kojem se javlja i pojavljuje samom sebi, pa Ga iz tebe vidi samo tvoj vid, a On je sam tvoj pogled i gledanje pa Ga tako ne vidi niko drugi do li On sam sebe. Ovim te dovodi u stanje iščeznuća od viđenja Njega istinskim nestajanjem tj. iščeznućem u odnosu na viđenje Njega, iščeznućem koje se zna i na kome se obistinjava. Nakon ovog vida iščeznuća ti se ne vraćaš stanjem u neko stanje u kojem ti biva potvrđeno da ti istinski pripadanako svojstvo koje nije sami Bog. Vlasnik ovakvog iščeznuća se trajno ni na ovom, ni na onom svijetu ne opisuje u sebi ni sa sobom s gledanjem, niti sa otkrovenjem, niti viđenjem i pored toga što gleda, što mu se otkriva i što vidi (ali se to ne

pripisuje njemu, već Bogu). Vlasnik ovakvog iščeznuća prevazišao je sve one koji gledaju, vide i koji imaju otkrovenja time što on gleda Boga kao što gleda sebe jer Ga ti vidiš s Njim, a ne sa sobom. Ovo je veličanstvena pozicija i nisam vidio nekoga ko je to stanjem kušao budući da je to izuzetno prefinjena stvar. Ko misli da je to (stanje) kušao, a zatim se nakon toga vrati svojim osjetilima i samom sebi pa sebi potvrđuje neko svojstvo koje nije sami Bog kojeg poznaje, e takav nema ni pojma o onome što govori, niti je spoznao ko je taj koji gleda niti šta se to gleda. Dok god vlasnik ovakvog iščeznuća pravi razliku između svojih svojstava u stanju iščeznuća pa tako njegovo viđanje bude različito od slušanja, a njegovo slušanje različito od idenja, a idenje različito od mirisanja i kušanja, a kušanje različito od znanja, a znanje različito od snage i moći, pa razlučuje između ovih odnosa i tvrdi da je vlasnik ove vrste iščeznuća, (treba znati da) on to u stvari nije. Kad kod njega biće bude jedno i nedjeljivo, pa čuje svojim bićem, vidi svojim bićem, govori, zna, hoda, miriše, kuša i osjeća svojim bićem, a da se kod njega ne pravi nikakva razlika spoznaje usljed razlike ovih određenja, takav je vlasnik ovakvog iščeznuća po kušanju i ispravnom stanju.

Četvrta vrsta iščeznuća je iščeznuće od tebe samog. Obistinjenje na ovome je da spoznaš da si ti složen od prefinjenog i grubog i da svakoj toj tvojoj strani pripada zbilja i stanja po kojima se razlikuje od drugih. Tvoja prefinjena dimenzija poprima različite likove i pored toga što je ona upravo ona u svakom tom trenutku i stanju. Tvoje tijelo tj. tvoja gruba dimenzija je postojano i stabilno na jednom liku, iako se na njemu mijenjaju akcidencije i forme. Kada iščezneš od sebe tvojim gledanjem i osvjedočenjem koje je gledanje Boga od strane Boga, ili nečega što nije Bog, a ne budeš odsutan u tom stanju od gledanja i viđenja sebe u njemu tj. Bogu ili nečemu što nije Bog, ti tada nisi vlasnik ovog osvjedočenja i pozicije. A ako u ovom osvjedočenju i gledanju ne vidiš sebe, a vidiš to što vidiš, tada si vlasnik ove vrste iščeznuća. Rekli smo ...vidiš to što vidiš, a pri tom nismo rekli vidiš jedino Boga upravo stoga što vlasnik ovakvog iščeznuća nekad vidi i svjedoči neko od stvorenja pa to bude uzrok njegovog iščeznuća od sebe samog, a to je stanje koje čuva i štiti čovjekovu ličnost od padanja pod utjecaj onog što vidi. Obavijestio me profesor gramatike 'Abdul Aziz bin Zejdan u gradu Fasu, a ranije je negirao stanje iščeznuća i oponirao nam da bi se kasnije povratio. Jednog mi je dana došao veseo i radostan pa mi reče «Gospodine moj, iščeznuće koje spominju sufije smatram tačnim. Danas sam to kušao i osvjedočio se. Ja mu rekoh «Pričaj mi kako si došao do toga?» Reče «Zar niste znali da je danas Vladar pravovjernih došao iz Španije u ovaj grad?» Rekoh «Svakako da sam znao». Reče «Znajte da sam izašao da prošetam s građanima Fasa, pa stigoh do vojnika koji su bili uz vladara. Onog trena kad se ukazao Vladar pravovjernih i kad sam ga pogledao, iščezao sam od samog sebe i od vojnika i svega što čovjek čulima osjeća. Nisam čuo ni zov telala, niti zvuk bubnja i pored mnoštva toga, niti zurle ni vrisku ni galamu svijeta. Nisam vidio

nikoga izuzev Vladara pravovjernih. Niko me nije pomjerio s mog mjesta a stajah na putu konjice. Svjetina se gurala u stisci, a ja niti sam vidio sebe niti sam znao da ga gledam, već sam iščezao od sebe i svih prisutnih mojim gledanjem Vladara pravovjernih. Kad mi se izgubio iz vida povratio sam se sebi, odgurnuše me konjanici i svjetina sa mog mjesta i jedva sam se oslobodio iz stiske i gužve. Tek tada je do mog sluha doprla galama i zvuk bubnjeva i zurli, pa sam se osvjedočio da je iščeznuće istina i da je to stanje koje čuva osobu iščezlog od uticaja onoga usljed čijeg je viđenja i iščezao od sebe.» O brate, ovo je iščeznuće u stvorenju, pa šta tek misliš o iščeznuću u Stvoritelju? Ako u ovom iščeznuću vidiš mijenjanje tvoje prefinjene strane i dimenzije i ne vidiš ništa osim nje tj. tvoje pefinjenosti, tada je tvoje iščeznuće od tebe usljed i zbog tebe, ne usljed nečeg drugog. Ti si tada iščezao od sebe i nisi iščezao od sebe jer ti sebe vidiš sobom s aspekta tvoje prefinjenosti, a u isto vrijeme si i iščezao od sebe sa sobom s aspekta tvog tijela. Ako vidiš svoje fizičko biće u stanju ovog iščeznuća, to tvoje viđenje je sa ravni mašte i primjera i to nije tvoje biće, a niti je nešto drugo osim tebe, nego je tvoje stanje u ovoj vrsti iščeznuća poput stanja spavača koji sanja.

Peta vrsta iščeznuća je tvoje iščeznuće od cjelokupnog svijeta usljed tvog viđenja Boga ili viđenja tebe samog. Ako se obistiniš ko je gledao iz tebe, znaćeš da si gledao to što si gledao samim Bogom, a Bog ne iščezava usljed gledanja (posmatranja) sebe ili svijeta. Pa u ovom stanju prema tome ne iščezneš od svijeta. Ako ne znaš ko gleda iz tebe, tada si vlasnik ovog stanja. فلا تفنى في هذه الحال
عن العالم وأن لم تعلم من يشهد منك كنت صاحب هذا الحال
Ti tu nestaješ i iščezavaš od viđenja svijeta usljed viđenja Boga ili viđenja samog sebe, kao što nestaneš od samog sebe viđenjem Boga ili nekog od stvorenja. Ova vrsta iščeznuća bliska je četvrtoj vrsti po formi makar i davala koristi koje ne daje prethodna četvrta vrsta iščeznuća.

Šesta vrsta iščeznuća je ta da s Allahom iščezneš od svega mimo Allaha. Nužno je pritom da u ovom iščeznuću iščezneš i od viđenja samog sebe pa i ne znaš da si u stanju gledanja Boga jer u ovom stanju nemaš svijesti o sebi. Ovdje se dešavaju kod nekih ljudi kojima pripada ovo stanje izvjesne greške što ćemo ti ako Bog da objasniti kako bi ti se iskristalisao ovaj stupanj. Allah me je nadahnuo na ovo objašnjenje, a to je da vlasnik ovog stanja kada iščezne od svega mimo Allaha usljed gledanja Boga, o čemu govori, takav ne prestaje gledati Ga bilo da vidi Boga u Njegovom djelovanju, ili da Ga ne vidi u djelovanju, jer On Uzvišeni je neprestano u djelovanju jer nije odsutan od svijeta niti od uticaja na svijet. Pa ako Ga vidi u Njegovom djelovanju tada neće iščeznuti od svega mimo Allaha, a ako Ga vidi izvan djelovanja tj. u Njegovom svojstvu neovisnosti o svjetovima, tada je njegova tvrdnja tačna tj. da je iščezao od svega mimo Allaha «Zaista je Allah neovisan o svjetovima» - Ali Imran 97. Ovo viđenje i osvjedočenje pripadalo je Ebu Bekru Iskrenome r.a. jer je on

rekao «Ne vidim nijednu stvar, a da prije toga ne vidim Allaha», pa je potvrdio time da Ga je vidio a nema stvari (s Njim). Zatim je dospio na drugo viđenje i osvjedochenje pa je vidio proisticanje i proizilaženje stvari od Njega Uzvišenog, a ranije Ga je vidio a da nije vidio s Njim nijednu stvar. To je viđenje bilo prije ovog osvjedochenja, pa je rekao ne vidim nijednu stvar a da ne vidim Allaha prije toga. Objasnio sam ti stvar onako kakva je!

Sedma vrsta iščeznuća je iščeznuće od Božijih svojstava i njihovih odnosa, a to se ne dešava osim u očima ove osobe viđenjem pojavljivanja svijeta od strane Boga samom Bogu i Njegovom biću a ne nečemu drugom pojmljivom. Međutim ne u svojstvu da je Bog uzrok svijeta kao što to vide neki mislioci, niti da vidi da su stvorenja posljedica (Boga), nego da vidi (svijet) Bogom koji se pojavio u samom mjestu Njegove pojave srazmjerno mogućnostima tog mjesta da odrazi tu pojavu, mogućnostima koje to mjesto pojave nosi u sebi. Takav ne vidi da Bogu pripada uticaj i djelovanje na svijet, pa time takav nema dokaza za stabilnost i postojanost odnosa niti svojstava, niti opisa. Takvoga ovo viđenje dovodi do iščeznuća u odnosu na imena, svojstva i opise. Ako se na tome obistini, vidjeće da je On Uzvišeni mjesto poprimanja uticaja usljed toga što na Njega vrši uticaj priprema originala mogućih bića koji su postojani i stabilni u Njegovom znanju ('ajani sabite). Tome obistinjenju pripada i to što se On Uzvišeni opisao u svojoj knjizi i preko jezika svojih poslanika s onim čime su opisana stvorenja, bilo da ta svojstva pripadaju Njegovoj Ekselenciji pa je nas potom opisao s njima, bilo da ona uistinu pripadaju nama pa je On sebe opisao njima dostavljajući nam to. Njegovo obavještenje o njima tj. svojstvima je istinito i nije neistina, pa ako ona nama pripadaju u osnovi onda ih On usvaja i poprima, a ako je On osnova tada ih mi poprimamo i usvajamo. Ovo je jedno od najdubljih i krajnjih plodova znanja o Allahu jer je On sebi pripisao opise svih stvorenja svojim obavještenjem vječnim i bespočetnim. Od tih opisa neki ukazuju na to da je On taj koji poprima neke od njih slično Njegovim riječima «Mi ćemo vas iskušavati dok ne saznamo» - Muhammed 31. Neke opise je spomenuo, a nije ih povezao s poprimanjem i usvajanjem, a niti je to isključio. U tu oblast spadaju i Njegove riječi «Odgovaram na zov i molbu molitelja» - Bekare 186, kao i «Pozovite Me, odazvaću vam se» - Gafir 60, kao i tražite od Mene daću vam, tražite oprost, oprostiću vam «Sjetite se vi Mene, sjetiću se Ja vas» - Bekare 152.

Što se tiče njihovih riječi «iščeznuće od oščeznuća», to nije osma vrsta iščeznuća, nego je to upravo onaj iščezli kada ne zna u stanju svog iščeznuća da je iščezao. Iščeznuće od iščeznuća je slično snivaču koji je u snu i nije svjestan da sanja. To je stanje koje slijedi svaku od spomenutih vrsta iščeznuća.

Stanje iščeznuća se ne postiže trudom i radom i nije samo po sebi cilj. Najniži stepen odredbe iščeznuća je onaj svojstven osobi koja razmišlja. Kad se takav preokupira razmišljanjem o bilo kojoj stvari da je riječ od ovosvjetskih stvari, ili o nekom znanstvenom pitanju, pa ga ti pozdraviš i osloviš, a on te ni ne čuje,

stojiš pred njim, a on te ni ne vidi, a vidiš njegov ukočen pogled u tom stanju. Kada postigne to što je tim razmišljanjem htio postići, ili ga zadesi nešto što ga povraća njegovim osjetilima, on te tek tada primijeti i čuje. Ovo je najniži stepen iščeznuća u svijetu. Uzrok ovome je ograničenost sugovornika jer nema prostranije stvari od zbilje čovjekove, a niti tješnje. Što se tiče prostranosti srca ono je toliko prostrano da može obuhvatiti svaku stvar, ali ako je ta stvar jedna. Što se tiče njegove tjeskobe to je da srce ne obuhvata u isto vrijeme dvije stvari ili ideje, jer je po svojoj biti ono jedno i ne prima mnoštvo. S pozicija ove zbilje ono odgovara božanskoj zbilji izraženoj u Njegovim riječima «Allah je neovisan o svjetovima», a gledano s druge pozicije na stupnju je Njegovig riječi «...pa sam zavolio da budem spoznat...». Ovo je dovoljno za spoznaju ove oblasti. Allah govori istinu i upućuje na pravi put.

**Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)
El-Futuhāt el-Mekkijje**

Poglavlje 372-go

O spoznaji nivoa tajne i dvije tajne i tvoga hvaljenja samog sebe onim što ti ne pripada i Božji odgovor tebi u ovom smislu što te time počastio, iz prisustva Muhamedijskog

Prenosi se tačno obavještenje u Muslimovom Sahihu od Božijeg Poslanika da je rekao "Zaista je Allah lijep i voli ljepotu". On Uzvišeni, stvoritelj je svijeta. Uveo ga je (svijet) u postojanje na Svome liku, pa je čitav svijet krajnje lijep, nema ni jedna stvar ružna u njemu. Allah je u njemu sakupio svu ljepotu i finoću. U mogućem postojanju nema ništa ljepše, divnije niti finije od svijeta. Da je uvodio u postojanje sve što je uvodio do u beskraj, to bi bilo slično onome što je već uveo u postojanje, jer bi ga tada zaposjela božanska finoća i ljepota i pokazale se u njemu jer je On kao što to i kaže Uzvišeni "...svakoj stvari dao njeno stvaranje", a to je upravo njegova ljepota. Kada bi nekoj stvari ma šta nedostajalo tada bi se spustila sa stupnja savršenstva njenog stvaranja i postala ružnog izgleda, "...a zatim uputio", tj. objasnio nam ovo svojim riječima "...svakoj stvari je dao njeno stvaranje".

Cjelokupan svijet je lijep po samoj svojoj suštini i biću, a njegova ljepota je sama njegova suština i smisao. Njegov ga je stvoritelj učinio takvim. Zbog toga su spoznavaoči ludo zaljubljeni u njega, a oni ubistinjeni Allahovi robovi se obistiniše u ljubavi za njim. Zato smo u nekim našim pojašnjenjima za njega rekli da je on tj. svijet ogledalo Boga. Spoznavaoči u njemu ne vide drugo do li Božiji lik. On, neka je čist od svega što Mu ne dolikuje, je lijep, a ljepota se po svojoj suštini i

sama o sebi voli, a ogromnost i veličina Njemu lično pripada u srcima onih koji Ga posmatraju. Sve to urodi ljubavlju i osjećajem ogromnosti.

Allah nije umnožio znakove u svijetu i u nama samima, jer smo i mi od svijeta, osim da bi skrenuo našu pažnju ka njemu sa sjećanjem, razmišljanjem, pameću, vjerom, znanjem, sluhom, vidom razumom i suštinom, a nas je stvorio da bismo Mu robovali i spoznali Ga. U tome nas nije uputio ni na šta drugo izuzev na posmatranje svijeta, jer ga je On učinio zrcalom znakova i dokaza koji upućuju na znanje o Njemu s osvjedochenjem i pameću. Kad god pogledamo, pa u Njega je; kad čujemo, od Njega čujemo; kad razumijemo, razumijemo od Njega; kad razmišljamo, o Njemu razmišljamo; kad znamo, pa to je On, a kada vjerujemo s Njim vjerujemo (pa makar mi to većina i ne znali). On se pojavljuje u svemu, traži se u svakom znaku, On je posmatrani svakim okom, obožavani u svemu što se obožava, cilj je i u nevidljivom i u vidljivom. Nijedno od Njegovih stvorenja nije lišeno Njega u Njegovoj praiskonskoj prirodi. Cjelokupan svijet Mu se klanja i pada Mu na sedždu (ničce), slavi Ga njegovom hvalom (a da toga većina nisu ni svjesni). Jezici govore o Njemu, srca su zalučena u ljubavi za Njim, razumi su zbunjeni Njime, spoznavaoci žude da Ga odvoje od svijeta, ali ne uspijevaju, a žude da Ga učine samim svijetom, pa pošto im to ne biva potvrđeno, oni padaju u nemoć, njihova shvatanja bivaju istrošena a pameti im zbunjene i izgubljene. Njihovi jezici o Njemu donose kontradiktorne izjave pa nekad govore "On" a nekada "nije On" a nekada "On a šta je to On".

Njihova stopala ne ostaju čvrsta po pitanju Njega, ne biva im jasan opšti put ka Njemu jer Ga oni vide upravo samim znakom i putem. Ovo im je osvjedochenje onemogućilo da traže kraj puta, jer put se prevaljuje samo do njegova kraja, pa pošto je cilj tog puta već sa njima tj. On je taj saputnik, u suštini nema ni putnika niti onoga kome se putuje. Aluzije nestaju, a one nisu drugo do li On, iščezavaju kazivanja, a ona nisu osim On.

Ne treba optuživati spoznavaoca kad biva opijen onim što je od svijeta i kako on sebi predočava znakove u svijetu. Da ova stvar nije takva kao što smo spomenuli, ne bi vjerovjesnik niti poslanik volio porodicu niti dijete, niti bi jednoj stvari davao prednost nad drugom. To (davanje prednosti) je usljed odabranosti ajeta (znakova). Promjene u svijetu su sami ti ajeti (znakovi) a oni nisu drugo do li "djelovanja" Boga u kojima je On. On je podigao stepene jednih iznad drugih jer se On u tom liku javlja u Svojim imenima, pa mi saznajemo odlikovanja jednih nad drugima općenito i posebno. On je neovisan o svjetovima i Onaj koji govori "Nisam stvorio džine ni ljude osim da Mi robuju", pa gdje je ime Tvorac u odnosu na ime Onaj koji je neovisan, gdje li u odnosu na njega Onaj koji steže i Onaj koji sprečava i lišava. Gdje li ime Znani u svom obuhvatanju u odnosu na Moćnog i Silnog. Nije li sve to upravo ono što se dešava u svijetu?

Ni poslanik niti spoznavalac nemaju ni s kim posla osim s Njime "...međutim, većina ljudi ne razumije", a to stoga što među ljudima ima onih u čijem je uhu tampon, na čijem je vidu zastor, na čijem je srcu brava, u čijim je mislima zbunjenost, u čije je znanju sumnja i u čijem je sluhu gluhoća. Tako mi Allaha, sve ovo kod spoznavaoca nije drugo do li krajnja blizina, "... a Mi smo njemu bliži od vas, međutim, vi to ne vidite", "Mi smo stvorili čovjeka i Mi znamo šta mu došaptava njegova duša, i Mi smo mu bliži od aorte u srcu"... pa gdje li došaptavanje u odnosu na nadahnuće i gdje li ime čovjek u odnosu na ime svijet?

Ko je Lejla i ko je Lubna
Ko je Hinda i ko Basna
Ko je Kajs i ko Bišr
Nisu li svi oni lično On?
Osvanuh strasno zaljubljen u Njega
Pošto je moje postojanje Njegovo postojanje
Pa su sva stvorenja moj voljeni
Gdje li je taj koji me je zaludio, gdje li je?
Pa ko istraži moj govor naći će u njemu jasan dokaz

Što se tiče onih zanesenih akcidentalnom ljepotom i akcidentalnom ljubavlju, to je sjenka koja se gubi, oprimjereni cilj, nageti zid, upravo suprotno onome kako stvari stoje kod Allahovih učenjaka. Za spoznavaoca Allaha, sjenka je na sedždi, a akcidencija je imala pripremu za uvođenje u postojanje; zid se ne naginje izuzev u činu robovanja kako bi otkrio šta se nalazi ispod njega od riznica spoznaja kojima se obogaćuje upućeni spoznavalac, pa je Allah stvorio ljubomoru u liku Hidra a.s., koji ga tj. zid uspravi od njegove nagetosti jer je znao da tada nije postojala priprema kod vlasnika imetka (skrivenog ispod zida) pa bi se (da je riznica bila otkrivena) desilo raspolaganje njime na neodgovarajući način, "...I da bi se za vijesti o njemu (imetku) saznalo kasnije" jer da se (riznica tada) pojavila bila bi korištena isprazno i rasipnički.

Neka je čist od svega što Mu ne dolikuje Onaj koji je postavio propise i znakove i Koji je učinio pojavnom i vidljivom ljepotu dokaza.

Svijet mašte je jedan od najljepših po svom liku i najsavršeniji po svom stvaranju. Pomoću njega Allah navodi primjere. Objasnio je Uzvišeni da samo On posjeduje znanje o njemu pa je rakao u smislu zabrane "Pa nemojte navoditi Allahu primjere. Zaista Allah zna a vi ne znate". On je došao s ovim ajetom već

pošto nam je naveo primjere o Njemu pa se je pojavio (svijet mašte) u postojanju a on je njegov prethodnik (**VARIJANTA: pa se je On tj. Bog pojavio stvorenjima a mašta prethodi toj Njegovoj pojavi**). Zar ne vidiš snove i kako okom sna koji presijeca svijet mašte vidiš šta će se desiti i prije stvaranja toga kao i ono što je bilo i ono čemu je nastupilo njegovo vrijeme? Pa u kojem to prisustvu nalaziš sve ovo zajedno osim u prisustvu mašte?

Svako ko se zaljubi u bilo šta, zaljubi se u to tek nakon što to predstavi u svojoj mašti i načini mu lik u svojoj mašti, pa se tako njegov voljeni poklopi sa svojom slikom (u zaljubljenikovoju mašti). Da stvar nije ovakva, u slučaju kada se prekine veza između njegovog vida i (lika) voljene osobe ili njegovog sluha ili drugih njegovih osjetila, prekinula bi se povezanost tog zaljubljenika i voljene mu osobe. Međutim, mi ne nalazimo da je stvar ovakva, što navodi na to da je voljena osoba kod zaljubljenika na slici lika i njegovog oblikovanja u zaljubljenikovoju mašti, pa tako ne prestaje njegovo viđenje (tj. zaljubljenik stalno vidi voljenu osobu u liku iz svoje mašte), njegova ekstaza se udvostručuje i povećava mu se ljubav.

Ta slika koju je on uobličio potiče njenog tvorca na traženje onoga na čijem je liku stvorio tu sliku. Ova osnova nije drugo do li sam duh ove mašte i pomoću nje opstoji taj lik i ona ga čuva. Zaljubljenikova ljubav se pojačava samo prema njegovoj tvorevini i njegovom djelu. Zaista lik u koji se zaljubio u svojoj mašti njegova je tvorevina. Pa on voli samo ono što je poteklo od njega vežući se tako za samog sebe i hvali svoje djelo.

Ko ovo zna takav zna Allahovu ljubav za Njegovim robovima. On Uzvišeni njih više voli nego oni Njega. Oni Njega ne vole kao biće, nego vole njegovu dobrotu jer je dobrota ono na čemu su se osvjedočili. Onaj ko ga voli kao biće on (u stvari) voli samo sliku koju je uobličio u sebi i koja je u njegovoj viziji. To čini samo onaj koji izražava njegovu sličnost (sa stvorenim). Da nije sličnosti nijedan zaljubljenik Ga ne bi volio, a da nije predočavanja i dočaravanja u mašti ne bi se ni povezao s Njim. Zato Ga je Zakonodavac postavio u svojoj Kibli tj. smjeru; učinio ga Ga obuhvata srce Njegovog roba i učinio Ga iz blizine njemu poput njega ili poput pojedinih njegovih dijelova. Slično tome, ovi Mu robuju kao oprimjerenog i svjedoče Ga prisutnim.

Što se tiče onih koji izražavaju samo Njegovu nesličnost, takvi su zbunjeni i frapirani u sljepilu i koji slijepo lutaju. Oni ne nalaze sjenu u njihovom mraku niti ih u tome sprečava dokaz o Božijoj sličnosti. Tu nema svjetla vjere čije bi svjetlo nadjačalo svjetlo razumskih dokaza i uključilo ga u sebe. Onaj koji izražava (Božansku) nesličnost nema nikakvih argumenata niti time išta postiže. Oni su ljudi odsječeni jer je njihova ambicija razbacana a imaginacija je

od njih daleko. Njima za postizanje savršenstva spoznaje postojanja nedostaje sud snage imaginacije u njima samima, a sud imaginacije je prisutan samo kod savršenih ljudi.

Zato su došli vjerovani vezano za Allaha s onim što razumski dokazi smatraju nemogućim. Kome svjetlo vjere nadjača svjetlo razuma kao što nadjača svjetlo sunca svjetla drugih nebeskih tijela tako što ne ugasi izvor njihovih svjetala, nego ga samo prisajedini svome svjetlu pa čitav svijet bude osvjetljen svjetlom sunca i svjetlom ostalih nebeskih tijela, međutim oni vide samo svjetlo sunca ne sva svjetla, e takav je onaj savršeni od Allahovih ljudi.

Kada se svjetlo njegovog razuma prisajedini i utopi u svjetlu njegove vjere takav se slaže sa stavom onih koji odriču Bogu sličnost (sa stvorenim) jer to ne prelazi i ne negira ono što im otkrivaju njihova svjetla, a slaže se i sa stavom onih koji zagovaraju sličnost jer to vani ne prelazi ono što im daju svjetla njihove vjere time što im je Allah naveo primjere, pa Ga onaj savršeni spoznaje i razumom i vjerom pa takav postiže stupanj savršenstva slično kao što mašta potčini i ovlada stupnjem osjetila i značenja. Tako mašta učini osjetilne stvari prefinjenim a značenja grubim time zadobivši potpunu moć nad njima. Zato je Jakub a.s. rekao svom sinu "Ne kazuj sna svoga braći svojoj da se ne bi zavjerali protiv tebe" jer je on znao znanjem o tumačenju snova šta je to Bog odslikao njemu (njegovom sinu Jusufu a.s.) u njegovom snu. Ono što je vidio i što mu se odslikalo bila su upravo njegova braća i roditelji pa je mašta oformila i izvajala likove braće u likovima (jedanaest) planeta a roditelje u liku sunca i mjeseca, a oni su sve samo meso, krv, vene i žile.

Pogledaj na ovaj prelaz s niskog svijeta u svijet sfera i s tame ovog tijela u svjetlo ovih nebeskih tijela pa se grubo pojavi prefinjenim. Zatim je mašta prešla na raniji nivo i visinu stupnja značenja lišenih lika pa ih je zaodjenula u lik osjetilne sedžde pa se ono prefinjeno pokaza grubim a radi se o istom snu.

Da nije snage prisustva mašte ne bi se desilo to što se desilo, a da ona nije u sredini ne bi imala uticaj na obje strane jer sredina ima vlast nad dvjema stranama jer im je ona granica, kao što je sadašnjost upravo i prošlost i budućnost i kao što je Allah nivo savršenog čovjeka postavio u sredinu između Njegovog bitisanja kao Onoga koji je zaposjeo svoj prijesto (Arš) i Njegovog bitisanja u njegovom srcu (srcu savršenog čovjeka) koje Ga obuhvata. Gleda Ga u svom srcu pa Ga vidi centrom kruga, a gleda Ga u svojstvu Onoga ko je zaposjeo prijesto pa Ga vidi kružnicom kruga "A On obuhvata svaku stvar". Ne pojavi se nijedna linija od centra ka vani a da joj kraj nije na kružnici, niti od kružnice prema unutra a da joj kraj nije u tački, a te linije nisu drugo do li svijet, a On svaku stvar obuhvata i svi su u Njegovoj šaci i "Njemu se svaka stvar vraća".

Prazninu koja je postavljena između centra i kružnice naseljava svijet svojim smislom i postojanjem. U njemu se javljaju promjene od centra ka kružnici i od kružnice ka centru a izvan Njega Nedokučivog i Znanog nema ništa niti ima išta izvan kružnice što bi ušlo u kružnicu, nego je sve od Njega proizašlo i Njemu stremi, Od Njega počinje i Njemu se vraća. Njegovo obuhvatanje su Njegova imena a Njegov centar je Njegova božanska ličnost. Zato je on jedan po broju i jedan po mnoštvu. Nijedno oko Ga ne gleda osim oka čovjeka, a da nije čovjeka oka tj. zjenice ne bi vidjelo oko čovjekovo, pa s čovjekom gleda čovjek a s Bogom se pojavi Bog.

**Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)
El-Futuhāt el-Mekkijje**

Poglavlje 148

O spoznaji stupnja pronicljivosti i tajni pronicljivosti (Firasat)

Stihovi:

Pronicljivost je svjetlo koje se u vjerodostojnoj predaji prenosi a to su ustvari riječi Vjerovjesnika, Poslanika odabranog uputitelja. Vlasnik pronicljivog pogleda je onaj kome je sam Bog Njegov vid i njegov sluh. On kao takav je vitez i stručnjak. Kraj toga je da se problem obrne po pitanju skrivenog i očitovanog.

Pronicljivost je jedan od dominantnih opisa božanskih čiji uticaj dolazi do izražaja kod onih koji strahuju od onoga ko posjeduje ovo svojstvo. Uzrok bijega je obični prirodni strah bilo da se radi o strahu kojim se duša boji da se ne rastavi sa svojim tijelom s kojim je skupa i u kojem dolazi do izražaja njena moć, bilo da se duši pripiše nešto što je pokuđeno čime bi je nazvao onaj koji vlada pronicljivim pogledom, bilo da je riječ o običnoj i prirodnoj pronicljivosti ili o božanskoj pronicljivosti. Zato se pronicljivost i povezuje i odnosi na one koji su se odvojili i odbjegli. U svijetu preovlađuje neznanje o sebi koje je uzrokovano njihovom složenošću i sastavom. Da su njihova tjelesa jednostavna a ne složena od elemenata, ne bi ni bili opisani takvim opisom, tj. neznanjem.

Znaj da ukoliko jedan rob vlada pronicljivošću on na osobi koju posmatra uočava znakove pomeću kojih izvodi određene dokaze. Znakova ima prirodnih po svom sastavu i po svojoj građi, i oni se dovode u vezu sa prirodnom i egzaktnom pronicljivošću. Znakova ima i duhovnih, psihičkih i vjerskih. Takvi se znakovi raspoznaju sa pronicljivošću božanskom, a to je ustvari svjetlo božansko u oku srčanog vida vjernika. Pomoću tog svjetla, kada mu ono otkrije ono što on posmatra, on saznaje šta se dešava sa onim koga on posmatra ili šta će se ubuduće s njim desiti.

Vjernička pronicljivost je općenitija od prirodne i uobičajene pronicljivosti. Krajnje što pronicljivost daje od znanja jeste znanje o pokuđenoj i pohvalnoj naravi, ćudi, moralu i etici, zatim o onome što dovodi do žurbe i sporosti u pojedinim stvarima, te svim tjelesnim kretnjama i pokretima. U ovom poglavlju navešću nešto od i jedne i druge pronicljivosti nakon što ti kažem o tome šta je to dvoje.

Božanska pronicljivost se povezuje sa znanjem koje omogućuje prirodna pronicljivost, a i više od toga, a to više je da ta pronicljivost nudi spoznaju ko je sretnik a ko nesretnik, zatim mu nudi spoznaju s kojom ljudskom aktivnošću i djelovanjem je Allah zadovoljan a s kojom nije i bez prisustva vlasnika ovakve pronicljivosti, a to znači i u odsustvu.

Kada pred takvog koji ima pronicljivi pogled dođe neka osoba koja je već ranije učinila neko djelo ili aktivnost, to djelo ostavi na njegovom organu, kojim je uradio to djelo, znak kojeg ne može vidjeti i znati osim onaj koji je vlasnik takve pronicljivosti, pa mu kaže tj. otkrije u vezi s tim činom, bilo da se radi o poslušnosti ili neposlušnosti tj. grijehu, kao što se desilo hazreti Osmanu r.a., drugu Poslanikovom s.a.v.s.

Naime, kada je neki čovjek ušao kod njega i kada ga je on pogledao rekao mu je: "Oh, neka je Allah slavljen. Šta da se kaže o ljudima koji ne obaraju svoje poglede pred onim što je Allah zabranio da se gleda." Dotični čovjek je ranije ogledao nešto što mu nije bilo dozvoljeno po Božijem zakonu, bilo da je vidio neko ljudsko sramno mjesto bilo da je bacio pogled u tuđu kuću, tj. da proviri i sl. Tome. Dotični čovjek na tu primjedbu reče hazreti Osmanu r.a.: "Zar nakon Allahovog Poslanika s.a.v.s. ima objave." Osman r.a. mu na to reče: "Nema, nego je to u pitanju pronicljivost. Zar nisi čuo da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao: 'Čuvajte se pronicljivosti vjernika, jer on gleda sa Allahovim svjetlom.' Kada si ti kod mene ušao, ja sam to vidio u tvojim očima."

Evo ovo je značenje onoga što mi kažemo da djelo ostavlja znak na organu kojim je urađeno neko djelo bilo ono pohvalno ili pokuđeno. Prirodna pronicljivost omogućuje spoznaju onoga što je uravnoteženo u svim ljudskim djelovanjima, govoru, aktivnostima i mirovanjima, kao i spoznaju onoga što je neuravnoteženo u vezi sa svim tim. Tako, onaj ko ima tu pronicljivost zna razlučiti, na osnovu pojedinih organa i izgleda svakog organa ko je glup a ko pametan a ko je bistar i oštrouman, ko je pronicljiv, ko je inteligentan, ko je glup i neuk a ko nije, ko je požudan a ko nije požudan, ko je srdit a ko nije srdit, ko je pokvaren i ko nije pokvaren, ko je podmukao i prevarant a ko je pouzdan, ko je nepromišljen i brzoplet a ko nije i tome slično.

Prvo znaj da je pronicljivost vjerska, i s njom ćemo i početi, te koja je svjetlo božansko i koja je data vjerniku, tj. oku njegovog srčanog vida, pa je to svjetlo božansko poput prirodnog svjetla za oko u glavi. Znak koji biva na onome ko se

posmatra je poput sunčevog svjetla pomoću kojeg se vidu otkrivaju osjetilne, tj. fizičke stvari.

I kao što vid pomoću svjetla koje ime u sebi i sunčevog svjetla razlučuje osjetilne stvari pa tako saznaje šta je malo a šta veliko, šta je lijepo a šta ružno, šta je bijelo a šta crno, šta je crveno a šta žuto, šta se kreće a šta miruje, i razlučuje daljinu od blizine, visinu od nizine, tako se i sa svjetlom vjerske pronicljivosti saznaje šta je pohvalno a šta pokuđeno.

Uistinu se svjetlo pronicljivog pogleda povezuje sa Allahom i zbog toga što je ime Allah ono ime koje kao vlastito ime okuplja i objedinjuje sva ostala imena koja imaju svoja određenja i pomoću takvog svjetla koje je vezano za takvo ime koje objedinjuje određenja svih drugih imena, jer jedino kao ono takvo otkriva i pohvalno i pokuđeno i otkriva koja stremljenja rezultiraju srećom ili nesrećom na onom svijetu. To seže dotle da neki vlasnici takve pronicljivosti kada vide trag neke osobe na zemlji, a osoba i nije prisutna nego samo trag, mogu reći za takvu osobu: 'ovo je stopalo sretnika, a ovo je stopalo, tj. trag nesretnika', slično kao što rade i čine poznavaoци i čitači tragova koji slijede trag i kažu: 'ovo je npr. trag bijelca, slijepog u jedno oko' i tako dalje ga opisujući kao da ga je vidio. On opisuje sva vanjska obilježja njegovog lika i sve to vidi u njegovom tragu, a bez toga da vidi dotičnu osobu. I donosi sud o porijeklu, te potvrđuje da dijete pripada ocu ukoliko dođe do spora zbog vanjske nesličnosti između očeva i djece. Zbog toga se svjetlo pronicljivosti (vjerske) veže za Allaha (tj. ime Allah). Da se ta pronicljivost veže npr. za ime El-Hamid (Onaj koje se hvali), onaj koji ima taj pronicljivi vjerski pogled ne bi vidio izuzev samo pohvalno. Tako se odnosi i kada bi se to povezivalo sa ma kojim drugim Božijim imenom. Onda bi zbilja toga imena omogućavala viđenje ali samo ono što zbilja tog imena pokriva.

Pošto je (Vjerovjesnik s.a.v.s.) to svjetlo pripisao i doveo u vezu sa Allahom, tj. sa imenom Allah, na osnovu toga se pomoću tog svjetla saznaju sva dobra i zla koja se događaju bilo na ovom ili na onom svijetu, te sve pokuđene i pohvalne stvari, a i lijepa i plemenita narav i ćud a i ona koja nije lijepa, zatim se saznaje ono što omogućuje priroda i ono što omogućuje duhovnost, te se na osnovu ovakvog svjetla rastavljaju i razlučuju propisi vjerozakona, a njih je pet. S obim svjetlom se spoznaje u kojem Božijem imenu nalazi oslonac neko ko vrši ma kakvu aktivnost, a takođe se saznaje koji od duhova visokog svijeta dotičnu osobu nadzire i promatra i kakvi mu pripadaju znakovi koji proizlaze iz kretanja nebeskih tijela, jer Allah nije dao da ona u svojim sferama uzalud i bez svrhe plove, nego plove zbog određenih stvari i imperativa koje je Uzvišeni Allah pohranio u svima njima i u njihovim kretanjima, te u njihovim presijecanjima sazviježđa u svom putu, koja su krajnja sfera. Na to se odnose riječi Uzvišenog: "I objavio je svakom nebu njegov imperativ" (Fussilet, 12), pa ona prilikom tog plovljenja dostavljaju ono što im je povjereno od imperativa koje potražuje i zahtijeva, po svojoj prirodi, svijet elemenata.

Znaj da je priroda koju je Uzvišeni Allah stvorio ispod duše a iznad pramaterije (heba). Kada je Allah htio da uvede u postojanje prirodna tijela, a i nema tu na pozornici izuzev prirodnih tijela ili elemenata, a i elementi su takođe prirodna tijela. Iako od njih tj. elemenata nastaju i druga tijela, sve to spada u Allahovo djelovanje u onome na čemu je stvorio prirodu. Pojam prirode je izraz ili se podrazumijeva pod njom četiri stvari. Kada se na poseban način to četvero povezuje i prožima iz toga nastaje ono što odgovara takvoj vezi i prožimanju odredbom Veličanstvenog i Znanog. Zato se tjelesa u svijetu međusobno razlikuju, zbog razlike u svom sastavu, pa svako tijelo nudi i daje u svijetu, a tako je i sa elementima jer su i oni tijela, ono što proizlazi iz njegove strukture. Tako ta stvar ide i spušta se na nivo kada Allah stvara elemente, a to su četiri osnovna elementa. Tako je toplotu sastavio sa suhoćom na poseban način na osnovu čega je nastala struktura vatre, a vatra se naziva jednim elementom. Tako je i sa zrakom, vodom i zemljom.

Zatim je Uzvišeni dao da se pojedini elementi međusobno transformišu jedni u druge posredno ili neposredno. Ako su dva elementa međusobno oprečna u svakom pogledu, jedan od ta dva elementa se transformiše u njemu srodan, zatim se taj transformiše u njemu srodan, a koji je suprotan onom prvom koji se transformisao. Na taj način on se u njega transformisao posredno preko njemu odgovarajućeg i najbližeg elementa, bilo da se radi o grubom ili prefinjenom elementu. Zatim Uzvišeni Allah je stvorio tjelesa živih bića (misli se na ljude i životinje) po osnovu četiri prirode, tj. četiri tekućine, a to su žuč, crna žuč, krv i sluz. U ove četiri tekućine i njihovu prirodu je Allah pohranio duhovne snage čije se djelovanje odražava na tijelo koje je od njih složeno i sastavljeno. Ukoliko su te četiri tekućine u tijelu uravnotežene ili blizu ravnoteže one rezultiraju uravnoteženošću u lijepim i pohvalnim aktivnostima. Ako one nisu uravnotežene zbog te neuravnoteženosti doći će do određenih odstupanja te će u tijelu doći do izražaja prevlast jačeg i onog koje je obilnije od ovih tekućina. Usljed toga će na tijelu doći do određenih poremećaja i bolesti, a u vezi sa dušom to se povezuje sa naravlju. Liječnik liječi bolesti tako da ono što je umanjeno od tih tekućina poveća, a da umanji ono čega je previše da bi se postigla uravnoteženost.

Slično tome i ljekar božanski liječi narav, ćud, moral i etiku i ciljeve za kojim stremlji duša metodički dovodi u red i ravnotežu time što ga podsjeća, objašnjava i podstiče na više ciljeve čime će postići sreću i dobro kod Allaha i pravih i dobrih ljudi i duhova u visokom svijetu. Ljudska duša time biva ojačana i to podsjećanje njoj biva poput pomagača u dotjerivanju sebe i poremećaja u sebi na psihičkom planu, pa taj ljekar koji upravlja time pomogne prirodi ovog tijela i otkloni poremećaje od njega. Zato neki ljekari naređuju bolesnicima, samo za izvjesne bolesti, da slušaju lijepu melodiju i da posjećuju lijepa mjesta sa

raznovrsnim cvijećem, te da slušaju šum vode, cvrkut ptica, kao što je slavuj i slično tome.

Sve je to ipak na kraju duhovna medicina (jer svaka stvar ima svoj duh), koja dovodi do sređivanja i ravnoteže ljudske konstitucije pomažući u tome ljekaru. Tu ima i drugih bolesti koje ne podnose tonove, nego im je korisno upravo suprotno onome što gore pomenusmo.

Sve je to shodno tekućini u organizmu koja preovladava, koja je jača naspram druge koja joj je suprotna. Neke od ovih bolesti su urođene zbog strukture tijela i njegove stvorenosti, kao što su iskolačene oči ili sasvim upale oči ili kao što je izrazito tanak ili izrazito debeo nos, ili kao što je širokih nozdrva i napuhan ili suprotno tome, ili kao što je izrazita bjelina ili crnina, ili kao što je izrazita kovrdžavost ili ravnost kose, ili izrazito plava boja očiju (tirkizno plava) ili izrazito crna boja očiju, tako je i sa ostalim dijelovima tijela kada odstupaju od uravnoteženosti i naginju ka jednoj od krajnosti. Narav i ćud ćovjeka odgovara ovim pojedinim organima u pogledu uravnoteženosti ili neuravnoteženosti.

Kada nastupi ovaj boćanski ljekar, tj. Vjerovjesnik ili njegov nasljednik ili onaj kome je Bog mudrost dao te uoći šta iziskuje ovaj prirodni izgled ljudskog bića koje mu prepušta vođstvo u lijećenju, da ga odgaja i vaspita i nastoji mu pribaviti sreću ili pak da ispravi kod njega odstupanja od uravnoteženosti tako što će mu pojasniti gdje i kako da koristi to odstupanje pa da taj isti ćin kod Allaha bude pohvalan, ćime će dotićna osoba postići sreću. Njemu nije moguće da pravi drugi oblik te osobe, jer je Gospodar završio sa stvaranjem, kako tijela tako i naravi dotićne osobe. Prema tome, nama ne preostaje izuzev da pojasnimo gdje se šta upotrebljava.

Onaj ko je uravnotećen po svom stvorenju ili prirodi i ukoliko je neznalica o tome šta će mu kod Boga donijeti sreću, a šta se opet saznaje na osnovu tumaća tj. Allahovog Poslanika s.a.v.s., takav će pitati ućenjake šta je to što vodi sreći kod Allaha. Onaj ko ima plemenitu ćud, narav, etiku i moral, on nema potrebu, po tom pitanju, za tumaćem, jer sama njegova konstitucija i uravnotećenost ne pruća mu ništa osim takvu plemenitu ćud, narav, etiku i moral. Međutim on ima potrebu za tumaćem u vezi sa nekim stvarima kada treba da odstupi i on je u tom slućaju, obavezan da tako postupi, jer u tom odstupanju je sadržano dobro bilo na ovom ili onom svijetu, bilo i na jednom i na drugom. Struktura njegovog bića i njegove uravnotećenosti ne daje mu ništa drugo osim plemenite naravi, ćudi, etike i morala, bilo da se radi o ovom svijetu ili budućem ili i jednom i drugom.

Što se tiće onoga ko nije uravnotećen, on pokazuje lošu i negativnu narav, ćud i etiku, te traći postizanje određenih ciljeva koji su mu svojstveni ne vodeći pri tom računa kuda to sve vodi. Vješć lijećnik će ga postepeno voditi objašnjavajući mu gdje da upotrijebi (gdje da se ićivi) negativne naboje svoje naravi.

Kada nastupi ili se pojavi onaj ko raspolaće sa pronicljivošću vjerskom a i ućen je, tj. zna šta je dobro i u interesu za toga koga on posmatra a i vidi njegove

aktivnosti koje ga vode ka pokuđenom ili mu se tako nešto pokuđeno već desilo, on će sa njim metodički postupati dok mu se on ne preda i prepusti da ga on vodi. Ako je takva osoba koja se posmatra neuravnotežena i odstupa od sredine, on će u svom slijedenju puta slijediti i primjenjivati borbu sa sobom i od Boga propisane duhovne vježbe, a ako je uravnotežen, on će duhovni put dragovoljno slijediti i u tom će uživati, razdragano i radosno i stvari koje su drugima teške njemu su lahke, ništa neće osjećati kao teret i obavezu, to će njemu biti prirodno.

Kada se njegova duša pročisti i očisti i pridruži čistom svijetu (svijet meleka) i gleda božanskim vidom, sa Njim sluša, kreće se Njegovom moći, takva duša će spoznati izvorišta stvari i pojmova, odakle izviru i gdje idu. Za takvu osobu se kaže da posjeduje vjerničku pronicljivost, a ta pronicljivost je dar od Uzvišenog Boga koju postiže onaj ko ima zdravu prirodu a takođe i onaj ko nema zdravu prirodu. Osnova uravnoteženosti i neuravnoteženosti u svijetu i u onome što nužno iziskuje nadvladavanje jednih nad drugima, tj. prirode osnova jednih nad drugim kojima pripadaju određenja i uticaji u složenim bićima, osnova dakle toga potiče iz djelovanja božanskog znanja po kojem je Uzvišeni Bog milostiv i oprostiv kome hoće, a kažnjava koga hoće, te je zadovoljan, nezadovoljan itd. Gdje je srdžba u odnosu na zadovoljstvo, a gdje oprost u odnosu na kažnjavanje, a gdje li zadovoljstvo u odnosu na nezadovoljstvo. O svemu tome postoje božanska obavještenja u knjigama spuštenim od Njega, a to i znaju ljudi koji imaju otkrovenja očevitno. Da ta obavještenja nisu došla preko vjerovjesničkih i poslaničkih jezika i da o njima ne govore knjige spuštene od Boga i da nisu podržani (poslanici i vjerovjesnici) natprirodnim čudima, čime se potvrđuje njihova istinitost kod drugih, a sve se to desilo od Boga kako bi se od njih primila vjera.

Dokazi razumski, kada je Bog u pitanju, ne bi prihvatili da je Bogu svojstveno nešto od gore spomenutih i sličnih svojstava. Kada bi o tome govorio onaj ko to vidi i kome se to otkriva a da za to nema potpore i podrške u čudu koje bi potvrđivalo njegovu istinitost, on bi bio nazivan neznačicom i njegov svjetonazor bi bio osporavan, te bi se iznosili razumski dokazi koji bi ukazivali na to da je taj koji to vidi poremećena uma i misli i da je pod dominacijom mašte, i iznosili bi dokaze da Bog ne treba da se opisuje takvim svojstvima. Upravo to je bio uzrok spuštanja obavještenja i čuda preko poslanika i Božijih knjiga, da bi onaj ko to doživljava očevitno odahnuo i da bi mu ta obavještenja davala satisfakciju u njegovom viđenju.

Zbog ovih i ovakvih stvari došli su vjerozakoni, te zbog propisa koji se ne poklapaju sa ciljevima i željama predsjednika i predvodnika, jer takvi predsjednici i predvodnici kada bi čuli da to izjavljuje neko ko nije poslanik ne bi vjerovali, ali pošto se to pripisuje poslanicima, ne negiraju to.

Duše su sklone prihvatiti božanske zakone i slijediti ih, prema tome ni vladarima ni predsjednicima ne preostaje ništa drugo nego da se i oni podčine, na određen način, i da budu učenici dobrih i da podvedu i podčine sebe pod njihove propise, iako im je to teško i nerado to prihvataju. Iako im je teško oni svome znanju, tj. šta su saznali od učenih i dobrih, daju prednost nad tom teškoćom koja je oprečna njihovom cilju i želji. Eto to ga dovodi u podređen položaj. To je gotov dokaz protiv njega, a neka je slavljen Znani i Mudri Bog. Da nije časti znanja ni pronicljivost ne bi imala čast, jer da pronicljivost ne pruža znanje, pa ne bi ni imala svoju vrijednost.

Znanje je jedno od najčasnijih svojstava. S njim se postiže spas kada mu se čovjek podčini i kada u svojim poslovima postupa po određenju i uticaju znanja. Gospodaru povećaj mi znanje. Gospodaru povećaj mi znanje i podčini me znanju i učini da ono nada mnogom vlada i da me nadzire, jer si Ti znanje i Onaj koji zna a i ono što se zna pripada Tebi a ne nama, pa nam od toga daj prema našoj vrijednosti, odnosno mogućnosti.

Što se tiče spomenute pronicljivosti kod mudraca, ja ću od nje spomenuti nešto od onoga kako su oni postavili osnove o tome, isprobali i eksperimentisali. Zatim ćemo dati i objašnjenje toga u vezi sa svojstvima koja iziskuje naš pravac i put. U ovoj knjizi to ćemo spomenuti u sažetoj i dovoljnoj formi, ako Bog da.

Znaj kad Uzvišeni Bog hoće da stvori jednog uravnoteženog čovjeka čiji bi svi postupci, poslovi i aktivnosti bili ispravni, Bog njegovom ocu dadne da mu je njegova struktura i sastav sređen i dobar, a to isto dadne i njegovoj majci, pa sperma kod muškarca bude onakva kakva treba tj. zdrava a tako bude i kod žene, a bude zdrava i njena materica, i kada kod muškarca budu uravnotežene gore pomenute tekućine u mjeri koja će rezultirati zdravom spermom i odredi Bog da se sperma u matericu spusti u vrijeme dok je pod sretnim znakom, a to je po kretanjima nebeskih sfera koje je Bog učinio znakom zdravlja i ispravnosti u onome što će se desiti iz nastanka toga. Ukoliko muškarac obleži svoju ženu pod sretnim znakom, tj. zvijezdom i sa svojom uravnoteženom strukturom, pa se takva sperma spusti u matericu koja je također uravnotežena po svom sastavu i konstituciji, te to materica prihvati i Bog dadne pomoć i uputu takvoj majci te je opskrbi strašću za svakom hranom koja će biti dobra i odgovarati njenoj strukturi i onom što traži plod u njenoj utrobi, na taj način plod se formira u uravnoteženoj situaciji i mjestu, hrani se odgovarajućom hranom i razvija pod kretanjem određene sfere koja odgovara pravilnom razvoju. Tako dijete iz takvoga braka bude formirano najsavršenijeg i najispravnijeg lika. Takvo dijete će izrasti u uravnoteženu osobu koja neće biti ni visoka ni niska, umjerene debljine, ni debeo ni mršav, ni žilav ni mlohav, bijelog tena sa blagim rumenilom, ni kovrdžave niti totalno rane kose, kose koja nije izrazito i sjajno crna, blago izduženog lica, očiju blago upalih i crnih, srednje i umjerene veličine glave, širih ramena, odmjerene veličine vrata, prsa također uravnoteženih, na kukovima i

kičmi nema nataloženog mesa, nije gruba glasa, čist mu je glas bez obzira da li govori oštrije ili blaže, tamo gdje je poželjno govoriti oštrije ili blaže, dužih prstiju, skladne, odnosno lijepo građene šake, govori i smije se jedino po potrebi, njegove prirodne tečnosti u tijelu blago nagingju žuči i crnoj žuči, u njegovom pogledu se odražava radost i veselje, malo žudi za imetkom, ne želi dominacije nad tobom niti da nad tobom gradi karijeru, niti je brzac a niti je trom. Ovako kažu mudraci, tj. da je ovakav lik stvaranja najuravnoteženiji i najispravniji. Na takvom liku stvoren je i naš gospodin Muhammed s.a.v.s., tako da njemu savršenstvo pripada i po pitanju fizičkog izgleda i stvaranja, kao što mu pripada savršenstvo po rangu, pa bijaše najsavršeniji među ljudima sa svih aspekata bilo sa vanjske ili nutarnje strane.

Ukoliko se desi da u materici bude poremećaja u sastavu i strukturi to će se nužno odraziti na formiranje i stvaranje čovjeka u materici na nekom od njegovih organa ili dijelova, ili će se možda odraziti u većem ili manjem njihovom broju, shodno tome kakav je sastav i struktura dotičnog organa u pogledu privlačne sile koja djeluje i nalazi se u spermi. To će se odraziti bilo na cjelokupnom tijelu bilo na njegovim pojedinim organima. Od toga, a Allah je Onaj koji daje uputu i usklađuje, jeste i to da izrazita bjelina (bljedilo) i modrina upućuje na to da je osoba bezobrazna, sklona da iznevjeri i pronevjeri, sklona pokvarenosti i plitke je pameti. Ako takva osoba ima široko čelo i špicastu bradu te riđu kosu, isturene ili ispupčene obraze, previše bujne i guste kose na glavi, za takvoga pronicljivi i mudri ljudi kažu da se od takvog ko je tako opisan treba čuvati kao od zmijske otrovnice. Ako je nečija kosa čekinjasta tj. jaka, čvrsta i debele dlake, to upućuje na hrabrosti i ispravan i zdrav mozak a ako je kosa meka, to upućuje na kukavičluk, hladnost mozga i nedostatak pronicljivosti, odnosno malo oštroumnosti.

Ako ima puno dlaka po ramenima i vratu to upućuje na glupost i drskost. Ako je mnogo dlakav po prsima i po stomaku to upućuje na divlju prirodu, malo shvatanje i da voli nepravdu. Riđa kosa upućuje na glupost, mnogo huje, odnosno srdžbe i da je ta osoba brzac i ima želju za dominacijom. Normalno crna kosa upućuje na smirenost i upućuje na lijepu pamet te upućuje na strpljivost i takva osoba voli pravednost. Sredina između spomenute dvije vrste kose upućuje na umjerenost. Ako je čelo potpuno ravno bez bora i neravnina to upućuje na osobu koja je sklona sporovima i spori se, te svađanju, nepromišljenosti i hvalisavosti. Ako je čelo srednje širine i srednje ispupčeno sa blagim naborima takva osoba je iskrena, sklona da voli, takva osoba i shvata, takva osoba je i učena, takva osoba budno prati i promišljena je, te je vješta i oštroumna. Ko ima jako velike uši to je neznanica s napomenom da takav mnogo pamti i memoriše. Ko ima izrazito male uši takav je kradljivac i glupak. Ako su obrve izrazito guste i bujne to upućuje na osobu koja je sklona zavodjenju i bezveznom i prostom govoru. Ako se obrva produžava do sljepoočnice takav je ohol i hvalisav. Čije su obrve tanke i

umjerene dužine, ni kratke ni duge, te crne boje, takav je budna stanja, tj. uočava.

Ako su oči plave boje one imaju najlošije značenje, a najlošije značenje među plavim očima imaju one koje su tirkizno plave. Ko ima velike i izbuljene i ispupčene oči on je zavidan, drzak, lijen i nepovjerljiva, nepouzdana osoba. Ako su takve oči uz to i plave boje, sve te osobine koje su gore spomenute još su žešće i naglašenije, te dotična osoba uz to može biti varalica.

Čije oči nisu ispupčene nego su blago upale i da im boja naginje ka tamnoj i crnoj boji takva osoba je budna, pažljiva, ima dobro shvatanje, pouzdana i sklona ljubavi. Ukoliko su oči nerazmjerno male u odnosu na tijelo, takva osoba je loša. Čije oko je kruto, tj. hladna pogleda, tako da mu se malo kreću kao kod životinje i mrtva pogleda takva osoba je neznalica i grubijan.

Čije oči se opet kreću prekomjerno brzo i ko je vrtljiva pogleda takav je lopov, džeparoš i prevarant. Čije su oči crvenkaste on je hrabar i odvažan i ide naprijed. Ako oko takvih očiju imaju žute pjege, takav spada u najgore ljude. Ako je nečiji nos tanak i špicast, takav je brzoplet. Čiji nos je takav da mu se skoro nadnosi na usta, tj. orlovski nos, takav je hrabar. Ko je pljosnata i tubasta nosa takav je pohotan. Čiji nos je naglašeno širokih nozdrva, takav je ljut i srdit. Ako je srednji dio nosa izrazito mesnat i blago spljošten takav je lažac i brbljivac.

Najispravniji je nos koji je nešto duži ali ne pretjerano. Ko ima nos srednje debljine i blago orlovskog izgleda takav nos upućuje na pamet i shvatanje. Ko ima velika i prostrana usta on je hrabar. Ko ima velike i grube usne to je glupak. Ko je srednje debelih crvenih usana, takav je odmjeren. Čiji su zubi savijeni i iskrivljeni ili istureni sklon je prevari, podvali i nepouzdan je. Čiji su zubi ravni i umjereni (osrednji), a blago razmaknuti takav je pametan, pouzdan i promišljen.

U koga su obrazi previše naglašeni i ispupčeni on je neznalica i grube prirode. Ko je suhonjava i žuta lica taj je jako pokvaren i loš te sklon spletkama i podvalama. U koga je naglašeno dugo lice on je bezobrazan. Čije sljepoočnice su ispupčene a vratne žile naglašene takav je srdit. Ko je takav da kada ga pogledaš pocrveni, zastidi se ili mu se čak oči orose suzama ili se i nehotice blago osmjehne, takav te voli i ti si mu prijatan i ima strahopoštovanje prema tebi.

Ako je neko krupna glasa to upućuje na hrabrost. Sredina u glasu između krupnog i tankog glasa upućuje na pamet, promišljenost, iskrenost i brzinu u govoru. Previše nizak i tanak glas upućuje na laž, sramotu i neznanje. Grub glas, odnosno ton u glasu, upućuje na srditost i lošu narav. Govorenje kroz nos je dokaz gluposti, neoštroumnosti i oholosti.

Kada je neko mnogo i previše pokretljiv to je dokaz za njegovu taštinu, uobraženost, te takva osoba je brzac, hoće i podvaliti.

Dostojanstveno sjedenje, odmjeren govor i kretanje ruke dok obrazlaže govor je dokaz potpune pameti, promišljenosti i ispravnog uma.

Naglašeno kratak vrat upućuje i dokaz je pokvarenosti i spletki, dok je naglašeno dug i tanak vrat dokaz gluposti, kukavičluka, paničarenja. Ako se tome dvome još pridoda mala glava to upućuje na glupost i lakomislenost. Debeo i ogroman vrat upućuju na neznanje i proždrljivost.

Odmjeren vrat, tj. ni dug ni kratak, a ni debeo ni tanak previše, je dokaz pameti, promišljenosti, čiste ljubavi, pouzdanosti i iskrenosti.

Ogroman stomak upućuje na glupost, neznanje i kukavičluk. Normalan i odmjeren stomak i uzak grudni koš upućuju na dobru pamet i lijepo mišljenje. Široke plećke i leđa upućuju na hrabrost, ali i maloumnost. Povijena leđa upućuju na prgavost i brzopletost. Ravna i normalna leđa imaju pohvalan znak. Uočljivo ispupčene plećke upućuju na lošu namjeru i ružan ideološki pravac.

Ukoliko su ruke toliko duge da dlanovima dohvata koljena to ukazuje na hrabrost i plemenitost. Ako su ruke naglašeno kratke, vlasnik takvih ruku je kukavica i voli zlo. Dugi dlanovi sa dugim prstima upućuju na to da osoba ima dara za zanatstvo, da dobro obavlja poslove i da dobro upravlja.

Izrazito debela stopala upućuju na neznanje i ta osoba voli nepravdu. Malo i mršavo stopalo upućuje na grijehenje. Tanja peta upućuje na lijepo a naglašeno velika peta upućuje na hrabrost. Debeli listovi sa tetivama upućuju na glupost i drskost.

Ko ima širok i odmjeren korak on ima uspjeha u svim svojim poslovima i taj razmišlja o posljedicama svojim djela, a suprotno tome ima suprotno značenje. Ovo što smo prenijeli je govor mudrih ljudi koji su to eksperimentisali i to su učenjaci realnosti i egzaktnosti. Ovih opisa može biti manje ili više a dominacija pripada onome što preovladava. Nekada su oni ujednačeni kod neke osobe, pa djelovanje jednih potiskuje djelovanje drugih, u smislu da kod neke osobe djelovanje jednog opisa dolazi do izražaja u posebnoj situaciji a djelovanje drugog (njemu suprotnog) dolazi do izražaja u drugoj situaciji.

Sve u svemu, duhovne vježbe od Boga propisane i primjena objavljenog znanja od Boga, imaju moć uticaja da potisnu dominaciju nekog od spomenutih pokuđenih opisa. Ko to bude probao vidjeće da je tako kako smo rekli, jer je uobičajeno i konstantno primjenjivanje nečega peta priroda kojoj pripada uticaj na osnovnu prirodu. Sve je ovo isprobano, odnosno eksperimentisano.

(Pored navedenih stvari pri opisu čovjeka bilo bi ovom prilikom poželjno napomenuti cijenjenu čitaocu i neke druge anomalije kao što su npr. ukoliko je kod muškarca ženski glas, što je jedna od anomalija i neuravnoteženosti, a ukoliko je kod žene muški glas to je takođe anomalija i nešto neprirodno i neuravnoteženo. Ukoliko je kod muškarca brada takva da po njoj nema dlaka, kao kod žene, i to je anomalija. Zatim, ako se kod žene pojavljuju malje brkova i brade i to spada u anomaliju. Jedna osoba, kaže moj učitelj, šejh Halid Hulusi -

baba k.s., ako ima previše kratke prste i nisko čelo ta osoba je škrta i mnogo voli kapital, tj. bogatstvo ovozemaljsko.

Vrlo je važno staviti dobro do znanja svakome onome ko ovo bude čitao da se dobro čuva da ga đavo, tj. šejtan nipošto ne navede da se izrugava osobama kod kojih primijeti nešto od pokuđenih opisa. U jednoj od predaja rečeno je da onaj ko se naruga stvorenju, narugao se je time Stvoritelju. Gledao sam u životu kako prave vježbe, od Boga propisane preko Njegovih knjiga i poslanika te istinskih spoznavalaca, tj. onih koji imaju istinsku pronicljivost na osnovu vjere, mijenjaju lagano osobu čak i u fizičkom izgledu. Kako da je ne mijenjaju kada je svaka osoba i duhovno i fizički jedna cjelina, a poznato je da sve na sve utiče, a posebno duh na tijelo, tako da se to i na tjelesnoj konstituciji odrazi.

Ako čovjek usvoji znanje i bavi se naukom kako je Bog zadovoljan, to znanje je svakako jedan nov kvalitet u čovjeku, pa prema tome i sama primjena znanja donosi još jedan novi kvalitet. Dovoljno je pogledati okolo sebe pa će se uočiti da ljudi koji se bave lijepim znanjem, a pogotovo kada ga primjenjuju daleko prefinjenije izgledaju i u licu, i u rukama, i u pogledu od običnih neznalica i grubijana, jer grubost je inače odraz neznanja i gluposti. Kada smo gore rekli da se nipošto ne smijemo ismijavati i izrugivati osobama koje primijetimo sa nekim pokuđenim opisom, postavlja se pitanje zašto se to uopšte piše i objavljuje. Treba znati da je to sve u svrhu znanosti jer, poštovani čitaoče, sve oko tebe i ti sam si živa knjiga koju treba iščitavati. Kako bi ljekar liječio neku anomaliju u fizičkom smislu ako je ne bi iščitao i ako je ne bi primijetio. Dobar baščovan kada uđe u bašču, on po kori, boji, granama i drugom zna o kojoj se biljci radi i zna šta treba poduzeti. Tu nema ništa slučajno. Nijedna linija, boja, izgled, nema ništa slučajno već sve to govori o sebi već po svom izgledu. Mili Bože kako li izgleda to kada jedan Božiji baščovan uđe u ovu Božiju bašču gdje su i ljudi i životinje i biljke i anorganski svijet? Ovdje u opisivanju osoba govori se o opisu pripadnika bijele rase.)

Pouka koja se može uzeti iz znakova koje smo spomenuli, a koje pruža priroda sa svojim uticajem i što je potvrđeno eksperimentom, tj. što je isprobano, je ta da treba znati da duša ljudska, tj. duh ljudski je taj koji upravlja tijelom. Ta duša je jednom svojom stranom okrenuta prema čistom svjetlu koje joj je otac, a drugom stranom je okrenuta prema prirodi a priroda je čista tama, i ona joj je majka. Prema tome duša zauzima sredinu između svjetla i tame. Uzrok toga da ona zauzima središnji položaj je to što ona upravlja (tijelom), pa je prema tome kao univerzalna duša u kosmičkim razmjerama koja se kao kosmička duša nalazi između prvog uma ili prauma i pramaterije sveukupne. Ta pramaterija je tamna supstanca a praum je čisto svjetlo, pa je ova naša duša kao međa, kao međusvijet između svjetla i tame, dajući i jednom i drugom njegovo pravo. Ako nad dušom počne dominirati jedna od strana, ona pripada onome što njom dominira. Ako ona ne naginje ni jednoj od tih strana, onda je ta duša uravnotežena, pravedna,

nepriistrasna i odmjerena i sudi po istini. Spomenimo u ovom odjeljku pouku u vezi sa pojedinim znacima na tijelu vezano za pronicljivost.

Pa zato kažemo: što se tiče izrazite bjeline tena to je zbog preokupiranosti duše dotične osobe svijetom svjetla, u toj mjeri da mu ne ostaje prostora i vremena da se bavi upravljanjem svijetom svoje prirode kakav je bio slučaj sa Ebi Ukalom El-Magribijem i njemu sličnim, usljed čega brzo strada prije nego postigne savršenstvo.

Što se tiče izrazite crnine to je preokupiranost svijetom njegovih strasti i njegove prirode u mjeri da ga to sve zakloni od znanosti svjetala, a to su Božanska znanja, i to stanje je neosporno pokuđeno. To je sve odmjereno vremenom kad - šta i kada se udovolji i jednoj i drugoj strani njihovo pravo, kao što reče Vjerovjesnik s.a.v.s.: "Imam vrijeme kada sam sâm sa svojim Gospodarom, i u tom momentu sa mnom nema nekog drugog osim mog Gospodara", takvo postupanje je svojstveno onome ko je vođa pravedni i odmjereni.

Što se tiče pouke u vezi sa neumjerenom visinom ili niskošću rasta, to se dovodi u vezu sa dužinom zadržavanja i usmjeravanja ka nekom od dva svijeta (svijet svjetla i svijet tame). Taj period može biti neumjereno dug što se dovodi u vezu sa neumjerenom visinom ili neumjereno kratak, što se dovodi u vezu sa neumjerenom nizinom rasta, pa s tim u vezi dužinu zadržavanja i usmjeravanja prema svijetu svjetla ili tame treba odmjeriti po potrebi.

Što se tiče umjerene debljine, to se dovodi u vezu sa čovjekovom umjerenošću između metafizičkog i fizičkog, kao što se inače u sredini nalazi meso između kosti i kože. Što se tiče uravnoteženosti po pitanju kose to ukazuje na postojanost između tjeskobe i netjeskobe, tj. uravnoteženost između ta dva pojma.

Što se tiče uravnoteženosti lica to se dovodi u vezu sa ozarenošću i smiješkom koji se ocrtava na nečijem licu. Što se tiče crnih očiju to ukazuje na ispravnost pogleda na život i promišljenost. Što se tiče toga ako su oči blago upale i crne to se dovodi u vezu sa nevidljivim svijetom i saznavanjem skrivenih stvari i pojmova. Što se tiče ispupčenih očiju to je sklonost crpljenju znanja iz pojavnog svijeta i to su ljudi od pouke. Što se tiče uravnotežene veličine glave to ukazuje na obdarenost umom. Široka ramena podrazumijevaju sposobnost podnošenja uvreda i uznemiravanja, kao što je ogovaranje.

Što se tiče odmjerene veličine vrata to upućuje na sposobnost sagledavanja stvari bez naginjanja ka istima. Što se tiče neprirodno dugog vrata to upućuje na zagledanost i istraživanje onoga što ga se ne tiče i što ne treba, tj. što nije dozvoljeno, kao što je špijuniranje, a što se tiče skroz kratkog vrata, taj ne posmatra ni ono što bi trebao da posmatra.

Što se tiče uravnoteženih i odmjerenih prsa, to je odmjerena u izražavanju i objašnjenju, da to koristi sagovorniku. Što se tiče toga da na kukovima i kičmi nema nataloženog mesa, to upućuje na vođenje računa o stvarima na koje se

može osloniti i pozvati, kako bi se na taj način oslobodio ka jednoj od dviju strana. Ako se to dovodi u vezu sa međusvijetom, mogu mu se događati podvale u većini slučajeva (pa će spomenutim oslanjanjem izbjeći te podvale).

Što se tiče po prirodi tiha glasa, to je znak ili sposobnost čuvanja tajne na javnom mjestu. Što se tiče glasa koji je čist, koji nije hrapav ili piskav, to upućuje na čuvanje od pretjerivanja i dodavanja. Što se tiče dugih prstiju, odnosno jagodica to upućuje na lijepo raspolaganje. Što se tiče skladne šake i dlana to je baratanje sa ovosvjetskim dobrima bez vezanja za ista.

Što se tiče govora i smijeha po potrebi to upućuje na vođenje računa o onome što iziskuje mudrost, pa govori po potrebi i smije se po potrebi. Što se tiče toga da kod neke osobe njegova priroda i tekućine naginju ka žuči ili crnoj žuči, ako žuči naginje njegova priroda i tekućine, on je sklon visokom svijetu, a ako mu naginje crnoj žuči, onda je to sklonost prema niskom svijetu, crpljenje skrivenih dragocjenosti iz njega i onoga što mu pričinjava radost, a od čega je zaklonjena priroda većine umova kada to razmatraju s obzirom da u svom shvatanju podcjenjuju prirodu.

Što se tiče pogleda u kome se ocrtava radost i veselje, to je nastojanje da se pridobije ljubav nekog drugog. Što se tiče ne žuđenja za imetkom, to je distanciranje od svega onoga što može odvesti u pravcu nečega od čega nema koristi.

Što se tiče onoga koji ne želi da tobom dominira niti da se pravi bolji od tebe to znači da se on preokupirao usavršavanjem svoga robovanja, a ne tobom. Što se tiče onoga ko nije ni lijen a ni brzac to upućuje da on ne žuri sa kažnjavanjem drugoga iako je u mogućnosti.

Pored toga razmatrajući pronicljivost o kojoj govore mudraci vidjeli smo da oni tu govore o dvije strane i sredini i da stvari dijele na pohvalne i pokuđene, hoću reći narav, ćud, etiku i moral dijele na pohvalnu i pokuđenu, a ipak i oni pripisuju svo dobro sredini, a odstupanja pripisuju stranama izvan sredine, pa kažu za onoga ko je izrazito bijel ili za onoga ko je izrazito riđ ili plav ono što si čuo da kažu po pitanju pokuđenosti i da to nije pohvalno. Tako isto govore i za onoga ko je izrazito crn, ko ima jako tanak nos da je to takođe pokuđeno.

Umjerenost između tih pojmova i te dvije strane jeste da ne izlazi iz okvira odmjerenosti i kao takva ona je pohvalna, kako je već rečeno. Vidjevši da oni to svode na ovo što smo spomenuli mi smo po tom pitanju analizirali ovu ljudsku vrstu, gdje se tu pojavljuje nešto lijepo ili ružno, pohvalno ili nepohvalno, pa s tim u vezi, kažemo: ono što je lijepo a čime se postiže rang kod Uzvišenog Boga i ono što je ružno a čijim izbjegavanjem se postiže dobro kod Boga jeste samo ono što je vjerezakon označio i definisao kao lijepo ili ružno.

Pošto smo vidjeli da postupci po vjerezakonu mogu biti, pohvalni ili pokuđeni, mi smo razmotrili mogućnost kako da objedinimo te dvije strane i sredinu da bi tako dvije oprečne strane podveli pod sud sredine, a sredina je mjesto

uravnoteženosti i odmjerenosti. Na osnovu toga kažemo da čovjek može biti jedno od troje sa stajališta vjerozakona: bilo da je čisti batinija (idealist, strogi i potpuni ezoteričar), a to je onaj ko po nama zagovara ogoljeni, apstraktni, odnosno teoretski monoteizam, kako svojim stanjem tako i djelovanjem. Takvo učenje vodi negiranju i poništavanju propisa vjerozakona, kao što to rade batinije, odnosno ezoteristi, oni koji zagovaraju transcendentnost, i vodi odstupanju od onoga šta je Zakonodavac tim propisima htio. Sve ono što vodi rušenju nekog vjerozakonom propisanog vjerskog temelja je nedvosmisleno i sto posto pokuđeno kod svakog vjernika.

Druga mogućnost je da neko bude čisti i potpuni (egzoterist), tj. pridaje pažnju samo formama zapostavljajući i negirajući skriveno, taj je duboko zagazio i zabrazdio, te ga to vodi ka otjelovljenju tj. otjelovljenju Boga i materijaliziranju. Slično prethodnom i ovo je takođe po vjerozakonu pokuđeno.

Treća mogućnost ili varijanta je da se čovjek uskladi sa Božijim zakonom, po tim pitanjima, shodno shvatanju koje izražava jezik (na kojem je došao vjerozakon), pa ako zakon nešto dozvoljava onda on to i čini, a ako ne dozvoljava onda se distancira prateći taj Božiji vjerozakon u stopu. Tu se odbacuje logiciranje odnosno ograničena ljudska logika koja čovjeka može duboko zavesti. Ovo je stanje onoga koji zauzima sredinu između te dvije krajnosti i takav zaslužuje Božiju ljubav.

Uzvišeni kaže Svom Vjerovjesniku s.a.v.s. da kaže: "Slijedite me Allah će vas zavoljeti i oprostiće vam vaše grijeha" (Ali Imran, 31). Prema tome, slijedenje zakonodavca i držeći se njegovog traga tj. puta, nužno donosi Božiju ljubav robovima i trajnu sreću.

Ovo je jedan od načina usporedbe ovih dviju vrsta pronicljivosti. Ako bi neko rekao: "Ovo je u sintezi, a kako se to može znati u detaljima i raščlanjeno? Naime, desi se da mi vidimo nekog čovjeka koji je u mjestu stalnog boravka, prisustvuje obavljanju skupnih molitvi, a i pored toga je najveći dvoličnjak u tom mjestu."

Mi na to kažemo: "Boravak u mjestu i prisustvovanje zajedničkim molitvama i tome sl. Spada u pojavni svijet. Prema tome on je sa stajališta pojavnog svijeta takav, a sa stajališta skrivenog svijeta je nevjernik jer je takav u svom srcu. Kada mi dođemo i dobijemo vjerničku, doživljenu pronicljivost kako smo spomenuli i kako ćemo o tome još reći kasnije, ako Bog da, mi ćemo u sebi donijeti sud da je on nevjernik, a u vanjskom svijetu ćemo ga ostaviti sa njegovim imetkom, krvlju i biće sačuvan po Božijem zakonu zbog njegovog javnog izgovaranja riječi monoteizma. Naš odnos prema njemu je ovakav i drugačijim odnosom nismo obavezani.

Treba da znaš, usrećio te i uskladio te Bog, da visoki svijet, uzevši uopšteno, pokreće fizički i pojavni svijet. Taj fizički i pojavni svijet je pod dominacijom i po vlašću visokog svijeta i to po mudrosti Uzvišenog Boga, a ne da to on sam po

sebi zaslužuje. U pojavnom svijetu nema ništa da se manifestira, bilo da je u pitanju kretanje, mirovanje, jelo, piće, govor, šutnja, a da nije pokrenuto iz skrivenog svijeta.

To treba shvatiti ovako: živo biće se ne pokreće izuzev po namjeri i volji, a namjera, tj. cilj i volja su djela srca. Volja je iz nevidljivog svijeta, a kretanje i sl. Tome je iz pojavnog svijeta. Vidljivi svijet je sve ono što mi uobičajenim osjetilom, odnosno nekim čulom dokučimo, a u nevidljivi svijet spada ono što spoznajemo i znamo na osnovu vjerskog zakona ili misaonog pogleda a što se ne vidi i što nije dostupno nekom od čula.

Pa zato kažemo da se do skrivenog svijeta dopire okom tajnog vida ili okom srca, kao što se pojavni svijet vidi okom vida, tj. okom u glavi. Kao što osjetilni vid ne vidi pojavni svijet izuzev tome ukoliko ne bude otklonjen zastor tome ili neka slična druga zapreka. Kada se te zapreke otklone i svjetla se prospu na osjetilne i fizičke stvari te se svjetlo osjetilnog vida poklopi sa vanjskim svjetlom, tada se sa osjetilnim okom dokučuje i vidi ono što se gleda.

Tako je i sa srčanim tj. nutarnjim vidom. Taj nutarnji vid zastiru prljavštine grijeha, strasti, zatim pripisivanje drugima moći koja im ne pripada, a sve to spada u taj prirodni grubi svijet a i druge stvari slično tome koje nismo nabrojali. Sve su to zastori koji se ispriječe između dotične osobe i skrivenog svijeta. Kada se čovjek posveti ogledalu svoga srca i čisti ga spominjanjem Uzvišenog Boga, onako kako je On rekao, te upornim čitanjem Kur'ana, čime će on postići svjetlo, a Bogu pripada svjetlo koje se stere i prosipa na sva stvorenja i koje se zove svjetlo postojanja, odnosno egzistencije.

Kada se ta dva svjetla, svjetlo srčanog vida i Božije svjetlo otkriva se ono što je skriveno onakvim kako jest i kako se već zbiva u postojanju, s napomenom da između ta dva vida ima jedan prefinjeni smisao a taj smisao je u tome da obično čulo ili osjetilo zastire zid, prevelika daljina, zatim prevelika blizina i tako dalje, a oko srca, odnosno nutarnji vid nije takav. Njega ne zastire ništa izuzev ono što smo gore pomenuli, a to je prljavština grijeha, strasti, niske želje i pobude, mržnja, oholost, samoljublje, jatovi, loše namjere, loša narav itd., s napomenom da tu takođe postoji jedan tanani zastor kojeg ću pomenuti, a koji se ogleda u tome da svjetlo koje se prostire iz prisustva božanske darežljivosti na skriveni svijet na ravnima egzistencije tj. postojanja, ne mora čovjeku nužno obasjati sve te ravni zbog onoga kome se otkriva, jer se njemu otkriva srazmjerno tome koliko Bog hoće da mu otkrije. To je stupanj objave.

Naš dokaz kod nas je naše lično iskustvo, a za druge izvan nas su riječi Uzvišenog: "Reci: ja ne znam šta čini moj Gospodar sa mnom a niti s vama, ja samo slijedim ono što mi se objavljuje", (Ahkaf, 9) i pored krajnje vjerovjesničke čistote, na što upućuju riječi Uzvišenog: "...ili iza zastora..." (Šura, 51).

Ko stigne na ovaj stupanj (stupanj pronicljivosti) i pojavi mu se nešto od toga, u vezi sa nekom određenom osobom, eto to je pronicljivost (feraset) i ona je jedan od najvećih stepena otkrovenja.

Njoj u Božijoj Knjizi odgovaraju riječi: "Zaista u tome ima znakova za one koji čitaju znakove" (Hidžr, 75). Oni koji čitaju znakove (El-mutevessimin), na koje se odnose ove Božije riječi, nikada ne griješe za razliku od pronicljivosti mudraca u egzaktnom smislu riječi.

Pored svega ovoga postojim jedno drugo otkrovenje na nivou istinske pronicljivosti, a to je da je Uzvišeni Bog dao da u svijetu postoji ravan simbola i znakova. Na toj ravni su likovi potomstva Ademova te njihova stanja u njihovim vremenima sve do njihove smrti i ta ravan je skrivena od svih stvorenja u visokom svijetu i u niskom svijetu, izuzev od prauma i pramajke.

Kada Bog hoće da odabere nekog roba i da ga počasti sa ovim stupnjem On mu očisti njegovo srce, raširi ga i dadne u takvo srce svjetiljku obasjanu od njegove vjere koja je osobita i posebna. Od Božijih imena svjetiljku obasjava ime El-Mu'min El-Muhejmin (Vjerni Zaštitnik).

Pod dominacijom ovog imena je ova ravan, a ta svjetiljka je sa ravni božanstvenosti. Sa te ravni prihvata je ime Vjerni. Kada se obasja srce tom božanskom svjetlošću i ta svjetlost dopre u svaki ugao srca takvog roba pa se sastavi sa svjetlom oka srca, tj. tajnim vidom tako da može vidjeti otkrovenjem i viđenjem ono što se da vidjeti pri takvim svjetlima.

Dakle, kada tako nešto srce postigne, kako smo već pomenuli, na jednom od prostranstava ovakvog srca biva uspostavljena ova ravan, te se po tom osnovu spoznaju kretanja svijeta i njegove tajne.

**Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)
El-Futuhāt el-Mekkijje**

Džild 2
Poglavlje 188

**O spoznaji stupnja ru'je (viđenja na snu), a to su mebešširati (radosni
doživljaji na snu)**

Stihovi:

*Iskreni ljudi viđaju istinite snove
Za razliku od lažljivaca, oni ne viđaju istinite snove.
Iskrenost ima najviši stepen
Za razliku od laži koja je najnižeg stepena.*

Dobar san spada u vjerovjesništvo s tim što se njime ne može derogirati (dokinuti) vjerozakon, a to je već visok rang. Vidjeh na snu mnoge isukane sablje iz niske želje a i u mojoj desnici bijaše sablja isukana iz niske želje pa s tom sabljom zbrisah želju i ne dadoh joj prostora a i uticaja ni ovog ni onog svijeta. Znaj, Allah te ojačao da čovjek ima dva stanja. Jedno je stanje koje se naziva san a drugo stanje je ono koje se naziva budnošću. U oba ta stanja Allah je dao sredstva pomoću kojih se spoznaju stvari. Ta sredstva kojima se spoznaje u budnom stanju zovu se čula (osjetila), a ona kojima se spoznaje na snu nazivaju se zajedničkim čulima tj. osjetilima. Sve što se vidi u budnom stanju naziva se viđenjem (ru'jeh), a sve što se vidi na snu naziva se ru'ja (viđenje na snu). Sve što čovjek vidi i doživi na snu spada u ono što je njegova mašta u budnom stanju preuzela od čula, a to može biti a dva načina, bilo da je u pitanju preuzimanje osjetilnog lika bilo da je u pitanju preuzimanje određenih elemenata (dijelova) lika koje na snu takođe nužno vidi opet osjetilom.

Ako je neka osoba u samoj svojoj osnovi pri stvaranju hendikepiranja, tj. u nedostatku je nekog ili svih osjetila ili čula i u budnom stanju ne spozna nešto što se spoznaje tim osjetilom koje mu nedostaje, takva osoba ni na snu nikada neće spoznati i dosegnuti ono što se spoznaje tim osjetilom. Osnova, odnosno temelj je osjetilo tj. čulo i spoznavanje njim u budnom stanju a mašta samo to slijedi. Kod nekih ljudi su osjetila ojačana pa i na javi vide i doživljavaju ono što se vidi i doživljava na snu, a to je veoma rijetko, i pripada ljudima ovog sufijskog puta, bilo da se radi o vjerovjesniku ili o bogougodniku (veliji). Ovako smo mi to spoznali.

Nakon što si ovo saznao znaj takođe da je vjerovjesništvo saopštenje Uzvišenog Allaha ili Allahov govor, reci kako hoćeš, upućen onome kome Allah hoće od Svojih robova u jednom od ova dva stanja, u budnosti ili na snu.

Ovo božansko obraćanje koje se naziva vjerovjesništvom dijeli se na tri vrste. Jedna vrsta se zove objavom (*vahj*), druga vrsta je da Allah nekome dâ da čuje Njegov govor "iza zastora" (Šura, 51), i treća vrsta je posredstvom poslanika koji dostavlja objavu bilo da se radi o poslaniku iz melekske ili ljudske vrste a sve se to zbiva Božijom dozvolom kome Allah hoće za onoga kome je poslato, a to je Allahov govor, jer takav poslanik prenosi od Allaha kao što Uzvišeni kaže: "Nema čovjeku da Allah s njim govori izuzev objavom ili iza zastora ili da pošalje poslanika" (Šura, 51).

Od tog Božijeg govora objava je ono što Allah bez posredstva dostavlja u srca Svojih robova i oni svojim srcima čuju govor koji se ne može porediti sa uobičajenim govorom niti se može definisati, niti to mašta može oblikovati i dočarati. I pored toga rob to razumijeva i shvata mada ne zna kako i odakle mu je došlo, niti zna šta je tome uzrok.

Allah sa njim katkada može razgovarati i iza zastora nekog lika preko kojeg mu se obraća govorom. Taj zastor nekada može biti i njegova ljudska priroda, a

može biti nešto izvan ljudske prirode, kao što je govorio Musau a.s. iz drveta koje je na brdu bilo s njegove desne strane. Da mu je govorio sa lijeve strane koja mu je strana srca učinilo bi mu se da mu govor dolazi iz njega samog, s obzirom da je srce na lijevoj strani. Govor je dakle došao sa strane sa koje nije bilo uobičajeno da dolazi govor nefsa (duše).

Allah nekada govori sa čovjekom posredstvom poslanika meleka, kao što kaže: "Sa njim se spustio Povjerljivi Duh na tvoje srce" (Šuara, 193). "Sa njim", tj. sa Kur'anom koji je Allahov govor. Nekada to bude posredstvom čovjeka. Na to ukazuju Njegove riječi: "Približi ga sebi kako bi čuo Allahov govor" (Tevbe, 6), pa se govor pripisuje Allahu, a taj govor drugovi Poslanika niti arabija (beduin) nisu čuli izuzev preko jezika Allahovog Poslanika s.a.v.s.

Vjerovjesništvo nije ništa više od božanskog saopštavanja na jedan od navedenih načina. Kur'an je Allahovo saopštenje, tako da je on cjelokupan sam vjerovjesništvo, jer on objedinjuje sve ono što je Allah htio da saopšti Svojim robovima.

U vjerodostojnom hadisu se navodi da je onome ko zna Kur'an vjerovjesništvo umetnuto među njegove dvije strane. Nakon što je navedeno konstatovano, znaj da je početak objave istinito viđenje na snu, a to se ne dešava osim samo u stanju sna.

Hazreti Aiša r.a. nam priča u vjerodostojnoj predaji: "Prvo od objave što je počelo dolaziti Allahovom Poslaniku su istiniti snovi, pa ne bi ništa vidio na snu a da se to sutra ne bi desilo jasno kao dan, a uzrok tome je njegova s.a.v.s. iskrenost, jer je potvrđeno od njega da je rekao: "Najistinitije snove od vas imaju oni koji su najiskreniji".

Allahov Poslanik s.a.v.s. nikome nije govorio nešto što bi izmislio ili lažno, nego je govorio ono što je čulima saznao, bilo jednim od njih ili svima, niti bi govorio iz nekog interesa, niti bi govorio ono što nije bilo, niti bi govorio u budnom stanju o onome što mu se formiralo u mašti a da to nije vidio u osjetilnom svijetu. Ovo je uzrok istinitosti njegovih snova. Objava je počela sa viđanjima na snu, jer su značenja kao pojmovi bliži mašti nego osjetilima, odnosno čulima.

Čula su najniža strana a značenje je najviša strana i najprefinjenija a mašta je negdje između te dvije strane, a objava je značenje, i kada hoće značenje da se spusti u svijet osjetila nužno je da pređe preko ravni odnosno nivoa mašte prije nego stigne do čula, odnosno osjetila.

Mašta po svojoj zbilji je takva da daje lik svemu onome što se nađe kod nje, i to nužno u liku nečega što je osjetilno i nikako drugačije. Ako ta božanska objava dolazi u stanju sna naziva se viđenjem na snu, a ako je u stanju budnosti naziva se priviđenjem, tj. čovjeku se pričinja. Eto, zato je početak objave bio vezan za maštu. Nakon toga mašta je prešla u vanjski osjetilni svijet. Tako mu se je melek oprimjerio u liku muškarca ili osobe koja se može vidjeti vanjskim čulom.

Nekada tog meleka koji dolazi s Objavom može vidjeti samo dotična osoba, a nekada ga mogu vidjeti i ostali koji su u njegovom prisustvu. Taj melek mu pri tom dostavlja na njegov sluh govor od svoga Gospodara, a to je objava, a nekada se spusti na njegovo s.a.v.s. srce kojom prilikom ga obuzima specifično stanje koje ne odgovara ljudskoj prirodi i zato mu je to teško, i koje utiče i djeluje na ljudsku strukturu i to traje sve dok ne dostavi ono što mu objavljuje, zatim dobije olakšanje iz tog stanja i priča ono što mu se reklo.

Sve se to nalazi kod Allahovih ljudi evlija (bogougodnika). Ono čime se odlikuje jedan vjerovjesnik u odnosu na bogougodnika je to da on ima objavu koja podrazumijeva uvođenje vjerozakona, tako da Božiji zakon ne uzakonjuje izuzev isključivo vjerovjesnik ili poslanik, pa on, tj. takav poslanik uzakonjuje šta je dozvoljeno, zabranjeno, dopušteno itd. i on nastupa sa svim oblicima objave. Što se tiče evlija, odnosno bogougodnika njima to ne pripada izuzev obavještenja o ispravnosti onoga sa čim je došao dotični poslanik i njegovo naznačavanje, tako da je takav sljedbenik, tj. bogougodnik na nivou viđenja u vezi sa njegovim robovanjem svome Gospodaru i viđenja onoga što je došlo preko jezika dotičnog poslanika.

Ukoliko takav velija nije živio u vremenu svog Poslanika i nije ga slušao na način kako su ga slušali njegovi drugovi ali je ipak ovakav bogougodnik iz ove vrste po osnovu božanskog saopštenja na rangu druga Allahovog Poslanika s.a.v.s. koji je čuo izravan govor od Allahovog Poslanika u vezi sa onim što on uzakonjuje. Na osnovu toga dođe u Kur'anu: Zovem Allahu očevidno, ja i onaj ko mene slijedi" (Jusuf, 108), a oni koji njega slijede na takav način su upravo oni koje mi spomenusmo.

Koliko ima hadisa koji su vjerodostojni po predajama pouzdanih prenosilaca a da nisu tačni sami po sebi, pa se takvi hadisi uzimaju za hadis po osnovu preovlađujućeg mišljenja a ne po osnovu znanja, a ovi koje pomenusmo hadis uzimaju na očevidan način. Mi na osnovu viđenja znamo da pojedini hadis sam po sebi nije vjerodostojan i obrnuto. Koliko ima hadisa koji su nejak (daif) po pogledu predaje, iz razloga što se u tom nizu našao i neko ko podvaljuje ili izmišlja, a taj isti hadis sam po sebi je tačan i vjerodostojan.

Ova skupina spoznaje vjerodostojnost takvog hadisa očevidno. To je značenje riječi Uzvišenog: "Zovem Allahu očevidno, ja i ko mene slijedi". Takvi koji slijede na očevidan način su nasljednici vjerovjesnika, jer su i oni učesnici u božanskom saopštenju, a vjerovjesnici poslanici se od njih izdvajaju po tome što zavode Božiji zakon.

Uzvišeni kaže: "Šalje objavu, riječi Svoje kome hoće od robova Svojih" (Gafir, 15). Upotrijebio je riječ "*men*" - kome, što ukazuje na općenitost "da upozori na Dan susreta", pa je ukazano na ono što nije vjerozakon niti propis nego upozorenje, a velija (bogougodnik) može biti onaj ko najavljuje radosnu vijest i onaj koji upozorava, a ne može biti zakonodavac.

Zakonodavno poslanstvo i vjerovjesništvo je dokinuto, pa nakon njega s.a.v.s. nema poslanika niti vjerovjesnika, tj. nema novog zakonodavca niti novog vjerozakona, znaj to! Da se mi vratima na ono što smo započeli.

Potvrđeno je od Allahovog Poslanika s.a.v.s. da je rekao: "Zaista je poslanstvo i vjerovjesništvo dokinuto pa nema poslanika nakon mene niti vjerovjesnika". Pošto se to ljudi teško dojmilo rekao je: "Međutim, biće mubešširati". Rekoše: "O Allahov Poslaniče, šta su to mebešširati", a on reče: "Muslimanovo viđenje na snu i ono je jedan dio vjerovjesništva". Ovaj je hadis vjerodostojan i prenosi se od Enes ibn Malika.

Nama ga je pričao imam u haremu Kabe u časnoj Meki. Pričao nam ga je naspram jemenskog ugla gdje se nalazi crni kamen, a to bijaše 604. godine. Taj imam je naš šejh Mekinuddin Ebu Šudža Zahir bin Rustem El-Asfanahani El-Bezzar, a takođe i neki drugi, prenoseći to od Ebul Fetha Abdulmelika ibn Ebil Kasima ibn Ebi Sehla El Kerhija El Herevija, koji je rekao: "Obavijestio me je Ebu Amir Mahmud ibn El-Kasim El-Ezdi, Ebu Nasr Abdulaziz ibn Muhammed Et-Tirjaki i Ebu Bekr Ahmed ibn Ebi Hatem El-Gavredži Et-Tadžir, koji kažu: "Obavijestio nas je Muhammed ibn Abduldžebbar El-Derahi koji kaže: "Kazao nam je Ebul Abbas Muhammed ibn Ahmed El-Mahbubi", a on reče da je njemu pričao Ebu Isa Muhammed ibn Isa Et-Tirmizi, a ovaj kaže: "Pričao nam je Hasan ibn Muhammed Ez-Zaferani da mu je pričao Afan ibn Muslim, a ovome pričao Abdul Vahid, a njemu saopštio El-Muhtar ibn Felfel, a on kaže pričao nam je Enes ibn Malik da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao, pa je spomenuo hadis kojeg smo citirali.

U vezi sa tom temom prenosi se od Ebu Hurejre, Huzejfe, ibn Abbasa i Ummi Kerez da je Vjerovjesnik s.a.v.s. obavijestio da je viđenje na snu jedan dio vjerovjesništva. Ljudima je dakle od vjerovjesništva ostalo ovo i nešto drugo. I pored toga za to se ne koristi izraz vjerovjesništvo ni vjerovjesnik izuzev samo kod vjerovjesnika koji su zakonodavci. Taj termin je zabranjen a rezervisan je samo za posjedovanje naznačenog svojstva u vjerovjesništvu, a nije zabranjeno vjerovjesništvo u kome nema takvog posebnog svojstva iako je zabranjena upotreba samog imena i držeći se odgoja i uljudnosti mi se držimo onoga što je rekao Vjerovjesnik s.a.v.s. znajući pri tom šta je opšte a šta je posebno a šta je zabranjeno i tako smo na očitom dokazu.

Pošto si ovo saznao da kažemo sljedeće: viđenja na snu su trojaka. Ima ih koja se zovu *bušra* (radosna vijest) o kojima mi govorimo u ovom poglavlju, a ima i takvih viđenja na snu koja potiču od onoga čime je čovjek na javi preokupiran pa mu se to ukleše u njegovu maštu i kada zaspri vidi to zajedničkim osjetilom, jer mu se je to formiralo na javi te mu se tako uklesalo u njegovu maštu i kada je zaspao njegova su se čula okrenula rizični mašte i on to vidi. O svemu tome će biti riječi u ovoj knjizi.

I treća vrsta viđanja na snu je ono što šejtan predočava. Po ovom pitanju pričamo vjerodostojan hadis kojeg bilježi Ebu Isa Et-Tirmizi gdje kaže: "Pričao

nam je Nasr ibn Ali", a ovaj kaže: "Pričao nam je Abdulvehhab Es-Sekafi", a on kaže: Pričao nam je Ejjub od Muhammeda ibn Sirina prenoseći od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao: "Kada se približi vrijeme (smak svijeta) vjernikov san rijetko da će biti lažan. Najistinitije viđanje na snu među vama imaju oni koji su najiskreniji u govoru. Muslimanovo viđenje na snu je 46-ti dio vjerovjesništva."

Viđanje na snu može biti trojako: jedno je dobro viđenje na snu i to je radosna vijest od Uzvišenog Allaha, drugo je viđenje kojim šejtan rastužuje ili straši i treće je viđenje ono koje je rezultat čovjekove preokupacije sobom u budnom stanju. Kada neko od vas vidi na snu nešto nepoželjno neka ustane i neka pljune i neka to svijetu ne priča ..." Hadis je vjerodostojan.

U drugom hadisu Ebi Katade prenosi da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao: "Kada neko od vas na snu vidi nešto nepoželjno neka pljune (pune) na lijevu stranu tri puta i neka se utiče Allahu od zla toga i to neće naštetiti". To je također vjerodostojan hadis.

U sljedećem vjerodostojnom hadisu se prenosi od Vjerovjesnika s.a.v.s. da je rekao: "Zaista se viđenje muslimanovo na snu nalazi na nozi ptice ukoliko on to nekome ne ispriča. Ukoliko to nekome ispriča to viđenje pada (događa se).

Znaj da Uzvišeni Allah ima meleka zaduženog za viđanje na snu i on se zove Ruh i on je ispod ovosvjetskog neba. U njegovoj ruci se nalaze likovi koje snivač viđa, bilo sebe bilo druge, a također i likovi onoga što će se dogoditi vezano za te likove u stvorenjima. Kada čovjek zaspi ili je od onih koji su u stanju odsutnosti od sebe ili je od onih koji su u iščeznuću ili pak ima moć viđanja da ga ne zastiru osjetilne stvari u budnom stanju od viđanja šta je u rukama tog meleka od likova pa ta osoba tom snagom u budnom stanju vidi ono što snivač viđa na snu.

To je zbog toga što prefinjenost ljudska sa svojom snagom prelazi s ravni osjetilnog, tj. fizičkog na ravan mašte koja je vezana sa ravni osjetilnog, a centar te moći je u prednjem dijelu mozga, pa spusti na osjetila taj melek koji se zove Ruh zadužen za likove iz objektivne, tj. nevezane mašte po dozvoli božanskoj ono što Bog hoće da pokaže onome ko sanja ili onome ko je u stanju odsutnosti od sebe ili onome ko je u fazi iščeznuća ili onome ko ima spomenutu moć na javi. Znači spušta značenja otjelovljena u likove koji se nalaze u ruci pomenutog meleka. Neki od tih likova u vezi su sa Allahom i onim čime je On opisan kao što su imena i takav onda vidi Boga u nekom liku ili vidi Kur'an, znanje ili poslanika čiji vjerozakon slijedi. Ovdje se onome koji viđa bilo na snu ili na javi događaju tri ili neki od tri nivoa. Jedan od tih nivoa je da se lik koji se vidi dovodi u vezu sa onim što se vidi vezano za neki od njegovih rangova ili svojstava koji mu pripadaju. To je viđenje nečega onakvim kakvo je, po onome što mu pripada. Drugi taj nivo je da se lik koji se vidi dovodi u vezu sa stanjem snivača kao takvog (kakav je on sam po sebi). Treći nivo je da se viđeni lik dovodi u vezu sa vjerozakonskom istinom ili pak sa propisom nekog zakona, ma kakav taj zakon

bio, koji važi na nekom određenom području na kojem se na snu vidi taj lik, području na kojem vladaju određeni vladari po tom zakonu. Poslije spomenutih nema drugih nivoa.

Što se tiče prvog nivoa, to su likovi koji ukazuju na suštinu toga što se vidi. Takvo viđenje je potpuno savršeno i lijepo i ono nikako ne podliježe i ne opisuje se ničim što je ružno i manjkavo.

Što se tiče ona dva druga nivoa viđanja na snu, na njima se pojavljuju likovi srazmjerno stanjima u pogledu dobrog stanja, ružnog, nesavršenog ili savršenog, pa neka pogleda ako se iz tog lika pojavi saopštenje to će saopštenje odgovarati ili će biti rezultat njegovog stanja i biće u onoj mjeri kako on može razumjeti iz tog viđenja na snu. On ne mora prići tumačenju u tome nakon vraćanja u osjetilni svijet izuzev ukoliko je od učenjaka koji znaju tumačiti takve snove ili će pitati učenjaka o tome.

Takođe neka gleda kako se je postavio prema tom liku u pogledu uljudnosti, poštovanja itd., pa će njegovo stanje odgovarati njegovom odnosu i ophođenju prema viđenom liku. Lik je sam po sebi istinit sa svakog aspekta. Katkada snivač viđa i meleka koji na ovoj ravni raspolaže likovima, a moguće je da ga i ne vidi. Sve što je mimo ovog lika nije ništa drugo nego ono što dolazi od šejtana u smislu plašenja ili od onoga čime je preokupiran čovjek u sebi u svom budnom stanju pa se onda to kao takvo i ne tumači.

I pored toga da ga nije potrebno tumačiti, ukoliko se protumači imaće nužno za posljedicu određenu odredbu i nužno je da se to desi zbog moći tumačenja a ne samo zbog sebe. To je zato što onaj koji to tumači isto ne tumači a da ga prethodno ne oblikuje u svojoj mašti na osnovu ispričanog sna.

Na taj način lik koji je bio izraz snivačeve preokupacije sobom ili šejtanskog dobacivanja ili plašenja pređe na maštu tumača i to nije rezultat njegove preokupacije sobom pa će on donijeti sud o liku koji se stvarno ocrtao u njemu, pa će on o takvom liku donijeti sud na osnovu lika u sebi, kao što se desilo u događaju sa Jusufom a.s. i dvojicom zatvorenika kada su mu ispričali svoje snove, a oni su njemu slagali u vezi onoga što su mu dočarali.

To što su oni njemu pričali bilo je u vezi onoga što su oni njemu dočarali i izmislili a da to nisu vidjeli na snu, i stavili njega u situaciju da to dočara i oblikuje u svojoj mašti. Samo po sebi to je dalje i od sna, jer da je bio san, on sam po sebi potpada pod tumačenje.

Kada su oni to ispričali Jusufu a.s. desilo se u njegovoj mašti to da je on formirao lik onoga što nije bila preokupacija samim sobom, pa je to u vezi s Jusufom a.s. bilo na ravni istine, pa je ispalo kao da je on taj koji sanja i koji je vidio taj san na kojem je vidio dotičnu osobu, pa su oni njemu igrali ulogu meleka u čijoj su ruci likovi onoga što se viđa na snu. Kada je on njima protumačio njihove snove, oni mu rekoše: "Samo smo htjeli da te iskušamo, mi nismo ništa sanjali". Tada reče Jusuf: "Presudi se stvar, ona za koju ste me pitali" (Jusuf,

41), i desi se stvar u pojavnom svijetu, tj. u fizičkom svijetu onako kako je protumačio.

Zatim, zaista Uzvišeni Allah, kada neko vidi nešto na snu, vlasnik tog sna u vezi onoga što je vidio ima udio dobrog ili lošeg shodno onome što proizilazi iz tog sna ili će imati udjela po osnovu zakona određenog vremena i prostora, a ne po osnovu samog viđenog lika. Taj udio Allah formira i oblikuje kao pticu, a to je melek u liku ptice, kao što Allah stvara od ljudskih djela likove bezahske, melekske, duhovne i tjelesne. On je to učinio da se to pojavljuje u liku ptice, jer se kaže: "Ode mu njegov udio tako i tako", a ptica takođe znači i udio (u arapskom jeziku), pa Uzvišeni kaže, u tom smislu: "Rekoše: vaš udio je s vama" (Jasin, 19).

(Na arapskom jeziku ptica se kaže *tair*, a u ovom ajetu i za udio je rečeno *tair*), tj. vaši udjeli su s vama bilo da se radi o dobru ili nečemu lošem.

Allah je dao da je san vezan, obješen o nogu ove ptice. Zapravo, on je sama ptica. Kada se ptica usmjeri na neku lovinu na zemlji ona je samo prihvata nogom. To je tako nužno, jer nema ruke, a krilima to ne može uzeti. I zato se objesi san o nogu ptice, i on je obješen, i on je upravo ta ptica.

Kada se san protumači padne u ono u čemu će se dogoditi. Kada padne uništi se ptica, jer je ona, ptica upravo taj san i svojim spuštanjem se uništava a pojavljuje se u nekoj formi u fizičkom svijetu shodno stanju iz kojeg je proizašao taj san i tako se lik sna odnosi upravo na samo stanje a ne na nešto drugo. To stanje može biti forma, supstancija ili prijateljski ili neki drugi odnos, tako da je on suština zbilja lika tog sna i te ptice. Od toga je stvoreno ovo stanje i nužno je tako.

Svejedno, radilo se o tjelesnom, formalnom ili odnosu tog lika, kao što je Adem a.s. stvoren od zemlje, a mi od vode. Ukoliko san ukazuje na rađanje djeteta, to dijete je stvoreno od same suštine tog sna preko vode (sperme) u kičmi njegovog oca. Ukoliko je ta voda već spuštena u matericu taj san će u njoj formirati lik djeteta, pa će ono biti dijete sna. Ako rođenju djeteta ne prethodi san ono će biti stvoreno na osnovu svoje fizičke strukture kao i ostala djeca. To znaj, jer je to jedna misterija, začudna misterija a i tačno otkrovenje. Svako dijete koje se zametne na osnovu sna na kojem bude viđeno, ono se razlikuje i odlikuje nad drugom djecom i biće bliže duhovnom svijetu od druge djece.

Ako na to obratiš pažnju vidjećeš da je to tako. Svako stvorenje koje potekne od stanja ili forme ili prijateljskog ili nekog drugog odnosa a bude na osnovu sna, ono će imati odliku nad onima koji nisu rođeni na osnovu sna. Pogledaj taj fenomen u snu Amine, majke Allahovog Poslanika s.a.v.s., otkriće ti se tačnost toga što rekosmo.

On, Vjerovjesnik s.a.v.s. bijaše upravo san njegove majke koji se pojavio i manifestirao preko vode njegovog oca tim likom kojeg je vidjela njegova majka. Zato je on s.a.v.s. mnogo sanjan i prije rođenja i time se odlikuje nad drugima. Ovo što rekosmo ne zna izuzev istinski znanstvenici ali na način otkrovenja i to je jedna od Allahovih tajni u vezi Njegovih stvorenja.

Ako hoćeš da ti je bliže to što smo spomenuli pogledaj u nauku o prirodi, pa npr. kada jedna žena zaželi neku stvar a trudna je, dijete će se roditi i imaće izvjesne crte, sličnosti sa tom stvari, a kada žena pogleda pri polnom snošaju s mužem ili zamisli lik nekog muškarca dok se spušta sperma u njenu matericu, dijete će biti na liku onoga što je zamislila ili vidjela. Zato su mudraci nekada naređivali da se slikaju slike odabranih ljudi, velikih mudraca u sobama gdje se dešava bračni sastanak kako bi žena gledala u te likove pri polnom općenju, a i muškarac, te bi se to odslikavalo u maštu i imalo uticaj na prirodu, te bi se snaga tog lika prenijela na dijete koje će se formirati od te tečnosti, odnosno sperme. To jedna od čudnih misterija u nauci o prirodi.

Pogledaj stvaranje isaa a.s. do kojeg je došlo na osnovu gledanja Merjeme u Džibrila na liku čovjeka, kako se pri njegovom stvaranju objedini ta duhovna dimenzija s kojom je oživljavao mrtve sa njegovom fizičkom ljudskom dimenzijom, pošto se sa duhom oživljavaju i žive prirodna tjelesa. Jači primjer i još čudnije od toga je slučaj Samirije koji je uzeo pregršt prašine ispod nogu Džibrila a.s. znajući da je duh popraćen životom gdje god se pojavi, pa je on stavio te zemlje iz svoje šake, koju je uzeo ispod Džibrilovih nogu, u tele napravljeno od metala pa je zarikalo tele pod uticajem te prašine koju je uzeo ispod nogu duha. Da je on to stavio u (napravljeni) lik konja - zahrzao bi, ili da je napravio lik čovjeka - progovorio bi.

Manifestacija života se odvija prema mogućnosti i sposobnosti onoga u čemu se pojavljuje. Na osnovu ovoga možeš spoznati lik pojavnog u onome u čemu se pojavljuje. Ta mjesta gdje se pojavljuje, daju kako će se to pojaviti.

Zato je Allah objelodanio ovu mudrost da bi na osnovu toga spoznao stvar onako kako jest. Vjerovjesnik s.a.v.s. je imenovao takav san sa *bušra* i *mubeššire* (radost, radosna vijest) zbog uticaja istoga na ten lica čovjeka (jer je riječ ten u arapskom jeziku od istog korijena).

Lik ljudski se mijenja zavisno od toga šta mu se događa u njemu od onoga što vidi ili čuje bilo da ga rastužuje ili obveseljava i to mu se manifestira na licu, u smislu da mijenja boju tena i izraz. To je prirodan zakon koji je Allah pohranio u prirodi i to ne biva nikako drugačije nego ovako.

San ima mjesto, prostor i stanje. Njegovo stanje je spavanje, a to je odsustvo od vanjskih osjetilnih stvari, a to je zbog toga da bi se čovjek odmorio jer se zamara u budnom stanju kretajući se, makar to kretanje bilo u svrhu postizanja onoga što se želi. Uzvišeni kaže: "Vaše spavanje smo učinili odmorom" (Nebe', 9). Time kao da kaže: "Dali smo vam san čime ćete odmoriti svoje duše". To spavanje može biti dvojako. Jedno predstavlja prelazak i njime se djelimično postiže odmor i taj cilj, a može biti i dodatno zamaranje. Drugo predstavlja čisti odmor i to je čisto i zdravo spavanje za koji uzvišeni kaže da ga je učinio odmorom, s obzirom na umor pojedinih tjelesnih organa u budnom stanju.

On je učinio da vrijeme tog odmora bude noću, mada se ono događa i danju, kao što je i dan učinio za privređivanje i angažovanost, mada se to dešava i noću, međutim sudi se po onome što je preovlađujuće. Što se tiče onog koje predstavlja prelazak, to je spavanje koje je popraćeno snom, pa i vanjska čula pređu u nutarnji svijet da bi vidjela i doživjela ono što je pohranjeno u riznici mašte u koju su čula pohranila ono što su doživjela u vanjskom osjetilnom svijetu i što je moć koja pravi likove odslikala u njoj, tj. u mašti, a ta moć je jedan od službenika riznice mašte. U toj riznici duša koju je Allah zadužio da upravlja ovim gradom, tj. tijelom, organizmom, gleda i doživljava ono što je u nju pohranjeno, kako je to običaj i kod vladara kada u pojedina vremena kada su sami uđu svoje riznice da vide šta ima u njima.

Riznice će biti popunjene srazmjerno tome koliko su savršeni i potpuni organi, moći i struktura samog čovjeka. Tako, ima riznica koje su pune i savršene zbog savršenog života. Ima ih koje su manjkave, kao što su kod onih koju su slijepi, jer takav ne unosi u riznicu svoje mašte likove i oblike boja ili kao što su kod onih koji su gluhi koji ne unose u riznicu mašte tonske slike glasova i tonova. Sve je ovo ovako onda kada nemaju takvih čula od samog rođenja. Međutim, ako im se kasnije u životu desi da izgube funkciju nekih od čula, onda nije tako. U tom slučaju, kada pređe u san i svoj nutarnji svijet i uđe u riznicu (mašte), nađe likove i forme boja koje su u nju pohranjene prije nego je to čulo oštećeno. Tako je to i sa ostalim čulima, koja su poreznici u ovome carstvu.

U ovoj riznici i Allah se pojavljuje u prirodnom liku i sa prirodnim svojstvima, kako reče Vjerovjesnik s.a.v.s.: "Vidio sam moga Gospodara u liku mladića". To je ono što viđa spavač na svom snu od značenja koja se pojavljuju u osjetilnim likovima, jer je upravo to zbilja mašte da otjelovljuje i daje lik onome čemu samom po sebi ne pripada lik, a to je zbog toga što ta ravan daje tu mogućnost. U slojevitosti svijeta nema nešto što daje tu mogućnost da stvari i pojmove pokazuje onakvima kakvi jesu izuzev te rani mašte, jer ona objedinjuje suprotnosti i u njoj se zbilje pojavljuju onakvima kakve jesu. Zbilja ili istina u vezi sa pojmovima je ta da za sve što vidiš i dokučiš sa bilo kojom moći ili čulom možeš reći da to i jeste i nije, kao što kaže Uzvišeni: "Nisi bacio kada si bacio" (Enfal, 17). U stanju viđenja na snu ti ne sumnjaš da je to što vidiš je upravo tako, a u tumačenju sna kada se probudiš ne sumnjaš da to nije tako i nesumnjivo dođeš do shvatanja da je stvar takva - jest i nije.

Ebu Seid El-Harraz je upitan: "Čime si spoznao Allaha?", pa je rekao: "Objedinjavanjem suprotnosti". Svako biće koje je opisano sa postojanjem ono i jest i nije, pa tako cjelokupan svijet i jest i nije, i postoji i ne postoji. Bog koji se pojavljuje u liku i jeste On i nije On, pa je On, u tom slučaju, ograničen i neograničen, i vidljiv je i nevidljiv.

Ovakvi pojmovi se ne dešavaju osim na rani mašte u stanju sna ili odsustva od čulnog svijeta, na ma koji način to bilo, a najpotpunije i najopćenitije je na snu, jer to imaju oni koji su spoznali Allaha a i običan svijet.

Što se tiče stanja odsutnosti od sebe, te iščeznuća i brisanja i slično tome izuzev sna, to se ne dešava običnom svijetu. Allah nije uveo u postojanje nijednu stvar u svijetu da se viđa na onom liku kakva je sama po sebi izuzev u ovoj ravni (mašte). Njoj pripada opšte određenje po pitanju oba kraka i strane, kao što i ono što je moguće može prihvatiti dvije suprotnosti i to može kušati.

Onaj kome je nemoguće nepostojanje, mada ima znanje o nepostojanju, ali to znanje Mu nije lično svojstvo i nije rezultat onoga što se zove kušanjem, za razliku od mogućeg, jer on nepostojanje kuša.

Ono što je nemoguće da postoji i što nema znanja o postojanju, ne može uopšte ni imati iskustvenog znanja o postojanju, a ono što je moguće ono ima iskustvenog znanja o postojanju, pa je Uzvišeni Allah uveo u postojanje ovu ravan mašte da se u njoj odrazi stvar onakva kakva je u osnovi sama po sebi.

Znaj da ono što se pojavljuje na mjestima pojavljivanja, tj. mjestima pojavljivanja pojedinih bića i stvorenja jeste postojanje Boga, On je a nije On, s obzirom na forme i opise mogućih stvorenja u kojima se pojavljuje.

Allah je dao ovu ravan mašte da bude kao most između dvije obale da se preko njega pređe s jedne obale na drugu. Spavanje učinio mostom prelaska, a kretanje tim mostom prelaskom. Uzvišeni kaže: "Ako vi znate san protumačiti (a tumačenje i jest prelazak sa onog što se vidi na ono što znači. Riječ "ubur" znači prelazak". Allah je dao da se to doživi i vidi u stanju koje se naziva odmor a to je san, shodno zbilji riječi Uzvišenog: "Mi smo stvorili nebesa, zemlju i ono što je između njih u šest dana" (Kaf, 38), pa se posao i djelovanje pripisuje Njemu Uzvišenom, a u vezi sa stvaranjem spominje dvije ruke, više ruku, jednu ruku i govor. Zatim nas podučava tome da je On Onaj koji je opisan sa djelovanjem i radom a umor Ga ne obuzima, tj. ne zamara se, pa je rekao u Svojoj Knjizi: "Nas ne spopada umor" (Kaf, 38), i rekao je. "Nije se zamorio njihovim stvaranjem". Iz ove zbilje pojavila su se velika, naporna i zamorna djela na snu, koji je opet odmor za tijelo, tj. priroda se odmara u tom stanju od osjetilnih vanjskih pokreta, eto, to je taj veliki posao koji se obavlja pri odmaranju, a da se i ne primjećuje da to odmor. To pogotovo ako se na snu sanjaju i vide strašne stvari i događaji, i kada se u tom slučaju čovjek probudi onda nađe odmor od toga i sazna da je bio u fazi odmaranja a da toga nije bio ni svjestan. Ima onih koji znaju u samom snu da su na snu.

Ljudi su na snu na različitim nivoima. Mi nazvasmo ovo stanje prelaskom, jer značenja prelaze iz stanja svoje nezaodjevenosti ma kakvom formom i materijalnošću u stanje zaodjenutosti formom ili materijalnošću, kao što je pojava Boga u formama likova koja liče tjelesima ili pojava znanja u liku mlijeka i sl. tome.

Drugi oblik prelaska jeste prelazak osjetila, odnosno čula sa vanjskog osjetilnog na ovu ravan (mašte) koja takođe ima vanjsko, osjetilno, ali koje na ovoj ravni nije stabilno kao na ravni jave jer se na ovoj ravni brzo mijenja i transformiše, kao što se (čovjek) u stanju budnosti, u svojoj nutrini, ali ne i u svojoj vanjštini, brzo transformiše u forme raznih stanja. Njegova nutrina u budnom stanju je upravo ova ravan (ravan mašte). "Noć vam je učinio odjećom" (Furkan, 47). Noć je takva da ne daje i ne pruža gledaocu da osim nje vidi nešto drugo i ona se vidi ali pomoću nje se ne vidi. Ona je mrak, odsutnost i tama. Mrak i tama se mogu vidjeti, a s njima se ne vidi, za razliku od svjetla koje se vidi i s kojim se vidi a to je budno stanje. Zato se i tumače snovi, odnosno prenose u drugo značenje a ne tumači se ono što se vidi na javi. Ako se čovjek uzdigne na određene stupnjeve spoznaje, on, u tom slučaju, sazna da on spava i za vrijeme uobičajenog budnog stanja i da je to takođe san, i po vjeri i po otkrovenju. Zato Allah kada spominje stvari koje se dešavaju u vanjskom osjetilnom svijetu kaže: "Uzmite pouku i protumačite" (Hašr, 2). Takođe kaže: "Zaista u tome ima pouke (ibret)" (Ali Imran, 13), tj. pređite, premostite i prenesite ono što vam se pojavljuje na znanje, šta je skriveno u tome i šta se htjelo time. Vjerovjesnik s.a.v.s. je rekao: "Ljudi spavaju a kada umru probudiće se, međutim oni to ne osjećaju". Zato mi rekosmo: "Po vjeri".

Mi smo ovaj stupanj detaljnije obradili u ovoj knjizi u poglavlju o spoznaji. To je jedno od ranijih poglavlja, 177. svo postojanje je san a i njegova java je san. Svo postojanje je odmor, a odmor je milost, a milost obuhvata svaku stvar i ona je konačno odredište. Meleci govore Allahu: "Ti si svaku stvar obuhvatio milošću i znanjem". Ovdje ima jedna tajna, ako je potražiš naći ćeš je, a to je Njegova milost da dođu do izražaja uticaj i manifestacije Njegovih lijepih imena. Dokle seže Njegovo znanje dotle seže i Njegova milost.

Vraćajući se na temu još ćemo reći: ako se na putu i desi zamor, to je zamor u odmoru (radi odmora), kao što nadničar podnosi zamor ili čak u njemu nalazi slast, s obzirom na ono kakvo mu zadovoljstvo pričinjava nadnica zbog čijeg dobijanja je i radio posao, pa mu taj odmor, odnosno užitak plate potiskuje umor. Kada on primi nadnicu i stupi na odmor, u toku spavanja, noću, njegovi organi se prestanu kretati i on tada doživljava odmor prelazeći tako iz odmora nadnice u odmor spavanja.

Kad se istinski stvar ispita pojedini likovi stvorenog u svijetu Bogu su, u pogledu Njegovog imena Skriveni (Nevidljivi), ono što su snivaču likovi koje on viša na snu. Ti likovi se tumače tako da su to likovi Njegovih stanja tako da to nije ništa drugo nego On, kao što i likovi onoga što se viđa na snu predstavlja stanja snivača a ne nekog drugoga, tako da on ne viđa ništa drugo nego sebe. To su Njegove riječi da: "Allah Nebesa i Zemlju i ono što je između njih nije stvorio osim sa istinom" (Rum, 8), a ta istina to je upravo On.

U vezi sa onim koji su spoznali Allaha Uzvišeni kaže: "I oni znaju da je Allah jasna istina" (Nur, 25), tj. vidljiv je. On je jedan a mnoštven. Ko zna uzimati pouku iz sna vidjeće strašnu i veličanstvenu stvar i biće mu jasno ono što ne može spoznati ni na kakav drugi izuzev na ovakav način.

Zato je Allahov Poslanik s.a.v.s. kada bi osvanuo pitao svoje drugove: "Je li neko od vas nešto lijepo sanjao?", jer su takvi snovi vjerovjesništvo, pa je on želio da to vidi kod svojih sljedbenika (želi da vidi da se vjerovjesništvo nastavlja na određen način kod sljedbenika).

Ljudi su danas u krajnjem neznanju u vezi sa ovim nivoom i rangom i ovim pitanjem kojem je Allahov Poslanik s.a.v.s. pridavao pažnju i svakog dana za to pitao. Neznalice u ovo vrijeme kada čuju da je neko nešto doživio na snu ne obraćaju uopšte pažnju na to i govore: "On hoće da sudi na osnovu snova. To je mašta i to nije ništa drugo nego san", omalovažavajući tako snivača ako se oslanja na snove.

Sve je ovo zbog neznanja o stupnju lijepih snova, a i neznanja da je i sam takav u svom budnom stanju na snu, i kad spava je na snu, pa on liči na onoga ko sanja i na snu usnije da se probudio, a on još na snu. Na to se odnose Vjerovjesnikove s.a.v.s. riječi: "Ljudi spavaju ..."

Kako li su samo divna vjerovjesnička obavještenja. Ona zbilje objašnjavaju onakvima kakve one i jesu i veličaju ono što podcjenjuje onaj ko je ograničene pameti, jer lijep san ne potiče ni od kog drugog nego od Veličanstvenog, tj. od Boga. Ovo smo podrazumijevali kada smo govoreći o podjeli snova spomenuli prelaženje.

Što se tiče drugog načina spavanja, to je onaj način kada se samo odmara, a to je spavanje na kojem se ništa ne sanja. To spavanje je samo i izrazito za odmor tijela a ni zbog čeg drugog. Eto to je stanje sna. Ostaje još spoznaja mjesta i prostora.

Što se tiče prostora, to je ova konstitucija od osnovnih elemenata i mimo toga san nema drugog prostora. Meleci nemaju snova. To samo pripada fizičkim bićima. Prostor sna u božanskom znanju jeste pojavljivanje Boga u različitim likovima. Sve ono u čemu se mi nalazimo je božanska vizija u rahatluku koji nije popraćen umorom i zamorom a ne nešto drugo.

(Šejh Sirri - baba je rekao: "Ja sam vizija u viziji". Božanska vizija je istinita za razliku od naše, obične vizije.)

Što se tiče mjesta i pozicije sna, to je on što je samo ispod sfere Mjeseca (na ovom svijetu), a na Onom svijetu ispod zvijezda stajačica. To zato što će spavanje nekada biti i u Džehennemu (Paklu), a naročito za vjernike velike griješnike (koji će privremeno boraviti u Džehennemu). Iznad sfere zvijezda stajačica nema spavanja, hoću reći ovakvog spavanja u uobičajenom smislu riječi. Što se tiče onoga što smo ranije rekli u vezi sa spoznajom stanja sna to je nešto drugo. Mi smo to objasnili i forma njegovog mjesta izgleda ovako kako smo to

nacrtali na margini (u ovom izdanju nije dat uvid na margini). To je lik mjesta sna koji liči rogu, a to je onaj pomenuti lik koji liči rogu. Njegova prostrana strana je gore a tijesna dole, suprotno onome kako je to na glavama životinja. Ono što je do glave od njega, tj. roga, to je taj gornji dio i on je prostran, a onaj koji je tijesan je donji i to je onaj koji je daleko od svoje osnove. Eto taj rog je mjesto sna. Ukoliko je neko izvan ovoga roga on je izvan mjesta sna u poznatom i uobičajenom smislu i nakon toga on ne sanja i san mu više nije svojstven te je u vječnom rahatluk i odmoru.

Ovoliko je dovoljno u vezi sa onim što smo htjeli da kažemo i definišemo o upoznavanju sa stupnjem sna. A Allah govori istinu i On upućuje na pravi put. Ono što smo prešutili ogromno je, jer to misao kod većine ljudi ne može pojmiti, s obzirom da "većina ljudi ne zna" (Rum, 6), kao što i: "Većina ljudi ne vjeruje" (Hud, 17), a na znanju se bazira shvatanje i poimanje, shodno riječima Uzvišenog: "Ne shvataju" (A'raf, 179), "Ne razumiju" (Enfal, 22).

Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.) El-Futuhāt el-Mekkijje

Poglavlje 178-mo O spoznaji stupnja ljubavi

Znaj, Allah ti dao sreće i uspjeha, da je ljubav božanski stupanj, jer je On njome opisao Sebe i Sebe imenovao Onim koji voli (El-Vedud), a u predaji se navodi da je Sebe imenovao Onim koji voli (El-Muhibb), a nalazi se da je Allah objavio Musau a.s. u Tevratu: "O sine Ademov (čovječe), Ja tebe, tako Mi Moga prava, volim, pa zbog Mog prava koje te duži voli i ti Mene."

Ljubav se spominje u Kur'anu i u Sunnetu (tradiciji) kako u vezi sa Allahom, tako i u vezi sa stvorenjima. Uzvišeni spominje i kategorije onih koje voli spominjući ih po njihovim svojstvima, a spominje i svojstva koja On Uzvišeni ne voli, a takođe i grupe onih koje ne voli. Uzvišeni naređuje Svome Vjerovjesniku s.a.v.s. da nam kaže: "Reci: 'Ako vi volite Allaha mene slijedite, pa će i vas Allah zavoljeti.'" (Alu Imran, 31) Uzvišeni takođe kaže: "O vi koji vjerujete, ko se od vas odmetne od svoje vjere, Allah će dovesti narod kojeg će voljeti i koji će Njega voljeti." (Maide, 54).

Spominjući grupe onih koje voli Uzvišeni kaže: "Uistinu Allah voli one koji se kaju i voli one koji se čiste" (Bekare, 222), "voli one koji se pouzdavaju (u Njega)" (Alu Imran 159), "voli strpljive" (Alu Imran, 146), "voli zahvalne i one koji dijele u ime Boga" (Ahzab, 35), "voli dobročinitelje" (Ali Imran, 134), "voli one koji se bore na Njegovom putu u stroju kao da su čvrsti bedem ..."

Uzvišeni odriče Sebi da voli ljude i to zbog svojstava koja posjeduju a koja On ne voli, tako da iz saopštenja Uzvišenog proizilazi da On voli odstranjivanje tih

svojstava a ona se mogu odstraniti jedino svojom suprotnošću, i to je tako nužno, pa kaže: "Allah ne voli one koji čine nered" (maide, 64), "ne voli nered" (Bekare, 205), a suprotnost neredu je red, tako da je samo napuštanje nereda već red i uspostavljanje reda. Dalje kaže: "Allah ne voli one koji se previše raduju (ovosvjetskim dobrima)" (Kasas, 76), "ne voli svakog onog ko je gord i hvalisav" (Lukman, 18), "ne voli silnike", odnosno nepravednike (Šura, 40), "ne voli one koji pretjeruju" (En'am, 141), "ne voli nevjernike" (Rum, 45), "Allah ne voli javan za govor" (Nisa, 148), "ne voli one koji prelaze Allahove granice" (Maide, 87).

Zatim, Uzvišeni čini da volimo stvari, jedne time što ih uljepšava a druge uopšteno, iskazujući tako blagodat prema nama, kao npr.: "Nego Allah vama omilio vjerovanje (učinio da volite)" (Hudžurat, 7).

Takođe kaže: "Ljudima je uljepšana ljubav prema strastima" (Alu Imran, 14). U vezi sa supružnicima kaže: "I dao je da među vama bude ljubav i milost" (Rum, 21).

Zabranio nam je da volimo Allahove neprijatelje, pa je rekao: "Ne uzimajte Moga i vašeg neprijatelja zaštitnicima (prijateljima) poklanjajući im ljubav" (Mumtehane, 1). Na mnogo mjesta u Kur'anu se spominje ljubav.

Što se tiče Vjerovjesnikovih s.a.v.s. hadisa (govora) su njegove riječi koje je prenio od Allaha: "Bio sam skrivena riznica, nepoznata, pa sam zaželio (zavolio) da budem spoznat, te sam stvorio stvorenja, predstavio im se i oni Me spoznali." Mi nismo stvoreni izuzev zbog Njega, a ne zbog nas kao takvih, zato naporedo sa djelima spominje nagradu, pa djela pripadaju nama a ne Njemu, a naše robovanje, odnosno pobožnost pripadaju Njemu a ne nama. Pobožnost, sama po sebi, nije djelo. Formalna djela, odnosno djela u pojavnom smislu koja stvorenja rade, On stvara, tako da je On Onaj koji radi. Iz pristojnost prema Allahu Njemu se pripisuju ona lijepa djela, mada je sve direktno od Allaha, jer je On rekao: "I ta ko Mi duše i onoga ko je dotjeruje (sređuje), pa joj nadahnjuje njenu nepobožnost i njenu pobožnost" (Šems, 7-8), "Allah je vas stvorio i ono što vi radite" (Saffat, 96).

Dalje kaže: "Allah je Stvoritelj svake stvari." (Zumer, 62), tako da pod to potpadaju i djela svih robova. Allahov Poslanik s.a.v.s. je rekao: "Zaista Allah kaže: "Najdraže sa čim Mi se približavaju oni koji Mi se približavaju jeste izvršavanje onoga što sam im stavio u dužnost, a rob se neprekidno približava Meni sa dobrovoljnom pobožnošću sve dok ga ne zavolim, a kada ga zavolim njegov sam sluh kojim sluša, njegov vidi kojim gleda ..."

Zbog ove pojave sjedinjenje (ittihad) sa Bogom zagovara onaj ko zagovara, a takođe i na osnovu riječi Uzvišenog: "Ti nisi bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio" (Enfal, 17), i Njegovih riječi: "... i ono što vi radite" (Saffat, 96).

U predaji se navodi: "Zaista Allah voli svakog onog ko je na iskušenju i kaje se Bogu." U predaji se takođe navodi: "Moja je ljubav nužna onima koji se vole u

ime Mene." Dalje se u predaji navodi: "Volite Allaha zbog blagodati koje vam pruža." Takođe je rečeno u predaji: "Zaista je Allah lijep i voli lijepo i zaista Allah voli da bude hvaljen." Allahov Poslanik s.a.v.s. je rekao: "Omiljeno mi je od vašeg ovog svijeta troje ..." Jako su brojni Poslanikovi hadisi na ovu temu.

Znaj da je stupanj ljubavi častan i ona tj. ljubav je osnova postojanja.

Stih:

Od ljubavi nastadosmo
I ljubav nam je u prirodi
Zato Mu dođosmo s namjerom
I na osnovu toga smo primljeni.

Ovaj stupanj (Ljubavi) ima četiri naziva. Jedan se zove ljubav kao *hubb*. To je ljubav čista od nedostataka i takav koji voli nema nikakva interesa niti želi išta drugo pored svoga voljenog.

Drugi naziv je *vudd*. Njoj pripada božansko ime Vedud (Onaj koji voli). Taj oblik ljubavi je božanski opis i ona je konstantna. Na osnovu toga se ta ljubav i naziva tako, tj. *vuddom* zbog njene postojanosti na zemlji.

Treći naziv za ljubav je *ašk*, a to je pretjerana ljubav. U Kur'anu se ona podrazumijeva pod pojmom žestoka, odnosno jaka ljubav, kako Uzvišeni kaže. "A oni koji vjeruju jače vole Allaha" (Bekare, 165), i riječi Uzvišenog: "U njega se ludo zaljubila" (Jusuf, 30), tj. bila joj je ljubav prema Jusufu takva da joj je potpuno obuhvatila srce.

U predaji se navodi da Sam Bog Sebe opisuje sa jakom ljubavi, s napomenom da se Bogu ne pripisuje ljubav sa terminom *ašk*. Zaljubljenik (*ašik*) i ljubav (*ašk*) podrazumijeva ljubav kod voljenog koja prožima sve njegove organe i dijelove zasljepljujući ga.

Četvrti naziv za ljubav je *heva* (želja), a to je usmjeravanje volje ka voljenom i povezivanje s njim. To je ono što se prvo desi u srcu (ljubav na prvi pogled).

Takvo ime ljubavi se ne pripisuje Bogu. Ta ljubav može biti uzrokovana pogledom, viješću ili dobročinstvom i brojnim drugim uzrocima.

Po smislu se ova ljubav podrazumijeva vjerodostojnim božanskim saopštenjem kao Allahova ljubav prema robu kada mnogo radi dobrovoljna dobra djela (nevafil), odnosno kada slijedi Poslanika u onome što je on uzakonio (kao sunnet tj. tradiciju). Ovaj stupanj ljubavi kod ljudi se naziva *heva*, odnosno želja.

Opisujući ljubav koja je nastala na osnovu saopštenja i vijesti neko je rekao: "O ljudi, moje uho se je zaljubilo u jednu četvrt (grada), a uho se nekada zaljubi i prije oka."

(...)

jedna od najprefinjenijih stvari u vezi sa ljubavlju jeste da osjetiš ljubav u raznim njenim dimenzijama ili nivoima a da ne znaš koga zapravo voliš i s kim voliš, niti ti biva naznačen tvoj voljeni. To je nešto najprefinjenije što iskustveno doživiš u ljubavi, a kasnije se to upravo tako i desi.

Zar ti se nije desila neka pojava u otkrovenju pa ti se ta ljubav veže za to ili vidiš neku osobu pa se ta taženja koju osjećaš veže za nju pri viđenju, te tako saznaješ da je to osoba koju ti voliš, a da nisi ni primijetio kako je to bilo, ili neka osoba bude spomenuta pa ti osjetiš naginjanje ka njoj i tako saznaješ da ti je on drug.

Ovo je jedna od najskrivenijih finesa u vezi sa time kako duše upoznaju stvari iza zastora neviđenog. Stanje te ljubavi je nepoznato i (u početku) se ne zna prema kome se ona pobudila i čime je pobuđena. Ljudi to osjećaju u tjeskobi i širini koje osjećaju a ne znaju uzrok. Nakon toga dođe ono što osobu ožalosti, te tada saznaje da je ta tjeskoba bila povezana s tim, ili dođe nešto što ga razveseli, pa on saznaje da je ta širina bila zbog te stvari koja mu pričinjava radost, a to stoga što duše naziru neke stvari prije nego što i nastanu u vanjskom svijetu i budu u domenu vanjskih osjetila.

Tome slični i uzimanje ugovora od Ademovog potomstva da je On naš Gospodar, nakon čega Ga niko ne može zaniijekati. Tako, ti ćeš u prirodi svakog čovjeka naći ovisnost o postojećem na koga se oslanja, a to je Allah, makar Ga ta osoba i ne osjećala. Zato je rekao Uzvišeni: "O ljudi, vi ste ovisni o Allahu" (Fatir, 15). Time kao da im kaže: "Ta ovisnost koju vi osjećate u sebi, ovisnost je o Allahu a ne o nečemu mimo Njega, međutim, vi Njega ne prepoznajete. Time nas Allah upoznaje sa Sobom.

(...)

Ovo je nešto najprefinjenije u ljubavi. Ispod toga po rangju je ljubav prema ljubavi, a to je preokupacija s ljubavlju a ne s onim koga voliš. Lejla je došla Kajsu, a on viče i doziva: "Lejla! Lejla!", i uzima led i stavlja na srce. Led se topi od silne toplote srca. Dok je bio u tom stanju ona mu je nazvala selam i rekla mu: "Ja sam ono što tražiš. Ja sam tvoja želja, ja sam tvoja voljena. Ja sam radost tvoga oka. Ja sam Lejla." On se obazre na nju i reče: "Udalji se od mene, jer ljubav prema tebi me je zabavila i odvratila od tebe." I ovo je nešto najprefinjenije i najtananije u ljubavi, ali je po finoći ispod ranije spomenutog stanja.

Naš šejh Ebul Abbas El-Arini, Allah mu se smilovao, molio je Allaha da mu dâ strast ljubavi a ne ljubav. Ljudi nisu saglasni u definiciji ljubavi. Nisam vidio nikoga da je ljubav definisao po samoj ljubavi. Štaviše, to je i nezamislivo. Onaj ko je definiše, definiše je jedino po njenim rezultatima, djelovanju i onom čime je popraćena. Pogotovo ju je teško definisati kada se zna da je njome opisan Veličanstveni i Uzvišeni Allah.

Najljepše što sam čuo o tome je ono što mi je prenijelo više osoba od Ebul Abbasa ibn El-Arifa Es-Sanhadžija. Oni kažu da su ga čuli da je na pitanje o ljubavi rekao: "Ljubomora je jedno od svojstava ljubavi, a pošto ljubomora ne prihvata ništa drugo osim pokrivanje, onda se ne može ni definisati." Znaj da se poznati pojmovi dijele u dvije oblasti - na ono što se definiše i na ono što se ne može definisati. Kod onih koji poznaju ljubav i o njoj govore, ljubav spada u pojmove koji se ne definišu. Zna je onaj ko je doživi i kome je svojstvena, a ne zna šta je ona ustvari, a njeno postojanje ne može negirati. Znaj da svaka ljubav nije takva da ovlada onim koga zahvati u mjeri da ga učini gluhim na sve što čuje osim onoga što govori njegov voljeni i da ga oslijepi za sve što se može vidjeti izvan lica njegovog voljenog i da ga učini nijemim od svakog govora mimo spominjanja njegovog voljenog i spominjanja onoga čije spominjanje njegov voljeni voli i da mu zapečati srce tako da u njega ne može ući ništa osim ljubavi prema njegovom voljenom, te da zatim ključ baci u riznicu svoje mašte tako da u mašti ne zamišlja ništa osim lika svog voljenog, bilo na osnovu prethodnog viđenja, bilo na osnovu opisa na osnovu kojeg formira lika pa da bude kako je rečeno u stihovima:

*Mašta o tebi je u mojim očima
Spomen o tebi je u mojim ustima
Boravište ti je u mom srcu
Gdje da se skriješ*

Sa Njim sluša i Njega sluša, s Njim gleda Njega gleda, s Njim govori Njemu govori.

Kod mene je dostigla moć i snaga mašte da mi je ona preda mnom otjelovila lik Mog voljenog u vanjskom svijetu, kao što se otjelovio i Džibril Allahov Poslaniku s.a.v.s. Ja u njega nisam mogao gledati, a On mi je govorio i ja sam slušao i shvatao šta mi govori. Držao me je u takvoj situaciji danima da nisam osjećao potrebu za hranom. Kada god bi preda me bila postavljena sofru, odnosno trpeza, on bi bio pored nje i gledao u mene i govorio mi jezikom kojeg sam ja čuo svojim uhom: "Jedi i hrani se gledajući u mene." Ustegao sam se od hrane i nisam osjećao glad a bio sam nahranjen od njega tako da sam se zasitio od pogleda u njega, pa mi je on nadomještao hranu. Moje društvo i moja porodica su se čudili da ja debljam a ne uzimam hranu, jer mnogim danima sam ostajao da nisam ništa okusio, a niti sam osjećao ni glad ni žeđ. Međutim, on je neprekidno bio pred mojim očima, bilo da stojim ili sjedim, da se krećem ili mirujem.

Znaj da ljubav zaljubljenog ne može u cijelosti zahvatiti izuzev ako je Uzvišeni Bog njegov Voljeni ili pak neko iz njegove vrste bilo da se radi o žensku ili mušku. Što se tiče ostaloga, ljubav ga ne potopi u potpunosti. Mi smo ovo rekli zato što čovjek svim svojim bićem ne odgovara izuzev onome ko je na njegovom liku, kada

ga zavoli, tako da u njemu nema nijednog dijela koji nije adekvatan onome ko je na njegovom liku, tako da njemu ne preostaje nikakav višak, bilo gledano iz vanjskog ili iz nutarnjeg ugla, koji bi ostajao trijezan.

Zar ne uočavaš da se Bog imenovao Vanjskim i Nutarnjim, pa se čovjek utapa u ljubavi prema Bogu i prema sebi sličnima. Potpuno utapanje ne postoji (u ljubavi prema nekom) izvan njegove vrste, u svijetu, jer kad on zavoli neki lik iz svijeta, on naspram njega stoji sa njemu odgovarajućim dijelom a ostalo njegovo biće ostaje triježno i preokupirano onim čime je preokupirano, a što se tiče utapanja u ljubavi kada zavoli Allaha, to je zato što je stvoren na Njegovom liku, kako se navodi u predaji, pa naspram božanske prisutnosti stoji sa cjelokupnim svojim bićem. Zato se na njemu manifestiraju (pojavljuju) sva Božija imena. Njima je okićen i onaj ko nema svojstva ljubavi, a doživljava ih onaj ko ima svojstvo ljubavi. Zato ljubav u potpunosti potapa čovjeka. Ako se njegova ljubav vezuje za Allaha i Allah mu bude njegov Voljeni, on će se u svojoj ljubavi prema Bogu više topiti i iščeznuti nego u ljubavi prema sebi sličnima.

U ljubavi prema sebi sličnima pred njegovim očima neće biti voljeni kada nekuda ode, a ako voli Boga njegov voljeni će njemu trajno biti prisutan, a viđenje voljenog je poput hrane tijelu koje ga hrani, raste i povećava se. Što više gleda voljenog, povećava mu se ljubav. Ova se ljubav pri susretu i smiruje a i uzburka se. To vatreni zaljubljenici doživljavaju pri sastanku sa voljenim. Ne mogu Ga se ni nagledati niti svoju žudnju za Njim utoliti. Kada god Ga pogleda, još više mu se povećava težnja i žudnja za Njim, premda je On prisutan s njim.

Svaka ljubav koja voljenom ostavlja pamet kojom može razlučivati nešto mimo svog voljenog, to nije krajnje čista ljubav, nego je to iz sfere nefsa. Neko je rekao: "Nema dobra u ljubavi koja je isplanirana razumom." Događaji zaljubljenih po ovom pitanju su mnogobrojni i ne mogu se izbrojati.

(...)

Tako mi Allaha, da šerijat nije došao sa božanskim saopštenjem, niko Allaha ne bi spoznao, makar mi imali razumske dokaze koji po tvrdnji ljudi od razuma upućuju na znanje o Njegovom Biću, ali su oni takvi da On nije takav, nije onakav... **Dakle da nije šerijata, stvorenja Ga ne bi ni zavoljela.**

Pošto je božansko saopštenje došlo jezikom božanskih zakona da je On Uzvišeni takav i takav, gdje se navode stvari koje su svojom vanjštinom oprečne razumskim dokazima, mi Ga volimo zbog tih Njegovih afirmativnih svojstava, tj. svojstava koja su Mu potvrđena kao takva.

Zatim, nakon što je postavio odnose i utvrdio uzrok, a odnosi nužno iziskuju ljubav, On je rekao: "Ništa nije kao On." (Šura, 11). On time potvrđuje uzroke koji nužno iziskuju ljubav a koje negira razum sa svojim dokazom. Eto to je značenje Njegovih riječi: "Pa sam stvorio stvorenja, predstavio im se i ona Me spoznaju."

Allah se ne može spoznati ni po čemu drugom izuzev na osnovu Njegovog obavještenja o Sebi, kao što je - da On nas voli, da je prema nama milostiv, da je prema nama sažaljiv, saosjećajan, da se spušta u mogućnosti našeg poimanja kako bismo Ga Uzvišenog predstavili i dočarali očima naših srca i naših smjerova, tj. okretanja u molitvi, te u predodžbi naše mašte i biva tako kao da Ga vidimo. Ne! Šta više mi Ga vidimo u sebi, jer smo Ga spoznali po onome kako nam se On predstavio a ne na osnovu našeg shvatanja i pogleda.

Ima nas koji Ga vidimo ali Ga ne znamo i kao što se nije ovisno ni o čemu drugom osim o Njemu, tako isto, Allaha mi, u stvorenjima se ne voli ništa drugo osim On. On je pojavan u svemu onome što se voli, za oko svakoga onoga ko voli.

Nema stvorenja da ne voli. Cjelokupan svijet je onaj koji voli i ono što se voli.

Međutim, sve se to odnosi na Njega, kao što se i ne obožava niko izuzev On.

Mašta se obožavalo ono se obožava na osnovu predstave da je Bog u tome, da nije tako ne bi se ni obožavalo. Uzvišeni kaže: "Dosudio je tvoj Gospodar da ne obožavate nikog osim Njega." (Isra, 23).

Tako je i sa ljubavlju. Niko ne voli nekoga drugog osim svog Stvoritelja. Međutim, On Uzvišeni od njega se zastro ljubavlju prema Zejnebi, Suadi, Hindi, Lejli, Ovom svijetu, novcu, čašću i svemu drugom što se voli u svijetu. Pjesnici su potrošili tolike riječi govoreći o ljubavi prema stvorenjima a samu istinu o tome ne znaju.

Božiji spoznavaooci ne čuju ni jedan stih niti aluziju te niti hvalospjev niti ljubavnu pjesmu a da to nije o Njemu iza zastora likova i formi.

Uzrok ovome je božanska ljubomora koja ne dopušta da se voli nekoga osim Njega. Uzrok ljubavi je ljepota a ona pripada Njemu, jer se ljepota voli sama po sebi, a Allah je lijep i voli lijepo, te tako voli Sebe. Drugi uzrok ljubavi je dobročinstvo, a tu i nema dobročinstva osim od strane Allaha, niti ima dobročinitelja osim Allaha.

Ako ti zavoliš zbog (učinjenog ti) dobročinstva, nisi zavolio nikoga osim Allaha, jer je On Dobročinitelj. Ako zavoliš zbog ljepote, ti ne voliš izuzev Uzvišenog Allaha jer je On lijep. U svakom pogledu, ljubav se ne vezuje ni za šta osim za Allaha.

Pošto Bog zna Sebe i na osnovu Sebe zna svijet, On je dao da se on pojavi na Njegovom liku, pa mu je on (cjelokupan svijet) ogledalo u kojem gleda Svoj lik, tako da On ne voli nikoga osim samoga Sebe.

Njegove riječi: "...Allah će vas zavoljeti..." (Ali Imran, 31), gledano iz ugla zbilje i stvarnosti - zavoljeće Sebe, jer je slijeđenje (Poslanika) uzrok ljubavi, a slijeđenje njega je Njegov lik u ogledalu svijeta i uzrok je ljubavi, jer On ne gleda izuzev Sebe.

Uzrok ljubavi je dobrovoljna pobožnost, a to je povećanje (u odnosu na nužnu pobožnost), a i lik svijeta je povećanje u postojanju, pa je uz to dodatno zavolio i svijet, te je njegov sluh, vid... kako ne bi volio nikog osim Sebe. Kako je samo suptilno ovo pitanje i kako je izvan dometa uobrazilje, odnosno imaginacije. U

postojanju se događa čudna stvar, a to je da tu ima stvari koje su u dometu razuma i može ih pojmiti i na kojima on nalazi uporište i time se čuva od toga da bude poljuljan, a te iste stvari izmiču uobrazilji, koje ona ne može precizirati niti dosegnuti.

Suprotno tome ima stvari koje izmiču razumu a koje uobrazilja, odnosno imaginacija potvrđuje, o njima donosi sud i na njih utiče, kao kad nekome razum na osnovu dokaza donese sud da će mu njegova opskrba nužno doći trudio se on oko toga ili ne, pa to znanje izmakne razumu i razumom počne dominirati uobrazilja sa svojom moći, govoreći mu: "Ako se ti ne budeš potrudio oko opskrbe, umrijećeš", te njime ta misao ovlada i on uloži trud da to postigne, pa se istina o kojoj je riječ gubi iz a neistina koja dolazi od uobrazilje se učvršćuje. Slično je i kada neko vidi zmiju ili lava i to u situaciji u kojoj mu, po sudu njegovog razuma, ne može nanijeti štetu, pa mu taj dokaz bude pobijen uobraziljom, te uobrazi da će mu nanijeti štetu, pa bježi od nje ili od njega, mijenjajući se pri tom u licu i u sebi zbog suda uobrazilje i njene moći. Takve stvari se dešavaju. Uobrazilja ima moć i dominaciju na pojedinim poljima, a razum ima moć i dominaciju na nekim drugim poljima.

U ovom poglavlju, ako Allah htjedne, spomenućemo nužnosti ljubavi i njene stupnjeve. Kažemo da je ljubav jedan poseban vid vezanosti među pojedinim vidovima vezanosti u domenu volje. Ljubav se ne veže izuzev za nepostojeće koje ne postoji u vrijeme kad se ona veže želeći postojanje tog voljenog ili njegovo događanje. Kažemo ili njegovo događanje jer se ljubav katkad vezuje za nestajanje postojećeg, a nestajanje postojećeg u stanju njegovog postojanja nije događanje nestajanja. Ako postojeće, za koje je vezana ljubav, nestane, onda se to nestajanje događa.

Ne kaže se: "Postoji nestajanje", jer bi to bio izraz neznanja onoga koji to kaže. Što se tiče naših riječi "želi postojanje tog voljenog i da je voljeni, u suštini, nepostojeći, zato što je voljeni voljenom volja koja nužno traži sastajanje, odnosno spajanje sa tom određenom osobom, ma ko to bio. Ako je taj neko onaj ko se može zagrliti, on želi (voli) da ga zagrli, ili je taj neko onaj s kim voli bračni odnos ili neko s kim se druži pa voli druženje sa njim, tako da se njegova ljubav i ne vezuje osim za nešto što kod te osobe u datom trenutku ne postoji, a on uobražava da se ta njegova ljubav vezuje za određenu osobu, a to nije tako. Upravo to je ono što njega uzburka i uzbudi pri susretu sa određenom osobom i viđenju iste. Da on voli samu tu osobu ili njeno postojanje po njoj samoj, bilo kao osobu ili kao postojanje, nema koristi od takvog vezanja ljubavi za dotičnu osobu. Ako ti kažeš: "Mi volimo drugovanje sa određenom osobom ili ljubljenje s njom ili grljenje ili prisni razgovor s njom ili razgovaranje s njom, a nakon što to postignemo vidimo da ljubav ne nestaje i pored postizanja toga tj. grljenja i drugog, ljubav se ne mora vezivati uvijek za nešto što je nepostojeće." Mi kažemo: "Ti griješiš! Ako se ti zagrliš sa osobom za čije grljenje vežeš ljubav ili

za druženje s njom ili za prisni odnos s istom, to za što vežeš svoju ljubav u tom stanju nije ono što je postignuto nego trajanje toga što je postignuto, a trajanje i neprekidnost je nešto što je nepostojeće ili potpada pod postojanje te mu nema kraja. Dakle, ljubav u stanju sastanka sa određenom osobom ipak se ne vezuje ni za šta drugo osim za nepostojeće, a to je trajanje tog odnosa.

Kako divno Kur'an kaže: "Koje će On voljeti i koji će Njega voljeti." (Maide, 54), koristeći spojene zamjenicu za treće lice i glagol u budućem vremenu, vezujući ljubav za ono što je odsutno i nepostojeće, a sve što je odsutno ono je nepostojeće i dodatno.

Jedno od svojstava ljubavi je da onaj ko voli, u svojoj ljubavi sastavlja i objedinjuje suprotnosti da bi mogao biti na liku, s obzirom na izbor pred kojim se našao. Ovo je razlika između obične ljubavi i duhovne ljubavi. Jedini čovjek ih objedinjuje (i jednu i drugu). I životinje vole, ali one ne objedinjuju te suprotnosti, za razliku od čovjeka. Čovjek u svojoj ljubavi objedinjuje suprotnosti jer je on na Njegovom liku, a On je Sebe opisao sa suprotnostima, a to su Njegove riječi: "On je Prvi i Posljednji, Vidljivi i Nevidljivi" (Hadid, 3).

Način na koji ljubav objedinjuje suprotnosti jeste taj da je ljubavi svojstveno i nužno je prati to da teži sjedinjenju i sastanku sa voljenim. Jedno od nužnih svojstava zaljubljenog jeste da voli ono što voli njegov voljeni. Tako ako njegov voljeni voli rastanak, pa ako i zaljubljenik takođe voli rastanak, onda nije postupio u skladu sa onim što iziskuje (njegova) ljubav, jer ljubav traži sastanak, a ako voli sastanak nije postupio onako kako to iziskuje ljubav (njegovog voljenog). Jer, zaljubljeni voli ono što voli njegov voljeni, a on to nije učinio. Prema tome zaljubljeni je uvijek u podčinjenoj situaciji. Krajnje objedinjavanje u tome je da voli ljubav svog voljenog za rastankom a ne rastanak kao takav i da voli sastanak.

Ovo pitanje ne izlazi iz okvira navedenog, kao što je zadovoljstvo sa sudbinom koje se može nazvati imenom zadovoljstva sa sudbinom i pored nezadovoljstva sa dosuđenim, ako je npr. dosuđeno nevjerstvo. Tako se navodi u Božijem zakonu. Ovakva je stvar i po pitanju ljubavi. Zaljubljeni voli sastanak sa voljenim i voli ljubav voljenog za rastankom a ne sam rastanak, jer rastanak nije isto što i ljubav voljenog za rastankom, kao što i sudbina nije isto što i ono što je dosuđeno, jer je sudbina Allahovo određenje o onome što je dosuđeno a ne samo dosuđeno, pa se je zadovoljno sa Allahovim određenjem.

Životinjska ljubav nije takva, jer je ona obična a ne duhovna ljubav, tako da ona iziskuje samo sastajanje sa onim koga voli, a ne zna da i njego voljeni ima ljubav za tim i tim. Životinja to ne zna. Zato mi ljubav koja je svojstvena čovjeku dijelimo na dvije vrste. Čovjek u sebi ima običnu ljubav i takvom ljubavlju pridružuje se životinjama i ima duhovnu ljubav kojom se odlikuje i razlikuje od ljubavi životinja.

Nakon što je ovo konstatovano, znaj da ljubav može biti božanska, duhovna i obična i osim ovoga tu nema neke druge ljubavi.

Božanska ljubav je Allahova ljubav prema nama i naša ljubav prema Njemu koja se takođe imenuje božanskom ljubavlju.

Duhovna ljubav je ona kojom se želi postići zadovoljstvo voljenog ne želeći pored voljenog neki drugi cilj niti želeći nešto drugo, nego postupajući isključivo po onome što se od njega hoće i traži.

Obična ljubav je ona kojom se žele postići pojedini ciljevi i želje, bez obzira bilo to drago voljenom ili ne bilo. Ljubav većine današnjih ljudi je takva.

Prvo ćemo govoriti o božanskoj ljubavi u zasebnom odjeljku, zatim ćemo se osvrnuti na duhovnu ljubav a poslije toga na običnu ljubav. A Allah istinu govori i upućuje na pravi put.

O božanskoj ljubavi

On nas voli zbog nas samih a i zbog Sebe. Što se tiče Njegove ljubavi prema nama zbog Sebe na to se odnose Njegove riječi: "Zavolio sam da budem spoznat pa sam stvorio stvorenja, predstavljam im se i oni Me spoznaju."

On nas nije stvorio izuzev radi Sebe, da bi Ga spoznali. Na to se odnose Njegove riječi: "Džine i ljude sam stvorio zbog toga da Mi robuju." (Zarijat, 56). Prema tome stvorio nas je zbog Sebe. Što se tiče Njegove ljubavi prema nama zbog nas, pošto nas je upoznao sa djelima koja nas vode ka našoj sreći i spasu, a koja se ne poklapaju uvijek s našim interesima i naravima, Uzvišeni je stvorio stvorenja koja će Ga slaviti te hvaliti, a i predati Mu se, a zatim nas upoznao s tim rekavši: "Nema nijedne stvari a da ne slavi Boga Njegovom hvalom." (Isra, 44), tj. hvale Ga onakvim kakav je i hvale Ga za ono što je od Njega. Upoznajući nas s tim On kaže: "Zar ne vidiš da Allaha slave oni koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice raširenih krila. Svi oni znaju kako će Mu molitvu obavljati i kako će Ga slaviti." (Nur, 41).

Svi oni se toga drže i u tome su ustrajni. Ovim riječima Uzvišeni se obraća Svome Vjerovjesniku s.a.v.s. kojem je On to predočio da to vidi i zato je rekao: "Zar ne vidiš...", a nije rekao: "Zar ne vidite" Mi to ne vidimo ali vjerujemo u to, a za Muhammeda s.a.v.s. je to očevidno. Zato mu je takođe rekao pošto mu je predočio da se pred Bogom pokorava i ničice pada svaka stvar: "Zar ne vidiš da pred Allahom ničice padaju oni koji su na nebesima i oni koji su na Zemlji, te Sunce, Mjesec, zvijezde, brda, bilje, životinje i mnogi ljudi" (Hadž, 18).

Uzvišeni tu nije propustio nikoga spomenuti. Spomenuvši one na Nebesima i na Zemlji, spomenuo je visoki i niski svijet, pa mu je tako predočio padanje ničice (sedždu) svake stvari. Svako onaj kome Allah predoči to i on to vidi potpada pod one kojima se Bog obraća ovim riječima.

To njihovo slavljenje Boga je stvar čiste prirode i oni to čine sami po sebi na osnovu pojave božanske kojom im se pojavi usljed čega Ga zavole i to rezultira time da Ga oni slave i hvale spontano, bez obaveza i tereta, već po onome što im iziskuje njihova čista priroda.

Ovo služenje Bogu je samo po sebi iz čiste prirode u koju ih je Allah postavio proizilazi iz Njegovog božanskog prava koje On takav zaslužuje. Takođe je On rekao o ljudima otkrovenja, pripadnicima ljudske vrste i o svakom onom ko ima pamet (po islamskim mjerilima): "Zar oni ne vide da ono što je Allah stvorio daje sjenu desno i lijevo, padajući pred Allahom ničice i iskazujući poniznost." (Nahl, 48). To je ono što se može vidjeti očnim vidom. Time obavještava da je to pružanje sjene desno i lijevo oblik padanja ničice pred Allahom i vid malenkosti, ništavnosti i poniznosti pred Njegovom Uzvišenošću, pa kaže: "...padajući pred

Allahom ničice i iskazujući poniznost." On ih opisuje da su oni svjesni sebe, tako da oni svjesno padaju ničice na sedždu) Allahu.

Dalje obavještavajući o tome i to upotpunjujući kaže: "Pred Allahom ničice padaju oni što su na Nebesima i oni što su na Zemlji od onoga što se kreće", tj. od onoga što se kreće na nebesima i na zemlji, "i melec", tj. koji ne pripadaju ni Nebesima niti Zemlji, a zatim kaže: "... i oni se ne ohole." (Nahl, 49), tj. ne ohole se i ne suzdržavaju od robovanja svome Gospodaru.

Dalje ih Uzvišeni opisuje da imaju strah, da bi nas time poučio kako oni znaju pred kim padaju ničice. One između njih kojima se naređuje opisuje time da oni rade ono što im se naređuje, a to su oni za koje On kaže: "Ne iskazuju neposlušnost Allahu u onome što im naredi i rade ono što im se naređuje."

(Tahrim, 6). Za one između njih koji su kod svoga Gospodara kaže: "Slave Ga noću i danju i ne malaksavaju." (Fussilet, 38), tj. nikada im to ne prelazi u dosadu. Sve ovo upućuje na to da je cjelokupan svijet na stupnju viđenja i služenja Bogu izuzev svakog stvorenja koje ima moć razmišljanja, a to nisu ništa drugo do govorne duše ljudskog ili džinskog roda. Gledano sa aspekta njihovih duša a ne sa aspekta njihovih tjelesa, jer njihova tjelesa, kao i ostali izvan njega svijet, Njega slavi i pred Njim pada ničice.

Svi organi tijela izgovaraju Mu slavljenje. Zar ne uočavaš da će dijelovi tijela svjedočiti na Sudnjem danu protiv duša koje su ih držale u podčinjenom položaju, kao što je svjedočenje kože, ruku, nogu, jezika, sluha, vida i svih ostalih moći u čovjeku, "a sud pripada Allahu, Uzvišenom i Velikom" (Gafir, 12).

Sve ovo je odredba Njegove ljubavi prema nama zbog Sebe. Ko tome udovolji On mu je zahvalan a ko tome ne udovolji On ga kažnjava. On dakle time voli Sebe i voli da Ga se veliča i hvali.

Što se tiče Njegove ljubavi prema nama zbog nas, On nas je upoznao sa onim šta je po nas dobro i na ovom i na onom svijetu. Naveo nam je argumente da Ga spoznamo i upoznamo, a ne da bi bili neznalice o Njemu. Zatim, On nas je opskrbio i darovao nas i pored našeg pretjerivanja i grijehenja nakon što smo Ga upoznali i dobili dokaze da je svaka blagodati u kojoj uživamo ono što je On ustvari stvorio i od Njega potiče, te da ju je stvorio jedino zbog nas, da bi u njoj uživali, održavali se u životu, prepustivši nas da budemo poglavari i da gospodarimo. I pored tog potpunog dobročinstva mi Mu ne zahvaljujemo, a zdrava pamet nalaže da se je zahvalno Onome ko daje blagodati.

On nas je poučio i tome da nema dobročinitelja osim Allaha. Od Njegovog dobročinstva je i to da nam je poslao Poslanika a.s. kao učitelja i odgojitelja, pa nas je podučio onome što nama pripada od strane Njega, te nam je uzakonio put koji nas vodi našoj sreći i objasnio nam ga, a i upozorio nas na stvari pokuđene i nevaljale, te da se klonimo pokuđene i loše naravi i čudi i svega lošeg vezanog za to.

Zatim nam je iznio dokaze koji potvrđuju da on govori istinu iznoseći jasno te dokaze i stavljajući u naša srca svjetlo vjere, učinivši da nam vjera bude omiljena i ukrasivši je u našim srcima. Uz to nam je omrzio nevjerstvo, griješenje i neposlušnost. Mi smo mu povjerovali i potvrdili njegovu istinitost. Zatim nam je dao i tu blagodat da nam je dao pomoć kao podršku da budemo uposleni onim što On voli i čime je zadovoljan. Na osnovu toga znamo - da On nas ne voli, ništa od toga ne bi bilo, zatim znamo da Njegova milost utiče Njegovoj srdžbi makar se i unesrećio onaj ko se unesrećio.

Nužna je sveobuhvatnost milosti, pažnje i ljubavi koji su osnova, a koja utiče i na konačni ishod. Pošto ljubav utiče, obistinjuje se Božija riječ i milost sve obuhvata, i pošto je ovaj svijet - svijet mješavine i zastrtosti u odnosu na ono što je dosudio Veličanstveni i Znani, On je stvorio Onaj svijet i mi idemo u njega. Taj svijet je takav da su lažne tvrdnje u njemu nemoguće i svi će u tom drugom svijetu Bogu priznati da je On Gospodar, kao što su Mu to priznali (u praiskonu) kad su, poput prašine, bili u Njegovoj šaci, izvučeni iz leđa praoca Adema. Na ovom svijetu mi smo tako bili na sredini između dva kraja na kojima se potvrđuje tevhid (jedinstvo) a u sredini se događa idolatrija, tj. mnogoboštvo i pored toga što se tvrdi postojanje (Uzvišenog), tako da je ta sredina nejaka. Zato (mnogobošci) kažu: "Mi ih (kipove) obožavamo samo zato da nas što više približe Allahu" (Zumer, 3). Oni time pripisuju veličinu Uzvišenom Allahu u svom mnogoboštvu. Zatim, Uzvišeni obavještava da je On utisnuo (stavio pečat) na srce svakoga onog ko se svojom vanjštinom pred svojim narodom pokazuje svojstvom posjedovanja veličine i sile. On to nije učinio u njihovim srcima uzrokom pečata Božije praiskonske posebne pomoći, tako da su oni za sebe, shodno nužnom znanju koje u sebi doživljavaju, ipak podčinjeni i nezatni usljed tog pečata (u srcu). Uznositost u odnosu na Allaha ne ulazi uopšte ni kod jednog stvorenja u srce. Ako se od njega i pokažu svojstva uznositosti, to je samo vanjska odjeća koja ne odražava pravo stanje.

Sve je ovo od Njegove milosti i ljubavi prema stvorenjima da bi krajnje njihovo ishodište bila sreća. Pošto je sredina nejaka a krajevi jaki (Njegova milost) na kraju odnosi pobjedu i utiče. Obje kuće (i Džennet i Džehennem) biće napunjene, a On će dati da u obje te kuće bude uživanje za one koji su tu nastanjeni. Oni će u tome uživati nakon što ih Allah patnjom očisti od onoga što ih je bilo snašlo, da bi tako čisti uživali.

Zar ne vidiš da onoga ko je za odmazdu ubijen, da ga to kažnjavanje, odnosno ubistvo čisti od nasilja vezanog za ubistvo koje je on učinio. Prema tome sablja, odnosno ubistvo njega, mu briše grijehe. Tako je i sa izvršavanjem svih kazni na Ovom svijetu, to je ustvari čišćenje vjernika, pa čak to čišćenje može biti i u vidu ujeda buhe, uboda trna i sl. Tu ima i druga grupa nad kojom se kazna izvršavaju na Onom svijetu, u Vatri, da bi se tako očistili, a potom im se u samoj

vatri (paklu) ukazuje milost, s obzirom da je utekla pažnja Božije ljubavi, makar oni i ne bili izvedeni iz vatre (makar i vječno tu ostali).

Allahova ljubav prema robovima ne opisuje se ni početkom ni krajem, jer ta ljubav ne prihvata nastanak niti promjene, nego je Njegova ljubav prema robovima sam smisao početka njihovog nastanka i ona s Njim počinje a Njemu se i vraća, bez kraja i konca.

Odnos Allahove ljubavi prema njima je odnos Njegovog bivanja sa njima ma gdje oni bili, pa i u stanju njihovog nepostojanja a i u stanju njihovog postojanja. Kao što je sa njima u stanju njihovog postojanja On je sa njima i u stanju njihovog nepostojanja, jer su Mu oni poznati i vidljivi (i dok su u stanju nepostojanja) i On ih neprestano voli i On ne poprima nikakvo određenje koje nije ranije imao i koje nije oduvijek, nego je On neprekidno Onaj koji voli Svoja stvorenja, kao što je neprekidno i Onaj koji ih zna (Njegova ljubav i znanje o njima nisu nastali, niti imaju početka niti kraja). Njegove riječi: "Zavolio sam da budem spoznat", to je upoznavanje nas sa onim što je kod Njega konstantno i neprekidno.

Sve je to onako kako dolikuje Njegovoj veličini. Uzvišeni se Bog ne poima osim kao Onaj koji djeluje i stvara svako biće koje bi samo po sebi bilo nepostojeće, Njemu je poznato i On ga voli uvesti u postojanje, te tako ono poprima postojanje, zapravo On u njemu inovira postojanje, šta više, oblači ga odorom postojanja, te tako ono biva to pa zatim to, pa zatim to i to, uzastopno i jedno za drugim počev od prvog postojanja koje se oslanja na prvost Boga, i tu nema postojanja drugoga nego se postojanje proteže sa jedne na drugu jedinku u vrstama i jedinkama. Prema tome osobe u stvorenjima nisu ništa drugo osim u posebnoj vrsti i tako ide do na Onaj svijet iako Ovaj svijet ima kraj.

Stvorenja su trajno nova, nema kraja njihovom stvaranju, jer mogućnostima nema kraja, tako da je njihova vječnost trajna, kao što je i praiskon, po pitanju Boga, potvrdno i nužno bespočetan. Pa Njegovo postojanje nema prvi, niti ima početka Njegovoj ljubavi prema robovima. Neka je čist od onoga što Mu ne dolikuje!

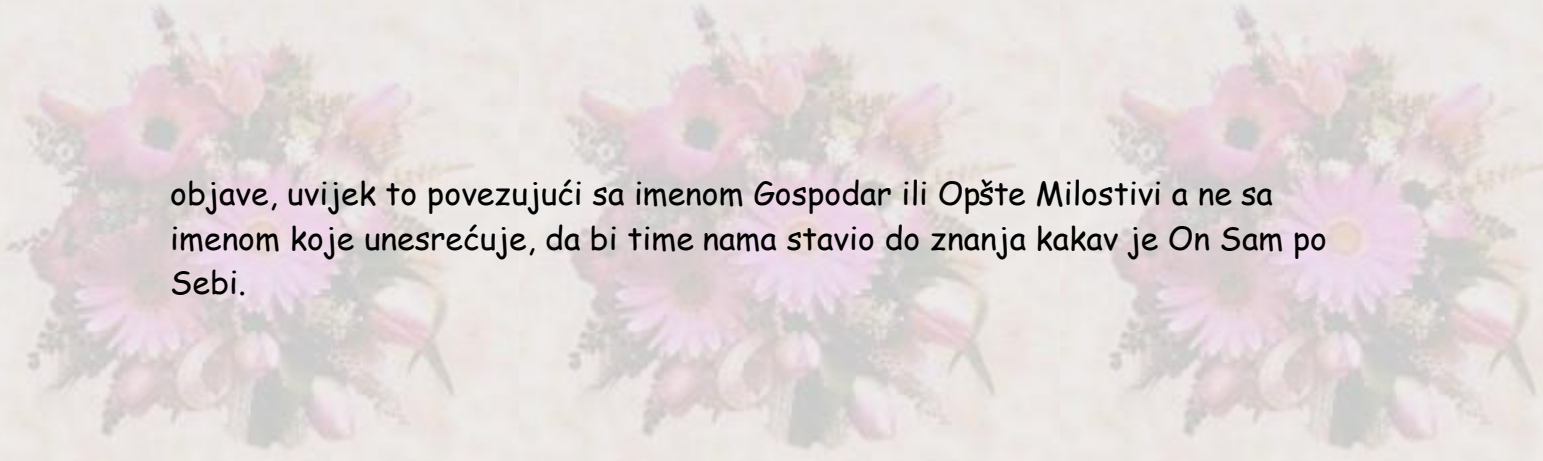
Spomen ljubavi kod voljenog nastaje (javlja se, pojavljuje) kada mu se Bog predstavi a ne po samoj ljubavi kao takvoj (koja je bespočetna).

Kur'an je Allahov govor. On je oduvijek Onaj koji govori, ali i pored toga je Allah rekao upoznavajući nas: "Nikada im od njihovog Gospodara ne dođe nova objava", pa se tako dogodi odnosno pojavi kod nas ta objava kao nešto novo, ona sama po sebi niti je nastala niti je nova za našeg Gospodara, Vladara, našeg Dobročinitelja i našeg Hranitelja.

Tako, nama nikada ne dođe "od Opšte Milostivog nova Objava" (Šuara, 5), a da ona za nas nije nova iako je ona, sama po sebi, nepromjenljiva i ona koja ne nastaje.

Prema tome, milost, blagodat, dobročinstvo obuhvataju i početak i Onaj svijet i krajnje ishodište. Kada god spominje da dolazi nešto od navedenog, tj. nove

objave, uvijek to povezujući sa imenom *Gospodar* ili *Opšte Milostivi* a ne sa imenom koje unesrećuje, da bi time nama stavio do znanja kakav je *On Sam* po Sebi.

Dopuna o Božanskoj Ljubavi

, a to je ono kada mi volimo Allaha.

Allah kaže: "...koje On voli i koji Njega vole..." (Maide, 54). Odnos ljubavi prema nama nije kao što je odnos ljubavi prema Njemu. Ljubav koja se odnosi na nas, s obzirom na ono što proizilazi iz naše zbilje, dijeli se na dvoje. Za jedno od toga se kaže da je to duhovna a za drugo da je obična ljubav. Naša ljubav prema Allahu podrazumijeva i jednu i drugu ljubav.

Ovo je jako teško pitanje za formulirati, s obzirom da svaka duša ne biva opskrbljena znanjem o svemu tome kako jest, a takođe ne biva opskrbljena ni vjerom o tome na odgovarajući način koji podrazumijeva ono što je od Allaha došlo kada o tome obavještava.

Zato Allah ističe primjer toga, tj. nešto slično tome Svome Vjerovjesniku s.a.v.s. pa kaže: "Tako ti Mi objavismo duha od Našeg imperativa. Ti nisi znao šta je knjiga niti šta je vjera, nego ga Mi učinismo svjetlom kojim upućujemo koga hoćemo od Naših robova." (Šura, 52). Mi smo, neka je hvala Allahu, od onih robova koje je On htio (uputiti).

Nama ne preostaje, nakon ove podjele po pitanju ljubavi prema Njemu, izuzev četiri podjele, a one su: da Ga volimo zbog Njega ili da Ga volimo zbog sebe ili da Ga volimo i zbog jednog i zbog drugog, u isti mah, ili da Ga volimo ali ne zbog onoga što smo već spomenuli.

Ovdje nam se događa jedan drugi pogled po ovom pitanju, a to je: zašto mi Njega ustvari volimo, s obzirom da je potvrđeno da mi Njega volimo, pa ako Ga ne volimo zbog Njega ili zbog nas ili i zbog Njega i zbog nas istovremeno, šta je onda to četvrto. To je zaseban odjeljak.

Tu ima i druga podjela, a to je da makar Ga mi i voljeli da li Ga volimo sobom ili Ga volimo s Njim ili istovremeno i na jedan i na drugi način ili Ga opet volimo a da nije ni jedno od toga. Sve će to biti objašnjeno i o svemu će biti govora ako Allah htjedne.

Takođe ćemo u ovoj dopuni spomenuti šta je početak naše ljubavi prema Njemu i da li ta ljubav ima kraj gdje se završava ili ga nema. Ako ima kraj, šta je taj kraj. Ovo pitanje me nikad niko nije upitao izuzev jedne fine žene koja je imala afiniteta za ovo.

Takođe ćemo, ako Allah htjedne spomenuti da li je ljubav lično svojstvo zaljubljenog ili je to nešto što nadilazi njegovu postojeću ličnost, ili je to pak odnos između zaljubljenog i voljenog, odnos koji sam po sebi ne postoji kao egzistencija. U ovoj nadopuni potrebno je i to pojasniti.

Znaj da ljubav ne prihvata pridruživanje bilo koga voljenom. Međutim, to biva ukoliko je biće zaljubljenog prosto i nedjeljivo. Ako je pak složeno, moguće je da se ljubav tog bića veže za različita lica (voljenog) ali i to zbog različitih razloga.

Ako je biće kojem se pripisuju ti različiti razlozi jedno ili pak više njih ljubav će se vezati kako za jedno tako i za više u kom slučaju će čovjek imati više voljenih. Ako je tačno da zaljubljeni voli više od jednoga, moguće je da boli i mnogo.

Stih:

*Moja uzda je postala vlasništvo tri lijepe djevojke
One su moje srce u potpunosti obuzele.*

Tajna se ovdje krije u njegovim riječima *moja uzda*, jer je to upotrijebio u jedini tako da spomenutim voljenima nije dao od svoje strane različite uzde (više njih) što upućuje da onaj ko voli ne voli osim sa jednim značenjem iako je složen, pa i po pitanju ove tri djevojke, tj. to jedno značenje postoji kod svake od njih, a dokaz tome su njegove riječi na kraju stiha: "One su moje srce u potpunosti obuzele". Da je on svaku od njih sa posebnim smislom i značenjem volio, onda bi bile različite i uzde i bilo bi ih više, pa dio srca koje bi obuzela jedna, ne bi obuzela i druga. To je jedan, voli jednoga, a taj jedan voljeni postoji u mnogima te zbog toga voli mnoge. Ovo je poput naše ljubavi prema Uzvišenom Allahu zbog Njega.

Ima nas koji *Ga* volimo zbog sebe, a ima nas koji *Ga* volimo i zbog Njega i zbog sebe, a onaj ko tako voli ima potpuniju ljubav, jer je i takav potpuniji po pitanju spoznaje i osvjedočenja Allaha, jer nas ima koji *Ga* znamo na osnovu osvjedočenja, odnosno viđenja, pa *Ga* volimo i zbog jednog i zbog drugog razloga, u isti mah, a ima nas koji *Ga* znamo po čuvenju ali ne i po viđenju na osnovu obavještenja pa *Ga* po tome volimo.

Ima nas koji *Ga* znamo na osnovu blagodati pa *Ga* volimo zbog sebe. Imamo nas koji *Ga* volimo i zbog jednog i zbog drugog a to zato što viđenje (Njega) biva jedino u nekom liku, a lik je složen, a i onaj koji voli ima složen lik pa *Ga* s jednog aspekta čuje i zavoli *Ga* po čuvenju, kao što su Njegove riječi izrečene preko jezika Njegovog Vjerovjesnika a.s.: "Jesi li zbog Mene prijateljevao s nekim prijateljem ili neprijateljevao s nekim neprijateljem?" Ako nešto zavoliš zbog Njega ili si neprijatelj nečemu zbog Njega, to je, i ništa drugo, značenje naše ljubavi prema Njemu radi Njega. Zato mi drage volje izvršavamo sve ono što On voli da mi izvršavamo.

Onaj ko *Ga* ne voli po oba osnova (i po viđenju i po čuvenju) ima status sljedbenika kakav je slučaj naših organa i naše životinjske strane u odnosu na govornu dušu (koja njima upravlja), jer su ti organi toj duši kao alatke i ona ih upotrebljava kako hoće, a oni joj se ne mogu suprotstaviti, bilo da radi ono sa čim je Allah zadovoljan ili suprotno tome.

Svaki ljudski organ, gledano sam po sebi, ne može da radi ono čime Allah nije zadovoljan. Na tom nivou je sve u postojanju osim džina i ljudi. Na to ukazuju

riječi Uzvišenog: "Nema ništa a da zahvaljujući Njemu Njega ne slavi" (Isra, 44). Tim slavljenjem hoće da se kaže hvaljenje Allaha ali ne zbog nagrade, jer sve to u postojanju u službi je Bogu po svojoj prirodi koja ne traži nagradu. Ovo je zbog ljubavi prema Njemu Uzvišenom

Izuzetak u tome su neke govorne duše, s obzirom da im je dao moć mišljenja na polju spoznaje Allaha, koje po svojoj prirodi ne znaju Allaha. Zato ih je uzeo u šaku kada ih je (u praiskonu) kao potomstvo uzeo iz njihovih leđa i tražio da posvjedoče protiv sebe samih prisilnim svjedočenjem, pa su one silom a ne milom pale ničice pred Allahom, jer su bile u Njegovoj šaci. Zatim ih je oslobodio iz šake. Oni su i dalje u šaci a da toga nisu ni svjesni, umišljajući da su slobodni. Nakon što su uvedene (duše) u postojanje da upravljaju ovim tamnim likom (tijelom), one se prema stvarima odnose shodno vlastitim ciljevima i interesima, te u životu vole jedino ono što im odgovara njihovoj prirodi zanemarujući i zaboravivši prizor kada su Mu potvrdili da je On njihov Gospodar i Tvorac. U tom stanju im nastupa misaona moć i kaže: "Ti si sve svoje snage upotrijebila a mene si zapostavila i ostavila, a ja sam takođe tvoj instrument kojem ne pridaješ pažnju. Uposli me, upotrijebi i mene." Duša na to kaže: "Dobro, uradiću, ne uzmi mi za zlo. Ja sam te potcijenila i ne znam tvoj rang i evo ti dozvoljavam da upravljaš onako kako ti daje tvoja zbilja, da bih se obistinila na čemu si i da bih te u to upotrijebila i uposlila." Misaona snaga kaže: "Slušam (prihvatam ulogu)". Zatim joj moć mišljenja usmjerava svoje lice kao učiteljica i kaže: "Ti si zapostavila sebe i svoje postojanje. Ti si oduvijek takva postojeća po sebi ili nisi bitisala pa si nastala?"

Duša reče: "Nisam bila pa sam postala." Misao joj kaže: "Taj koji te je stvorio, jesi li to ti lično ili neko drugi? Porazmisli o tome i obistini se i uposli me za to, jer ja sam dana za taj posao." Duša je porazmislila pa na osnovu dokaza saznala da ona nije sama sebe stvorila i da ju je neko drugi uveo u postojanje. Njena ovisnost o stvoritelju je sama njena priroda koju ona osjeća u sebi, s obzirom na prirodne bolove koji je znaju zadesiti pa ona biva ovisna o uobičajenim uzrocima za otklanjanje tih bolova. Na osnovu te ovisnosti ona zna da je ovisna u svom ličnom postojanju o uzroku koji ju je uveo u postojanje.

Utvrdivši da je ona nastala i utvrdivši da ima uzrok svog postojanja dalje je porazmislila i saznala da taj uzrok ne bi trebao da joj je sličan, u smislu da i on bude ovisan poput nje, te da nije sličan uobičajenim uzrocima koji otklanjaju njene bolove, s obzirom da vidi da su i ti uzroci takođe nastali nakon što ih nije bilo i da se mogu transformisati i nestajati. Ona time utvrđuje da ima Stvoritelja koji ju je uveo u postojanje a da je takođe u postojanje uveo i sve ono što joj je slično bilo da se radi o stvorenjima ili uzrocima koji otklanjaju njene bolove. Time se ona osvijesti da tu ima nešto koje, kad ga ne bi bilo, ona bi ostala bolesna trajno. Od milosti Toga prema njoj On joj je stvorio te uzroke koji otklanjaju njene bolove. Voljela je te uzroke i težila je njima po svojoj

prirodi, pa joj je to omogućilo da prenese ljubav na Uzrok koji je uveo u postojanje te uzroke i zaključila je: "On mi je preči da Ga volim, međutim, ne znam s čime je On zadovoljan da bih to činila i radila". Time se kod nje pojavila ljubav prema Njemu, pa Ga ona zavoli zbog toga što joj je dao tu blagodat da postoji a takođe da postoji i ono što njoj odgovara.

Ona je tu zastala, pri svemu tome bivajući u nemaru i zaboravu svog priznavanja još u praiskonu da je Onaj ko ju je uveo u postojanje njen Gospodar. Dok je još u takvom stanju dolazi joj onaj ko poziva iz vanjskog svijeta, a iz njene vrste tvrdeći da je on poslanik Onoga koji joj je dao postojanje, u tom slučaju ona mu reče: "Ti si poput mene i ja se bojim da ne govoriš istinu. Posjeduješ li ti nešto što će ti to potvrditi? Ja imam moć mišljenja i pomoću nje sam došla do spoznaje o Onome ko me je uveo u postojanje (o mome Stvoritelju)". On joj pruži dokaz koji potvrdi njegov poziv, a ona razmisli o tome dok ne utvrdi da on govori istinu te povjerova u njega. On nju upozna s time da je Onaj koji ju je uveo u postojanje, tj. njen Stvoritelj, nju držao u šaci (u praiskonu) i tražio od nje da Ga zasljedochi kao Gospodara, te da je to ona i učinila. Ona (duša) mu na to reče: "Ja o tome nisam obaviještena. Međutim, od sada ću udovoljavati onome što proizilazi iz tog priznanja, jer ti govoriš istinu u onome što dostavljaš. Međutim, ja ne znam kojim mojim djelovanjima je On zadovoljan. Kada bi mi odredio granice i propisao propise, ja bih ih se pridržavala, te bi ti znao da ja spadam u one koji ispunjavaju obavezu zahvaljivanja prema Njemu na blagodatima koje mi je dao." On joj propiše zakon i ona to prihvati sa zahvalnošću iako se taj zakon ne mora poklopiti s njenim interesima, sve to čineći ne iz straha niti pohlepe, jer kad joj je On propisao to što joj je propisao, stavio joj je do znanja da ona tim svojim pridržavanjem propisa udovoljava Uzvišenom, ne spomenuvši joj kakva je nagrada čeka za to niti pak kazna ako se suprotstavi. Ova čista duša je požurila i pristupila da udovolji Uzvišenom izjavivši: "Nema boga osim Allaha", kako joj je i rečeno. Nakon toga On je nju upoznao kakva obilna nagrada nju čeka i kakve je potpune blagodati takođe očekuju za to, a takođe i kakva kazna čeka onoga ko odstupa od Njegovog vjerzakona. Njenom bogoslužju koje je činila iz ljubavi i da bi On bio zadovoljan dodato je drugo bogoslužje koje proizilazi iz njene želje za nagradom i iz straha od kazne, tako da je ona objedinila oba aspekta služenja Bogu. Jedan zbog ljubavi prema Njemu a jedan zbog sebe, s obzirom da je ona množvena po svojoj prirodi i duhovnosti.

Njena želja za nagradom i strah od kazne proizilaze iz njene prirode, a bogoslužje i ljubav prema Njemu proizilazi i veže se za njenu duhovnost. Ukoliko ona zavoli neku stvar od stvorenja mimo Boga, ona to voli sa duhovne ravni zbog Njega Uzvišenog a sa ravni prirode zbog sebe same i postizanje svojih interesa. Pošto je Bog vidio na tome, a zna da je njena zbilja takva da je djeljiva, a ona objedinila obje ljubavi, a On Sebe opisao da je ljubomoran i da ne prihvata da Mu se nešto pridružuje i hoće Bog da je očisti da ne voli nikog izuzev Njega, On joj

se pojavi u prirodnom liku i daje joj znak kojeg u sebi ne može zanijekati, znak koji se podrazumijeva pod pojmom - nužno znanje, i ona time sazna da je On taj koji se pojavljuje u tom liku te se usmjeri ka Njemu i duhom i prirodom. Pošto njome ovlada, a zna da uzroci nužno utiču na nju s obzirom na njenu prirodu, daje joj znak pomoću kojeg će Ga prepoznati. Zatim joj se pojavi tim znakom u svim uzrocima. Ona Ga prepozna i zavoli uzroke zbog Njega a ne zbog njih samih. Tako ona postaje sva predana Njemu a ne svojoj prirodi niti nekom uzroku mimo Njega i gleda Ga u svakoj stvari pa se obradova i vidje da je ona po ovoj zbilji odličnija od drugih duša.

On joj se pojavi tim znakom i u samoj njoj, bilo u prirodnom ili duhovnom smislu. Ona time saznade da Ga ona nije vidjela izuzev s Njim, a ne sa sobom i da Ga je zavoljela upravo s Njim a ne sa sobom, pa je On Onaj koji voli Sebe a nije da Ga ona voli. Ona gleda Njega u svakom stvorenju upravo tim i takvim okom i saznaje da Njega niko ne voli osim On sam Sebe, pa je On i Onaj koji voli i Onaj ko se voli i On je Onaj koji traži i Onaj koji se traži.

Tim joj bi jasno sve to, tj. da je njena ljubav prema Njemu zbog Njega i zbog sebe, a ono što je na drugom nivou ove ljubavi vidjela bilo je zapravo viđenje s Njim, a ne sa sobom niti pak skupa, jer tu (mimo Njega) i nema ništa dodatno osim nepostojanja. Htjede ona da sazna vrijednost te ljubavi i šta je njen cilj i zastade na riječima Uzvišenog: "Bio sam tajna riznica i nisam bio spoznat. Zavolio sam da budem spoznat ...". Ona Ga je spoznala pošto joj se pojavio u prirodnom liku i saznade da On po tom liku u kojem joj se pojavio nastupa sa imenom Vidljivi i Nevidljivi. Time ona (duša) saznade da ljubav po kojoj je On želio da bude spoznat, ustvari u nutarnjem smislu se pripisuje, odnosno veže se za njega, a saznade i to da je svojstvo onoga koji voli kada se pojavi u liku to da on uzdiše iz čežnje za onim koga traži (voli), a taj dah je potekao iz osnove ljubavi za stvorenjem odnosno stvorenjima kojima se želi predstaviti da bi Ga oni spoznali. Od tog daha je nastala Ama koja se još naziva i realnošću o kojoj ovise stvorenja. Ta Ama je supstanca cjelokupnog svijeta. Ona je prihvatila sve likove, duhove i prirode cjelokupnog svijeta i ona ima beskrajne mogućnosti. To je početak Njegove ljubavi prema nama.

Što se tiče naše ljubavi prema Njemu, njen početak je na ravni ili nivou slušanja a ne na ravni viđenja, a to su Njegove riječi nama još dok smo bili u supstanci Ame: "Budi!"

Ama potiče od Njegovog daha a likovi pod kojima se podrazumijeva svijet potiču od Njegove riječi: "Budi!" Prema tome, mi smo Njegove riječi koje se ne mogu iscrpiti. Uzvišeni kaže: "I Njegova riječ koju je dostavio Merjemi", a ta riječ je Isa a.s., "i duh od Njega" (Nisa, 171), a to je dah.

Ta zbilja kola u svim živim bićima. Kada Allah hoće da umori neku od tih riječi ustegne joj Svoj dah, pa je sa dahom život određenog bića. Mi ćemo se na ovo osvrnuti u poglavlju o dahu i o tome kako nastaju likovi od njega (od daha) u

cjelokupnom svijetu. Pošto smo čuli Njegov govor dok smo još bili postojani u supstanci Ame (Božanski dah, onako kako dolikuje Bogu Uzvišenog), naš potencijal je bio takav da nismo bili u mogućnosti da se suzdržimo od toga da se pojavimo u postojanju. Bijahosmo likovi u supstanci Ame.

Uzrokom našeg pojavljivanja u Ami i ona je nakon razumom pojmljivog dobila i očevidno postojanje. Ovo je bio uzrok početka naše ljubavi prema Njemu. Zato se mi pokrećemo i oraspoločimo kada slušamo lijepe melodije, a to sve zbog Njegove riječi: "Budi!", koja je u vidljivom i nevidljivom potekla od božanskog lika. Pojavnost lika (forme) riječi: "Budi", su dva slova (kod arapa) *kaf* i *nun*. Tako i sav pojavni svijet ima dva lica, odnosno dva aspekta: vidljivi i skriveni, vidljivom odgovara slovo *n* (*nun*), a skrivenom slovo *k* (*kaf*). Zato se pojavljuje slovo *k*, kod čovjeka kada izgovara, kao skriveno, jer je ono posljednje grleno slovo koje nastaje između grla i jezika, a slovo *n* je od slova jezika (po mjestu nastanka), a nevidljivost ove riječi je slovo *v* (*vav*), koje bi trebalo da se nalazi (u ovoj riječi, *kun - budi*) između slova *k* i slova *n*, a slovo *v* je od usnenih slova i ono ima svoju pojavu. Ono je slovo koje spada u slabe suglasnike.

Zato je od njega poteklo stvorenje, jer je slab konsonant (slab konsonant = harf ille, a ille pored toga što znači slab znači i uzrok). Pošto *vav* spada u usnene suglasnike i nastaje pri izlasku daha na van, na kraju usana, tj. u pojavni svijet, zato pojava odredbe o tijelu pripada duhu od kojeg potiču aktivnosti i kretnje tijela, a to zbog njegovog duha. Duh tijela je nevidljiv, jer slovo *v* (*vav*) ne dolazi do izražaja u ovoj riječi s obzirom da se ispušta jer nije vokaliziran, a poslije njega dolazi slovo *n* koje je također bez vokala.

Ono (slovo *v*) djeluje niza zastora pa je ono po sebi nevidljivo a vidljivo po djelovanju, odnosno po određenju, pa je krajnji dometa naše ljubavi prema Njemu Uzvišenom da znamo zbilju šta je naša ljubav. Je li ona lično svojstvo onoga koji voli ili je ona značenje u njemu ili je možda odnos između onoga koji voli i voljenog, pa je tako veza, odnosno spona koja privlači onoga koji voli da traži spajanje sa voljenim.

Mi kažemo da je ljubav lično svojstvo onoga koji voli. Ako bi neko na to rekao: "Mi vidimo da ona iščezava i nestaje", mi na to kažemo: "Nemoguće je da ona nastane osim sa nestankom onoga koji voli iz postojanja, a onaj koji voli ne može iščeznuti i nestati iz postojanja. Prema tome, ljubav ne nestaje."

Uistinu, oni koji misle da ona nestaje oni zapravo nju vežu za nešto posebno voljeno u kom slučaju ona može nestati sa nestankom tog posebnog uzroka, pa nestane te veze sa određenim voljenim ali se onda ljubav vezuje za nekog drugog ili nešto drugo voljeno, kao što se može vezati i za mnoštvo onoga što se voli ili onih koji se vole, pa se prekida veza između onoga koji voli i nekog određenog voljenog, a ona postoji sama po sebi, jer je ona upravo samo biće onoga koji voli, pa je nemoguć njen nestanak kao takve.

Ljubav je sami voljeni i njegov identitet, a ne neko zamišljeno svojstvo u njemu koje bi moglo nestati, a samim tim i njegovo određenje. Ljubavna veza je odnos između onoga koji voli i onoga koji se voli. Ljubav je upravo sam onaj koji voli a ne nešto drugo. Ti ljubavlju opisuj koga hoćeš od onoga što je nastalo a i drugo. Bilo kako bilo ljubav nije ništa drugo do sami identitet (biće) onoga koji voli.

U postojanju i nema ništa drugo do onaj koji voli i ono što se voli. Međutim, to što se voli može biti nepostojeće pa je nužno da to nepostojeće bude uvedeno u postojanje ili da se dogodi u onome što postoji. Tako je to nužno, a ne da se dogodi u onome što je nepostojeće. To je nešto što je nužna i potvrđena činjenica.

Ljubavna veza zaljubljenog vezuje se za to postojeće koje omogućava postojanje toga što se voli ili što se događa, a ne njegovo postojanje kada je to što se voli nemoguće opisati sa postojanjem nego ga je moguće opisati događanjem.

Primjer toga je da čovjek voli, odnosno želi da nestane nešto što postoji s obzirom da mu postojanje toga nanosi štetu, kao što je bol, jer je on nešto što postoji kod onoga ko ga doživljava, odnosno ko je bolestan, pa on voli, odnosno želi da to uništi odnosno da to ne postoji (voli nepostojanje toga), pa je objekat njegove ljubavi uništavanje, odnosno nepostojanje nečega što već postoji, a to se još nije desilo (a moguće je da se desi nepostojanje iz toga), pa ukoliko bol nestane samo njeno nestajanje je, ustvari, već njeno nepostojanje nakon njenog postojanja. Zato mi i rekosmo ovaj primjer u vezi sa događanjem a ne postojanjem. Prema tome, objekat ljubavi je uvijek nepostojeće.

Nikada nije moguća ni tačna ljubav prema nečemu postojećem izuzev po osnovu veze (ljubavne veze) koja se opet ne uspostavlja nikako drugačije nego preko onoga što postoji i u njemu se javlja i pojavljuje ono što se voli a što samo po sebi ne postoji.

Mi smo ovo već ranije objasnili u ovom poglavlju. Iz ovog dodatnog objašnjenja ti je jasno šta je to ljubav, njen početak i njen kraj i šta voli onaj koji voli zbog ljubavi onoga koji voli ili zbog sebe. Sve je to već objašnjeno. Sada ćemo preći na drugu oblast, ako bude Uzvišeni Allah htio, jer se je o božanskoj ljubavi saznalo dovoljno koliko to omogućava vrijeme.

Sada ćemo govoriti o duhovnoj ljubavi. To je ljubav koja u onome koji voli objedinjuje dvostruku ljubav, da voli voljenoga i zbog njega i zbog sebe, s obzirom da se kod obične ljubavi voljeni ne voli osim samo zbog sebe. Znaj da je duhovna ljubav ta kada je onaj koji boli opisan sa razumom i znanjem, pa je svojim umom mudar a sa svojom mudrošću je učen, pa se stvari ustroje mudrošću i nijedna stvar ne prelazi svoj stepen.

Kada on tako voli ti znaš šta je ljubav, šta znači zaljubljeni, a šta je zbilja voljenog i šta se hoće i želi od voljenog i da li njegov voljeni ima volju i vlastiti izbor, te da voli kao što voli i njegov voljeni ili pak nema volje pa u tom slučaju ne

voli izuzev zbog sebe, ili onoga ko postoji a koji ne želi postojanje onoga što voli izuzev u naznačenom obliku postojanja.

Po ovom osnovu mi kažemo za postojeće da je ono voljeno, s obzirom da se ono što se voli dovodi u vezu s njim iako ono što se voli nije njegov stvarni identitet. To postojeće, ako se opisuje sa voljom, može da voli zbog njega ali ne i zbog sebe, a ako se ne opisuje sa voljom onda zaljubljeni ono što voli voli jedino zbog sebe, tj. zaljubljeni voli zbog sebe a ne zbog onoga što voli, jer ono što voli nije opisano time da posjeduje ljubav ili interes za nečim. Međutim, ono u čemu se nalazi to što je voljeno može biti opisano voljom, odnosno htijenjem, pa zaljubljeni biva obavezan da voli ono što voli to postojeće pa ga voli zbog njega. Prema tome slijedi ga u ljubavi i to od njega iziskuje ljubav, jer zaljubljeni svojim bićem traži da se sastane sa voljenim nakon nalaska voljenog. Samo nalaženje voljenog je upravo i spajanje, odnosno sastajanje s njim, i to je tako nužno. Samo vrijeme nalaženja istovremeno je vrijeme spajanja i vrijeme ljubavi, pa jedite i pijte (gostite se).

Ovaj stih je iz naše pjesme o pojavi zbilje koja je nama pokazana na nivou, tj. na ravni osvjedochenja i gledanja:

*Divio sam se Zejnebi u ljubavi
Nama mimo nje nema drugog pravca
Pošto nam se pojavilo svjetlo koje obasjava do petnih žila
Odjednom nesta tmine
Njenu dušu prepustih njoj jer je ona njeno isključivo pravo,
A ljubav je uvijek zamarajuća
Između nastanka i pojave ljubavi
I postizanja onoga što se želi
Nema ni trena predaha.*

Kada se pojavi ljubav desi se i uzdisanje, te tako dah izlazi na liku onoga što se oformi u dahu zaljubljenog kako on vidi ono što voli. Pa se na osnovu toga lik pojavi vani da ga se vidi i tako se postiže ono što se želi i u tome se uživa neuslovljeno vremenom, kao što smo ranije pomenuli nastanak Ame i to smo upotpunili i nakon ovoga kažemo u stihovima:

*Divim se Allahovoj milosti prema meni
Ovakvom nečemu i vi treba da se divite
Vrijeme ljubavi je vrijeme postojanja i istovremeno vrijeme spajanja, pa jedite i pijte.
Gdje je ta velika ljubav, gdje je ta bolest zvana ljubav,
Gdje je ta ljubav koja oduzima pamet*

*Zar se ne čudite.
Čiste je odjeće i zastrta je
I takva se ljepota nikome ne može pripisati.*

Ono što se voli, kako rekosmo, nužno je nepostojeće i u stanju njegovog nepostojanja, tako da je čiste odjeće na početku nastanka, jer nije poprimilo nešto što bi joj odjeću zaprljalo i oskrnavilo u početku svoje pojave i svog postojanja.

Prema tome, osnova je čistoća i na to se odnose njegove s.a.v.s. riječi: "Svako se novorođenče rađa u čistoj prirodi", znači čistoća, a naše riječi da je zastrta ta ljepota, tj. njeno nepostojanje za koje mi kažemo: "Nije vidljivo u postojanju (za nas)".

Zato mi i rekosmo: "I ona se nikome ne pripisuje", jer nešto što ne postoji se i ne pripisuje. Međutim, zaljubljeni to traži radi sebe. Zatim smo upotpunili i rekli na kraju stihova pjesme:

*"Dužnost nam je zahvaliti se Allahu
Ona mi je nevina a ja oženjen",*

jer je ono što se voli nastalo iz nepostojanja pa je, po tome, nevino, a ja sam i prije toga volio, pa prema tome i bio oženjen.

Ako ono što se voli, a što je nepostojeće, uđe u postojanje a pri tom ne bude u nečem postojećem što je opisano voljom, tada se zaljubljeni ne naziva onim koji to voli radi voljenog, nego to nužno voli radi sebe, kakav je slučaj sa običnom ljubavlju.

Ako se ono što se voli može naći jedino u postojećem koje je opisano sa htijenjem kao što je Uzvišeni Bog, djevojka ili mladić, a pored spomenutog ne bude nekoga za koga bi zaljubljeni vezao ljubav, u tom slučaju je ispravno da voli ono što voli dotično postojeće u kojem u zaljubljeni jedino nalazi ono što voli. Ako se dogodi da to postojeće ne želi ono što voli zaljubljeni, zaljubljeni će ustrajati na svojoj ljubavi, jer ono što on voli nema volju, odnosno htijenje, kako rekosmo. Zato nije nužno da on voli ono što voli i dotično postojeće koje ne voli ono što voli zaljubljeni, jer to postojeće nije samo ono što zaljubljeni voli, nego je samo mjesto na kojem dolazi do izražaja ono što on voli, a zaljubljeni nema moći u tom postojećem naći ono što voli izuzev ako mu to postojeće sa svoje strane to omogući.

Ako ono što se voli spada u ono što se ne može naći u postojećem tada zaljubljeni uopšte ne može naći ono što voli, izuzev da mu to svojom posebnom podrškom Uzvišeni Bog omogući da to može uvesti u postojanje, kao što je slučaj sa Isaom

a.s. i sa onim koga Allah hoće od Svojih robova. Ako mu to bude dato ljubav će ga nužno podsticati na uvođenje u postojanje onoga što on želi, odnosno voli.

Nećeš naći da je ovo pitanje na ovakav način istraženo i riješeno izuzev u ovoj knjizi. Ja nisam vidio da je ovo pitanje iko na ovakav način istražio i riješio.

Premda je mnogo onih koji vole, šta više, svako ko je u postojanju voli, međutim, ne zna svako za koga vezuje svoju ljubav i oni se zastiru postojećim u kojem se nalazi (pojavljuje se) ono što oni vole, pa misle da je to postojeće ono što oni vole, a ta ljubav prema postojećem proizilazi iz ljubavi za onim što se voli. U suštini, niko ono što voli ne voli zbog samog voljenog, već zbog sebe. Eto to je krajnje rješenje tog pitanja.

Naime, nepostojeće se ne opisuje sa voljom i htijenjem u kom slučaju bi ga zaljubljeni volio radi njega a ne redi sebe i ostavljao svoju volju i htijenje za račun volje i htijenja onoga što voli. Pošto stvar sama po sebi nije takva ne preostaje ništa drugo nego da to voli zbog sebe, pa to shvati!

Eto to je duhovna ljubav koja je slobodna od prirodnog lika, a ako likom bude zaogrnutu i u liku se pojavi, kao što smo rekli u vezi sa božanskom ljubavlju, a to je duhovnoj ljubavi bliže, srodnije i adekvatnije, jer je on, tj. duh, u svakom slučaju, jedan od likova svijeta iako je on sam po sebi iznad prirode. Znaj da duh, kada poprimi prirodni lik u tjelesima koja se otjelove na nivou mašte a ne u tjelesima osjetilnim kako je uobičajeno i da se mogu vidjeti kao takva. Takođe tjelesa koja se pojavljuju na nivou mašte uobičajeno se mogu vidjeti. Međutim, ne zna svako ko ih vidi razlučiti između njih i stvarnih tjelesa iz pojavnog svijeta. Zato drugovi (Poslanikovi) nisu prepoznali Džibrila a.s. kada se spustio i pojavio u liku jednog arabije (čovjeka iz pustinje) i oni tako nisu znali da je to lik koji se pojavio na nivou mašte, sve dok ih s time nije upoznao Vjerovjesnik s.a.v.s. kada im je rekao: "Ovo je Džibril", i oni do tada nisu uopšte sumnjali da je to neko drugi nego arabija.

Takav je slučaj i sa Merjemom kada joj se melek (Džibril) oprimjerio u savršenom ljudskom liku, jer ona nije imala znak pomoću kojeg bi prepoznavala duhovna bića kada se otjelove. Tako će se i Bog Svojim robovima pojaviti Sudnjega dana, pa će oni tražiti utočište od Njega Samoga, jer Ga neće prepoznati.

Sud o božanskoj Uzvišenosti i o duhovnim bićima u pogledu pojavljivanja u likovima je istovjetan, ali onome kome se taj lik pojavi a on nema znanja o tome. Onome kome Allah ukaže posebnu pažnju, on mora imati znak pomoću kojeg će znati razlučiti pojavu Boga od pojave meleka, džina ili čovjeka, ukoliko ovim potonjim bude dana moć da se pojavljuju u drugim likovima, kao što je bio Kadib El-Ban i njemu slični.

Kada čovjek koji je ovakve građe, tj. stvoren od elementa zemlje posjeduje moć preobražavanja i pojavljivanja u likovima pred očima posmatrača a sam u sebi zadržavajući i dalje svoj lik, takvo preobražavanje je još bliže i lakše kod

duhovnih bića. Ti znaj ono što viđaš i čime ga viđaš i šta je to ustvari. Mi smo ovo objasnili u poglavlju o spoznaji kad smo govorili o znanju o mašti pa to tu pogledaj.

Ukoliko se jedan duh pojavi u prirodnom liku o njemu se sud donosi onako kako smo pomenuli u božanskoj ljubavi, svejedno poprimio taj lik u nutarnjem ili vanjskom svijetu ne odstupa se od tog pravila, znaj to.

Duhovno biće objedinjuje i prirodnu i duhovnu ljubav i objedinjuje takođe ljubav radi sebe i ljubav radi voljenog, ukoliko je voljeni opisan voljom, kao što smo rekli.

Jasno ti je kako smo podvukli da ljudi ne znaju šta vole i da je ono što oni vole utkano u nešto postojeće, pa oni misle da vole to postojeće, a nije tako. Znaj vrijednost onoga čemu te podučavamo i zahvali se Allahu što te je pomoću mene spasio od neznanja.

Ovoliko je dovoljno za željeni cilj. Ovo pitanje je mnogo razgranato a naš cilj u ovoj knjizi je spoznaja osnove svega toga, a hvala pripada Allahu.

Sljedeća ljubav je obična ljubav i ona se dijeli u dvije vrste - obična i takozvana elementarna. Mi smo zaboravili spomenuti šta je cilj duhovne ljubavi, pa ćemo to spomenuti kada govorimo o običnoj ljubavi, s obzirom da se ona vezuje za prirodni lik i cilj joj je sjedinjavanje, a smisao toga je da biće voljenog postane biće onoga koji voli, a biće onoga koji voli biće voljenog. To je ono što zagovaraju inkarnisti, međutim, oni nemaju stvarnog znanja o tome kakva je stvar sama po sebi.

Znaj da prirodni lik, ma u kom stanju se pojavio, kao otjelovljen ili kao tjelesan, i ma kakav mu odnos bio, ono što se voli, a što zapravo ne postoji a pošto ne postoji ono je oprimjereno u mašti i ima neki vid postojanja koji je na ravni mašte i dokučiv je odgovarajućem vidu i oku mašte koji je primjeren tome.

Kada se dvoje voljenih zagrlje, jedno drugom siše pljuvačku i pljuvačka jednog počne kolati onim drugim i obratno te dišući i jedno i drugo prilikom ljubljenja i grljenja dah onog jednog ulazi u drugog i obratno, a životinjski duh u prirodnim likovima nije ništa drugo do taj dah, a svaki dah je duh onoga koji diše. S tim dahom oživljava onaj ko ga udahnuje prilikom disanja i ljubljenja. Na taj način ono što je bio Zejdov duh sada postaje Amrov duh. Taj dah je proizašao iz ljubav i formirao se na liku ljubavi i popraćen je slašću ljubavi. Pošto je on postao duhom onoga u koga je prešao dah onog drugog postaje duhom ovoga (prvog). To se izražava terminom sjedinjenja (ittihad) vezano za obadvije te osobe. Takav ima pravo reći: "Ja sam i onaj koji voli i onaj koji je voljen".

To je krajnji domet duhovne ljubavi u prirodnim likovima. Na to ukazuju riječi iz stihova na početku ovog poglavlja: "Duh s suhom, tijelo s tijelom".

Vraćajući se prirodnoj ljubavi reći ćemo sljedeće: prirodna ljubav je opšteg karaktera. Sve što je ranije rečeno o ljubavi u vezi sa onima kojima je ona svojstvena, svi ti su poprimili prirodne likove shodno tome kako im nude njihove

zbilje. Oni se u svojoj ljubavi opisuju onim čime se opisuju i prirodni likovi kao što je ekstaza, vatrena ljubav, čežnja te ljubav za susretom s voljenim viđenjem njega, sastanak s njim.

Mnogi su vjerodostojni hadisi zabilježeni po tom pitanju koje je nužno vjerovati. Jedan takav hadis glasi: "Ko želi susret sa Allahom i Allah želi susret s njim", premda On od njega nije odsutan i nije tačno da je On odsutan od njega, jer je On "svakoj stvari prisutan i vidljiv" (Maide, 117), a i "bdi je na svakoj stvari". I pored toga što je to tako upotrijebljene su riječi o susretu između Njega i Njegovog rob i On Sebe opisuje da ima težnju prema robovima i da se On raduje kajanju Svoga roba i više to voli od onoga koji je izgubio jahalicu u pustinji, a na jahalici hrana i piće njegovo, pa nađe jahalicu nakon očaja vezano za njegov život i kada je uvjeren da će umrijeti. Može se misliti kakva je radost takvog kada nađe svoju jahalicu.

Eh, Allah se jače raduje kajanju Svoga roba od te osobe kada nađe jahalicu iako je Uzvišeni neovisan, ima neograničenu moć i Njegova volja u vezi sa robovima se provodi. Međutim, pogledaj u tajnu Njegovih riječi: "Dao je svakoj stvari njeno stvorenje" (Taha, 50). Znaj da On Uzvišeni ne prekoračuje po pitanju stvari i pojmova, tj. ne prekoračuje njihovo pravo i da iznad nivoa znanja nema nivoa. Uzvišeni reče: "Kod Mene se riječ ne mijenja" (Kaf, 29), jer bi to mijenjanje bilo oprečno onome što se zna i takvo nešto je nemoguće. Iako nešto samo po sebi može izgledati moguće, ono sa aspekta jedinstvenosti Božijeg znanja i Njegovog htijenja u vezi s tim nema status mogućeg, jer ono za čije bivanje se veže Božije htijenje nužno mora i da bude, a ono što je nužno da se dogodi ne opisuje se sa mogućnošću sa aspekta ove zbilje.

Zato su neki koji su ovu problematiku razmatrali umjesto izraza *moguće* radije koriste izraz nužno postojeće po drugom, što je ispravnije sa stajališta zbilje zbog jedinosti htijenja. Zato Uzvišeni kaže: "Da je On htio...", spominjući to u Svojoj Knjizi tamo gdje je spomenuo, a ovo "Da..." podrazumijeva nemogućnost bivanja onoga što je nemoguće, jer je Božansko htijenje prethodilo čemu je prethodilo. Uzvišeni kaže: "Prethodile su Naše riječi Našim robovima poslanicima" (Saffat, 171). Izraz nužno postojanje po drugom savršeni je u odnosu na to od izraza *moguće*, jer tu i nema osim jedan imperativ, poput treptaja oka, tkao da vjerovatnoća i mogućnost otpadaju i tu nema ništa osim neograničene i ograničene nužnosti.

Da se vratimo i kažemo sljedeće: Znaj da je obična ljubav sama po sebi kada zahvati zaljubljenika takva da on voljenog voli jedino zbog užitka i slasti koju će dobiti od njega, pa ga on u suštini voli radi sebe, a ne zbog samog voljenog. A tebi je jasno na osnovu onoga što smo ranije objasnili da ova zbilja kola i u božanskoj i u duhovnoj ljubavi.

Što se tiče početka obične ljubavi ona nije radi užitka i blagodati, jer obična priroda to ne zna. Uistinu čovjek po ljudskoj prirodi voli stvari samo zbog sebe,

želi ih postići i približiti im se, što se dešava i što je karakteristično i svim živim bićima pa i čovjeku kao živom biću, pa ga, to živo biće, u suštini voli zbog vlastitog postojanja i održavanja a ne zbog nečeg drugog, ali ne zna smisao održavanja svoga postojanja.

On uistinu u sebi osjeća zob ili poticaj da dođe do nekog određenog stvorenja, a taj dolazak i spajanje s tim stvorenjem je u osnovi njegov voljeni i to se ne dešava izuzev u konkretnom i naznačenom postojećem biću i on to postojeće biće voli po određenju slijeda a ne po osnovi, pa je njegovo sastajanje i spajanje - spajanje fizičko a i blizina fizička. Na to ukazuju naše riječi: "Tijelo s tijelom". Ovo je krajnji domet obične ljubavi.

Ukoliko se radi o bračnoj vezi on svog voljenog naznačava u određenoj postojećoj osobi. Njegov domet je postizanje i nalaženje tog voljenog i takav traži i teži za mjestom na kojem će se pojaviti upravo njegovo voljeno biće, a ono se pojavljuje upravo između njih dvoga a ne u nekom od njih dvoje, jer je ljubav odnos između dvoga. Tako je i ako je u pitanju grljenje, ljubljenje, prisnost i ma šta drugo. Nema razlike u tome da li ćeš reći priroda neke stvari ili njena zbilja. Ona se i tako i tako može imenovati, a to ponajviše kada je u pitanju čovjek, jer je on sinteza zbilja svijeta i božanskog lika, te kao takav ima odnos prema božanskoj svetosti jer je od Njega i nastao i od Njegovih riječi: "Budi!", bio (nastao). On tj. čovjek takođe sa svojim duhom ima odnos prema duhovima a ima i odnos prema svijetu prirode i elemenata sa svojom tjelesnom stranom, pa on voli i ono za čim teže elementi i priroda sami po sebi, a to nije ništa drugo nego svijet tjelesa i duhova.

Tih tjelesa ima koji su elementarni, a svako elementarno tijelo je prirodno, a ima prirodnih tjelesa koja nisu elementarna, pa nije svako prirodno tijelo i elementarno, pa su elementi jedna od dimenzija prirode tjelesa. Ima elemenata koji su takođe od tjelesne prirode a ne kaže se za njih da su elementi. Tako je to sa sferama i melecima, pa to znamo da se visoki svijet spori te se tako podvodi pod riječi Uzvišenog: "Neprestano se razilaze izuzev onoga kojima se je spustila milost, a zato su i stvoreni zbog tog razilaženja, jer se božanska imena odlikuju jedna nad drugim.

Otuda potiče razilaženje i neslaganje. Gdje je ime Onaj koji štetu daje u odnosu na ime Onaj koji daje korist, gdje li Onaj koji uzvisuje u odnosu na onoga koji ponižava, gdje li Onaj koji daje tjeskobu a gdje li Onaj koji daje širinu, gdje li toplota a gdje li hladnoća, gdje li vlaga a gdje li suhoća, gdje li svjetlo a gdje li tama i mrak, gdje li nepostojanje a gdje li postojanje, gdje li vatra gdje li voda, gdje li žuč gdje li sluz, gdje li kretanje gdje li mirovanje, gdje li robovski gdje li gospodarski status. Zar sve ovo nije oprečno i vizavi jedno drugom. Zato će se oni neprekidno razilaziti. Gdje li dozvoljenost gdje li zabrana jedne te iste stvari dvjema različitim osobama, pa je jednom zabranjeno što je drugom dozvoljeno, pa se donose dva različita suda o jednoj te istoj stvari.

Pogledaj u status međusobno oprečne prirode, odakle nastaje i šta je uzrok da one nastanu kao međusobno oprečne i šta je u božanskom znanju uzrok tome da one u svom postojanju budu međusobno oprečne, a to je zbog toga da bi znali da nijedno stvorenje mimo Allaha nema moći ni nad čim ni ovoga ni onoga svijeta. Čak i onaj svijet ima dvije kuće, u jednoj je viđenje (Boga), a u drugoj zastrtost (od Njega). hvala Allahu koji nam je stvari predočio, odakle one potiču i kako su nastale i koji nas je učinio od spoznavalaca toga.

Allah nas učinio da budemo od onih koje je On usrećio time što ih je poučio. Jasno ti je da se voli sjedinjenje (sastanak) sa određenim postojećim bićem, bilo takvih manje ili više, makar to bilo u smislu prisnosti, drugovanja, ljubljenja i li grljenja i slično tome shodno tome šta iziskuje zbilja određenog stvorenja, odnosno bića i shodno zbilji onoga koji voli.

Ono što se voli je po sebi jedno, a raznovrsno se pojavljuje i dolazi do izražaja, a to jedno nije ništa drugo do sjedinjavanje, odnosno sastanak, bilo da je to na nivou govora, grljenja, ljubljenja itd. To su različiti odrazi ljubavi. Tako se ljubav raznovrsno pojavljuje u jednom ili u mnoštvu.

Zato je uopšte nemoguće da zaljubljenik voli dvoje, jer dvoje srce ne obuhvata. Ako bi ti rekao da je tako nešto moguće kada je u pitanju ljubav stvorenja, a što se tiče ljubavi Stvoritelja to je nemoguće, jer je On rekao: "On ih voli", tako da voli mnoge (mnoštvo), mi na to kažemo: "Ljubav ima pojmljivo značenje iako se ona ne može definisati, ona se može dokučiti kušanjem i nije nepoznata kao takva. Međutim, teško ju je formulisati tako da joj je nepoznat odnos prema Uzvišenom Allahu dž.š., jer je Allah Onaj: "Kome nema ništa slično" (Šura, 11). Tvoje riječi: "Što se tiče ljubavi Boga to je nemoguće", to je tvoj sud, takvo nešto može reći jedino onaj ko poznaje Božiju Ličnost, a ona se inače ne zna, tako da se ne zna ni kakav je to odnos, a zna se ljubav. On Uzvišeni se obraća Svojim robovima samo njihovim jezikom i onim što je njima u njihovom jeziku shvatljivo i pojmljivo u vezi sa svim onim što On pripisuje Sebi i opisuje se takvim kakvim Se opisuje, međutim kakvoća toga (kad se to odnosi na Njega) je nepoznata.

Što se tiče drugog oblika te ljubavi, to je fizička ljubav. Ona, iako je obična, između ta dva oblika obične ljubavi postoji razlika. Ta razlika se sastoji u tome da se obična ljubav ne vezuje samo za neki određeni prirodni lik. Ona se prema svakom liku odnosi jednako u smislu ljubavi, kao što se struja vezuje za sve ono što je provodi.

Što se tiče fizičke ljubavi, tj. obične ljubavi to je ona koja se veže za samo jedan, uobičajeni lik, kao što je slučaj sa Kajsom i Lejlom, Kajsom i Lubnom, sa Kesinom i Izzetom, Džemilom i Busejnom.

Ovakva se ljubav ne dešava izuzev usljed opšte srodnosti i odnosa između njih dvoje, kao što je slučaj kod magnetu i željeza, to u veza sa ljubavlju u duhovnom svijetu odgovara ajetu iz Kur'ana: "Nema niko od nas a da nema svoj poznati

stupanj", (Saffat, 164) a u vezi sa božanskom ljubavlju sliči vezanošću za samo jedan oblik ili način vjerovanja, kao što duhovna ljubav sličí običnoj ljubavi po pitanju čistote, a božanska ljubav običnoj sličí kod onoga koji Ga u svim vjerama vidi jednim bićem.

Znaj da ljubav kako rekosmo iako ima četiri naziva, svaki taj naziv ima određeno stanje koje nije istovjetno drugom. Mi ćemo sve to objasniti.

Jedan od tih naziva je *heva* (želja). Želja se koristi u dva značenja, a oba ta značenja odgovaraju ljubavi. Jedno od tih značenja je kada se želja spusti u srce, a to je njeno pojavljivanje u srcu nakon što mu je tj. srcu bila nepojavna. Kaže se na arapskom jeziku: "Heve-nnedžmu" kada zvijezda pada (ar. riječ *heva* znači u isti mah i želja i padanje). Uzvišeni kaže: "Tako mi zvijezde kada pada" (Nedžm, 1) (Upotrijebljen je izraz *heva* što znači želja a znači i pad). Želja je jedno od imena ljubavi u tom stanju.

(...)

Uzrok pojave ovakve želje u srcu mogu biti tri ili neka od te tri stvari: viđenje, čuvenje ili dobročinstvo, a od to troje najjače i najpostojanije je viđenje, za razliku od drugih kod kojih može doći do promjene prilikom susreta.

Čuvenje nije tako postojano jer se ta želja pri susretu može izmijeniti. Čuvenje je dalje od toga da se lik koji je formiran u mašti podudara sa spomenutim likom za koji se čulo (i za kojim se ima želja).

Što se tiče takve ljubavi izazvane dobročinstvom, ona je uzrokovana i može nestati zbog nemara i moći navike i pored toga što traje dobrota, s obzirom da se sami dobročinitelj ne vidi. Što se tiče drugog značenja želje, ono se javlja jedino u vezi sa postojanjem suda božanskog zakona. Na to se odnose riječi Uzvišenog upućene Davudu a.s.: "Među ljudima sudi po istini i ne slijedi želju" (Sad, 26), što znači: "Ne slijedi svoju ljubav (želju) nego slijedi Moju ljubav, odnosno želju, a to je sud odnosno propis kojeg sam ti propisao."

Zatim je Uzvišeni rekao nakon toga : "Zavešće te (tj. tvoja želja) od Allahovog puta", tj. zbuniće te od puta Moga kojeg Sam ti uzakonio i tražim od tebe da njime ideš i da sudiš na osnovu njega (tj. na osnovu Mog puta).

Želja u ovom slučaju predstavlja ono što čovjek želi, pa mu Bog naređuje da ostavi sve svoje želje koje se ne podudaraju sa putem koji mu je uzakonio.

Ako bi ti rekao: "On mu zabranjuje ono čega se on ne može proći, jer ljubav koja nije ništa drugo nego ima izuzetnu moć kojoj se razum ne može oduprijeti, mi na to kažemo: "On ga nije obavezao da odstrani želju, jer ona se ne može ni odstraniti. međutim želja, kao što smo rekli, može biti vezana na različite načine i može se željeti mnogo štošta. Mi smo već pojasnili da je zbilja želje, tj. ljubavi ljubav za sastajanjem ili postizanjem nečega ili mnogo toga, pa od njega traži Uzvišeni da ljubav veže za Boga koji mu je propisao zakon, a to je Božiji put, kao što se ona može vezivati i za mnoge druge puteve, a ti putevi nisu Allahov put.

Eto to je smisao riječi Uzvišenog: "Ne slijedi želju", pa ga On i ne obavezuje s onim što on ne može, a apsurdno je da Onaj koji zna i koji je mudar obavezuje nekog nečim što je neizvodivo.

Ako ti posegneš za argumentom da se vjerom obavezuje i onaj ko po praiskonskom Božijem znanju neće biti vjernik, kao što je Ebu Džehel i njemu slični, mi na to kažemo: "Na to se može odgovoriti na dva načina. Jedan je taj da ja pod obavezivanjem onim što je neizvodivo podrazumijevam ono što je neizvodivo u uobičajenom smislu, kao npr. da mu kaže: "Popni se na nebo bez ikakvog pomagala i sredstva", ili: "Objedini suprotnosti, u smislu stoj u isto vrijeme i nemoj stajati, a njega obavezuje onim što je uobičajeno da je moguće, a to je da on vjeruje ili da izgovori riječi kojima izražava vjerovanje. Svaki čovjek u sebi osjeća mogućnost i za vjerovanje i za izgovaranje riječi vjerovanja, bilo da to stekne ili da mu je to urođeno, reci kako hoćeš. Zato će Allah protiv takvog roba na Sudnjem danu imati nepobitan dokaz.

Uzvišeni kaže: "Allah ima nepobitan dokaz". Da ga je obavezao onim što u uobičajenom smislu on ne može, ne bi u tom slučaju imale smisla Njegove riječi: "Allah ima nepobitan dokaz", nego bi se reklo: "Allahu pripada pravo da radi šta hoće", kao što je Uzvišeni i rekao: "On neće biti pitan za ono što čini". Smisao toga je da se Bogu ne može reći: "Zašto si nas obavezao, zabranio nam ili naredio i pored toga što znaš da si nam sudbinski odredio da Te nećemo poslušati".

Eto u tom kontekstu su Njegove riječi: "On neće biti pitan za ono što čini" (nego ćete vi biti pitani šta činite, a On je to i ranije znao, pa su mu vaša djela odnosno postupci dokaz protiv vas ili u korist vas), On će im reći: "Jesam li vam naredio nešto što vi možete ili što ne možete?" Nužno će odgovoriti da im je naredeno ono što je u uobičajenom smislu njima moguće, a On ih je i obavezao samo onim što oni mogu, čime se samo potvrđuje istinitost Njegovih riječi: "A Allah ima nepobitan dokaz", jer oni, u vrijeme dok su dužni izvršavati ono s čime su zaduženi, o sebi ne znaju ono što Allah o njima zna.

Drugi odgovor na to je taj da je već ranije pokazano da je nužno vjerovati u Njega, što potvrđuje događaj kada je Allah držao Ademovo potomstvo u Svojoj šaci (taj događaj se odnosi na naš praiskon kada je Allah duše stvorio i pitao ih: "Nisam li Ja vaš Gospodar". Duše su odgovorile: "Dakako."). odredba tog čina će doći do izražaja na Onom svijetu, tako da nikoga neće biti a da neće biti vjernik (tj. na Onom svijetu).

Na ovom svijetu on priznaje Njegovo postojanje, na određen način (makar toga bio i nesvjestan). Ako Mu pridruži (drugo božanstvo), on to i ne pridružuje osim Onome koji postoji. Zbog toga On i ne traži od takvih ili takvoga ništa drugo osim samo čisti monoteizam, jer je on, tj. takav monoteizam, mio Bogu, a taj monoteizam je ništavan od strane njih, i On Uzvišeni voli Svoj monoteizam da dođe do izražaja pri stvorenjima, jer On Uzvišeni makar i volio samo jednoga, On ga voli kao jedinku iz mnoštva, pa kome je svojstven monoteizam Allah će ga

zavoliti zbog nečega što Mu je omiljeno, a to je monoteizam koji se manifestira u njemu. Koga Allah omrzne On ga omrzne zbog toga što ono što On voli, tj. monoteizam, u njemu ne dolazi do izražaja.

Treba ipak napomenuti da sve stremljenje vjeri. To smo već ustvrdili kada smo govorili o tome da Allahova milost utiče Njegovoj srdžbi. Jasno ti je značenje želje (nivo ljubavi). Što se tiče izraza *hubb* (ljubav), to je kada se ona želja očisti od vezivanja za bilo koji put osim za put koji vodi Allahu. Ukoliko se očisti i pročisti od drugih pravaca i puteva i vezanja za njih tada se naziva *hubb* (ljubav) zbog svoje čistote i pročišćenosti, kao što se i rosa ili kapljice vode zovu *hubb*, a kada se voda ispari, zamućenost i talog ostaju i padaju a voda se izbistri i postane čista. Tako je i sa ljubavlju kod stvorenja. Ukoliko vežu tu svoju ljubav za Njegovu Ekselenciju Boga Uzvišenog i očiste je ma od kakvih veza tj. da Bogu ne pripisuju suparnika, kao što su idolopoklonici koji Bogu pripisuju druga, takva se ljubav naziva *hubb*, šta više za nju Uzvišeni kaže: "I oni koji vjeruju najjače vole Allaha" (Bekare, 165).

Uzrok toga je onaj čin ili momenat kada se ne smrtnom času odstrani zastor sa vida, "Kada se oni koji su slijedeći odreknu onih koji su ih slijedili" (Bekare, 166), ili kako Uzvišeni kaže: "Reći će oni što su slijedili: Da je nama druga prilika pa da se mi odreknemo njih kao što su se oni odrekli nas"(Bekare, 167)). Tako i na tom mjestu njihova ljubav prema njima će iščeznuti a vjernici će i dalje ostati pri svojoj ljubavi prema Allahu, pa će u tom slučaju još jače voljeti Allaha, time što će nadmašiti one koji se odriču svoje ljubavi prema svojim božanstvima kada im njihova božanstva neće biti ni od kakve koristi pred Allahom, tako da kod mnogobožaca na Sudnjem danu neće ostati ljubavi ni prema kome osim prema Allahu.

Naime, oni su na Ovome svijetu voljeli Njega i one koje su Mu pridružili vjerujući da su i oni božanstva. Da to nisu uobrazili i da nisu napravili takvu grešku oni ne bi ni voljeli ta božanstva. Ono što su oni voljeli je zapravo božanstvenost. Njima se božanstvenost pričinila u mnogo čemu pa su voljeli Njega Uzvišenog (iako nisu ni svjesni toga) i voljeli su ono što su Njemu pridružili. Kada bude proživljenje na Sudnjem danu, kako smo pomenuli, pri njima neće ostati izuzev ljubavi prema Allahu Uzvišenom kojom prilikom će na Onom svijetu više voljeti Allaha nego što su voljeli svoja božanstva na Ovom svijetu, jer je njihova ljubav na Ovome svijetu bila razdijeljena, a na Onom svijetu biće objedinjena i sva prema Allahu, kada ono što je volio, a to je božanstvenost, ne vidi ni u kom drugom osim isključivo u Njemu.

Zato milost i utiče. Ljubav je jaka na početku i na kraju a na sredini je nejaka s obzirom da je razdijeljena na mnoštvo. Mi smo to sve već ranije objasnili, i ovo je razlika između ljubavi i želje.

Što se tiče *aška* (koji je najviši - najintenzivniji nivo ljubavi) to je pijanost u ljubavi. Uzvišeni kaže: "Oni što vjeruju i najjače vole Allaha". Pored čiste ljubavi

koja se može naći u srcu ako ta ista ljubav potpuno obuhvati komplet čovjeka i oslijepi ga na sve osim voljenog i ta zbilja prostruji svim njegovim organima i moćima te njegovim duhom kao što krv kola u njegovim žilama i tako se s njim stopi i obuhvati svaki njegov i tjelesni i duhovni djelić, ne ostavljajući nimalo prostora za nekog drugog mimo voljenog, tj. nema mjesta za drugoga, i kada govori s Njim govori i kada sluša - sluša od Njega i kada gleda ma u koju stvar, gleda u Njega i vidi Ga u svakom liku, te ne vidi ništa a da ne kaže: "On je ovo", tada se takva ljubav naziva aškom.

Priča se za Zulejhu kada je jedanput pustila krv, krv je pala na zemlju i njom je bilo ispisano Jusuf, Jusuf ... na više mjesta, gdje god bi krv pala, jer je spominjanje njegovog imena u njoj kolalo kao što kola cjelokupna njena krv. Ovako se priča i za Haladža kada su mu odsijekali dijelove tijela, njegova krv je kada je padala na zemlju ispisivala: Allah, Allah, zato je on i rekao, neka mu se Allah smiluje "Nećete mi odsjeći nijedan organ a da neće u njemu biti zikr (spomen)".

Ovo je iz te kategorije i to su ašici koji su zaglavili u ljubavi. To stradanje u ljubavi je ono što se naziva *garam* (žudnja) u arapskom jeziku. Mi ćemo to, ako Bog da, spomenuti kada budemo opisivali razne zaljubljenike.

Što se tiče ljubavi koja se u arapskom jeziku zove *vudd*, to je ona ljubav koja je postojana bilo o kojoj od gore navedenih da se radi. Kada onaj ko je opisan tom ljubavi bude u istoj postojan i stabilan i da ga ništa od nje ne može odvratiti niti njen uticaj odstraniti, te njena moć ustrajno bude dolazila do izražaja kada je u pitanju i ono što mu je drago i ono što mu nije drago i ono što mu pričinja zadovoljstvo i ono što mu ne pričinja od onoga koga voli, voleći sve što se pojavljuje od voljenog, stalno bivajući pod dominacijom te ljubavi ma kako se ona pojavljivala. Takva ljubav se naziva *vuddom*, odnosno stabilnom ljubavi. Uzvišeni kaže: "Daće im Opšte Milostivi *vudd*", tj. stabilnu odnosno postojanu ljubav od strane Allaha i od strane robova.

Ljubav ima i razna druga stanja kod zaljubljenika koje ćemo, ako Bog da, spomenuti, kao što su: *ševk* (čežnja), *garam* (žudnja), *hijem* (zaludnost), *kelef* (odanost), *buka* (ljubavni plač), *huzn* (ljubavno tugovanje), *kebed* (uzdisanje), *zbul* (vehnuti), *inkisar* (skrhanost) i slično tome kako se već opisuju zaljubljenici i kako to spominju u svojim stihovima. O tome ćemo detaljnije govoriti ako Bog da.

Po pitanju ljubavi dešavaju se mnoge greške. Prva od njih je da mnogi umišljaju, uobražavaju da je ono što se voli nešto postojeće, egzistencijalno, a to je stvar mogućeg ništavila za koju se veže ljubav i pokušava da je vidi egzistencijom u određenom postojećem biću.

Kada on to biće vidi, njegova ljubav prelazi u trajnost tog stanja čije postojanje on voli u odnosu na postojeće biće, tako da je voljeno uvijek moguće nepostojeće, a to većina zaljubljenika ne opaža, izuzev da su od onih koji su spoznali zbilje i

njihove odnose. Mi smo to već objasnili. U ovom poglavlju mi ćemo najviše govoriti o pretjeranoj ljubavi (ašk), jer takva ljubav odstranjuje pamet a izaziva mršavljenje, trajnu zamišljenost, brigu, strah, nesanicu, žudnju, čežnju, promjenu stanja, sjetu i slične probleme i loše mišljenje o voljenom, hoću reći o postojećem biću u kojem želi vidjeti manifestaciju onoga što voli, voljeno biće za koje običan svijet tvrdi da je ono što se voli.

Mi se po tom pitanju dijelimo na dvije grupe. Jedna grupa od nas gleda u lik koji se javlja na nivou mašte onoga koga voli i u tom slučaju predočava postojanje svog voljenog na nivou mašte i to je povezivanje s njim na nivou mašte. On ga tako vidi da je s njim u vezi na jedan prefinjeniji način od onoga kako ga vidi u vanjskom postojanju.

Takvim oblikom ljubavi oprimjerenim u mašti je bio preokupiran Kajs Medžnun prema Lejli kada mu je ona došla iz vanjskog svijeta i rekao joj: "Udalji se od mene", da ga ne bi zastrla grubost njena fizička od prefinjenosti njegovog viđenja nje na nivou mašte jer je ona u njegovoj mašti prefinjenija i ljepša od nje same u pojavnom svijetu. To je najprefinjeniji vid ljubavi. Ovakav zaljubljenik trajno uživa i ne tuži se na rastanak.

Mi imamo velik uvid u ovakav oblik ljubavi, jer primjer ovoga kod zaljubljenika je rijedak zbog fizičke dominacije nad njima. Po nama je uzrok toga taj da onaj ko se u potpunosti posveti ljubavi prema nematerijalnim značenjima, njegov krajnji domet u ogrubljanju tih značenja jeste da ih spusti na nivo mašte, i ne spušta ih ispod tog nivoa. Kome je najgrublje stanje njegova mašta, šta tek misliš za njegovu prefinjenost po pitanju značenja. Onaj ko je ovakvog stanja može voljeti Allaha, jer je njegov krajnji domet u ljubavi prema Njemu Uzvišenom ako Mu on ne odriče sličnost jeste taj da Ga spusti na nivo mašte. Na to se odnose Alejhisselamove riječi: "Robuj Allahu kao da Ga vidiš..."

Imajući ovu osobinu ako mi zavalimo neko postojeće biće u kojem želimo da dođe do izražaja ono što volimo, neko biće iz osjetilnog i grubog svijeta, mi to biće profinjemo tako što ga dižemo na nivo mašte da bi ga zaodjenuli ljepotom koja je iznad njegove ljepote i da ga postavimo na ravan sa kojega on ne može umaći a niti se udaljiti s nje, tako da je veza sa njim trajna.

U vezi s tim mi smo rekli:

Stihovi:

Medžnun Amir u svojoj ljubavi nema ništa drugo do žalopojke na udaljenost i odvojenost, a ja sam suprotan njemu, jer je moj voljeni u mojoj mašti, pa mi je tako neprekidno blizu. Moj voljeni je od mene, u meni i pri meni pa zašto onda da jadikujem: "Šta mi je, šta mi je".

Što se tiče naših riječi da ljubav otklanja razum, to je ono što sufije kažu. Nema dobra u ljubavi koju kreira razum. Ebul Abbas El-Mekarrani El-Kessad reče: ljubav jača vlada dušama nego razum. Oni to kažu stoga što razum svoga vlasnika veže, a u svojstva ljubavi spada lutanje i zbunjenost, a zbunjenost je oprečna razumu.

Razum te objedinjuje a zbunjenost rasplinjuje. Jusufova braća se rekla svome ocu Jakubu: "Ti si zaista u svojoj staroj zabludi" (Jusuf, 95). Time su htjeli izraziti njegovu zbunjenost u vezi ljubavi prema Jusufu.

Zbunjenost rastavlja i rasplinjuje a ne objedinjuje (ličnost). Zato je ljubav i opisana sa prosutošću a to je rastavljanje briga zaljubljenika u više smjerova (aspekata). I Allah taj termin upotrebljava i kaže: "Razasuli smo, tj. Stvorili smo, od njih dvoga mnoge muškarce i žene" (Nisa, 1). Uzvišeni je također rekao: "Pramaterija razasuta" (Vakia, 6).

Zaljubljeni je pod dominacijom onoga koga voli, tako da on nema izbora da kreira i planira, nego on sudi na osnovu onoga kako mu dostavlja i naređuje moć ljubavi koja je ovladala njegovim srcem, tj. voljeni diktira tempo. Od njegove zablude i lutanja u ljubavi je i to da on umišlja da svaka osoba o njegovom voljenom misli lijepo i vidi ono što on vidi.

Ovo je od zbunjenosti i po tom osnovu je izrečena i poslovice: "Onaj koga ti voliš lijep je u svačijim očima", tj. po tvom, o zaljubljeni, mišljenju, jer misliš da svako ko vidi tvog voljenog da će ga vidjeti lijepim kako ga ti vidiš.

U lutanje zaljubljenog spada i to što je on zbunjen na koji način da osvoji ili da se približi svom voljenom, pa govori: "Da li da učinim ovako ili onako da bi dospio do svog voljenog". On je ustvari neprekidno zbunjen tim kako da otpočne, jer on zamišlja da je nalaženje slasti sa svojim voljenim veće u osjetilnom svijetu od one u mašti, a to mu se dešava zbog dominacije njegove grube dimenzije.

On zaboravlja slast zamišljanja u vrijeme dok je u stanju sna, jer je to zamišljanje po svom užitku izrazitije od same mašte, s obzirom da ono ima jaču vezu sa voljenim od same mašte. Veza pomoću mašte jača je od veze koja je van, tj. koja je u osjetilnom svijetu. Dakle, njegov užitak u onome šta je smisao izrazitiji je i jači od same mašte. Zaljubljenik se zbunjuje na koji način iz vanjskog svijeta da ostvari sastanak ili dođe do voljenog. On pita za to onoga ko je o tome obaviješten, neće li mu on pomoći da smisli nešto u tom pogledu. To naročito zbog toga što je čuo da je neko, s tim u vezi, rekao: "Da ti zaista voliš, smislio bi ti nešto", tj. smislio bi šta da učiniš da bi došao do voljenog.

Prvo što ću spomenuti od opisa zaljubljenih je to što nam je pričao Junus ibn Jahja ibn Ebil Hasan El-Hašimi El-Abbasi El-Kassar, u Mekki naspram jemenskog ugla uzvišene Kabe, a to je bilo 599 godine. On kaže: "Obavijetio nas je Ibn Abdalbaki koji prenosi od Ahmeda ibn Ahmeda, ovaj od Ahmeda ibn Abdullaha, on od Abdullaha ibn Muhammeda ibn Džafera, on od Ebu Bekra Ed-Dejnuriya mefesira koji je to prenosio 288 godine, on od Muhammeda ibn Ahmeda Eš-

Šemsati je koji je rekao: "Čuo sam Zennuna (čuveni sufija u Egiptu) da kaže: "Allah ima robova čija je srca popunio čistom i nepomućenom Svojom ljubavlju i njihove duhove obdario izrazitom težnjom da Ga vide.

Neka je čist od druga i onoga što Mu ne priliči Onaj koji je pokrenuo težnjom ka Sebi njihove duše, a najmanje od toga što je uradio je što im je dao da Mu se približe svojim shvatanjima i dao da budu očišćena za Njega njihova prsa. Pa neka je čist od druga i onoga što Mu ne dolikuje Onaj koji ih je usrećio i koji je prisni Prijatelj u njihovoj samoći, a koji je takođe i Liječnik njihovih bolesti. O moj Bože, kako su Ti skrušena njihova tijela i kako su im ruke pružene da im uvećaš. Dao si im da kušaju slast shvatanja od Tebe, što je njihov život učinilo lijepim i čime si njihov užitak učinio trajnim, te si im otvorio kapije Tvojih nebesa i dopustio si njihovim srcima kretanje u Tvom carstvu. Šta više, nisi zaboravio ljubav zaljubljenika. Ljubav zaljubljenih na Tebe se oslanja i za Tobom žude srca spoznavalaca i s Tobom su prisna srca iskrenih. Strah onih koji se boje, za Tebe se veže. Utočište kod Tebe traže srca onih koji su nemarni, očajavaju zbog svoje klonulosti, umanjila im se pohlepa za nemarom, oni više ne razmišljaju o onome što ih se ne tiče, ne malaksavaju u umoru i bdijenju, obraćaju Mu se svojim jezicima, pokoravaju Mu se i mole Mu se svojom poniznošću, traže od Njega oprost za svoje propuste i takođe traže oprost od onoga što se od grijeha desilo u njihovim djelima, to su oni čija se srca tope žalosnim mislima i služe Mu službom pobožnih".

Jedan od opisa zaljubljenih, neka je Allah zadovoljan od njih, je i iscrpljenost (*nuhul*), a to je opis koji se dovodi u vez sa njihovom i grubom i prefinjenom dimenzijom. Što se tiče vezanosti takvih za njihovu prefinjenu dimenziju ona se sastoji u tome da su duše zaljubljenih, iako su toliko prefinjene da ih osjetila ne mogu dosegnuti niti mašta dočarati i pored toga njih ljubav poput fatamorgane još više profinjuje, a to iz razloga koji ću spomenuti, a to je da (za nju) "žedni misli da je voda" (Nur, 39), a njemu se tako pričinjava zbog žeđi. Da nije tako ne bi mislio da je voda, jer je voda ono što on treba i on joj stremi zbog toga što je to ono što on traži i želi, s obzirom da se u njoj krije tajna života.

Kada dospije i dođe tamo gdje mu se pričinjavala voda i ne nađe ništa, pa pošto ne nađe ništa, nađe Allaha kao nadoknadu za vodu. Njegova namjera je bila voda, a Allah je htio da on dođe Njemu, a da on to i ne primijeti i kao što On Uzvišeni pravi zamke robu a da to rob i ne primjećuje tako On prema robu iskazuje i posebnu pažnju postavljajući mu takve zamke da on stremi Njemu i vraća se Njemu i pouzdaje se u Njega, čineći to tako što mu otklanja uzroke kad mu ih pokazuje, a da on to i ne primjećuje.

Nalaženje Allaha se upravo dešava pri nestanku vode, zamišljene u fatamorgani i to je ustvari njegov povratak Allahu na način da mu je otklonio uzroke i zatvorio sve kapije pred postizanjem onoga što on želi, tako da se on vraća Onome u čijoj

ruci je vlast svake stvari, a to je upravo ono što je Allah htio sa njim. Ovako Allah postupa prema onima koje On voli vraćajući ih Sebi bilo milom ili silom. Tako i njihove duše misle da ispunjavaju Allahove obaveze kojima ih je zadužio i da one postupaju po Allahovom naređenju iz ljubavi i težnje prema Allahu i Njegovom zadovoljstvu, da bi ih On vidio tamo gdje im naređuje da budu.

Međutim, kada im se otklone perde i izoštri vid one nađu sebe tj. vide sebe kao fatamorganu u obliku vode. U tom slučaju ne vide da obaveze prema Allahu ispunjava iko drugi izuzev Stvoritelj djela a to je Uzvišeni Allah.

One tada nalaze Allaha upravo onim što su zamišljale da su one same, pa same nestaju pred Njim, a ostaje Bog vidljiv Božijim okom, kao što i voda koja se pričinjava u fatamorgani nestaje, a fatamorgane je vidljiva sama po sebi, ali nije voda.

Tako i duh postoji u njemu (čovjeku) ali duh nije nosilac aktivnosti. U tom slučaju saznadne da je zaljubljenik sami voljeni i da on i ne voli nikog drugog osim sebe. Ne biva izuzev tako. To je krajnja granica duhovne prefinjenosti u svijetu duhova.

Što se tiče one vrste ljubavi koja je vezana za njihovu fizičku dimenziju, to je ono kada se njihovom fizičkom biću mijenja boja ili njihovo mršavljenje a to zbog njihove misaone preokupacije u ispunjavanju onoga na što ih obavezuje njihov Voljeni, pa ulažu trud da bi to ispunili, pošto su se obavezali na to i zavjetovali se vjerujući u Njega i Njegovog Poslanika s.a.v.s. čuvši Njegov imperativ: "O vjernici ispunjavajte ugovore" (Maide, 1), "Ispunite zavjet Meni" (Bekare, 40). Ne kidajte ugovore "kad ste već Allaha uzeli da vam On bude jamac" (Nahl, 91).

Eto to je uzrok iscrpljivanja njihovih tjelesa. Jedan od opisa zaljubljenih jeste da oni vehnu. To je ispravan opis koji se odnosi i na njihove duše i na njihova tjelesa. Što se tiče njihovih tjelesa uzrok tome je ostavljanje raznovrsne ukusne (gurmanske) hrane kao što su masna i sočna jela koja su privlačna nefsovima (dušama) i čiji je rezultat tjelesno uživanje.

Pošto takvi zaljubljenici, neka je Allah od njih zadovoljan, vide da ih je Voljeni zadužio sa klanjanjem pred Njim i razgovorom s Njim noću kada se On pojavljuje a drugi spavaju i oni vide da ta ukusna i specijalna jela imaju za rezultat to da u njihovim tijelima proizvedu jednu određenu paru koja se diže prema mozgu usljed čega obamiru osjetila i postaju troma te ih savlada san, te ne mogu izvršiti svoje obaveze, tj. svoje klanjanje pred svojim Voljenim da bi s Njim prisno razgovarali u svojim osamama dok drugi spavaju.

Pare koje smo spomenuli daju tjelesnu snagu i moć koja vodi njihove organe onome što im je njihov Voljeni zabranio, te zbog toga oni ostavljaju takvu hranu i piće, osim onoliko koliko im je potrebno od toga za obavljanje vjerskih dužnosti. Zato se smanjuje količina specijalnih jela (kalorija) u tjelesima i to se odrazi na licu. To odaju i njihove usne, njihova su tijela lakša, san ih napušta, ojača im

noćno bdijenje te postignu svoj cilj klanjanja pred Uzvišenim i nađu pomoć u samom tom ostavljanju tih užitaka.

To je uvehlost tjelesa. Što se tiče uvehlosti njihovih duša, duše imaju svoj užitak u blagodatima spoznaje i znanja, jer one su kao takve srodne sa dušama iz visokog svijeta da bi tako sa tom srodnom vrstom bile prisne želeći se međusobno potpomagati sa njima, jer su čule Uzvišenog Allaha da kaže: "Potpomažite se u dobru i bogobožnosti".

One pri tom umišljaju da se njima obraća tim riječima, a to nije tako. Oni kojima se obraća tim riječima su oni koji se potpomažu u grijehu i neprijateljstvu.

Zato i slijedi iza toga zabrana, pa kaže: "A ne potpomažite se na grijehu i neprijateljstvu, i bojte se Allaha" (Maide, 2), a ovako nešto (potpomaganje u grijehu i neprijateljstvu) nije svojstveno dušama iz visokog svijeta.

Nakon što one (duše) uoče tu svoju grešku u vezi s tim, one se od tog ajeta usmjeravaju ka riječima Uzvišenog: "Tražite pomoć od Allaha i budite strpljivi" (A'raf, 128), tj. uhapsite svoje duše (od navodne slobode) kako bi bile sa Allahom.

Napustivši sebi srodnu vestu (iz visokog svijeta) ovim ajetom njihove duše vehnu, a bilo im je ugodno u društvu sa tom srodnom vrstom, jer se one vezuju za "Onoga kome nema ništa slično", (Šura, 11) i takva vrsta ljudi, odnosno duša, ne zna neki ustaljeni odnos između sebe i Njega Uzvišenog da bi se tako vezala, na takav način. Sama spoznaja o Allahu im (dušama) kaže: odnos međusobne sličnosti između tebe i Njega je zapravo to što ti se On Uzvišeni ne obraća nikako drugačije nego na tvom jeziku, dijalektu i govoru koji je uobičajen u narodu kojem ti pripadaš.

Ti obrati pažnju na ono šta se podrazumijeva pod onim što ti On saopštava, jer to što se podrazumijeva nije u opreci sa zbiljom značenja tih riječi. Zbog svog neznanja ti nećeš znati kako se te riječi trebaju shvatiti kada se odnose na Njega.

To svojstvo kojim ti se obraća i saopštava ti, samo po sebi će iziskivati odgovarajući smisao, jer je On Sebe time opisao (tj. određenim riječima koje imaju određeni i shvatljivi smisao kada se odnose na stvoreno ali se ne shvataju kada se odnose na Uzvišenog). Njegova svojstva nisu nikada lišena određenog posebnog odnosa između nas i Njega.

Ako se ti uhvatiš (vežeš) za to (Njegovo) svojstvo i strogo ga se držiš, ono će te nužno dovesti Njemu, pa ćeš tada znati na koji način i u kojem smislu se ono Njemu pripisuje i to takvim znanjem koje je izraz (tvoga) kušanja i Božijeg pojavljivanja.

Ti ćeš tada još više da vehneš sve dok ne postaneš poput umišljene tačke, kao što reče neko od takvih:

Osvanuh u Tebi sav proziran
Sličim tački zamišljenoj (pretpostavljenoj).

Ta tačka (čovjek) nema svoga postojanja osim na zamišljenoj ravni, tj. kao zamišljen. Ovo je njihov opis u vezi s tim da oni vehnu.

Pričali smo o jednoj predaji potvrđenoj sa otkrovenjem da se Israfil a.s., kome pripada jedan od najuzvišenijih rangova u visokom duhovnom svijetu, smanjuje u sebi, tj. vidi sebe manjim svaki dan zbog toga što veličina Allaha zahvata njegovo srce 70 puta sve dok ne postane kao tačka, kao što će biti proživljeni oholi ljudi koji su oholi u odnosu na Allahove robove pa će biti proživljeni na Sudnjem danu maleni poput praški i to će dobiti zbog toga što su se na ovome svijetu veličali i oholili.

Ovo je opis njihove uvelosti u njihovim dušama i tijelima.

Od opisa zaljubljenih je takođe *garam*, a to je spremnost na žrtvu, čak i stradanje, za onog koga se voli. Uzvišeni kaže: "Zaista je paklena muka stradanje", što znači da su takvi zaljubljeni spremni na stradanje i žrtvu da bi vidjeli voljenog.

Garim u arapskom jeziku znači i dužnik, tj. onaj ko je opterećen dugom, a premetanjem korjenitih slova u ovoj riječi dobije se *regam*, a to je padanje licem na zemlju. Zato se i kaže: "Ragme enfihī" - spustiću ja njemu njegov nos", jer je nos mjesto kojim se izražava ponos. Što znači poistovjećuje se sa zemljom, jer je zemlja tj. prašina opisana sa poniznošću, jer je prašina nešto najponiznije. Poznato je da je zemlja opisana kao takva u Časnom Kur'anu, jer po njoj gaze i oni koji su ponizni.

Pošto svaki oblik i intenzitet ljubavi iziskuje odgovarajući naziv za onoga ko je njime opisan kao što je npr.: ljubav - zaljubljenik, čežnja - onaj koji čežne, nesanica - onaj ko nema sna itd., onaj ko je opisan ovom vrstom ljubavi tj. *garamom* naziva se *mugremom* (onaj koji se žrtvuje), a njegovo se svojstvo naziva *garama* (žrtva, stradanje).

E ovo je ime koje obuhvata sva svojstva ljubavi koja nužno posjeduje onaj ko je zaljubljen. Prema tome, zaljubljenik nema većeg i obuhvatnijeg svojstva od ovoga. Jedan od opisa zaljubljenih je i *ševk* (čežnja), a ona je duhovno kretanje u susret voljenom a i kretnja je prirodna, tjelesna, tj. čulna voljenom ukoliko je voljeni iz njegove vrste. Takav kada nađe voljenoga, ma koji voljeni bio, težnja mu se smiri, i dalje nalazi spokoj, odnosno mir u kretnji, pa je zbunjen; otkud kretnja iako je našao i susreo voljenog. On vidi da se ta potreba za kretnjom i povećava, te ga pri tom zahvata doza straha dok je sa voljenim, povezujući taj strah sa mogućnošću rastanka, a svoje prethodno kretanje shvatajući težnjom za trajnim boravkom u društvu sa voljenim, a ta težnja se još više pojačava kada se ostavi susret.

Stih:

Najjača težnja je onoga dana
Kad se kuće kućama približe

Neko drugi je rekao u vezi sa onim što spomenusmo po pitanju straha u stanju sastanka:

Plačem iz čežnje za njima ukoliko su udaljeni, a ukoliko su blizu plačem iz straha bojeći se rastanka. Ovo je udio onome ko voli nekoga mimo sebe i smatra i misli da je njegov voljeni neko drugi osim on sam, tj. da je voljeni druga osoba. Da je zavolio Allaha ne bi mu bilo takvo stanje, jer onaj ko voli Allaha ne boji se rastanka. Kako nešto da se rastavi kad je nužno i neprestano u šaci Božijoj i kada vidi svog Voljenog i vidi Ga da mu je bliži od njegovog lutajućeg damara. "Nisi bacio kad si bacio nego je Allah bacio" (Enfal, 17).

Gdje je rastanak kad u svijetu i nema osim On. Uzvišeni Allah kaže: "Ko se Meni približi pedalj, Ja se njemu približim lakat ..." Ovakvo treba da znaš vrijednost, o brate, onoga ko te voli radi Allaha ili radi sebe kada se zna da je Uzvišeni Bog, i pored toga što je neovisan o svjetovima, takav da kada Ga njegov rob zavoli žuri u susret robu i njegovoj blizini i približava ga tako Sebi i učini ga od elite svoga društva. Ti, o brate, si pozvaniji tako postupati ako te zavoli neka osoba. Time ti je dala prednost nad sobom i takav koji te je zavoli stavio ti je sebe na raspolaganje.

Ako si pametan trebaš znati vrijednost ljubavi i vrijednost onoga ko te voli.

Trebaš takođe požuriti sastajanju i vezivanju s njim kiteći se tako Allahovom naravlju i moralom držeći se njegove ljubavi, jer onaj ko te počne voliti je njegova ruka tebi s kojom se nikad nećeš izjednačiti, a to zbog toga što sve ono što uradi iz ljubavi je zapravo rezultat te ljubavi s kojom te je prvobitno zavolio. Od opisa zaljubljenih je i *hijam*. To su oni koji su takvom ljubavlju zanešeni da su izbezumljeni kreću se bez određenog cilja. Onima koji vole Allaha najviše priliči ovaj opis. A onaj ko zavoli stvorenje ako izbezumljen tumara to je usljed straha i očajja da neće pronaći i da se neće sastati sa voljenim, za razliku od onoga koji voli Allaha. Takav je uvjeren da će se sastati sa voljenim, jer on zna da On Uzvišeni nije vezan za određeno mjesto kojem bi se težilo, pošto zbilja Božanska odbija to.

Uzvišeni je rekao: "Gdje god se okrenete, tu je Allahovo lice." (Bekare, 115).

Takođe je Uzvišeni rekao: "On je s vama ma gdje vi bili" (Hadid, 4), pa onaj ko Njega voli on je zanešen i izgubljen na svakom mjestu i u svakom stanju, jer je njegov voljeni Bog, pa Ga tako ne traži u nečemu određenom ili naznačenom, nego mu se On Uzvišeni pojavljuje ma gdje smjerao i ma u kakvom stanju bio. Zato su takvi pozvaniji da se opišu takvom ljubavlju od zaljubljenika stvorenja. On Uzvišeni je predočen, vidljiv za zaljubljenika iz svakog oka i spomenut je svakim

jezikom i čuje se od svakog govornika. Ovako su Ga spoznali istinski spoznavaoći. Sa ovakvom zbiljom se pojavljuje zaljubljenicima.

Od opisa zaljubljeni je i *zefirat*, oni što duboko uzdišu, a ti uzdisaji nastaju usljed jedne vatre koja nije ništa drugo nego svjetlo koje prži i opterećuje srce da to ne može podnijeti, pa ti nagomilani uzdisaji izlaze pod pritiskom zato što ih se mnogo nagomilalo, te zaljubljeni osjeća brižnosti i potištenost i prilikom njihovog izlaska čuju se jaki i vreli uzdisaji, kao što se i prilikom gorenja vatre čuje zvuk, a taj se zvuk naziva huk, zefere (kaže se da vatra hukti). To se samo dešava u tjelesnoj prirodi. To se katkada može dešavati i u otjelovljenom liku. Zato se otjelovljeni lik opisuje drugačije kada se slobodno značenje pojavi u njemu.

Kaže se da je lik opisan sa srdžbom i zadovoljstvom, kao prirodna tijela, kako reče Vjerovjesnik s.a.v.s. za sebe: "Uistinu sam ja čovjek, rasrdim se kao što se rasrdi čovjek i budem zadovoljan kao što je zadovoljan čovjek". Pošto je Njegova Ekselencija Bog Onaj kojem nema ništa slično, On je Sebe opisao sa zadovoljstvom i srdžbom sa ova dva svojstva kao i drugim sličnim svojstvima kojima se On opisao iz te zbilje (božanske) ta svojstva se pojavljuju u svijetu. Zato mi kažemo da je znanje Uzvišenog Allaha o Sebi upravo Njegovo znanje o svijetu i ne biva osim ovako. Svaka zbilja koja se pojavila u svijetu a i svojstvo ima svoje božansko uporište koje se i odnosi na Njega i da nije tog božanskog uporišta da ta svojstva i te zbilje čuva u postojanju ne bi ni postojale a niti trajale. Ovo ne znaju osim pojedinci od Allahovih ljudi, jer je to posebno znanje. Uzvišeni je rekao: "Allah se rasrdio na njega" (Nisa, 93). Zatim se nalazi i bilježi u vjerodostojnoj predaji veće i žešće od ovoga za onoga ko razumije od Allaha, a to je upravo ono što je navedeno u vjerodostojnoj predaji da će vjerovjesnici na Sudnjem danu govoriti: "Zaista se je Allah ovoga dana rasrdio kako se nije rasrdio ni prije ni poslije". E ovo je veće od gore navedenog s obzirom da se On opisuje srdžbom koja nastaje i nestaje. Sa tog stupnja Muhammed s.a.v.s. će, za one drugove koji nakon njega izmijene, preinače njegov nauk, reći: "Daleko bili, daleko bili", jer će to iziskivati stanje dotičnog mjesta i prilika, jer onaj koji upravlja u svom upravljanju se ponaša prema stanjima i mjestu.

Od opisa zaljubljenika je i *kemed*, a to je najžešći oblik brižnosti srca kada ne potiču suze, a premda dotična osoba puno uzdiše i stenje, a to je potištenost koju osjeća u sebi koja nije uzrokovana običnim i poznatim uzrocima. Ta potištenost je nepoznata koja je karakteristika zaljubljenika i nema drugog uzroka osim same ljubavi, te joj kao takvoj nema lijeka izuzev sastanka sa voljenim, a preokupiranost voljenim mu apstrahira osjećaj potištenosti i žalosti. Ako se sastanak sa voljenim ne desi u smislu sastanka bića sa bićem onda on može biti ostvaren na takav način da voljeni bude onaj koji mu naređuje, te ga to izvršavanje naređenja zabavi i oslobodi od te brige i žalosti i to mu razgali brižnost i potištenost. Ta potištenost se najčešće javlja ukoliko između njega i

voljenog nema nešto što bi ga preokupiralo od sebe samog, da tako sam sebe zaboravi. Takav zaljubljeni prilikom preokupacije nema svojstva koje ga napušta izuzev svojstva potištenosti.

Mnogobrojni su opisi ljubavi kao npr. izvinjavanje, tužnost, zbunjenost, ljubomora, šutnja, bolest, plakanje i druga svojstva koja zaljubljenici spominju u svojim pjesmama. Naš govor u ovom poglavlju se odnosi na ljubav Allaha prema Njegovim robovima i ljubav Njegovih robova prema Njemu, a ne nešto drugo. Uzvišeni Allah spominje pojedine kategorije da ih voli zbog svojstva koje se pri njima nalazi i zbog kojeg ih On voli, kao što i odriče Svoju ljubav prema (određenim) kategorijama zbog svojstava zbog svojstava koja se kod njih nalaze (kad govori o kategorijama koje ne voli). On o tome govori u Svojoj Knjizi, a i preko jezika Svoga Poslanika s.a.v.s.

Jedno od tih svojstava je slijeđenje Njegovog Poslanika s.a.v.s. u onome što je uzakonio. Uzvišeni kaže: "Reci: 'Ako vi volite Allaha mene slijedite pa će vas Allah zavoljeti'". (Ali Imran, 31). Znaj da Allah voli Svoje robove na dva načina. Jedan od njih je ljubav prema Njegovim robovima. To je posebna ljubav u početku data s kojim ih Allah usreći da slijede poslanika ili sve poslanike. Zatim im to rezultira dvostrukim odnosom u ljubavi, jer je i slijeđenje (poslanika) na dva načina, tj. Izvršavanjem onoga što je obaveza (farz) i izvršavanjem onoga što je dobrovoljno (nafila).

U kudsî-hadisî Poslanik navodi da je Uzvišeni Allah rekao: "Najdraže sa čim Mi se Moj rob približava je ono što sam mu stavio u obavezu, a i neprekidno se rob Meni približava sa dobrovoljnim ibadetima dok ga ne zavolim, a kada ga zavolim njegov sam sluh, vid, ruka i podrška".

Pa pošto je Bog sluh roba i njegove snage u slučaju kada izvršava nafila, kakva je tek božanska ljubav prema njemu kada izvršava stroga naređenja. To se ogleda u tome da Bog želi voljom tog Svog odabranog roba i daje mu vlast u svijetu koliko hoće i shodno Njegovom, neka je Uzvišen, praiskonskom htijenju kojim ga je usrećio. Ovaj odnos na taj se način uklapa u praiskonsku vezu. Na to se odnose riječi Uzvišenog: "A vi nećete osim što hoće Allah". (Insan, 30).

Svako svojstvo koje Bog spominje da voli zbog njega onoga ko ga posjeduje, to se svojstvo ne postiže nikako drugačije nego slijeđenjem, jer je to Allahov Poslanik s.a.v.s. uzakonio, a to je u stvarnosti od Allaha, jer on (Poslanik) ne govori iz želje i tako On čini s njim i s nama i time Bog negira da čin pripada poslaniku ili nama kao što neki misle. Na to ukazuju Njegove riječi: "Ja ne znam šta će učiniti sa mnom a niti s vama, nego ja samo slijedim ono što mi se objavljuje i ja nisam drugo nego jasni opominjač" (Ahkaf, 9).

S time se povezuju riječi Uzvišenog: "Na poslaniku je samo da dostavi" (Maida, 99). Smisao slijeđenja je to da činimo kako nam se kaže. Ako nam on (poslanik) kaže: "Slijedite me u onom što radim", mi ćemo ga slijediti. Ako ne kaže tako nešto onda smo ga dužni slijediti u onome što kaže. Slijeđenje njega u onome što

nam naređuje i u onome što nam zabranjuje, te pridržavanje određenih granica i propisa u slijedenju rezultiraće da ćemo ga slijediti i u njegovim djelima i u njegovoj naravi, etici i moralu što se naziva čašću i znakom, tj. Znakom iskrenog slijedenja. Poslanici takođe slijede, jer i on (poslanik) sam kaže: "Slijedim ono što mi se objavljuje".

Njegovo (poslanikovo) slijedenje Allahove objave kao rezultat slijedenja Allahovih naređenja rezultiraće time da će se na njemu (poslaniku) pojaviti znak, čudo, a tako nešto će na osnovu slijedenja nama biti keramet (čast), a ne čudo (ajet). A to je čin ili djelovanje sa ambicijom odnosno stremljenjem bez toga da poduzima formalne aktivnosti. Tkao se pojavljuju, kod takvog roba, cijepanje prirodnih zakona, odnosno natprirodna čuda, koja se i ne dešavaju nikako osim na takav način, tj. Slijedenjem, bez uzroka nego samo izravno preko volje Uzvišenog Allaha. Ako se tako nešto pojavi preko uzroka, ono ne spada u ovu kategoriju, kao što ptice lepršaju uzrokom krila iako ih niko ne drži izuzev Allah, tj. Allah je Onaj koji je postavio uzroke, pa ih u stvari na taj način drži u zraku. Čovjek kada leti po zraku na osnovu same volje a ne pomoću vidljivog, uobičajenog uzroka, to mu sliči Božijem djelovanju u stvaranju samo na osnovu volje. Evo, ovo je razlika između jednog i drugog djelovanja, tj. drugog preko uzroka. Osnova tome je obistinjenje u slijedenju.

Govoreći jezikom zbilje, onaj ko se slijedi u zakonu je upravo Allah i onaj ko se slijedi u djelu po bolji je uistinu Allah, a i jedno i drugo slijedenje je izraz Allahove podrške i Njegovog htijenja.

"La ilahe illa Huvel Azizul Hakim"- "Nema boga osim Njega koji je Veličanstven (Nedokučiv mislima i Mudar". (Ali Imran, 6)

Jedni od onih koje Allah voli su oni koji se kaju, jer onaj koji se kaje, što u suštini znači onaj koji se vraća, je svojstvo Uzvišenog i to je jedno od imena Uzvišenog Allaha: "Zaista je Allah Tevvab (Onaj koji se vraća robu)" (Tevbe, 118).

Prema tome On u suštini i ne voli osim Svoje ime i Svoje svojstvo. Prema tome On voli roba zbog toga što se rob opisuje i kiti Božijim atributima. Međutim, kada se time kiti na način kako to dolikuje. Tako, Bog se vraća Svome robu u svakom njegovom stanju koje ga udaljava od Allaha, a što se naziva griješenjem, neposlušnošću i kontriranjem (u tom smislu Bog je Tevvab - Onaj koji se vraća robu). Ukoliko prema robu neko od njegove vrste ružno postupa a on njemu uzvraća dobrom i prelazi preko toga, to je vraćanje kakvo dolikuje robu i to zapravo nije vraćanje ka Allahu, jer onaj ko misli da se vraća Allahu griješi i ne zna da je Allah sa njim u svakom stanju.

Božijim saopštenjem: vratićete se tada (na Sudnjem danu) Allahu, hoće da se kaže: vratićete se iz nemara, a ne od toga da Allah nije s tobom u svakom stanju, kao što je i rekao: "On je s vama ma gdje vi bili" (Hadid, 4), ili na drugom mjestu kad kaže: "Mi smo njemu (čovjeku) bliži od žile kucavice", (Kaf, 16). Drugim

riječima, kada Mu se vratiš da te obračuna i pita, e to je stvarni povratak, iz jednog u drugo stanje. Pošto su sva stanja u Allahovoj ruci, povratak Allahu se pripisuje u tom smislu. Pa onaj koji se vraća Allahu, on se uistinu vraća iz stanja kontriranja i suprotstavljanja ka usaglašavanju s Bogom i iz stanja neposlušnosti u stanje poslušnosti.

Evo, ovo je smisao Božije ljubavi prema onima koji se vraćaju, tj. kajaju. Ako ti praštaš onima koji se prema tebi loše odnose i Allah će tebi praštati kada se ti prema Njemu nedolično odnosiš i prema tebi će nastupiti dobročiniteljski.

E ovako ti spoznaj zbilje stvari i shvataj značenja Allahovih saopštenja Njegovim robovima i razluči nivoe i rangove pa ćeš biti od učenjaka Allahovih i znaćeš ono što On kaže.

Allah ovu ljubav prema tim koji se vraćaju (i praštaju) spominje odmah iza govora o menstruaciji koja je svojevrsan vid uznemiravanja. A i Poslanik je rekao: "Allah voli svakog onog ko bude stavljen na kušnju i koji uz to prašta", tj. onoga ko bude stavljen na ispit želeći da ga Allah iskuša sa onim čime je uznemiren od Allahovih robova te im on uzvratiti dobrom.

Eto to je taj koji se kaje, odnosno vraća, a ne u smislu da Allah iskušava Svoje robove grijesima i neposlušnošću. Sačuvao nas Allah od toga da Mu se tako nešto pripisuje, iako sva djela pripadaju Allahu ali sa stajališta njihovog stvaranja kao takvog čina. Ta djela sama po sebi i nisu grijeh izuzev po osnovi propisa i suda o njima. Gledano iz drugog ugla sva djela Allahova su lijepa kao čin, tj. kao djela. Pokušaj to shvatiti.

U to spada i Njegova ljubav prema onima koji se čiste. Uzvišeni kaže: "... i voli one koji se čiste" (Bekare, 222). Čišćenje je jedno svojstvo svetosti i čistote, a to je ustvari svojstvo Uzvišenog. Robovo čišćenje se sastoji u tome da od sebe otkloni svaku prljavštinu koja ne dolikuje da se nađe pri njemu, iako ta osobina može biti pohvalna vezana za nekog drugog, a pokušena je po zakonu u odnosu na tebe. Kada rob očisti sebe od toga, Allah ga zavoli. To što ne dolikuje robu je veličanje samog sebe, sila, ponositost, kočoperenje, umišljenost, samodivljenje. Neka od tih svojstava uopšte ne ulaze u srce zbog Božanskog pečata koji On stavlja na srca. Na to se odnose Njegove riječi: "Eto tako Allah pečati svako srce oholog, uznositog i silnog (da bi ga sačuvao)". (Gafir, 35), pa se na njegovoj vanjštini pojavljuje oholost i sila prema onome ko to zasluhuje iz njegovog naroda, bilo da to on zasluhuje po njegovoj tvrdnji i zamišljanju, bilo da je to samo po sebi, a on je u suštini u svom srcu sačuvan od oholosti i sile, jer on zna svoju nemoć i svoju poniznost i svoju ovisnost prema svemu stvorenom, da mu čak i ujed buhe zadaje bol, da mora vršiti nuždu da ne bi trpio bol usljed njenog neobavljanja. Tako je ovisan i o zalogaju hljeba da bi otklonio bol gladi.

Kome je ovo svojstveno, tj. ovakva ovisnost i dan i noć, kako onda u njegovom srcu može biti oholosti i sile. Eto, to je božansko pečaćenje srca takvog roba usljed čega u njega ne ulazi nijedno od tih svojstava (koja ne dolikuju robu).

Što se tiče pojavljivanja tih svojstava na vanjštini roba, prihvatljivo je. Međutim, i za to je Allah dao odgovarajuća mjesta na kojima ta svojstva trebaju doći do izražaja u kom slučaju neće biti pokuđena, a dao je i mjesta na kojima je njihovo pokazivanje pokuđeno.

Ko svoje biće očisti tako da svojstva koja njemu ne dolikuju ne pokazuje na nemjestu, on je onaj koji se očistio i Allah ga je zavolio, kao što i Svoju ljubav odriče prema svakom onom ko je uobražen i uznosit. Takva se svojstva ne pojavljuju osim kod neznalice, a neznanje je pokuđeno. Zato je Allah zabranio Svom Vjerovjesniku s.a.v.s. da bude od neznalica, a Nuhu a.s. je rekao: "Ja ti savjetujem da budeš od neznalica". (Hud, 46).

Onaj ko se uznosi, svoju uznositost može pokazivati bilo prema onima koji su iz njegove vrste, bilo prema svome Gospodaru i Stvoritelju, ako svoju uznositost pokazuje prema pripadnicima svoje vrste, on se ustvari uznosi sam prema sebi, a neprirodno je da se neko uznosi sam u odnosu na sebe. Dakle njegova uznositost i uobraženost su izraz neznanja.

Apsurd je da se uznosi i u odnosu na svoga Stvoritelja, jer je nužno da je to tako bilo da on poznaje svog Stvoritelja ili da Ga ne poznaje. Ako Ga je spoznao i uznosi se u odnosu na Njega, onda on ne zna kakva savršena svojstva pripadaju i dolikuju njegovom Stvoritelju, a ako nije spoznao Stvoritelja i u tom slučaju je neznalica (jer Ga nije spoznao).

Kao što ga bez razloga ne voli tako ga ne mrzi ni zbog čeg drugog nego zbog njegovog neznanja budući da je ta svojstva pokazao na njihovom nemjestu, upravo zbog neznanja. Neznanje je inače smrt, a znanje je život. Na to ukazuju riječi Uzvišenog: "Zar je onaj ko je bio mrtav pa ga Mi oživili ..." (En'am, 122), tj. oživili ga znanjem "...i dali mu svjetlo s kojim ide u narodu...", a to svjetlo je svjetlo vjere i otkrovenja koje mu Allah objavljuje ili ga njime dariva.

Onaj ko se očisti od ovih svojstava (koja mu kao takva ne dolikuju) je onaj koga Allah voli, pa to shvati!

Od onih koje Allah voli su i oni koji čiste. Uzvišeni Allah kaže: "Allah voli one koji čiste" (Tevbe, 108). To su oni koji čiste druge kao što čiste i sebe. Oni kako su očistili sebe, čiste i druge i tako se dižu na jedan stupanj gdje postaju zamjenici Božiji, jer u suštini, Onaj koji čisti druge i štiti i prašta je Allah. Pa, onaj ko čuva sebe i druge od onoga što je pokuđeno kod Boga, takav automatski čuva i štiti i zastire i drugoga od toga.

Takav čisti te osobine zbog znanja kojeg zna šta je pokuđeno, zabranjeno, loše, kako bi time odstranio od određene osobe svjetlom znanja i života tamu neznanja i smrti. To će mu biti na vagi Sudnjega dana. Ima jedno odo svjetala koje ide ispred njega. Ko ima takvo svjetlo on je omiljen kod Allaha. On je posebno odabran božanskom zaštitom da bude Njegov štićenik, prijatelj i zamjenik. A ti prijatelji, štićenici i zamjenici su od Boga bliskih, tj. od onih kojima je On dao da Ga zamjenjuju u upravljanju nad nekim ili nad nečim. A svaki

čovjek je upravitelj nad svojim organima i više od toga (tj. i drugima). Pa Allah takvome dadne znanje šta je to čistoća kojom čisti podanike.

Uzvišeni Bog voli strpljive. Njegove riječi glase: "Allah voli strpljive!" (Ali Imran, 146). To su oni koje Allah stavlja na iskušenja i oni uhapsu svoje duše tj. spriječe ih da se tuže nekome mimo Allaha, koji je spustio na njih to iskušenje. "Oni ne posustaju zbog onog što ih zadesi na Allahovom putu, niti klonu". Ne posustaju da nose to, jer oni to nose na određen način s Bogom, iako im je teško. Nužno je to tako. Ukoliko nije teško, pa nije to ni iskušenje.

"...i ne predaju se", nekom dugom mimo Allaha da im to otkloni, nego se predaju Allahu da im to otkloni, kako je rekao dobri rob (Ejjub a.s.): "Zadesila me je nevolja, a Ti si najmilostiviji" (Enbija, 83), pa se on požalio Njemu, a ne nekom drugom.

Allah ga hvali i kaže da ga je našao strpljivim: "Divan li je rob. Zaista se on obraća (Njemu)." Znači hvali ga i pored toga što se on tuži. Time upućuje na to da je strpljiv onaj ko se tuži Allahu a ne nekome mimo Njega. Šta više, to mu je dužnost. Ukoliko se ne bi potužio Allahu i davao time otpor Bogu to bi bio veoma loš odgoj i uljudnost prema Allahu. Vjerovjesnici neka je blagoslov na njih su ljudi odgoja i uljudnosti. Oni imaju znanje od Allaha. Ti treba da znaš da i tvoja strpljivost neće biti osim sa Allahom. Nije to tvoj atribut a niti tvoja moć. Allah kaže: "Strpi se a tvoja strpljivost nije nikako drukčije osim sa Allahom" (Nahl, 127). Pa kako da se hvališ sa nečim što ti ne pripada.

Allah i daje iskušenja Svojim robovima da bi se obratili Njemu da im to otkloni, a ne da bi se obratili nekome drugom. Kada tako robovi čine i shvataju, oni su u tom slučaju, od strpljivih i takve Allah voli.

Od Njegovih Uzvišenih imena je i Strpljivi. Pa On i ne voli nekog drugog osim onoga ko se je zaogrnuo tim Njegovim atributom. Ovdje je jedna tajna. U toj tajni te On stavlja u Svoju poziciju, jer strpljivost i ne biva osim na uznemiravanjima.

On nas je upoznao s time da među Njegovim stvorenjima ima onih koji uznemiravaju Allaha i Njegovog Poslanika s.a.v.s. pa nam ih je opisao kako bi ih znali, da bi otklonili to uznemiravanje od Njega Uzvišenog time što ćemo se boriti protiv njih ili ih podučavati ukoliko su neznalice a traže znanje.

Imenova On Sebe strpljivim. On nas je obavijestio čime On biva uznemiravan i upoznao nas je s time ko to čini da bismo Njega štitili od uznemiravanja iako je On opisan strpljivim. To zato da bismo znali da i mi kada Mu se potužimo na neko iskušenje koje se spusti na nas i zatražimo da to otkloni od nas, a to naše traženje od Njega ne lišava nas tog atributa, tj. strpljivosti, tako da nas to ne lišava ni Njegove ljubavi, kao što ni On nije lišen imena Strpljivi i pored toga što nas podučava da otklonimo vrijeđanja od Njega. Zabilježeno je u vjerodostojnoj predaji: "Niko nije strpljiviji u podnošenju uvreda od Allaha". Obrati pažnju na ovo na što te upozoravam.

Od onih koje Allah voli su i oni koji se zahvaljuju. Sebe je Bog opisao u Svojoj knjizi takvim da voli zahvalne: "Allah će nagraditi zahvalne" (Imran, 144). Zahvalnost je Njegova blagodat i On Sam je zahvalan i znan, tako da On kod roba voli ono što je svojstveno Njemu i što je Njegov opis. Zahvalnost ne biva osim na blagodati. Nikako na iskušenju, kao što tvrde neki koji nemaju znanja o zbiljama, jer je Uzvišeni skrio Svoju blagodat (kako oni tvrde) u Njegovoj neblagodarnosti, nedaći, a da je skrio nedaću, neblagodarnost u Svojoj blagodati. Pričinilo se onome ko nema znanja o zbiljama, tj. o zbiljama stvari i pojmova, pa takav umišlja da se treba zahvaljivati na belajima, a to nije tačno. To je kao pijenje gorkog lijeka koji je jedan od belaja, međutim to je belaj onome koga uništava, a to je bolest, uslijed koje on i koristi taj lijek.

Bol, odnosno bolest je neprijatelj tom lijeku, a upravo se to traži. Pošto se iskušenje javilo na tom mjestu na kom se javlja bol, tu dolazi ono što će mu se suprotstaviti i što ga želi otkloniti, a to je lijek. Zbog toga to mjesto osjeća nelagodu i (bolesnik) saznaje da je u tome što je gorko ili neugodno skrivena blagodat, jer otklanja bol, pa on zahvaljuje Uzvišenom Allahu na onoj blagodati koja je u lijeku, a strpljiv je na onome što mu je nepoželjno i mrsko pri upotrebi tog lijeka, jer zna da će taj lijek otkloniti bol, tako da bolesnik i ne stremi ničemu drugom osim rasterećenju od bolesti, tj. rahatluku. Pronikni u ovo! I u tom smislu je on zahvalan. Zahvaljujući Mu se na toj blagodati koja je bila skrivena u tom gorkom lijeku On mu povećava drugu blagodat, a to je zdravlje i nestanak bolesti, a strpljivost na gorkom lijeku. Uzvišeni kaže: "Ako budete zahvalni Mi ćemo vam (blagodat) povećati" (Ibrahim, 8). Povećanje u spomenutom slučaju je zdravlje. Isto tako, pošto Bog biva uznemiravan i mi se potrudimo da otklonimo toga ko Ga uznemirava tako što ćemo mi njega uznemiriti ili tako što ćemo ga metodički odvratiti od toga s čime uznemiruje Boga, ako mi takvoga budemo uznemiravali borbom protiv njega i sličnim mjerama, to će Bogu biti na nivou pijenja lijeka kojeg bolesnik ne želi u svom stanju, i vidi to kao blagodat s obzirom na to da se time odstranjuje uznemiravanje. Mi to kažemo zato jer sve potiče od Božijeg djelovanja, sudbine i određenja.

Allah je objavio Svom vjerovjesniku Davudu a.s. da Mu sagradi kuću (hram), tj. Svetu kuću (Bejtil Makdis). Sve što bi sagradio srušilo bi se i onda mu je njegov Gospodar objavio da on neće napraviti kuću, rekavši mu: "...jer ti prosipaš ljudsku krv". Davud Mu reče: "Gospodaru, to što radim je ne Tvom putu, u Tvoje ime i po Tvom naređenju". On mu reče: "Tačno je to da je to na Mom putu i u ime Mene, a iako je to tako, zar oni nisu Moji robovi. Moj hram neće napraviti neko izuzev onaj ko nije okrvavio ruke". Davud Mu reče: "Gospodaru, učini neka taj bude od mene". Allah mu objavi da će to biti njegov sin Sulejman, i tako je taj hram sagradio Sulejman a.s.

Ovo je upravo ono na što te podsjećam ukoliko si oštrouman. Na osnovu ovoga znaš stvar onakvu kakva jest i da je osnova Božijeg imperativa uvijek takva jest i

nije. Ako ovo nisi spoznao tako, nisi to ni spoznao: "Nisi bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio". Ovo je upravo ono što rekosmo: jest i nije. Ovdje se umovi zbunjuju, ko očito ne vidi zbilje onakvim kakve jesu. Kada rob otkloni ono što uznemirava Njegovu Ekselenciju Boga, pa makar u toj radnji bilo nešto nalik upotrebi (neprijatnog) lijeka, Allah mu biva zahvalan na tome, a zahvalnost iziskuje povećanje, pa On Uzvišeni traži od Svojih robova tom Svojom zahvalnošću da povećaju a oni to čine tako što povećavaju činjenje (dobrih) djela. Na to se odnose riječi Poslanika s.a.v.s.: "Zar da ne budem zahvalan rob", pa iz zahvale prema Allahu koji je njemu bio zahvalan on povećava ibadet a Bog mu na to uzvraća i povećava na planu upute i uspjeha na ovome svijetu na kojem se čine dobra djela, sve do na Onaj svijet kada nema činjenja djela niti bola za sretnike. Što se tiče napomene o upotrebi gorkog ili nepoželjnog lijeka vezano za otklanjanje uznemiravanja od Allaha, Bog je to objasnio kad govori o vađenju duše Svome robu vjerniku. On Uzvišeni tu Sebe opisuje da On ne voli i ne želi povrijediti Svoga roba, znajući da rob ne želi smrt, a nužno je da umre i da mu je da, tj. smrt i pored toga što je Sebe opisao da On to ne želi.

Eto, to je upravo ono neželjenje kada bolesni osjeća gorčinu pijenja lijeka, tj. ne želi ga popiti. Međutim, nivo znanja to iziskuje, jer je nemoguće da se desi drugačije nego onako kako je poznato (u sudbini) da će biti. Zato je i nužno postojanje svijeta, s obzirom da to proizilazi i da to iziskuju božanske zbilje. Gdje je moguće u odnosu na nužno. Izbrusi svoje srce i znaj: "Zaista je Allah zahvalan i znan" (Bekare, 158), pa iza Svog svojstva zahvalnosti odmah spominje svojstvo znanja. Zato ti povećaj činjenje djela, pa ćeš tako svome Gospodaru uzvratiti na Njegovoj zahvalnosti tebi na onome što si Mu učinio. Taj trud, tj. djelo, je post, jer on pripada Njemu i otklanja, odbija uznemiravanja od Njega. Njegove riječi kažu: "Jesi li u ime Mene sa nekim prijateljevao ili si bio neprijatelj u Moje ime s nekim". U tom smislu su i Njegove riječi: "Nužna je Moja ljubav prema onima koji se vole u ime Mene i koji se posjećuju u ime Mene i koji se družu u ime Mene i koji se trude u ime Mene".

Allah nas učinio od onih kojima je On dao blagodati, pa u svakom stanju na sebi vidi Njegovu blagodat i na njoj bivaju zahvalni.

Od onih koje Allah voli su i dobročinitelji, što se vidi iz Njegovih riječi: "Allah voli dobročinitelje" (Ali Imran, 134). Dobročinstvo je svojstvo Uzvišenog i On je Dobročinitelj, pa On u suštini voli Svoje svojstvo, a ono je Njemu vidljivo.

Dobročinstvo kojim se rob naziva kao dobročinitelj je to da on robuje Allahu kao da Ga vidi, tj. da Mu robuje očevidno.

Allahovo dobročinstvo je stupanj sa kojeg On Svoje robove vidi u njihovim kretanjima i postupcima, a to su Njegove riječi: "On sve vidi" (Fussilet, 53), "On je sa vama ma gdje bili" (Hadid, 4). Njegovo viđenje svake stvari i svega što postoji je ustvari Njegovo dobročinstvo, jer On sa svojim viđenjem svaku stvar čuva od propasti (od nestajanja). Prema tome u svakom stanju u kome se rob

nađe, ono je od dobročinstva Božijeg (znalo to stvorenje ili ne znalo), jer ga u to stanje dovodi Uzvišeni. Zato se blagodati nazivaju dobročinstvom jer blagodat i ne može znati sa određenim ciljem osim onaj ko te zna, a čije je znanje i samo njegovo viđenje, pa Taj je dobročinitelj trajno, jer te On neprekidno vidi, s obzirom da te neprekidno i zna.

Po Božijem zakonu dobročinstvo i nije nešto drugo osim ovo. Poslanik je i rekao: "Ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi", tj. ako ti nisi dobročinitelj, On zasigurno jest. Ovo Vjerovjesnikovo s.a.v.s. poučavanje Džibrila a.s. u prisustvu svojih drugova podvodi se pod metodološki način podučavanja svog društva, pa se to ne odnosi na onoga kome se on obraća, jer on to zna (Džibril a.s.), već se odnosi na prisutne slušaoce.

Tako je to tumačio Allahov Poslanik s.a.v.s. rekavši dalje u ovom hadisu: "Ovo je bio Džibril. Došao je da ljude pouči njihovoj vjeri".

Od onih koje Allah voli su i borci na Allahovom putu sa posebnom odlikom.

Uzvišeni kaže: "Zaista Allah voli one koji se bore na Njegovom putu postrojani tako da su oni kao utvrđena građevina" (Saff, 4). Hoće da se kaže da su tako uvezani da nema rupe, jer rupe u redovima su upravo putevi šejtana, a put je ustvari jedan i on je Allahov put.

Kada se vanjska linija koja je sastavljena od tačaka presiječe i ne spoji se, tada se neće pojaviti željena linija. Ovo je smisao uvezanosti ili linije zbog postojanja Allahovog puta, pa onaj ko se ne trudi da Allahov put dođe do izražaja kao takav, on nije od Allahovih ljudi. Tako je i sa redovima klanjača. Takvi redovi neće biti na Allahovom putu dok se ljudi u tim redovima ne spoje i ne uvežu. U tom slučaju se manifestira Allahov put sam po sebi.

Ko tako ne postupa i u redove klanjača unosi rupe i praznine on je, u tom slučaju, od onih koji nastoje presjeći i prekinuti Allahov put i izbaciti ga kao takvog iz postojanja. Uzvišeni Allah hoće od Svojih robova, u ovom primjeru, da ih učini stvoriteljima. Zato je i rekao: "Neka je blagoslovljen Allah, najljepši od stvoritelja" (Mu'minun, 14).

Put i nije nikako drugačije nego ovako, tj. kao postojeća linija sastavljena od tačaka koje su jedna do druge i između kojih nema praznog prostora. Tako nastane lik linije. E , tako je i sa redom. On ne nastane na Božijem putu dok se ljudi ne uvežu i ne spoje na tom putu.

Taj put traži i iziskuje mnoštvo, a u vezi sa Allahovom uzvišenošću to je uvezanost Njegovih mnogobrojnih imena, neka je Uzvišen i Slavljen. Od uvezanosti i spojenosti tih imena dolazi do izražaja i put stvaranja. Tako, tu je Njegovo ime Živi, a odmah do njega je ime Znani. Između ta dva imena nema praznine za neko drugo ime.

Do imena Znani je ime Onaj koji želi, odnosno Onaj koji hoće. Do tog imena je opet ime Onaj koji govori. Do njega je ime Moćni, a do njega ime Mudri, do njega ime Onaj koji određuje vrijeme, do njega je ime Odmjereni, do njega je ime

Onaj koji raspoređuje, do njega je ime Onaj koji raščlanjuje, do njega je ime Opskrbitelj i do njega ime Oživitelj. Takav je poredak i red Božijih imena za uvođenje u postojanje na putu stvaranja. I eto tako je to uvezano u postojanju. Kada se ovaj put pojavi ili dođe do izražaja, a koji nije ništa drugo do uvezivanje i spajanje Božijih imena, stvoreno biva opisano ovim imenima, pa se tako stvorenja pojavljuju tim nizom i spajanjem tih imena, pa su ona odraz ili stanja njihova da bi tako došla do izražaja u stvorenom. Ona se neprestano manifestiraju odnosno pojavljuju u stvorenom i ne mogu se pojmiti nikako drugačije nego ovako. Cjelokupan svijet je živ, znan, ima volju, govori, ima moć i sve ostalo što je nabrojano od imena, a tako je to i sa svim drugim imenima Uzvišenog. To se u sufijskom putu imenuje pojmom kićenja božanskim imenima, pa se imena pojavljuju na robu, kao što se pojavljuju i u postojanju pravog puta sa njihovim uvezivanjima i spajanjima. Pa u bitku ili bitisanju ako dođe do rupe ili pukotine, tu prestaje Allahov put a pojavljuju se putevi šejtana koji prave pukotine u redovima, kao što se navodi u vjerodostojnoj predaji: "Pa ti obrati pažnju na ono na što te upozoravamo".

Ako rob sa Božijim imenima postupa onako kako to čine Njegova imena pri uvođenju u postojanje stvorenja, a i bude se i borio na Božijem putu na takav način protiv neprijatelja koji su na stepenu šejtana, a koji unose pukotine u redove, nužno je da će takvi biti pomognuti i da će pobijediti, jer u tom slučaju kod takvih nema pukotine odakle bi neprijatelj napao, pa Allah voli takav način, odnosno takvo svojstvo djelovanja na Božijem putu. Tako je i čovjek kao pojedinka jedan red ili stroj u svemu onome u čemu se nalazi, u tom slučaju sva njegova kretanja pripadaju Allahu i tu nema pukotine za nešto drugo mimo Allaha i niko mu se ne može suprotstaviti.

Neprijatelji neprekidno gledaju njegove pokrete i radnje ne bi li ugledali pukotinu kroz koju bi mogli provaliti i tako presjeći put između njega i Allaha. Svako djelovanje i posao je jedna linija i taj čin je upravo zbir Božanskih imena i Njegovih svojstava pohvalnih. Djelovanje i poslovi su mnoštveni. Samim tim stvar se usložnjava i uvećava, pa se u svijetu javljaju likovi onoga što je složeno. Od dvije ili više linija nastane ravan, a od dvije ravni tijelo.

Svako tijelo je složeno i sastavljeno od osam, a to je savršeni lik koji se javlja, nastaje iz Bića i sedam svojstava. Krajnja složenost je tijelo i iza toga nema nivoa koji bi to nadilazio. Neosporno sve počiva na osam, bez ikakvog neslaganja u tome. Ono što počiva na više od osam (nije tijelo već) su tijela. Tj. ima više ravni, a ako ima više ravni ima više i linija, ako ima više linija ima više i tačaka, tako da ništa i ne nadilazi broj od kojeg je složeno tijelo, tj. prvo materijalno tijelo i ne prihvata nešto što nije prihvatilo i prvo tijelo.

Ko u redu kojem pripada uveže i spoji taj je tvorac. Uzvišeni kaže: "Neka je blagoslovljen Allah, najljepši stvoritelj" (Mu' minun, 14). Takvima Allah potvrđuje to svojstvo (stvaranja) i Sebi daje superlativ: "Najljepši Stvoritelj", jer je On

prvi u tome, jer da nije bilo Njega ne bi ni došla do izražaja bića tih stvaralaca. Ti potvrdi ono što Allah potvrđuje i nemoj se tome suprotstavljati da ne bi bio uskraćen od korisnog znanja, usaglašavanja i slaganja s Bogom, pa ćeš tako postati od Božijih oponenta a samim tim postaćeš i od neznalica.

Ko posjeduje ovakvo svojstvo borbe (na Božijem putu), on je omiljen Uzvišenom Allahu, a onaj koga Allah voli, tj. ko Mu je omiljen, niko ne zna šta će mu dati Onaj ko ga voli s obzirom da daje Sebi.

Ovdje se nudi jedno pitanje koje je nužno objasniti a to je da Allah voli Svoje prijatelje, a Onaj ko voli ne nanosi bol onima koje voli, međutim nema nikoga da je jače bolove na ovom svijetu i iskušenja od Allahovih prijatelja i štitićenika, kao što su Allahovi poslanici i vjerovjesnici, te njihovi sljedbenici koji su bili čuvani od grijeha i potpomognuti u tome da ih slijede.

Po kojoj zbilji su oni zaslužili ta iskušenja iako ih Bog voli? Mi ćemo na to reći: "Zaista Allah kaže: "Voli ih i oni vole Njega" (Maida, 54), a iskušenje nikada ne biva a da nije izazvano iznošenjem tvrdnji. Ko ne iznosi neku tvrdnju neće po tom pitanju biti stavljen na iskušenje da iznese dokaz o istinitosti svoje tvrdnje. Da nije tvrdnji i izjava, ne bi bilo ni iskušenja. Međutim, od poslanika se ne traži da iznese dokaz jer on i ne iznosi tvrdnje. Zato je rečeno: "Onaj koji pobija ne mora donijeti dokaze". Međutim, to nije tako. Naprotiv, on treba da iznese dokaz, s obzirom da on pobija, jer ukoliko nešto pobijaš, pa to je već određena tvrdnja. Tako će i onaj ko pobija biti pozvan da na tu svoju izjavu donese dokaz, jer on tvrdi suprotno.

Pošto Allah od Svojih robova voli one koje voli i pošto ih je Svojom ljubavlju obdario tako da oni i ne znaju kako, oni u sebi osjećaju ljubav prema Allahu i iznose tvrdnje da vole Allaha, pa ih u tom slučaju Allah iskušava s obzirom da oni Njega vole (tvrde da Ga vole), a daje im blagodati s obzirom da ih On voli. Njegovo davanje blagodati je dokaz Njegove ljubavi prema njima "a Allah ima nepobitan dokaz" (En'am, 149).

On ih dakle stavlja na iskušenje zbog njihove tvrdnje da Ga vole. Eto zato Allah stavlja na iskušenje one koji GA vole. A Allah govori istinu i upućuje na pravi put. Allah voli ljepotu, jer je ona opis božanski. Potvrđeno je u vjerodostojnoj predaji da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao: "Zaista je Allah lijep i voli lijepo".

Svojim riječima "lijep" Poslanik nam skreće pažnju na to da Ga trebamo voljeti. Mi se u tome dijelimo na dvije skupine. Ima nas koji gledamo na ljepotu savršenstva, a to je ljepota mudrosti, pa GA volimo u svakoj stvari, jer je svaka stvar izraz mudrosti Njegove i djelo Mudroga, a ima nas i onih koji ne dosežemo ovaj rang i koji ne posjeduju znanje o ljepoti izuzev ove vezane ljepote u vanjskom smislu riječi koja je u vezi sa nekim interesom.

U vjerozakonu na to se odnose Poslanikove s.a.v.s riječi: "Robuj Allahu kao da Ga vidiš", pa je rekao "kao". Uslijed toga, onaj ko nije u svom shvatanju dospio dalje od ove vezane ljepote, takav Ga zamišlja onako kako Ga zamišlja u svojoj kibli

(smjeru pri molitvi) za koju Ga vezuje i voli Ga zbog Njegove Ljepote. Takvome nema prigovora jer udovoljava imperativu vjerozakona srazmjerno svom kapacitetu i mogućnostima: "Allah ne obavezuje osobu iznad njenih mogućnosti" (Bekare, 286). Ostaje nam da nešto kažemo o ljubavi prema Uzvišenom zbog same Ljepote. Znaj da je Allah svijet stvorio krajnje mudro i savršeno, kao što reče imam Ebu Hamid El-Gazali r.a.: "Ne može se pretpostaviti niti zamisliti savršeni svijet od ovoga kako je Allah stvorio".

Uzvišeni Allah obavijesti da je stvorio Adema a.s. na Svome liku, a čovjek, tj. Adem je zbir svijeta. Njegove, neka je Uzvišen, znanje o svijetu nije ništa drugo nego znanje o samom Sebi. Pošto u postojanju i ne bijaše osim On, pa je tako nužno da on bude na Njegovom liku. Kada ga je stvorio on Mu je bio mjesto na kojem se On pojavljuje. Prema tome On u njemu i ne vidi ništa osim Svoju Ljepotu i tako voli Ljepotu. Cjelokupan svijet je Allahova Ljepota, pa je On lijep i voli Ljepotu. Ko voli svijet na ovakav način, on ga voli sa Allahovom ljubavlju i u tom slučaju ne voli osim Allahovu Ljepotu.

Ljepota stvorenog se ne pripisuje stvorenom nego se pripisuje Stvoritelju (proizvođaču). Prema tome, Ljepota svijeta je Ljepota Allahova, a izraz njegove Ljepote je suptilan, tj. Ljepote stvari. To je kao kad uzmemo dva lika u svijetu, a ta dva lika su na primjer dvije osobe koje se u uobičajenom smislu vole kao što su dvije djevojke ili dva mladića. Ta dva lika imaju istu zbilju u pogledu da su ljudska bića. Oni su dva primjera (jedne te iste zbilje).

Savršenstvo lika koji je osnova ogleda se u savršenstvu pojedinih organa i dijelova tijela te zdravosti i ispravnosti svih, bez ikakvih mana i nedostataka. Jednom od ta dva lika je svojstvena Ljepota i zavoli ga svako ko ga vidi, a drugi lik je ružan i ne želi ga svako onaj ko ga vidi.

Šta je to ta Ljepota koja se naziva Ljepotom i koju voli svako ko je vidi? Mi te u znanju o tome prepuštamo samome tebi i tvom pogledu. Ovo ukoliko se desi da neko zavoli neku osobu na prvi pogled, a ne nakon druženja i upoznavanja.

Ti prostudiraj i pogledaj, proniknućeš u suštinu, ako Bog da, tj. naći ćeš da je to isto ono u vezi s čim Bog Sebe opisuje time da je On lijep i da voli lijepo, premda On ima i Svoju drugu narav koja je nepoželjna i ne godi stvorenjima i njihovoj prirodi i nije u skladu sa njihovim interesima.

Mi smo spomenuli neka od svojstava koje Allah voli i kojima je opisan, a ona su jako mnoštvena. Ovim što smo spomenuli mi ti skrećemo pažnju kako da tome pristupiš i kako čovjek da se snađe u tome.

Sada ćemo, ako Bog da, spomenuti neke opise ljubavi koji trebaju da se nađu kod onog koji voli i po kojima se on naziva zaljubljenikom. Ti su opisi kao definicije ljubavi. U to spada da se zaljubljenik opisuje time da je on žrtva, stradalnik, ide ka Njemu pomoću Njegovih imena, leti, trajno bdi je, krije tugu, želi napustiti ovaj svijet da bi se sreao sa svojim Voljenim, dosadno mu je društvo koje ga odvraća od njegovog Voljenog, mnogo uzdiše, prijatnost mu je u tome kada

razgovara o svom Voljenom te kada Ga spominje, slaže se s onim što voli njegov Voljeni, služeći Mu boji se da ne izgubi poštovanje prema Njemu, ako on nešto veliko učini za svoga Gospodara smatra to maleni, a ono što Voljeni njemu učini, makar bilo i malo, smatra velikim, prigrlio je poslušnost Voljenom a izbjegava neposlušnost, takav napušta sebe (svoje pravo) i ne traži krvarinu, strpljivo podnosi poteškoće, koje inače ne leže prirodi čovjeka u uobičajenom smislu, prilikom vršenja obaveza kojima ga je zadužio Voljeni, srce mu je zanešeno, svom Voljenom daje prednost nad svakim drugim, uživa u zapanjenosti Voljenim, granice prelazi nakon što ih je prethodno poštivao, ljubomoran je na svog Voljenog, njime iz njega dominira njegova ljubav i to srazmjerno njegovoj pameti, spopala ga je sila koja njime vlada, njegova ljubav se ne povećava time što mu Voljeni čini dobro, a niti se smanjuje ako je prema njemu grub, zaboravlja svoj udio i ne obraća pažnju na udio Voljenog, od njega se traži pristojnost u ophođenju, lišen je vlastitih opisa, ne zna se kako bi ga se nazvalo (u šta bi se upisao), kao da je utješén a nije utješén, ne zna razliku između sastanka sa Voljenim i rastanka od Njega, zanešen je i u slobodnom ophođenju s Voljenim ponaša se kao rob ljubavi, smušén je i ne može mu se odrediti mjera, za sebe govori da je on lično onaj koga on voli, i pasivan je i aktivan u isti mah, svom Voljenom ne postavlja pitanje: "Zašto si to i to uradio", ili : "Zašto si rekao to i to", on je razotkriven - njegova tajna nije više tajna, sramota ili bruka je svog vremena, ne zna šutjeti i kriti svoju tajnu, ne zna ni to da je zaljubljen, on ne zna da pretjeruje u ljubavi, a niti zna dokle, mnogo je zanešen a ne zna kime, nije mu jasan njegov Voljeni, i radostan je i žalostan te je tako opisan sa suprotnostima, o svom stupnju ne govori riječima nego za njega govori njegovo stanje, ne želi i ne traži nadoknadu, pijan je tako da se ne trijezni, dajući prednost svom Voljenom on zanemaruje svoje vlastite ciljeve i zadovoljstva, njegovo stanje svjedoči da je obuzet milošću i saosjećajnošću, kad god završi jedan posao prihvata se drugog i ne zna za umor, on je darovao svoju dušu, njegova duša mu je dar a tijelo mu je pakovanje, ne zna ni za šta drugo osim za svog Voljenog, radostan je i ne govori osim govorom Voljenog. Takvi zaljubljenici se imenuju hafizima, odnosno nosiocima Kur'ana.

Pošto zaljubljeni u sebi objedinjuju sva svojstva, oni su sami Kur'an, kao što reče Aiša r.a., a bila je upitana o moralu i etici Allahovog Poslanika s.a.v.s.: "Njegova narav, etika i moral bijaše Kur'an". Nije nešto drugo odgovorila. Čuveni sufija iz ranog perioda Zenuni Misrija r.a. je upitan za hafize ko su oni, pa je rekao: "To su oni na koje se spustio oblak tuge i žalosti i koji su zamorili i karavanu i svoja tijela, i zaodjenuli se strahom i žalošću, i piju iz čaše uvjerenje. Sebe vježbaju vježbama onih koji su se pored vjere i uvjerali, pa su radost našli u onome čega je malo i što zadovoljava potrebe, što pokriva ono što treba pokriti, surmu svojih očiju su podvukli sa bdijenjem i obaraju poglede i poglede usmjeravaju da bi uzeli pouku i da bi došli do zaključka. Noć provode bdijući, oči im zasuze. Sa

Kur'anom druguju iscrpljenih tijela, usana sasušenih, suza koje teku, vatrenih dahova koji ubijaju. To ih sprječava od uživanja onih koji uživaju i od želja onih koji žele i priželjkuju. Njihove suze teku od Njegove prijetnje, a pramenovi im osijede od Njegovog upozorenja.

Žeravica vatre je ispod njihovih nogu, a Njegova prijetnja je preokupacija njihovih srca. Najprefinjenija stvar koju prenosimo o stanju zaljubljenika je o jednom zaljubljeniku koji je ušao kod nekog šejha. Šejh mu je počeo govoriti o ljubavi. Neprekidno se taj zaljubljenik topio i na hasuri ispred šejha čitavo njegovo tijelo se istopilo i pretvorilo u lokvu vode.

Njegov drug uđe i kod šejha ne nađe nikoga (a vidio je da mu je ušao čovjek), i reče šejhu: "Gdje je taj i taj što je ušao?", a šejh odgovori: "Eto, to je", i pokaza na onu vodu u koju se pretvorio zaljubljenik i šejh opisa njegovo stanje.

Ovo je rijetko da se desi ovakvo stapanje i to je stanje začudno kako se taj od takve gruboće stopio i postao voda, tj. tečnost. On je prvobitno bio živ po osnovu vode a sada je vrati u takvo stanje da i on oživljava, jer je Allah rekao: "Od vode smo stvorili svaku živu stvar" (Enbija, 30). Po ovom osnovu sa takvim zaljubljenikom se oživljava svaka živa stvar. (Takvih kad nestane dokida se Ovaj svijet).

Pričao mi je moj babo, neka mu se Allah smiluje, ili mi je to pričao moj amidža, ne znam koji mi je od njih dvojice pričao, da je vidio lovca koji je ulovio neku golubicu i zaklao je. Kada je to vidio golub, tj. mužjak, vinuo se u atmosferu dokle je mogao dosegnuti. Mi smo ga pratili pogledom i skoro nam se izgubio iz vida u visini. Zatim je sklopio svoja krila i glave okrenute ka zemlji uz šum koji je pratio njegov pad, pao na zemlju mrtav. Eto to je učinila ptica. Pa ti, o zaljubljeni, gdje je tvoja tvrdnja o ljubavi prema tvom Gospodaru.

Pričao nam je Muhammed sin Muhammeda, a ovaj od Hibbetur-Rahmana, on od Ebul Kasima ibn Hevazina koji je rekao da je čuo Muhammed ibn Huseina, ovaj od Ahmed ibn Alija, od on Ibrahima ibn Fatiha koji kaže: "Slušao sam Sennuna kada je u džamiji govorio o ljubavi. U tom mu se sasvim približila jedna mala ptica. Ona se sve više i više približavala dok nije sjela na njegovu ruku. Zatim ptica kljunom udari od zemlju, poteče joj krv i umrije".

Eto tako je ljubav djelovala na pticu, jer joj je Allah dao da shvati govor šejha, pa je pticom ovladalo to stanje i ljubav ju je uzela pod svoju dominaciju. To je bila pouka za prisutne i argument protiv onih koji tvrde da imaju ljubav. Meni je Allah dao jedan potpuni udio te ljubavi, s napomenom da me je Allah i ojačao da to izdržim. Tako mi Allaha, tako sam ljubav osjećao, da bi takva ljubav, po mom mišljenju, spuštена na nebesa provalila bi ih, ili da je stavljena na zvijezde one bi popadale i brda bi se pokrenula. Takvo je bilo moje kušanje i doživljaj ljubavi.

Međutim, mene je dragi Bog ojačao u ljubavi snagom onoga koga sam ja naslijedio, a on je glava zaljubljenika. U toj ljubavi sam vidio i doživio čudne stvari koje se ne mogu ni opisati.

Ljubav je srazmjerna božanskoj pojavi, a pojava je srazmjerna spoznaji Boga. Ko god se u ljubavi istopi i bude pod dominacijom iste to je još obična ljubav. Međutim, ljubav onih koji su spoznali Allaha je neuočljiva posmatraču, jer spoznaja briše njene manifestacije zbog tajne koja proizlazi iz spoznaje a koju znaju jedino istinski i stvarni spoznavaoči.

Onaj zaljubljenik koji je uz to spoznao Allaha je živ i ne umire. On je čisti i slobodan duh. Običan svijet nema pojma o ljubavi koju on nosi. Njegova je ljubav božanska. On je ojačan Njegovim imenom Kuddus (Nepogrješivi) od uticaja osjetilnog govora. Dokaz tome je spomenuti zaljubljenik koji se istopio i pretvorio u tečnost. Da on nije posjedovao ljubav, ne bi mu ni bilo takvo stanje. On je bio zaljubljenik, ali se ipak nije istopio dok nije čuo govor šejha, pa je buknila njegova skrivena ljubav i sa njim se desilo ono što se desilo. Sama ljubav ne utiče na zaljubljenika sve dok ne bude potaknuta govorom onoga ko govori o ljubavi prirodnim putem, jer je priroda ta koja prihvata razgradnju i da bude potaknuta, jer spomenuti bijaše opisan sa ljubavlju i prije govora šejha ali se nije istopio na takav način da se sav pretvorio u tečnost nakon što je bio sastavljen od kostiju, mesa, živaca i ostalog. Da je on imao božansku ljubav, formalno izgovorene riječi ne bi tako djelovale, niti bi te forme (riječi) uzdrmale njegovu duhovnost i on bi se postidio svoje tvrdnje da je zaljubljenik i u njegovom srcu bi se zapalila vatra stida (kao protuteža). Zato se on raščlanio i postao ono što je postao kako se navodi u predaji.

Do promjene kod bića i njihovog transformisanja iz jednog u drugo stanje dolazi jedino na ravni prirodne i obične ljubavi. Evo ovo je razlika između duhovne, tj. božanske ljubavi i obične ljubavi.

Duhovna ljubav je sredina između božanske i obične ljubavi. Ono što je u njoj božansko to ostaje, a ono što je obično (na nivou obične prirode) se transformiše i doživljava promjene ali ne nestaje. Nestajanje uvijek dolazi od strane obične ljubavi, a trajnost bića potiče od božanske ljubavi.

Džibrilova ljubav je duhovna i on kao duh ima i prirodnu dimenziju, s obzirom da se pojavio u tijelu, odnosno liku. Prirodna tjelesa koja su iznad prirode osnovnih elemenata se ne razgrađuju i ne transformišu za razliku od tijela sastavljenih od osnovnih elemenata koja se transformišu, jer potiču od osnove koja se transformiše.

Priroda se, sama po sebi, ne transformiše, jer se suštine zbilja ne mijenjaju.

Tako je Džibril pao u nesvijest, ali se supstanca njegovog tijela nije istopila, za razliku od spomenutog zaljubljenika o kom smo pričali. Džibril a.s. je pao u nesvijest s obzirom na ljubav na ravni njegove prirode, ali je njegovo biće ostalo čitavo s obzirom na njegovu božansku ljubav. Zaljubljenik koji ima božansku ljubav je duh bez tijela, a zaljubljenik u običnom smislu riječi (na nivou obične prirode) je tijelo bez duha, a onaj koji posjeduje duhovnu ljubav posjeduje i tijelo i duh. Zaljubljenik u običnom smislu riječi, na nivou prirode osnovnih

elemenata, nema duha koji bi čuvao razgradnju i transformisanje njegovog tijela. Zato govor o ljubavi utiče na zaljubljenika u običnom smislu, na nivou obične prirode, na zaljubljenika koji posjeduje božansku ljubav ne utiče, a na onoga ko posjeduje duhovnu ljubav utiče samo djelimično.

Pričao nam je Muhammed ibn Ismail El-Jemeni u Mekki. On kaže da je njemu pričao Abdurrahman ibn Ali, njega je obavijestio Ebu Bekr ibn Habib El-Amiri koji kaže da ga je obavijestio Abdullah ibn Bakevejh Eš-Širazi, on kaže da ga je obavijestio Bekran ibn Ahmed, a on kaže da je čuo Jusufa ibn El-Huseina da je rekao: "Sjedio sam kod Zunnuna (Misrije, egipatskog sufije) oko koga su bili okupljeni neki ljudi i on im je govorio. Ljudi su plakali a jedan mladić se smijao. Zunnun ga upita: "Šta ti je mladiću, ljudi plaču a ti se smiješ?" On mu odgovori stihovima: "Svi oni obožavaju iz straha od džehennema i spasom od džehennema smatraju da su postigli puno, a ja ne držim plaho ni do Dženneta ni do Džehennema i ja ne bih svojoj ljubavi zamjene tražio". Na to mu bi rečeno: "Šta ćeš raditi ako te On otjera?" On opet odgovori stihom: "Ako ljubavlju ne postignem cilj, baciću se u Džehennem da mi tamo bude mjesto i stanište, zatim ću svojim plakanjem uznemiriti tamošnje stanovnike i to čineći i jutrom i večeri. O mnogobošci, naričite nada mnom. Ja sam rob koji je zavolio Veličanstvenog Vladara. Ako nisam iskren u onome što sam tvrdio (ljubav), pa neka mi bude od Njega nagrada patnja obilna.

Ja lično sam služio jednu ženu u Sevilji koja je bila od spoznavalaca Božijih a i zaljubljenik Božiji. Zvala se Fatima i bila kćerka ibn Musenne El-Kurtubija. Ja sam je godinama služio. U vrijeme dok sam je služio ona je imala preko 95 godina. Iako je bila u toj dobi, ja sam se stidio pogledati je u lice, s obzirom na njenu ljepotu i izgled. Pomislio bih da joj je 14 godina, tako je izgledala.

Ona je u odnosu na Allaha imala jedno posebno stanje. Meni je davala prednost nad svima meni sličnim koji su je služili. Govorila bi: "Nisam vidjela nikoga kao što je taj i taj (misleći na mene). Kada on dođe meni, sav je došao, ništa pri tom ne ostavljajući, a kada bi odlazio od mene takođe bi sav otišao, ništa od sebe ne ostavljajući kod mene (ni jedan dio svoje ličnosti ne ostavljajući).

Čuo sam je kad kaže: "Čudim se onome ko govori da voli Allaha a ne raduje Mu se kad je On pred njim, vidljiv kad su mu oči uprte u Njega u svakom biću i nijednog trena od njega nije odsutan. Ovi koji plaču (zaljubljenici), kako mogu tvrditi da Ga vole, a plaču. Zar se ne stide s obzirom da su Mu bliži od Njemu bliskih. Onaj koji voli Allah najbliži Mu je i On mu je vidljiv, pa za kim onda plače. To je zaista čudno". Jedanput mi ova dobra žena reče: "O moje dijete. Šta ti kažeš na ove riječi?" Ja joj rekoh: "O majko, kako ti kažeš". Ona reče: "Tako mi Allaha ja sam zaista zadivljena. Moj Voljeni mi je dao suru Fatihu (prvo poglavlje Kur'ana) da me ona služi. Tako mi Allaha ona me i pored toga ne odvraća od Njega. Tog dana sam saznao stupanj ove žene, nakon što je rekla da je to poglavlje Kur'ana služi. Jednom prilikom dok sam s njom sjedio dođe neka žena i reče mi: "Brate

moj, moj muž se nalazi u mjestu koje se zove Šeriš-Šezuna. Obaviještena sam da on tamo hoće da se ženi. Šta ti kažeš na to?" Upitah je: "Želiš li da ti se vrati?" Ona reče: "Da". Ja se okrenuh starici (dobroj ženi) koju sam služio i rekoh joj: "Majko, čuješ li ti šta govori ova žena?" Ona reče: "Šta želiš o moje dijete?" Rekoh: "Da joj odmah ispuniš njenu potrebu da joj se vrati muž, a to je i moja potreba". Ona reče: "Čujem i pokoravam se. Ja ću mu poslati suru Fatihu i zadužiću je da dovede muža ove žene."

Ona je tu suru (poglavlje) proučila, a i ja sam je sa njom proučio saznajući njen stupanj dok je učila to poglavlje. To po tome što je prilikom njenog učenja to poglavlje poprimalo otjelovljeni lik, nakon čega bi ona taj lik slala da za nju uradi ono što od njega traži. Kada se formirao lik od njenog učenja, čuo sam je da mu kaže: "O Fatihu, idi u Šeriš i dođi sa mužem ove žene i ne napuštaj ga dok s njim ne dođeš". Nije prošlo više vremena od onoga koje je potrebno da bi se došlo iz tog mjesta, a taj čovjek je već bio stigao svojoj porodici.

Ona (dobra žena) je udarala u def i radovala se. Kada sam je iznenađen pitao za objašnjenje ona mi je rekla: "Ja se veselim s Njim, jer mi je ukazao posebnu pažnju, učinio me jednim od Svojih miljenika i odabrao me za Sebe, a ko sam ja da bi mene pored ostalih pripadnika moje vrste izabrao ovaj Gospodar. Tako mi uzvišenosti mog Druga, On je ljubomoran na mene i to takvom ljubomorom koju ja ne mogu ni opisati. Kad god bih se u nemarku oslonila na bilo šta osim Njega zadesio bi me belaj u tome čemu sam se okrenula". Zatim je pokazala i brojna druga čuda u vezi s tim. Služio sam je lično neprekidno i svojim rukama joj sagradio kuću od trske koja je svojom visinom odgovarala njoj. Ona je u njoj boravila sve do preseljenja na Onaj svijet. Imala mi je običaj reći: "Ja sam ti majka božanskog nauka, Nura ti je majka koja te je rodila". Kada bi joj moja majka dolazila u posjetu govorila joj je: O Nur, ovo je moje dijete, a tebi je otac, pa dobro postupaj prema njemu i nemoj mu biti neposlušna."

Pričao nam je Junus bin Jahja u Mekki 599 godine, a on kaže da mu je pričao Ebu Bekr ibn El-Gazali, a ovaj kaže da mu je pričao Ebul Fadl ibn Ahmed, a njemu je pričao Ahmed ibn Abdullah, a ovome Osman ibn Muhammed El-Osmeni, a njemu je pričao Muhammed ibn Ibrahim El-Muzekkir, a on kaže da mu je pričao Muhammed ibn Jezid da je čuo Zennuni Misriju da kaže: "Otišao sam na hadž (hodočašće) da posjetim Allahovu kuću i dok sam obilazio oko Božije kuće ugledah jednu osobu kako se vješa (držeci se) o zastor Kabe (Božije kuće) i plače i kaže u svom plaču: "Krio sam svoja iskušenja od nekog drugog osim Tebe. Svoju tajnu sam otkrio Tebi. Tobom sam bio preokupiran i odvrćen od drugih. Čudim se onome ko Te je spoznao kako ga nešto mimo Tebe može zabaviti i čudim se onome ko je kušao Tvoju ljubav kako može otrpjeti bez Tebe". Zatim reče u stihu: "Dao si mi da kušam pristup Tebi, pa Si mi onda povećao žar za Tobom da bih Te duboko osjećao". Zatim govoreći svojoj duši reče: "Gospodar ti je dao odgodu a ti se nisi popravila i pokrio je tvoje mane a ti se ne stidiš. Uskratio ti je

slast prisnog razgovora sa Sobom, a ti ne haješ". Zatim reče: "Dragi moj, šta je ovo sa mnom. Kada stanem pred Tebe, Ti spustiš na mene pospanost i uskraćuješ mi slast prisnog razgovora s Tobom. Zašto, o radosti mojih očiju, zašto?" Zatim u stihovima reče: "Zastrašivao sam svoje srce rastankom i ne osjetih da je išta gorko i bolno kao rastanak. Dovoljan je rastanak i pomisliti na to da bi se mogli rastaviti. Dugo sam time bio prestrašen". Šejh Zennuni Misrija kaže: "Prišao sam tome koji to govori vještajući se o zastor Kabe, kad to bi žena." Događaj o zaljubljeniku koji je obznanio tajnu svoga voljenog. Pričao nam je Muhammed ibn Ismail ibn Ebi Es-Sajf, a on kaže da mu je pričao Abdurrahman ibn Ali, a njega je obavijestio Muhammed ibn Nasir i Muhammed ibn Abdulbaki, a takođe mi je pričao od njih Junus ibn Jahja da njih dvojica kažu: obavijestio nas je Muhammed ibn Ahmed, njega je obavijestio Ahmed ibn Abdullah, njemu je pričao Ahmed ibn Muhammed El-Mutevekkili, njemu Ahmed ibn Ali ibn Sabit, njemu Ali ibn El-Kasim Eš-Šahid, a on kaže da je čuo Ahmed ibn Muhammed ibn Isa Er-Razi, a ovaj kaže da je čuo od Jusufa ibn Husejna da kaže: "Neki mladić je jedno izvjesno vrijeme prisustvovao kazivanjima Zennuni Misrije r.a., zatim ga jedno vrijeme nije bilo, a zatim se pojavio kod njega. Požutio je od iscrpljenosti i klonulo mu je tijelo. Na njemu su se vidjeli tragovi bogoslužjenja i truda, pa mu Zennuni Misrija reče: "O mladiću. Šta si dobio, time što si služio svoga Gospodara i ulagao trud, od poklona koje ti je dao, poklonio i posebno te njima obdario?" Mladić reče: "O profesore, (tj. učitelju), jesi li ti vidio nekog roba kojeg je njegov Gospodar između Svojih robova odabrao te mu dao ključeve Svojih riznica i povjerio mu neku tajnu, je li lijepo da on tu tajnu širi i otkriva?" Zatim reče u stihovima. "Kome povjere tajnu i on istu namjerno otkrije, neće u njega imati povjerenja po pitanju tajne dok je živ i odstraniće ga i neće se usrećiti njihovom blizinom i prisnost sa njim zamijeniće udaljavanjem. Oni neće odabrati onoga ko će obznaniti neku njihovu tajnu. Njihova ljubav je daleko od toga da bi bila poklonjena takvima".

Zaljubljenom nije dozvoljeno otkrivati tajnu Voljenog, nego čeka naređenje svog Voljenog. Ukoliko mu naredi da otkrije on će to otkriti, a ako mu ne naredi temelj ili osnova je da se krije.

Meni je Allah podario jednu od Svojih tajni u gradu Fessu 594 godine i ja sam je obznanio. Ja nisam znao da je to jedna tajna od onih koje se ne obznanjaju, pa sam, po tom pitanju, bio ukoren od svog Voljenog. Nisam imao drugog odgovora izuzev da kažem Bogu: "Preuzmi Ti tu stvar kod onih kojima sam ja to dostavio, ako si ljubomorana na to, jer Ti to možeš a ja nemam moći (stvar je otišla u eter). Broj ljudi kojima sam to otkrio bio je oko 18. on mi reče: "Ja ću to preuzeti". Nakon toga me obavijesti da je On to izvadio iz njihovih prsa. To je On učinio u vrijeme dok sam ja bio u Sebti. Svom drugu Abdullahu El-Hadimu rekoh: "Allah me obavijestio da je učinio to i to (tj. da je tu informaciju koju sam ja pričao oduzeo od onih koji su me slušali), pa hajde sa mnom u grad Fes da vidimo šta će

mi oni pričati o onome što sam im bio otkrio. Otputovao sam i kada je se to društvo kojima sam pričao okupilo oko mene, nađoh i vidjeh (tj. saznadoh) da im je Allah to oduzeo iz njihovih prsa tj. pamćenja. Počeše me o tome pitati a ja ostadoh šutjeti tj. ne kazah im ništa o tome. Ovo je jedna od najčudnijih stvari koja mi se desila iz ove oblasti. Neka je hvala Allahu koji me nije kaznio, nije sankcionisao time što bi me udaljio od sebe shodno onome što je rekao pomenuti mladić Zunnunu el Misriju.

Pošto se Allahov put doživljava iskustveno, pomenuti mladić je mislio da ono što Bog čini s njim, da to čini sa svim stvorenjima, pa je doživljavao tog mladića kako je on doživio istina, a sud o tome kako Allah postupa nije tačan.

Ovakvo donošenje sudova kod derviša na Božijem putu često se dešava (mnogi putnici Božijeg puta zapadaju u te greške da su oni i njihovi doživljaji mjerilo kako je ispravno, odnosno tačno da se doživljava), izuzev kod onih koji su se do na kraj obistinili, jer se njima nešto slično ne dešava, a to je zbog njihove spoznaje rangova stvari, pojmova i zbilja, međutim, to je jedno rijetko, veličanstveno i teško osvojivo znanje.

Da ti pričamo o Zennuni Misriji događaj kojeg priča Muhammed ibn Jezid od Zennuni Misrije da kaže: "Rekao sam ženi koja je, gore spomenuta, bila kod Kabe: "Kada srce zaljubljenika zapada u brige?" Ona reče: "Kada su uspomene tu a i čežnja prisutna, o Zennune. Zar ne znaš da čežnja rađa bolest. Ponovno sjećanje i uspomene rađaju žalost". Zatim ona dalje reče: "Ne okusih slast sastanka s Tobom dok me ne napusti moja ljubav prema stvorenjima".

Ja joj na to odgovorih: "Divan li je zaljubljenik onaj kome se uveća slast sastanka i njegova ljubav se uzdigne iza sastanka", a ona na to reče: "Nanese mi bol, nanese mi bol. Zar ti ne znaš da se Njemu ne može stići izuzev da ostaviš sve osim Njega". Da je meni rekla (kaže ibn Arebi) nešto tako ja bih joj rekao: "Jeste kad bi tu nešto mimo Njega i postojalo".

Više ljudi mi je prenijelo od Ibn Ebi Sajfa, on od Abdurrahmana ibn Alija koji kaže da ga je obavijestio Ibrahim ibn Dinar, a on kaže da mu je pričao Ismail ibn Muhammed, a on prenosi da ga je obavijestio Abdulaziz ibn Ahmed, njega je obavijestio Ebuš-Šejh Abdullah ibn Muhammed, a on kaže da je čuo Ebu Seida Es-Sekafija da priča za Zennuni Misriju da je rekao: "Bio sam u obilasku Kabe (Božije kuće) i čuo žalostan glas. Kada pogledah ugledah djevojku kako visi držeći se za zastor Kabe i govori u stihovima: "Ti znaš, o moj Voljeni! O moj Voljeni Ti znaš! Moje iscrpljeno tijelo i duh otkrivaju moju tajnu. Voljeni moj krila sam svoju ljubav, ne mogu više da izdržim".

Zennuni Misrija u tom momentu reče: "To što sam čuo rastužilo me toliko da sam počeo uzdisati i plakati". Ona dalje reče: "Bože moj, Gospodaru moj, Zaštitniče moj, tako Ti Tvoje ljubavi prema meni, hoćeš li mi oprostiti". Dalje Zennun kaže: "To mi se učini čudnim šta ona reče i rekoh joj: "O djevojko, zar ti nije bilo dovoljno reći: *'tako Ti moje ljubavi prema Tebi'*, a ne da kažeš *'tako ti Tvoje*

Ljubavi prema meni'. Ona reče: "Prođi me se o Zennune. Zar ti ne znaš da Allah ima ljudi koje On zavoli prije nego što oni Njega zavole", pa mu citira kur'anske riječi: "Doći će Allah s ljudima koje On voli i oni Njega vole" (Maida, 54).

Njegova ljubav prema njima prethodi njihovoj ljubavi prema Njemu". Rekoh joj: "Otkud ti znaš da sam ja Zennun?" Ona reče: "O junače, kreću se srca na mejdanu tajni, e tu sam te upoznala". Zatim reče: "Pogledaj iza sebe". Okrenuh svoje lice i ne znam da li ju je nebo uzelo ili zemlja progutala.

Ovaj događaj sa ovom djevojkom je blizak slučaju Musaa a.s. sa svojim Gospodarom kada mu je rekao: "Pogledaj u brdo" (A'raf, 143). Uzvišeni Allah ima mejdane a oni se svi zovu mejdani ljubavi. Svaki od tih mejdana je odlikovan imenom kojim se na određen način opisuje ljubav, pa npr. ima mejdan zanosa u ljubavi, zatim mejdan čežnje i svako stanje u kojem ima kretanja ima svoj mejdan. Ovo je univerzalan princip. To je tako, takođe, i za spoznaje kojima pripadaju ravni i društva i oni se ne nazivaju mejdanima izuzev da ti Allah da spoznaju razlike u stvorenjima. Ako uočiš da je On Biće koje se Svojim imenima pojavljuje (manifestira) u stvorenjima, to su u tom slučaju mejdani tajni.

Ako uočiš da je On Svojim imenima sa stvorenjima, u tom slučaju su to mejdani svjetala. Ukoliko ti se miješaju ti pojmovi, i ti nešto vidiš i za to kažeš: "To je On", zatim, u drugom slučaju, vidiš nešto i kažeš: "To nije On", zatim opet vidiš nešto i kažeš: "Ne znam je li On ili nije On", ti mejdani su, ustvari, prisustva.

Svakom stvorenom biću pripada biljeg ili znak koji je poznat onome ko se kreće i plovi ovim mejdanima, pa on na osnovu tog znaka ili biljega zna ko je njime obilježen u pojavnom svijetu u ovim fizičkim likovima koji su zatamnjeni po prirodi a osvijetljeni po spoznaji. Otuda ih nazivaju i znaju po njihovim imenima, kao što je bio slučaj i sa spomenutom ženom.

Prenosimo od Musa ibn Alija El-Ahmimija koji prenosi od Zennuna da je on u Jemenu sreo nekog čovjeka kada je išao kod njega u jednom događaju koji on naširoko opisuje. Između ostalog tu se navodi da mu je Zennun rekao: "Allah ti se smilovao, što je to znak po kojem se prepoznaje onaj koji voli Allaha?" On mu reče: "Voljeni moj, stupanj ljubavi je visok stupanj". Rekoh mu: "Želio bih da mi ga dočaraš", a on reče: "Srca onih koji vole Allaha su deblokirana. Oni gledaju svjetlom srca Uzvišenog Allaha. Njihova su tijela ovosvjetska, a duhovi su im zastori, a umovi su im nebeski. Oni se kreću u redovima meleka. Vide te pojmove sa uvjerenjem, pa Bogu robuju prema svojim krajnjim mogućnostima iz ljubavi prema Njemu, a ne od pohlepe za Džennetom ili iz straha od kazne Džehennema". Rekavši ovo vitez na Božijem putu zajeca. Mi kažemo da je taj vitez bio od arifa (stvarnih spoznavalaca Allahovih). On spomenu nešto što ukazuje na to, a to su ustvari tri pojma, a u svijetu i nema osim tako. Rekao je: "Tijela su im ovosvjetska", jer Uzvišeni kaže: "i na zemlji je (On) Bog" (Zuhruf, 84), pa je nužno da mu od Svojih zbilja dadne nešto što će biti sa njim na Ovom svijetu, s obzirom da je čovjek sinteza ili zbir cjelokupnog svijeta, a to nije ništa drugo

nego njegovo tijelo, jer je On Uzvišeni njemu, tj. čovjeku bliži od njegovog lutajućeg damara, a to je ipak tjelesna krvna žila. Da on pri tom potpuno izgubi svijest o sebi (o svojoj tjelesnoj dimenziji) bio bi nepotpuna stanja. Drugo što je rekao, to je da su im umovi, odnosno razumi nebeski, jer su razumi osobine ili svojstva koja vezuju, jer razum veže i povezuje. Pošto se riječ razum na arapskom jeziku kaže *akl*, a uzeta je od riječi *uka* što znači veza, povezivanje, a nebesa su staništa meleka koji su vezani za svoje stupnjeve, pa Uzvišeni i kaže za meleke da su rekli: "Nema niko od nas a da mu ne pripada poznati stupanj" (Saffat, 164), tj. stupanj kojeg ne može preći. Taj stupanj, za koji je (neko od meleka) vezan, je sam Stvoritelj postavio i odredio tako. Zato je to Božiji vitez prokomentarisao riječima: "Kreću se (umovi) između redova meleka", pa su u tom slučaju, sa svojim umovima u nebesima, a u ovom složenom bitisanju i nema osim nebo i zemlja.

Treće što je spomenuo jeste da su njihovi duhovi zastori, jer On Uzvišeni, pošto je uobličio likove tijela, od njih se zastro, tj. njih je zastro od Svoje pojave u njima samima: "i u njega udahnem od Svoga duha" (Hidžr, 29), pa su se njihovi duhovi pojavili od ovog duha koji je zastor. Oni tako gledaju svoju osnovu i znaju da je to zastor kako bi na osnovu toga saznali ko je taj koji se pojavljuje u njihovim bićima i ko je imenovan tako i tako i zašto je imenovan tako i tako. Ovdje se kriju prefinjene tajne. Ispričani su mnogobrojni događaji zaljubljenih spoznavalaca.

Ovo poglavlje ćemo završiti sa odjeljkom koji se, po nama, zove mjestima pojavljivanja Boga zaljubljenim spoznavaocima, mjestima koja se zovu pijedastali za mladu, tj. nevjestu, kada se tek dovede, kako bi time dali opise zaljubljenih u ljubavi.

Jedan od tih pijedastala i pojavljivanja takve mlade jeste da se zaljubljenik opisuje time da je žrtva, tj. ubijeni na Božijem putu. To zbog toga što je takav zaljubljenik sastavljen, tj. složen od prirode i duha.

Stih:

*Duh je svjetlo a priroda je tama
To dvoje (svjetlo i tama) su dvije suprotnosti
U njegovom biću.*

Dvije suprotnosti se isključuju, a to što se isključuju, to znači bore se jedno sa drugim ko će nadvladati. Svaka ta suprotnost traži dominacije nad njim i da joj cjelokupna vlast pripadne. Zaljubljenik se stalno nalazi između toga dvoga, ili da njime dominira priroda pa da bude potamnjen njegov lik, odnosno tijelo, te tako voli Boga u stvorenju, u tom slučaju svjetlo se upija u tamu oslanjajući se tako na

osnovu na koju ukazuju riječi Uzvišenog: "Znak im je noć. Iz nje izvodimo dan, kad oni potamnjeni" (Jasin, 37).

Dan je svjetlo, pa on tako zna da su dan i noć jedno s drugim, iako su dvije suprotnosti i zna takođe da jedno od njih može biti sakriveno u drugom. Meni ne šteti da volim Boga u stvorenom objedinjujući oba pojma. Ukoliko ovlada zaljubljenikom duh, on će tada biti osvjetljenog lika, odnosno tijela, pa će u tom slučaju voljeti stvorenje u Bogu, shodno Vjerovjesnikovim s.a.v.s. riječima: "Volite Allaha zbog toga što vas opskrbljuje blagodatima", pa Ga takav voli u samim blagodatima po naređenju Uzvišenog, te mu je na takav način vidljiv Bog. Ukoliko se desi ljubomora između dvije suprotnosti i svaka od tih suprotnih strana bude smatrala da će mu se izmaći voljeni i posve otići na suprotnu stranu, onda će reći: "Ubiću ga da ga ne bi dobio moj suparnik". Ako ga ubije priroda takav umire, a to je onaj zaljubljenik koji voli stvorenja. Ako ga ubije duh on će biti mučenik (šehid) i on je kod svog Gospodara živ i opskrbljen. U svakom slučaju, svaki stvarni zaljubljenik u svijetu je žrtva, odnosno ubijeni, makar to i ne primjećivao.

Jedan od opisa zaljubljenika je da je on stradalnik, a to je zbog toga što ga je Allah stvorio od Svojih imena Vidljivi (Pojavni) i Skriveni (Nevidljivi), pa ga je učinio svijetom koji je i skriven i pojava. Stvorio mu je razum pomoću kojeg rastavlja određenja pomenutih dvaju imena da bi uspostavio vagu, odnosno mjeru između ta dva svijeta u sebi. Zatim mu se pojavio Svojim imenom, odnosno izrazom "Njemu ništa nije slično" zbunivši ga. Takvo pojavljivanje mu nije omogućivalo uspostavljanje vage, tj. mjere, pogotovo ako se tome dodaju Njegove riječi: "A On čuje i vidi" (Šura, 11).

On strada s obzirom da ne vidi stanje koje nužno traži pravičnost i odmjerenost, tj. odvagivanje, što ga izvodi iz okvira obaveze, jer je samo obavezan onaj ko ima pamet i ko je vezan za svoju pamet. E ovo je opis zaljubljenika da je stradalnik. Jedan od stadija kojim je opisan zaljubljenik je i taj da on putuje Bogu sa svojim imenima, a to zbog toga što mu se On pojavljuje u imenima svijeta i pojavljuje mu se u Svojim lijepim imenima.

Kada mu se On pojavljuje sa imenima svijeta, tj. stvorenja, on zamišlja da je to spuštanje od Boga vezano za njega, iako je On i dalje na Svojoj božanskoj visini koja Mu dolikuje. Kada se takav okiti božanskim lijepim imenima, tj. atributima, njime ovlada pravac koji je svojstven Božijim ljudima u vezi sa usvajanjem božanskih atributa. On pri tom zamišlja da imena stvorenja, odnosno bića pripadaju njemu a ne Bogu i da je Bog u odnosu na ta imena ono što je rob u odnosu na Allahova lijepa imena. Pa takav kaže: "Neću Mu doći, stići osim sa svojim imenima, a kada od Njega izađem i pojavim se stvorenjima pojavaću im se okićen Njegovih lijepim imenima, odnosno atributima.

Nakon što uđe kod Njega misleći da mu pripadaju njegova imena, tj. imena stvorenja koja su pri njemu, vidjeće ono što su vidjeli vjerovjesnici, tj. vidjeće

znakove koje su oni vidjeli na svom putu i uzdizanju u vanjskom svijetu a i u sebi. To znači vidjeće da ustvari sva imena pripadaju Uzvišenom Allahu, a da rob nema ni imena, čak da mu ni ime rob ne pripada, nego je on samo zaogrnut i okićen tim imenom, kao što je slučaj i sa ostalim Božijim lijepim imenima. Saznaće da je put Njemu i dolazak Njemu te prisustvo kod Njega ne bijaše nikako izuzev sa Njegovim imenima, te da su imena stvorenja i svijeta ustvari Njegova imena, pa je ispravio grešku nakon što je pogriješio.

Ovo osvjedochenje mu nadoknađuje ono što mu je promaklo kada je pravio razliku između obožavaoca i Obožavanog. Ovo božansko pojavljivanje je veličanstveno i teško shvatljivo razumu, na tom velikom položaju koji je tako visok da ga ni sam Ebu Jezid El-Bistami nije dosegao. Domet koji je EBU Jezid dosegao krije se u njegovim riječima kad govori o sebi da mu je Uzvišeni Bog rekao: "Približi se onim što Mi ne pripada ". to je bio njegov udio u spoznaji Gospodara koji je on smatrao i vidio krajnjim dometom. To i jeste tako, jer je to bio krajnji domet, ali njegov, a ne i krajnji domet uopšte.

Ovo je jedan drugi specifičan pravac (uzdizanja i približavanja Bogu) i nisam vidio nikoga da je to iskustveno doživio od bogougodnika izuzev isključivo vjerovjesnika i poslanika. Sa ovog nivoa pojave oni su Njega Uzvišenog opisivali onim svojstvima i imenima koja se kod službenih učenjaka nazivaju svojstvima Božije sličnosti sa svijetom. Takvima se pričinja da Bog Sebe opisuje sa svojstvima stvorenja i zbog neshvatanja toga tumačili su to u prenesenom smislu. Ovaj stupanj pruža takvo znanje i spoznaju da se vidi da svako ime koje pripada stvorenju u osnovi i zbilji tj. stvarno pripada Bogu, a to isto ime pripada stvorenju kao izraz po govoru tj. po formi ali ne i po značenju. On Uzvišeni je okićen tim imenom. Pokušaj shvatiti!

Jedan od stadija zaljubljenika je takođe i ovaj:

*Zaljubljenik se opisuje time da on leti, odnosno leprša
To je ispravno znanje i nije nepoznato tj. po njemu nije pala prašina.*

Ovaj stih nije sam po sebi cilj, nego je cilj ono što mi pomenusmo vezano za imena stvorenja. Njemu se pričinjalo da su ta imena stvorenja njegovo gnijezdo a kad vidje i saznade da je on u tuđem gnijezdu, on se diže i zaleprša udaljavajući se od svoje stvorenosti i od svog (pod znacima navoda) gnijezda i leti u atmosferi svijeta kao ime i tako on u svakom dahu leprša, od daha do daha, jer biće svih imena - kome pripada? Svakog trenutka je On u djelovanju" (Rahman, 29). Pa nema dana ni trenutka a da zaljubljenik ne leprša u Njemu, iz stanja u stanje. Tu mu mogućnost pruža njegovo viđenje.

Takođe je od stadija i opisa zaljubljenika i to da on trajno bdije pošto vidi da je njegov Voljeni takav da Ga ne obuzima ni san ni drijem. Zna on da to proizlazi iz

stupnja Njegove ljubavi kako bi čuvao svijet i da ga Uzvišeni poziva na ovaj prizor, tj. prizor da se Bog pojavljuje u likovima i formama, a formama i likovima pripadaju određenja i uticaji, a od uticaja odnosno određenja nekih formi i likova je i san, i on ga vidi u primjeru ovakvog lika odnosno forme takvim da Ga ne uzima san ni drijem, tj. na njega ne vrši uticaj određeni lik kao takav, pa on zna da je to iz stupnja Njegove ljubavi kao bi se sačuvao svijet.

Kada zaljubljenik bude u društvu sa Voljenim, a njegov Voljeni je opisan navedenim svojstvom, u tom slučaju je san zaljubljenom zabranjen. Onaj ko je zaljubljeni čak i kad nije sa Voljenim govori da mu je spavanje zabranjeno, a kako tek kada je u Njegovom prisustvu i društvu. U vezi sa bdijenjem u odsustvu Voljenog neko od njih je rekao:

Nakon druženja s vama meni je spavanje zabranjeno

Kako da zaspri onaj ko se je rastavio sa voljenima

A spavanje u društvu i prisustvu - daleko bilo od toga

Jedan od opisa zaljubljenika je i taj da on krije tugu, tj. da je njegova tuga prekrivena i ne pojavljuje se. Uzrok tome su riječi Uzvišenog: "Oni ne cijene Allaha istinskom cijenom" (En'am, 91).

Zatim takav u svom viđenju i osvjedochenju vidi da se bez Njegovog dopuštenja ne pokreće ni atom. Pošto ga On pokreće onim u čemu se nalazi. U svom viđenju i osvjedochenju on vidi da stvorenja svome Stvoritelju uzvraćaju neuljudnošću, nevaspitanošću i neodgojenošću i da Ga opisuju onako kako Ga ne treba opisivati što podrazumijeva Njegovo negiranje Njegovih savršenstava. Uslijed toga takav želi da govori i otkrije ljubomoru koju ima pri sebi a koja proizilazi iz ljubavi. Zatim uoči da je to ipak sve Njegovom dozvolom, jer spada u one koji Allaha vide prije stvari sa stupnja kakav je bio svojstven Ebu Bekru r.a. i u tom slučaju se smiri. Takvom se ne pruža prilika da izrazi svoju tugu, jer ljubav diktira da bi takvo njegovo postupanje prema Voljenom bilo nedolično i vidi da je On Svojim stvorenjima prepustio da ga ona onemogućuju svojim govorom, iako ih ne pravda i zastire ih od Sebe. Zato ovakav zaljubljenik krije svoju tugu na Ovom svijetu a na Onom svijetu neće ni imati tuge. Zbog toga on traži napuštanje Ovog svijeta. Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je takav da želi napustiti ovaj svijet kako bi se susreo sa svojim Voljenim. To je ono što smo ranije u prethodnom odjeljku spomenuli, jer duša, po svojoj stvarnoj zbilji, traži odmor i rasterećenje, a tuga je teret i umor. Skrivanje tuge je teže i do njenog nošenja, a ovaj svijet je mjesto tuga. Onaj koji se odlikuje sa ovim stadijem, ima želju da se susretne sa svojim Voljenim.

To je jedan poseban susret kojeg je Bog naznačio, pošto je On vidljiv u svakom stanju, međutim pošto je On naznačio ono mjesto koje je htio i odredio ga mjestom posebnog susreta za kojim nam izaziva želju, a to se ne može postići izuzev sa izlaskom iz kuće koja je u opreci sa ovakvim susretom, tj. sa ovoga svijeta.

Vjerovjesniku s.a.v.s. je dato da bira, da li da ostane trajno na Ovome svijetu ili da preseli na Drugi, pa je on rekao: "Izabirem najuzvišenijeg druga". Da je izabrao ovaj svijet bio bi u drugovanju najnižem.

Nalazi se u predaji: "Ko želi susret sa Allahom", to znači sa smrću "i Allah želi susret s njim, a ko ne želi susret sa Allahom i Allah ne želi susret s njim", pa će ga Allah sresti sa onim što on ne želi, a to je da će ga zastrti od Sebe, a pojaviće se onome od robova ko je želi susret s Njim. Susret s Bogom pri smrti ima okus kakav nema onaj susret s Njim na ovome svijetu. Odnos našeg susreta sa Njim prilikom smrti odgovara Njegovim riječima: "Posvetiću se vama o džini i ljudi" (Rahman, 31).

Smrt za nas predstavlja rasterećenje za naše duše, jer neće biti uposlone upravljanjem tijelom. Hoće ljubav ovako zaljubljenog da doživi to kušanje, a to ne biva izuzev sa izlaskom sa Ovoga svijeta smrću a ne stanjem, tj. da napusti ovo tijelo s kojim je postao tako prislan od rođenja i u kojem se pojavio, šta više, koje je bilo uzrok njegovog pojavljivanja, pa Bog rastavi njega i njegovo tijelo sa kojim je bio u čvrstoj vezi.

To je ustvari stanje Božije ljubomore prema robovima s obzirom da ih voli. On neće da između njih i nekoga mimo Boga bude veza. Stvorio je smrt, iskušava ih njom da bi stavio na probu njihove tvrdnje o tome da Ga vole. Kada odredba smrti istekne Jahja a.s. će je zaklati između Dženneta i Džehennema i niko više neće umrijeti u obje kuće, bilo u Džennetu ili Džehennemu. Dakle, ovo je uzrok njihove želje izlaskom sa Ovoga svijeta da bi se sreli sa Voljenim, jer je ljubomora teret, a smrt će i nakon klanja živjeti jednim posebnim životom, kao što je i naš status nakon smrti, jer svijet spava a kada umru probude se.

Jedan od opisa zaljubljenog je da je njemu dosadno drugovati s nekim ko ga smeta, zabavlja i odvraća od susreta s Voljenim. Ovaj opis zaljubljenog je opštiji od ranije spomenutog. Spoznavaoca od susreta sa Voljenim ne može ništa spriječiti niti zabaviti izuzev nepostojanje, a nepostojanja i nema, jer u postojanju i nema neko izuzev On Uzvišeni, pa Ga spoznavalac vidi i svjedoči Ga u svakom stvorenju koje vidi.

Prema tome, između zaljubljenog i Voljenog nema ništa osim zastora stvorenja, na osnovu čega on zna da tu postoji Stvoritelj i stvoreno. On se ne može odvojiti od prisustva ove zbilje, jer je ona samo njegovo biće, a nešto se ne može odvojiti od samoga sebe, tako da se on sam po sebi isprijechio između sebe i susreta sa Voljenim. Zato je njemu dosadno sa samim sobom, s obzirom da je on stvorenje. Druženje sa samim sobom je lična i trajna osobina i ne može se nikada otkloniti, tako da on neprekidno osjeća dosadu i zato mu je to svojstveno. To zato što on pretpostavlja kad napusti ovo svoje tijelo da će tada poprimiti tijelo koje neće biti složeno kao što je na ovom svijetu i da će biti jednostavno i prosto, pa će on biti sastavljen od samo jednog "elementa" i ta će jednota biti pomnožena sa

jednošću božanskom. Nakon tog množenja - jedan sa jedan, rezultat će biti Bog, a ne on. Eto zato on osjeća dosadu prije susreta i mrzovolju.

Zaljubljenik koji je spoznavalac ne osjeća takve neugodnosti, zbog toga što je spoznao stvar onakvom kakva jest, na što smo ukazali u našoj brošuri "El-Ittihad".

Jedan od opisa i stadija zaljubljenog je da on mnogo uzdiše. Na to ukazuju riječi Uzvišenog: "Zaista je Ibrahim onaj koji mnogo uzdiše i koji je blag" (Tevbe, 114). U vezi sa Svojim imenom Opšte Milostivi Bog za Sebe kaže da On ima Svoj dah kojim olakšava svojim robovima. U tom dahu se pojavio svijet. Zato je učinio da svijet nastane izgovaranjem riječi kun - budi.

Glas ili slovo nastaje presijecanjem zraka (koji izlazi iz pluća⁹, pa zrak porodi slovo, odnosno glas, ma koji bio, jer nijedan glas, odnosno slovo ne dolazi do izražaja izuzev sa presijecanjem zraka (daha) pri disanju. Ovaj zrak među elementima je dah prirode. Zato on poprima oblike pojedinih slova, odnosno glasova, a ti glasovi dolaze do izražaja u zraku prilikom puhanja vjetra. Vidljiva manifestacija od tih glasova, odnosno tonova je od slova "ha" i "hemze". Ta su dva slova po mjestu njihovog nastanka i presijecanja daha najkrajnja, tj. najdublja po izgovoru u arapskom jeziku. Ta dva slova su najbliža srcu po mjestu nastanka i to su prvi grleni glasovi koji ustvari nastaju u prsima i to su prva dva slova, odnosno glasa koje oblikuje onaj koji diše sa svojim disanjem. Eto, to je smisao uzdisanja, zbog blizine toga daha srcu, a srce je mjesto odakle polazi proizilazi dah, pa se pojave i nastanu, od tog daha, sva slova, kao što je i sav svijet nastao i pojavio se sa formiranjem iz riječi: Budi!

To je jedna začudna misterija koju ću ja spomenuti u poglavlju o dahu (Opšte Milostivog), ako Allah htjedne. Kada se Bog pojavi iz srca zaljubljenog i pogleda Ga oko srčanog vida, s obzirom da srce obuhvata Boga, te s tim vidom vidi kakve se sve pokude izriču ovoj ljudskoj prirodi a ona sadrži ove božanske tajne a da se i ona sama pojavila od daha Opšte Milostivog u svijetu, pa je ona kao takva kuđena, a ne zna joj se vrijednost.

Usljed toga on puno uzdiše zbog takve greške koju mnogi prave, a on uzdiše jer to vidi potpuno jasno i nedvosmisleno, a svijet općenito je slijep za te stvari i ne vidi, te on uzdiše iz ljubomore, na određen način, vidjevši da ljudi pripisuju sebi ono što pripada Allahu i uzdiše iz saosjećajnosti prema zastrtim robovima što to ne vide, s obzirom da je Vjerovjesnik s.a.v.s. ukazao na to da je savršenstvo vjere jednog vjernika u tome da voli svome bratu ono što voli sebi. Zato on sažaljeva onoga kome je Allah uskratilo takvo viđenje i osvjedochenje.

Takav uzdiše zbog svoje ljubavi prema Voljenom zato što vidi ono za što je običan svijet slijep, a jedno od stanja zaljubljenog je da saosjeća sa Voljenim, jer mu to proizilazi iz ljubavi.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je to da on nalazi rahatluk, tj. ugodnost u slušanju Voljenog i u spominjanju Njega citiranjem Njegovog pomena (knjige).

Uzvišeni kaže: "Uistinu smo Mi spustili pomen (Kur'an)" (Hidžr, 9), pa je tako On nazvao Svoj govor pomenom ili sjećanjem. Prema tome, treba da znaš da osnova postojanja svijeta ne biva izuzev na osnovu svojstva božanskog, a to svojstvo je samo govor, jer svijet od tih Njegovih svojstava nije znao ništa drugo osim Njegov govor. On je, dakle, čuo i našao je užitak u slušanju Njegovog govora i nije mu preostalo drugo nego da nastane. Zbog ovog slušanja u prirodi onih koji imaju sluha je da se pokreću, uzbuđuju i putuju, jer onaj koji čuje kada je (u praiskonu) čuo riječ: "Budi!", pokrenuo se iz stanja nepostojanja u stanje postojanja i tako nastao.

Otuda je osnova kretanja kod ljudi koji imaju sposobnost za trans, a to nije nužno kod svakoga. Trans sam po sebi izaziva ono što izaziva. Ono što se voli može biti različito, a ljubav, trans, čežnja i svi opisi ljubavi, opisi su koji odgovaraju zaljubljenom, ma šta on volio, s napomenom da mi u ovoj knjizi govorimo posebno o ljubavi koja se vezuje za Allaha, tj. da je On Voljeni na osnovu zbilje i stvarnost, iako to neki ne primjećuju za razliku od spoznavalaca koji primjećuju da se u suštini On voli. Prema tome, ne vole ništa drugo osim Allaha iako je njihovo stanje takvo da oni misle da vole svoje duše, porodice, društvo, pa znaj to!

Nama je prenešeno da je jedan od dobrih ljudi rekao: "Kajs Medžnun je bio jedan od zaljubljenika u Allaha, ali je tu svoju ljubav krio iza zastora zvanog Lejla i spadao je u takve zaljubljenike". Ja sam ove riječi uzeo kao tačne shodno Medžnunovom slučaju kada je rekao Lejli: "Udalji se od mene jer me je ljubav prema tebi preokupirala od tebe", tj. odvrtila od tebe, pa je on sebi nije ni približio niti joj dao da bude s njim. Ljubav je takva da zaljubljeni traži da se sastane s Voljenim, a ovaj njegov postupak je u opreci sa ljubavlju (prema njoj). Jedan od osobina zaljubljenog je da se gubi i zapanji kada mu se iznenada pojavi voljeni, a on njoj, u spomenutom slučaju, kaže: "Udalji se od mene", i niti se zapanjio niti se izgubio. Ovakvim postupanjem, po meni se potvrđuje istinitost onoga što je rekao spoznavaoc u vezi sa Medžnunom, i to nije daleko od istine. Allah je neke robove rezervisao za Sebe. Zato se zaljubljenici osjećaju ugodno slušajući govor Voljenog te Njegov pomen, a Kur'an je Njegov govor a on je i pomen, i ničemu ne daju prednost nad Njegovim govorom, jer Ga oni zamjenjuju u čitanju i recitiranju Kur'ana, učeći ga tako kao da ga Bog uči, kao što kaže Uzvišeni: "Približi ga sebi da on čuje Allahov govor", a taj govor uči ili citira uistinu Muhammed s.a.v.s.

Ljudi Kur'ana su Allahovi ljudi i Njegova elita. To su oni koje Allah voli i koji Njega vole.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je taj da se on usklađuje sa onim što voli njegov Voljeni. Takva ljubav i takav opis nije svojstven izuzev onome ko isključivo voli Allaha, jer se On Uzvišeni ne ograničava i ne definiše ničim, a On je Onaj koji se pojavljuje u Svom imenu, tj. atributu Onaj koji je blizu, kao što

se pojavljuje i Svojim imenom Onaj koji je daleko, tako da je On i daleko i blizu, u isti mah.

Zaljubljenik kaže: "Sve što čini ili radi Voljeni je milo i drago". Kada ga On udalji on to voli, jer to želi njegov Voljeni. On tu udaljenost voli zato što to voli Voljeni, a ne po sebi. On to neće voljeti ljubavljvu Voljenog sve dok Voljeni ne bude njegovo svojstvo. Ukoliko je Voljeni jedno od svojstava zaljubljenog, u tom slučaju on nastupa s Njim. Kada nastupa s Njim, on je krajnje s Njim u samoj udaljenosti, i bliže Mu je nego kad je u blizini, jer je u blizini sa svojim svojstvom, a ne sa svojstvom svog Voljenog, jer na jednom mjestu ne mogu biti dva uzroka jedne posljedice. On voli blizinu s Njim jedino radi sebe, a daljinu voli jedino radi svog Voljenog (kada On to hoće), tako da je njegova ljubav u daljini (po Njegovoj volji) potpunija od njegove ljubavi u blizini (po svojoj volji).

Stihovi:

Ljubav doživljava tako da sve vidi bilo lijepim bilo ljepuškastim
Među Božijim ljudima jedino onaj ko je jak
Slabić je za to svako onaj ko je nejaka srca,
Koji se vrti između blagodati i uživanja
U udaljenosti od njega moje je stanje prijatnije od grljenja pri sastanku
Pri sastanku ja sam ropče svoje duše,
A u udaljenosti sam rob svog Gospodara
U svakom slučaju moja preokupiranost Voljenim
Mi je draža od preokupiranosti mojim stanjem (tj. samim sobom).

U ovom stihu se daje prednost onome čemu daje prednost Voljeni i u njemu je sadržano ono na šta smo mi ukazali ranije u našem objašnjenju. Što se tiče naših riječi da je Voljeni svojstvo zaljubljenog, kako spomenusmo, na to ukazuju riječi Uzvišenog u svetom hadisu: "...pa kad ga zavolim, njegov sam sluh, vid ...", pa je On Sebe poistovjetio sa robovim sluhom, vidom ..., i time potvrdio da je On njegovo svojstvo. Prema tome, zaljubljenik ne voli daljinu izuzev sa svojim Voljenim. To je krajnja blizina u samoj daljini.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je i to da se bolji da će izgubiti poštovanje prilikom služenja Voljenom. Toga se ne boji izuzev spoznavalac srednjih dometa koji nije dosegao obistinjenje u spoznaji, s tim što on to naslućuje i osjeća a da njegovo kušanje ne prevazilazi naslućivanje. Takav je zaljubljeni, a zaljubljenik je poslušna Voljenom u svim stvarima. Međutim, obistinjenje na tim stvarima i pojmovima daje to da je onaj ko naređuje sami onaj kome se naređuje, a da je i zaljubljeni sam Voljeni, s napomenom da se pojavno pojavljuje shodno zbiljama onoga na čemu se pojavljuje. Zbog razlike u mjestima pojavljivanja dolaze do izražaja i razlike o onome što se pojavljuje, pa se usljed toga razlikuju definicije

i imena. Te razlike u definisanju i imenovanju se pojavljuju i kod poslušnih i kod neposlušnih.

Onaj ko je na stupnju naslućivanja i osjećanja, a nije dosegao granicu da stvari zna postaviti na njihovo mjesto u pojavljivanju, boji se da ne učini nešto što će biti u opreci sa poštovanjem prilikom služenja premda izgovara: "Nema tu osim On", držeći se onoga ko je vidio da su bića upravo jedno Biće. Međutim, on to ne zna kako. Tkao je on neprekidno neuljudan, neodgojen, nevaspitan, jer on to uzima bez doživljaja, bez kušanja. Ovo je pravac onih koji zagovaraju da tijelima ljudi upravlja jedan duh, te da je Zejdov duh ustvari i Amrov duh. To je greška na koju smo više puta ukazali, a to je da ono što zna Zejd nužno zna i Amr, jer je Onaj koji zna i u jednom i u drugom jedan duh, a neko ne može istovremeno nešto i znati i ne znati.

Zaljubljenik se boji da neće iskazati dovoljno poštovanja ako od njega potekne omaška i greška da se u vezi sa njima kada se dese pouzda u ono što smo pomenuli što bi ga okarakterisalo time da ne obraća dovoljno pažnje u vezi sa onim što od njega potekne. A ljubav odbija sve ono što je u suprotnosti sa poštovanjem Voljenog, čak i kad bi zaljubljenik bio previše slobodan u ophođenju sa Voljenim zbog dominacije ljubavi nad njim i to da on vidi sebe samim Voljenim, te da kaže: "Ja sam onaj koji voli, a i onaj koji je voljen sam ja".

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je i taj da i ono što mnogo učini prema Bogu smatra malim a malenkost koju mu Voljeni pruži smatra velikom. To je zbog toga što on sebe kao zaljubljenog razlučuje od Voljenog, s obzirom da vidi da je njemu kao zaljubljenom svojstvena skrušenost, poniznost, smušenost i zbunjenost, a te osobine su manifestacija ljubavi kod zaljubljenika. S druge strane on vidi gordost Voljenog, Njegovu neograničenost, Njegovu prednost i prvenstvo i Njegovu zadivljujuću ljepotu koja Mu pripada.

Prema tome njegov stav je takav, da kada bi sve što posjeduje ponudio Bogu, malo je to koliko njemu Bog daje od Sebe, i da je Bog, njegov Voljeni, preči i od samoga sebe, šta više, on i ne vidi da ima ikakvo pravo u odnosu na Njega. Iako gledano iz ugla zbilje, on to sve čini za sebe ili zbog sebe, ali iz ugla ljubavi on to čini za Voljenog.

Neki vladar je imao roba kojeg je volio, a zvao se Ijas. Neko od vladarevog društva ušao je kod vladara i vidio noge tog roba u vladarevom krilu, a vladar ih masira. Pošto se on začudio Ijas mu reče: "O ti, ovo nisu Ijasove noge, ovo u vladarevom krilu je zapravo njegovo srce koje on masira". Ovo je smisao onoga što smo mi rekli da zaljubljenik sve što čini u suštini čini za sebe, jer on u tom činu ima veliko uživanje kojeg nema osim na takav način.

Voljeni je onaj koji zaljubljenom čini dobro ukoliko mu dopusti da čini ono što mu predstavlja užitek, tj. da čini dobro Voljenom. Zaljubljeni smatra velikim svaku stvar koja mu dođe od Voljenog i vidi to blagodatima koje Gospodar čini prema robu. Ma šta zaljubljeni činio prema Voljenom, makar to bilo i stradanje duše i

života da bi stekao zadovoljstvo Voljenog, to smatra neznatnim, jer to vidi pokornošću roba Gospodaru Dobročinitelju. "A oni istinski Allaha ne vrijednuju" (En'am, 91). Voljeni je bogat pa je neovisan, pa i Njegovo malo je mnogo, a zaljubljenik u Boga je siromah, tj. ovisan, pa je njegovo i mnogo maleno. Međutim, iako je ovo opis zaljubljenika kod sufija, to je opis zaljubljenika čija je spoznaja nesavršena, koji ima puno ljubavi ali je slijepo zaljubljen, jer zaljubljenik, ako je stvorenje, nema ništa svoje, tako da se tu (sa njegove strane) nema ništa smatrati ni velikim ni malim.

Ako je Allah Onaj koji voli, onda On povećava ono što je malo kod Njegovog roba. Uzvišeni kaže: "Bojte se Allaha koliko možete", zatim kaže: "Allah osobu ne obavezuje preko njenih mogućnosti". A što se tiče toga da blagodati koje daje Svojim robovima koje voli iako ih je mnogo one su neznatne, s obzirom da nema kraja ni konca Njegovim blagodatima, a ono što nema kraja ni konca nemoguće je da uđe odjedanput u naše relativno postojanje, jer sve što od blagodati uđe u postojanje ima i svoj kraj. Kada se ono što ima kraj usporedi sa onim što nema kraja, ma koliko bilo ono izgleda malo ili skoro ništa, iako je veliko u odnosu na robove. O ovom pitanju se može nadugo i naširoko govoriti pa smo ga mi skratili. Jedan od stadija je i taj da se zaljubljenik opisuje time da on prihvata poslušnost Voljenom a da se distancira od neposlušnosti Voljenom. Pjesnik zaljubljeni u Boga kaže: "Neposlušan si prema Bogu a izjavljuješ ljubav prema Njemu. To je po mjeri nemoguće a i inovatorstvo. Da je tvoja ljubav iskrena bio bi Mu poslušan, jer zaljubljeni je poslušan onome koga voli".

Zaljubljenik je rob a rob se drži naređenja svoga Gospodara i distancira se od oponiranja svome Gospodaru u Njegovim naređenjima i zabranama, tako da ga ne nađe tamo gdje mu je zabranio da bude a niti je izostao da bude tamo gdje mu je naređeno. Neprekidno rob stremi ka tome da izvrši Njegova naređenja, bilo da se radi o imperativu ili zabrani. Kao mu nešto naredi zaljubljenik smatra i shvata da mu je Voljeni time ukazao blagodat, jer ga je zaposlio i naredio mu i shvata da je to od božanske pažnje prema njemu.

Ako on, prilikom izvršavanja obaveza, Boga ne vidi i ne uočava u onome čime ga je On preokupirao i uposlio, on u tom ipak nalazi blagodati i užitak, s obzirom da on izvršava propise svoga Gospodara po Njegovoj dozvoli. Ukoliko je Allah onaj koji voli u tom slučaju voljeni, tj. rob Njemu naređuje tako što uči dovu (molbu, traženje) i izražava svoju želju koja mu naumpadne i što on voli i želi. Osim toga ima i stvari koje on ne voli i ne želi, pa Mu uči dovu, tj. traži od Njegova oblikom ili svojstvom zabrane da ne čini nešto, ako npr. kad uči dove kao što su one koje se navode u Njegovoj Knjizi: "Nemoj da zastraniš naša srca" (Ali Imran, 8), "Nemoj nas opteretiti...", "i nemoj nas opterećivati onim što mi ne možemo" (Bekare, 286).

Ovo je traženje oblikom i na način zabrane. Samim tim on naređuje i zabranjuje svome Gospodaru, a božanski odziv takvome robu kada Mu nešto naređuje s

aspekta kada Uzvišeni voli tog roba i taj odziv je poput poslušnosti od strane roba prema Gospodarovim naređenjima i distanciranja od oponiranja i suprotstavljanja Njemu.

Jedan od stadija tj. opisa zaljubljenog je i to da on kompletno napušta sebe, odnosno svoju ličnost. Znaj da je ličnost jedne osobe kojom se odlikuje i razlikuje od većine stvorenja sastoji u tome što ima svoju volju, pa ukoliko ostavi tu svoju volju, koja mu je data (kao iskušenje), za račun volje njegovog Voljenog, on time kompletno napušta sebe, odnosno svoju ličnost i on njom tj. sobom ne upravlja.

Kada njegov Voljeni hoće nešto od njega, a taj rob koji Njega voli sazna šta Voljeni hoće od njega ili s njim da uradi, on požuri ili se pripremi da to prihvati i on zna da je ta priprema i to požurivanje odraz dominacije ljubavi koja njime vlada.

U tom slučaju njegov Voljeni kod Svog zaljubljenog ne vidi nikakvog otpora u vezi sa onim što On od njega ili sa njim hoće, jer je takav rob potpuno napustio sebe, tj. svoju volju, pa takav rob i nema svoje volje pored volje njegovog Gospodara iako njegova ličnost postoji i traži sastanak s Njim. Ako to nije tako onda je on na nivou anorganskog svijeta koji nema volje. On nema nikakvog drugog užitka osim onoga koji se vezuje za užitke svog Voljenog koji vidi šta on prema Njemu čini i kako postupa te ga On kao takvog i prihvata.

Allah je objavio Musau a.s.: "O sine Ademov, stvorio sam stvari", tj. i Ovaj i Onaj svijet "zbog tebe", jer je on, tj. čovjek, kao biće krajnji cilj u stvaranju a on je i vrhunac svih onih koji su voljeni a to je Muhammed s.a.v.s. Sve je podčinjeno ovoj ljudskoj vrsti, sve sfere i nebeska tijela koja se kreću u svojoj sferi na ovome svijetu. Što se tiče Onoga svijeta tu spada i ono što nije oko vidjelo ni uho čulo i što nije čovjeku palo na pamet i sve do kraja i konca, a taj kraj je kada se desi najveličanstvenija božanska pojava, tj. do posjete Bogu u osmom džennetu. Ovo je značenje napuštanja zaljubljenika sebe u potpunosti u svemu onome što Voljeni može da zatraži. Što se tiče onoga što Voljeni ne traži i u čemu ne nalazi užitak niti se time kao Voljeni ponosi, to i ne spada u ovu oblast.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog jeste da on ne traži krvarinu za njegovo ubistvo (kada ga ubije Bog iz ljubavi). Mi smo ranije objasnili da takav zaljubljenik može biti ubijen i da je on kao ubijeni šehid (mučenik).

Međutim, njegovo ubistvo je njegov život (s obzirom na status šehida a za šehide Allah zabranjuje reći da su mrtvi), a za živog se ne plaća krvarina, jer se uistinu krvarina odnosi na uobičajene ubijene koji nisu ubijeni na Božijem Putu. Za te je zakon propisao krvarinu.

Kada je Allah taj koji voli, a rob onaj koji je voljen, u tom slučaju robova volja dolazi do izražaja a ne voljen onoga koji voli, koja bi se suprotstavljala volji voljenoga. Onaj ko je ubijen nema volje. Pa ko je pod dominacijom volje svog

voljenoga, nema vlastite volje iako je on tražen, nema krvarine za njega, jer se za živog ne daje drvarina.

Pošto mu je život lično svojstvo, i on se odražava u ljubavi prema strogim naređenjima (feraid), pa kada rob obavlja stroga naređenja Allah ga zavoli, a u dobrovoljnim djelima i pobožnosti On biva sluh robov i vid njegov. Međutim, u primjeni strogih naređenja rob, u tom slučaju biva sluh božanski i Njegov vid. Zato je svijet postojan i stabilan, jer Allah na svijet ne gleda osim vidom ovog roba, tako da svijet ne nestaje zbog tog odnosa. Da Allah izravno Svojim pogledom gleda na svijet, svijet bi spržila i izgorjela svjetla Njegovog Bića, pa Allah gleda svijet vidom savršenog stvorenja koje je stvoreno na tom liku kako je, i to stvorenje je sam zastor između svijeta i svjetala Njegovog božanskog Bića koja bi spržila i sagorila svijet.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je da on strpljivo podnosi teškoće od kojih bježi obična ljudska priroda. Znajući da ga je njegov Voljeni zadužio upravljanjem cjelokupnošću čovjeka bilo da se radi o njegovoj običnoj prirodi ili svjetlu koje je sadržano u njemu. Obična priroda ima svoje zahtjeve a svjetlo ima svoj zahtjev. Zaduzeno je svjetlo da skriva i ostavi mnogo štošta što mu treba što zahtijeva njegova zbilja, s obzirom da i priroda ima svoje potrebe za njen opstanak.

U vezi sa svjetlom koje je njegov duh naređuje mu se da udovolji njegovom pravu, tj. pravu prirode. Na to ukazuju Vjerovjesnikove s.a.v.s. riječi upućene onome ko ga je pitao: "Prema kome da pokažem dobročinstvo?" On mu je rekao: "Prema majci", rekavši to tri puta, a četvrti put je rekao: "Zatim ocu", pa je dao prednost dobročinstvu prema majci nad dobročinstvom prema ocu, a priroda je majka.

Vjerovjesnik s.a.v.s. također kaže: "Ti imaš i obaveze prema sebi (svojoj duši)", a ovdje se radi o životinjskom duhu, "a imaš obaveze i prema svome oku", a sve su to prava majke koja nije ništa drugo nego ljudska priroda, a otac mu je božanski duh i on je svjetlost.

I kada se mnoge stvari ostavljaju koje su mu i drage s obzirom na njegovu svjetlost, tada je taj zaljubljeni opisan da on trpi štetu i opisan je strpljivošću. Eto to je smisao da zaljubljeni trpi poteškoće, premda njegova zbilja bježi od toga. Međutim, Allahovo naređenje je najvažnije. Zatim, u vezi sa njegovom strpljivošću kaže: "Strpi se, a tvoja strpljivost i nije nego sa Allahom" (Nahl, 127), jer je Allah Sebe imenovao imenom Strpljivi. Kao da mu Uzvišeni kaže: "I pored Svoje veličine i uzvišenosti Ja sam Se opisao time da bivam uznemiravan, a i pored toga Ja sam blag i trpim, te sam Se imenovao Strpljivim, iako to Meni nije naređeno i nemam zabrana niti ograničenja. Ja sam sebe podveo pod ono što vole Moja stvorenja i ono što dolikuje Meni ostavljam po strani za račun onoga što treba stvorenjima dajući im prednost i iskazujući prema njima od Sebe milost. Ti bi onda pogotovo trebao da se strpiš sa poteškoćama sa Mnom, tj.

uzrokom Mog naređenja s jedne strane i s druge strane uzrokom toga da sam i Ja strpljiv i da podnosim uznemiravanja Mojih stvorenja kada Mi pripisuju ono što ne dolikuje Mojoj uzvišenosti".

Ovo je gledano sa aspekta da je Allah onaj koji voli, u vezi sa ovim opisom i stadijem. Što se tiče toga da je On onaj koji voli sa aspekta kad Ga obavezuje Njegov voljeni u pogledu upravljanja njegovom prirodnom strukturom, ako je voljeni stvorenje a Bog onaj koji voli, to obavezivanje ili zaduživanje koje iziskuje rob od svog Gospodara kada sazna da ga njegov Gospodar voli ogleda se u tome da On upravlja onim što je u interesu roba, pod uslovom da je to u skladu s onim što on želi i voli pa Bog prema njemu tako i postupa. Eto to je smisao ovog opisa koji je svojstven onome koji voli.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenog je da je on zanešenog srca, s obzirom da je srce (kalb) tako i nazvano jer se stalno vrti i kreće, a njegovo kretanje umnožava njegove aspekte, dimenzije i stremljenja. To je svojstvo zanešenog, pogotovo ako mu se bog pojavljuje u svakom biću, licu prema kojem se on usmjeri i u svakoj transformaciji u koju se transformiše i mijenja (On se ne mijenja, ali se mijenjaju pojave u kojima se on pojavljuje).

On gleda u samog Voljenog, jer se On pojavljuje u svemu što se voli. "On je svakog trenutka u djelovanju" (Rahman, 29). U jednom hadisu kaže: "Ni u čemu se ne kolebam što radim ..." Mnoštvo lica, odnosno aspekata u vezi sa jednom stvari dovodi do kolebanja kako da postupi, a svi ti aspekti pričinjavaju zadovoljstvo Voljenom. Mi u vezi sa Njim ne znamo šta Mu od toga pričinjava najveće zadovoljstvo, a On u Vezi s nama zna šta je ono što nam pričinjava najveće zadovoljstvo. Međutim, mi znamo u vezi sa dobrovoljnim i obaveznim dobrim djelima s čime je On više zadovoljan, pa kažemo da su stroge dužnosti takve da je On s njima zadovoljniji. Međutim, kada se obaveze objedine mogućnošću izbora (kako da se obave) kao što je nadoknada (kefaret) u kojoj ima izbor, nije poznato s kojim načinom nadoknade je On najzadovoljniji izuzev da nas o tome ponovno obavijesti. Tako je sa zadovoljstvom i po pitanju dobrovoljnih djela. Ne zna se šta Mu pričinjava veće zadovoljstvo izuzev da je to tekstom rečeno.

Dobrovoljnih djela ima mnogo. Nekim od njih je zadovoljan a nekim je zadovoljniji. Zato je nužno novo saznanje. U ovakvim stvarima zaljubljenik je zanešenog srca, tj. zbunjen je po pitanju mnoštva tih aspekata i pojava prema kojima želi da se usmjeri.

Jedan od opisa zaljubljenika je i taj da on svom Voljenom daje prednost u odnosu na sve, s obzirom da je cjelokupan svijet i svaki pojedini dio od svijeta za zaljubljenika i on jeste emanet (povjereno) dat čovjeku, te je čovjek kao takav zadužen da obavi emanet i da se ovdje odnosi prema emanetu odgovorno, a emaneti su mnogobrojni. Da bi se ispunila obaveza prema emanetima za to postoje posebni vremenski periodi i svako vrijeme ima svoj emanet. Na neke od

njih je upozorio i ukazao šejh Ebu Talib El-Mekki, da se sfera kreće dahovima čovjeka, šta više dahovima svega onoga što diše.

Cilj toga da je samo čovjek spomenut je to da je on takav da se njegovim kretanjem kreće i carstvo, odnosno cjelokupan svijet i slijedi ga ma gdje on bio. Iz ovog razloga čovjek je neprekidno udružen sa svijetom. Zatim, čovjek treba emanete koji se nalaze u svijetu. I pored te potrebe tj. relativno gledano ovisnosti o emanetima koji su u svijetu, zaljubljenici koji su spoznavajući od Božijih ljudi su se preokupirali onim što im je naredio njihov Voljeni. Oni su zagledani u Njega s ljubavlju i zanešenošću te ih je tako Allah Svojom ljubavlju preokupirao i zanio tako da su i sebe zaboravili našavši se u raspuću između udaljenosti i blizine.

Po ovom osnovu oni se opisuju time da oni Njemu daju prednost u odnosu na sve u svijetu, jer On Uzvišeni je sa njima: "On je s vama ma gdje vi bili". Sa njim je takođe i sve što je u svijetu i slijedi ga također, zbog toga što je emanet u Njegovoj ruci. Zbog ljubavi prema Allahu dž.š. čovjek daje prednost Njemu Uzvišenom u odnosu na sve.

Pitao je neko šejh Sehl Et-Tusterija: "Šta je to hrana?" On reče: "Allah". Na to mu reče onaj što ga je pitao: "Mi želimo da nam kažeš o ovoj hrani koja nam život održava", a on opet reče: "Allah", tako da on tu ne vidi osim Allaha. Pošto mu se ponovo obratiše i rekoše: "Mi mislimo na hranu kojom se održava ovo tijelo", on vidjevši ih da oni ne shvataju, posegnu za drugačijim odgovorom pa reče:

"Prepusti kuće njihovom graditelju, pa ako hoće održavaće ih a ako hoće srušiće ih", i dalje kaže: Fina dimenzija ljudskog bića ne mora nužno pratiti samo ovo tijelo. Ono se nužno treba preokupirati onim čime ju je obavezao Voljeni koji je sam njen život i samo njeno postojanje, pa u koju god kuću, tj. tijelo je nastani ona će tu i stanovati". Ovo je ovako ako time nije podrazumijevao distanciranje od prirodne konstitucije, kao što mi zagovaramo i kao što proizlazi iz otkrovenja. Ako je on pri tom zagovarao distanciranje od prirodne konstitucije i neziviranje za istu, on je u svakom slučaju od onih koji Allahu daju prednost nad ostalim. Ako se to posmatra iz ugla da je Allah onaj koji voli onda on čovjeku kao Svom voljenom daje prednost nad cjelokupnim svijetom davši mu savršen lik kakav nije dao nijednom stvorenju mimo čovjeka, makar stvorenja u svijetu bila opisana time da su poslušna Uzvišenom i da Ga slave, On ipak njemu, tj. čovjeku daje prednost u odnosu na sve.

Uzvišeni kaže: "Kada tvoj Gospodar reče melecima 'Ja ću na Zemlji postaviti namjesnika'" (Bekare, 30). Čovjeku je dao sva božanska imena te Ga on tako slavi sa svakim Božijim imenom koje se odražava u svijetu, veliča Ga i poštuje Ga. Ograničeno i neadekvatno Ga slavi onaj ko znanja nema o čarima pojmova i stvari. Zato su melec i rekli: "Mi te slavimo Tvojom hvalom i svetimo Te" (Bekare, 30), a ne sveti se i ne slavi se osim sa Njegovim imenima. On ih podučio da Allah ima imena u svijetu s kojima Ga melec ne slave niti svete, a kojima je Adema poučio.

Kada je On Uzvišeni predočio ono što je predočio od Svojih stvorenja, a što je melecima bilo nepoznato, rekao im je: "Obavijestite Me o imenima ovih" (Bekare, 31), tj. ovih koji Me na takav način slave i svete Me. (Rekoše): "Neka Si čist od druga. Mi nemamo znanja ..." (Bekare, 32). On reče Ademu: "Obavijesti ih o njihovim imenima" (Bekare, 33).

Saznadoše time da Allah ima imena koja oni ne znaju a kojima Ga slave ta stvorenja koja je On stvorio, a tim Svojim imenima je poučio Adema, pa Ga je on njima tj. tim imenima slavio, kao što je melecima prilikom obilaska Kabe (Božije kuće) rekao: "Šta vi izgovarate (prilikom obilaska Kabe)?" Oni rekoše: "Mi smo prije tebe u svom kruženju oko Božije kuće izgovarali: "Subhanallahi vel hamdu lillahi ve la ilahe illellahu vallahu ekber (čist je Allah od onoga što Mu ne priliči i ne dolikuje i hvala pripada Allahu. Nema boga osim Allaha i Allah je najveći)".

Adem im reče: "Ja ću vam tome dodati još: "La havle ve la kuvvete illa billah (Nema nikakve promjene a niti snage i moći osim sa Allahom)". Te riječi su mu date iz riznice koja se nalazi ispod božanskog Prijestolja, a melecima to nisu znali. Ako neki komentator pod imenima stvorenog podrazumijeva Božije ime, bilo da je veliko ili malo, podrazumijeva Božije ime koje se usmjerilo odnosno koje je svojim usmjerenjem proizvelo malo ili veliko, pa Ga malo u svojoj malenkosti slavi drugačije nego što Ga veliko slavi u svojoj veličini, onda je on u pravu. Međutim, on je izrazima veliko i malo podrazumijevao sami taj izraz koji je kao termin dat da ima određeno značenje.

Taj termin, odnosno izraz sam po sebi drugačije se izgovara i od drugačijih je slova sastavljen zavisno od samog jezika u kojem se upotrebljava. Sami ti izrazi nisu sebi svrha nego da izraze smisleni pojam koji se pod njima podrazumijeva i kao takav koristi što bi odgovaralo ili sličilo onome što su rekli melecima ponoseći se nad čovjekom time što slave ili svete Boga. Uzvišeni Allah im je ukazao na ugled Adema po osnovu njihove tvrdnje i to je ono što smo spomenuli a ne nešto drugo. U svijetu među stvorenjima nema neko časniji od meleka. Iako je to tako savršeni čovjek je odlikovan i nad melekima poznavanjem imena i on se nalazi na takvoj ravni, a taj stupanj je odličniji. Eto to je definicija Božijeg davanja prednosti čovjeku.

Takođe je jedan od opisa i stadija zaljubljenog i taj da je on negacija u afirmaciji. Što se tiče njegove afirmacije ona se ogleda u njegovoj obavezi i njegovom praktičnom služenju Bogu u svojoj molitvi koju je Bog podijelio između Sebe i Svoga roba čime ga je potvrdio i afirmisao. Što se tiče brisanja, tj. negacije u ovoj afirmaciji, to su Njegove riječi: "Allah je stvorio vas i ono što vi radite" (Saffat, 96), a i Njegove riječi: "Tvoje nije ništa" ili "Tebi ništa ne pripada" (Imran, 128) i Njegove riječi: "Uistinu svaka stvar, odnosno posao, pripada Allahu" (Imran, 154), ili Njegove riječi: "Nisi bacio kad si bacio nego je Allah bacio" (Enfal, 17) ili Njegove riječi: "... od onoga u čemu vas je učinio

namjesnicima, odnosno zamjenicima" (Hadid, 7). Ovo je krajnje jasno (iz Allahove Knjige) da je u pitanju negacija u afirmaciji.

Zaljubljenik nema svog vlastitog djelovanja već je on samo sredstvo preko kojeg se djeluje. Njega zbunjuje njegova ljubav, jer želi nešto drugo nego što se od njega želi, a zbilja sama po sebi odbacuje izuzev to. Sve što poteče od njega to je Allah stvorio i sa njim se djeluje a on nije onaj koji djeluje. On je mjesto preko kojeg teku događaji. On je negacija u afirmaciji.

Ako se posmatra iz ugla da je Allah Onaj koji voli i da je, kao takav, negacija u afirmaciji, kada se posmatra oko pada jedino na roba, tj. vidi samo roba. To je negacija Boga. Međutim, tako nešto niti daje razumski dokaz a nit otkrovenje, nego potvrđuju postojanje Boga, a ne postojanje roba ili svijeta. Ovo je afirmacija Boga koji se negira u pojavnom svijetu a potvrđuje na ravni svjedočenja.

Jedan od opisa zaljubljenika je da se on podčinjava onome što od njega želi njegov Voljeni, a to je zbog toga što se je ljubav isprijecila između njega i viđenja uzroka, pa ne gleda ni u šta drugo nego u Njegovu Ekselenciju Voljenog i Uzvišenog, ne obraćajući pažnju na ono što svijetu treba od njega u Njemu. Međutim, nužno je istovremeno da on izvrši i udovolji pravu svijeta, pravu koje se od njega traži, kao što je rekao Vjerovjesnik s.a.v.s.: " ... i tvoj gost ima pravo...", upotrijebivši izraz pod kojim potpada sve što je u svijetu, a to je posjećivanje, posjeta. Ovo je rečeno po osnovi univerzalnog govora. Ovaj zaljubljenik se podčinjava onome što želi njegov Voljeni, pa on zna kakva svijetu pripadaju prava kod njega gledano iz ugla šta njegov Voljeni hoće s njim kad ga upošljava s onim čime ga upošljava.

Bog je mudar i ne pokreće ga osim na poseban i konkretan posao i na davanje posebnog prava prema svijetu koje se od njega u datom vremenu traži. Tako on spoznaje svijet kao nešto što je od Allaha, pa mu pretegne viđenje Boga na što se odnose riječi Siddika r.a.: "Ne vidim nijednu stvar a da ne vidim prije nje Allaha". On svjedoči svijet u svjedočenju Allaha. Kada se govori sa pozicije da je Allah taj koji voli onda se ima u vidu da Subjekat, odnosno Ličnost Uzvišenog Boga ne dopušta bilo kakav uticaj ili djelovanje na Sebe od strane svijeta. Istovremeno Uzvišeni je u duše svijeta usadio ovisnost o Njemu kako bi svijet mogao opstojati i živjeti. Time On kao da se podčinio svemu onome što oni od Njega žele i zašto Ga žele. Zato kada Ga mole za nešto čemu još nije određeno vrijeme, On im uzvraća: "Posvetiću se Ja vama" (Rahman, 31). U svakom slučaju On je Taj koji djeluje, a Njegova Ličnost, tj. Subjekat nije mjesto za pojavu manifestacija.

Ovim se ukazuje na to da se Bog podčinjava odnosno izlazi u susret svijetu onim što je potrebno svijetu, a ne što je Njemu lično potrebno. U svemu postojećem Njemu pripada slava i ta slava je hrana tog postojećeg. Zato Uzvišeni

obavještava da nema ništa a da Ga ne slavi Njegovom hvalom što smo mi spomenuli u poglavlju o stupnju viteštva.

Od opisa zaljubljenog je i to da on objedinjuje međusobno suprotna svojstva a to se sastoji u tome da zaljubljeni traži spajanje sa Voljenim a traži i da slijedi volju Voljenog. Katkada Voljeni od njega želi ono što je u opreci sa spajanjem, odnosno sastajanjem. U ovakvim i sličnim situacijama kod zaljubljenog se objedinjavaju svojstva, makar i oprečna bila. Ako se gleda iz ugla da je Allah Onaj koji voli, On je istovremeno i Prvi i Posljednji, tako da Njegovo posljednje ulazi u Njegovo prvo, a Njegovo prvo u Njegovo posljednje, a tu nema osim Njegovo Biće.

Njegovo svojstvo da je On Prvi je Njegovo Biće, a to što je on Posljednji, to je Njegov rob koji je Njegov voljeni, pa se u tom slučaju Njegova svojstva prepliću sa svojstvima Njegovog voljenog. Ako kažeš da je to rob nisi rekao istinu do kraja, a ako kažeš da je Gospodar nisi sve rekao, a tačno je i jedno i drugo.

Takav je status međusobnog prožimanja.

Jedan od opisa zaljubljenog je da nema predaha sa svojim Voljenim, pa se kaže: "Nemam odmora sa svojim Voljenim", jer on bdi je u svakom dahu nad svojim Voljenim i vodi računa šta njegov Voljeni želi nastojeći da Mu to udovolji. Na taj način on je stalno preokupiran i trudi se da bi zadovoljio svog Voljenog, a samo zadovoljstvo, kad je Voljeni zadovoljan, je nepoznato, tako da nema odmora za zaljubljenog. E to je značenje njihovih izraza da neko nema predaha u ljubavi, tj. nikad se ne može osloboditi truda i nastojanja. Ovo je opis iskrenog zaljubljenika u njegovoj ljubavi.

Ako se uzme da je Allah onaj koji voli, On kaže: "On je svakog trena u djelovanju" (Rahman, 29), a svo to Njegovo djelovanje je usmjereno prema Njegovim robovima. Pod tim robovima On podrazumijeva jedino onoga koga voli, a ostali od toga imaju koristi po principu slijeda hraneći se mrvicama i ostacima sa njihovih sofri.

Njegovo djelovanje, neka je Uzvišen, prema njima a u svrhu onoga što je za njih dobro traje i Ovog i Onog svijeta, s tim što Njemu nije svojstven umor (u vršenju onoga što čini). uzvišeni kaže: "Mi smo Nebesa i Zemlju i ono što je između njih stvorili u šest dana i pri tom Nas nije zahvatio umor" (Kaf, 38), a i Njegove riječi: "Jesmo li se Mi zamorili prvim stvaranjem? Ne, nego su oni zastrti od novog stvaranja" (Kaf, 15), tj. u svakom dahu Uzvišeni nanovo stvara Svojim robovima. Njegove riječi kažu: "Svakog trena je On u djelovanju". Za sretnike je rekao, tj. za stanovnike Dženneta: "Neće ih u njemu obuzimati umor" (Hidžr, 48), i pored toga što će u svakom stanju biti preokupirani Allahom a ne sobom.

Kasnije će im to biti vraćeno odgovarajućom nagradom mada im to nije bila namjera, nego im je bila namjera Njegovo zadovoljstvo. Međutim, zbilje to

iziskuju. Po tom osnovu se zaljubljenik opisuje da nema predaha sa svojim Voljenim.

Jedan od opisa zaljubljenog je da on sav pripada Voljenom, a to je zbog toga što je on zbir a i po sudu njegove zbirnosti se i pojavilo njegovo biće. Njegove jedinke kao zbira pripadaju Allahu, jer jedinost pripada Allahu, a zbir i nije ništa drugo nego ove jedinke (koje čine zbir), tako da on sav pripada Allahu. Kada bilo koju jedinku tog zbira pomnožiš sa jednim Bogom rezultat toga biće Jedan Bog. Sto to je značenje da n sav pripada Voljenom. Oni čini jedan zbir, jer kada kažemo zbir rekli smo jedan, tj. jedan zbir. Prema tome, tom zbiru pripada jedinost. Ovakav rezultat se dobiva i kada se posmatra iz ugla da je Allah Onaj koji voli. "Sve" u vezi sa Allahom i pored Njegove jedinosti ogleda se u božanskim imenima kojih je 99. to mnoštvo se pojavilo u imenima, pa se s razlogom može reći "sve" ili "sva". Jedinke ovoga "svega" su upravo svako ime ponaosob i svako to ime od roba traži jednu zbilju u kojoj će se pojaviti dominacija ili moć tog imena, a ta zbilja za jedno ime je jedna. Tako se jedan množi sa jedan i očividni rezultat je jedan rob, a to je voljeni.

Tako sav rob pripada Allahu, jer se na robu odražavaju određenja i atributi svih imena a imena pripadaju Allahu, pa sve pripada robu kojeg Allah voli. U božanskom prisustvu i na razini božanskoj nema ništa a da ne pripada i voljenom robu, jer je Allah sa Svojim Bićem neovisan od svjetova. Prema tome, On je neovisan od mnoštva i od upućivanja, u smislu ukazivanja na Njega.

Od opisa zaljubljenog je i to da on sam sebe kori u svom odnosu prema Voljenom, a to je zbog toga što takav zaljubljenik vidi da je nemoćan ispuniti sva prava i obaveze prema Voljenom kojima ga njegova ljubav zadužuje. On ne zna kako dokučiti šta sve voli njegov Voljeni pa se trudi da primijeni onoliko koliko zna od toga, a zatim kaže sebi: "Da si iskren u svojoj ljubavi On bi ti otkrio sve ono što On voli, jer si ti u svijetu obaveza, a ta kuća, odnosno svijet je ograničen pa i ono što Voljeni voli u tom svijetu je očividno za razliku od Onog svijeta u kome ćeš ti biti slobodna pogleda, jer taj drugi svijet je sav takav da ga On voli i u njemu nema ukora.

Zato zaljubljenik sebe ukorava ovdje po pitanju prava svog Voljenog. Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli; On kao takav Sebe je opisao kolebanjem u vezi sa Njegovom ljubavlju prema robu vjerniku, jer je pravo voljenog da mu onaj ko ga voli ne učini nešto što će ga oneraspoložiti, a u ovom slučaju je rob taj koji je voljen i ne želi smrt. Bog ne čeli povrijediti i uznemiriti s obzirom da je rob onaj koga On voli. Ovo je smisao ukora. Međutim, nužna je robu smrt zbog prethodnog znanja o sudbini, a rob ne zna kakvo dobro dobiva u susretu s Bogom na smrtnom času, za razliku od onih koji Ga vole, jer takvi vole smrt, ne da bi se rasteretili (od obaveze robovanja) nego zbog susreta sa svojim Voljenim.

Ima i takvih Božijih zaljubljenika kojima ovlada zadovoljstvo Voljenog, jer smatraju da se takvo zadovoljstvo ne može postići i vrijednost ljubavi

zaljubljenog ne može ocijeniti u jednom stanju bez postojanja zabrane i razlučivanja toga čime se je zadovoljno od onoga čime se nije zadovoljno, a to ne biva izuzev na ovom svijetu, tj. u svijetu zaduženja. Što se tiče Onog svijeta, tamo nema zabrane i dolazi do svojevrsnog izjednačavanja, te se ne razlučuje vrijednost zaljubljenog u njegovom postupanju od onog koji nije zaljubljen, pa zbog ovog značenja u ovom smislu neki zaljubljenici ne žele smrt, a to je zbog njihove iskrenosti u ljubavi.

Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli to takođe spada u ovu zbilju. Međutim, smrt je dosuđena svima. Cilj ove posebne grupe koja želi spomenuto razlučivanje jeste da se zabrane ne dokidaju kako bi se znala (ta grupa) koliko je ona vrjednija od drugih grupa u ljubavi prema svome Gospodaru. Međutim, to odvija i ne prihvata (božansko) znanje koje je prethodilo svjetovima izuzev da bude tako kako je predodređeno u znanju. U ovoj mjeri ovo se u vezi sa Bogom može nazvati samoukorom. Na to ukazuju riječi Uzvišenog: "Radi ono što hoće" (Hud, 107).

Ne, zapravo ne to, nego u vezi s tim, nešto posebno ga odvaja a to je ono što se takođe razumije iz Njegovih riječi: "Da je htio..." (Hud, 117). Te Njegove riječi: "Da je htio..." i slične njima iziskuju Njegov samoukor, a ne Njegova volja niti Njegovo znanje (treba osjetiti razliku između volje (iradeta) i htijenja (mešiet)), jer volja i znanje imaju svoja određenja, pa ti pronikni u ono što ti pomenusmo. Sve su to tajne božanske koje naše društvo i naši saputnici ljubomorno čuvaju, a to su ljubomorno čuvali jer su vidjeli veličinu, vrijednost, i važnost toga. To je tako kako oni kažu, s napomenom da ovo što smo mi otkrili, u odnosu na ono što znamo znanja o Allahu, to je samo kao kora od toga. Ovo je uzrok zbog kojeg smo se osmjelili da na to ukažemo s obzirom da će to koristiti ljudima.

Jedan od stadija ljubavi je i to da je opis zaljubljenika takav da mu je slasno i prijatno doživljavanje zbunjenosti, zbunjenosti koju mu iznenada priredi Voljeni a što se u sufijskoj terminologiji podrazumijeva pod izrazom iznenađenje. O tome će biti govora u zasebnom poglavlju u ovoj knjizi. Pošto Bog poziva srca robova Sebi i uzakonjuje im zakoniti put koji vodi do Njega predstavljajući im Se uputama koje im je dostavio, pa Ga oni tako spoznaju, a On im se je i omilio sa Svojim blagodatima te su Ga zavoljeli.

Kada im se pojavi na neuobičajen način tada kada Mu pristupe, a to jest onako kako Ga nisu znali, kada oni nisu svjesni da su oni u stanju prisustva Njemu, iznenadiće ih Njegova pojava te će Ga spoznati na osnovu znaka i zbuniće ih Njegova iznenadna pojava i pri tom će osjetiti užitak, jer su na osnovu znaka koji u sebi imaju prepoznali da je to njihov Voljeni i njihov traženi.

To je taj njihov užitak u zbunjenosti. Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli treba imati u vidu da je On Sebe opisao sa izborom, i da je ON svemoćan i time da hoće nešto to bi i učinio i da Ga niko ne može prisiliti na nešto i da On istinu

govori i da je istinit Njegov sud o Sebi i da je On svakako Onaj koji određuje vrijeme, pa je stvari i pojmove poredao mudrim poretkom i nema toga ko će se suprotstaviti tom Njegovom mudrom poretku. On u svakom činu čini ono što treba i onako kako treba i zašto treba (to djelovanje) postupajući kao Mudri i Onaj koji zna nivoe.

Iako je On takav Njemu pristižu molbe i zahtjevi molitelja i ono što se poklapa sa uslišavanjem upravo onoga što oni od Njega traže, a već je ranije konstatovano da Njega ne može niko prisiliti, a nužno je, prilikom primanja ovih molbi, zastati i iste razmotriti kada ih uslišava, shodno tome kako iziskuje raspored i poredak mudrosti. Eto u toj mjeri se ovo može nazvati (božanskom) zbuñenošću.

Što se tiče božanskog užitka u tome, on se ogleda u tome što je molitelj Njegov voljeni, a On voli ono što on traži i što priziva, kako se to bilježi u jednoj od predaja, tj. da su dvije osobe, jedna koja je Allahu bila draga i druga koja Mu nije bila draga, zatražile od Allaha neku svoju potrebu, pa je Allah objavio meleku da brzo udovolji onoj osobi koju ne voli kako bi se ta osoba zabavila time da više ne bi tražila, a to je zato što ga ne podnosi, pa prema tome ne podnosi ni njegov glas, a meleku takođe kaže: "Ne ispunjavaj molbu druge osobe, jer Ja volim da slušam njegov glas i njegovo moljenje, jer ga volim". Jednom je bilo udovoljeno zahtjevu i pored toga što ga se ne podnosi, a drugom nije udovoljeno i pored toga što ga se voli i što mu se ukazuje posebna pažnja.

Kada bi se otkrila tome koga On voli ova tajna u vrijeme kada mu odgađa odziv, ništa ga tako ne bi obradovalo. Odgađanje odziva na molbu je poput odgađanja kakvo se događa onome koga Bog iznenada Svojom pojavom, s obzirom na istinitost riječi Uzvišenog da Njega niko ni na što ne može prisiliti. Užitak Mu je Njegovo znanje da će on nužno stići do onoga što traži i da će se tome obradovati. Pa neka je slavljen Veličanstveni i Mudri.

Jedan od stadija i opisa zaljubljenika je i taj da on prelazi granice nakon što je granice čuvao i držao ih se. Ovo je naznačeno u vezi sa voljenima koji su učestvovali u bitci na Bedru, jer su oni od onih koji su prelazili granice nakon što su ih se strogo držali. Rečeno im je: "Radite šta hoćete, već Sam vam oprostio!" Što se tiče drugih koji nisu naznačeni, u opštem smislu, ali su naznačeni u posebnom smislu, kod takvih je Bog naznačio njihova svojstva, a to je ono što On spominje, neka je slavljen, kad kaže (sveti hadis): "Učini rob grijeh a zna da on ima Gospodara koji prašta grijeh a i kažnjava za grijeh ...", pa mu nakon trećeg ili četvrtog činjenja grijeha na takav način, tj. da svaki put zna da ima Gospodara koji prašta i kažnjava za grijeh, Uzvišeni kaže: "Radi šta hoćeš, oprostio sam ti, pa mu dozvoli i izvede ga iz zabrana i ograničenja na Ovom svijetu, pošto Allah ne naređuje nevaljalo, pa takav rob koji ima to svojstvo nije neposlušan Allahu nego on postupa u okviru onoga što mu je Allah dopustio, iako je prije nego je postao takav bio od onih ljudi kojima su bile postavljene granice, pa ih on u ovom slučaju prelazi nakon njihovog držanja i čuvanja.

Čast znanja roba može dovesti u ovakvu situaciju i pored razuma koji se obavezuje, za razliku od onoga nad kim dominira stanje, jer je status onoga nad kim dominira stanje status ludoga, a ludome se ne pišu djela, ni dobra ni loša. A ovome gore pomenutom se pišu dobra a ne pišu loša djela. Ovo je mjera pomoću koje se razlikuje vrijednost znanja i stanja. Kako je samo vrijedno znanje. Onaj koji ima znanje potpuniji je i savršeniji od onoga koji ima stanje. Prema tome, stanje na Ovome svijetu je manjkavost, a na Onome svijetu je potpunost, a znanje je i ovdje potpunost i tamo potpunost i još potpunije.

Ukoliko je Allah Onaj koji voli, pošto Allah zna da ima robova koji Ga vole i koji od Njega ne potražuju ono čime se Sam obavezao da će im dati, a nakon čuvanja granica iste prelaze, pa im daje ono čime se obavezao da će im dati, a to je Njegovo čuvanje granica, a zatim im daje i bez računa a to je Njegovo prelaženje granica.

Granica nagrade za dobro djelo je od deset do sedam stotina puta. Prelazak tih granica je povećanje od strane Njega na što ukazuju Njegove riječi: "Onima koji lijepo rade pripada lijepa nagrada", a to je čuvanje granice u nagrađivanju, "i povećanje", a to je prelazak granice. "Ovo je Naše darivanje pa uživaj ili se ustegni bez računa", kako hoćeš.

Od stadija ljubavi je i to da je zaljubljeni opisan time da je ljubomoran na svog Voljenog. Ovakav opis najviše dolikuje onima koji vole Allaha. Ovo je stupanj šejh Šiblije. Tome ga je vodila veličina njegovog Voljenog u njemu, a smatrao je da slobodno ophođenje zaljubljenika ne dolikuje Ekselenciji Veličanstvenog, s obzirom da se zaljubljeni u božanskoj prisutnosti ophode slobodno i opušteno, izuzev onih zaljubljenika kojima je svojstvena ljubomora.

Takvi nemaju slobodnog i opuštenog ophođenja s obzirom da su pod dominacijom veličanja i poštovanja (Voljenog). Njima je svojstveno prikrivanje ljubavi, a uzrok tome je upravo ljubomora, a ljubomora je jedan od opisa ljubavi. Oni svijetu ne pokazuju da su od zaljubljenika. Ovo je stupanj Allahovog Poslanika s.a.v.s., jer je on sebe opisao time da je ljubomorniji od Sa'da nakon što je za Sa'da rekao da je ljubomoran. On je time stavio do znanja da je Sa'd izuzetno ljubomoran, a zatim je spomenuo da je on s.a.v.s. ljubomorniji i od Sa'da. On je svoju ljubav i to kakvu ona ekstazu u njemu izaziva, pokrivaio time što se je šalio, igrao sa mlađima, pokazivao ljubav prema onima koji su ga voljeli, kao što su njegove supruge, djeca, drugovi... Sve to spada u oblast ljubomore. A takođe i njegove riječi: "Ja sam čovjek ..." (Kehf, 110). Time on svojoj duši nije predstavljen kao jedan od zaljubljenika (u Uzvišenog), usljed čega ga njegova priroda nije znala i umišljala je da je on sa njom vidjevši da on udovoljava njenim pravima i daje joj prednost, ne znajući da on prema njoj tako postupa po naređenju svog Voljenog. Tako je rečeno: Muhammed s.a.v.s. je zavoli Aišu, Hasana i Huseina i prekinuo je svoje obraćanje vjernicima jednog petka i vidjevši Hasana i Huseina da se spotiču o svoju haljinku, sišao do njih zatim se s njima popeo za svoju govornicu i

upotpunio svoje obraćanje vjernicima. Sve ovo spada u domen ljubomore prema Voljenom, da Njegova Svetost ne bi bila povrijeđena.

Ovo treba biti postavljeno tako, iz poštovanja prema Ekselenciji Uzvišenog, da On ne bude konkretno naznačavan. Zatim, stvorenje kao zaljubljeni, to poštovanje prema Voljenom treba ne pokazivati, već ga treba pokriti zastorom ljubomore koju izaziva kod zaljubljenih.

Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli, na to se odnose Vjerovjesnikove riječi: "... a Allah je ljubomorniji od mene". Iz Svoje ljubomore On je zabranio nemoral kako bi obrukao one koji tvrde da Ga vole, pa iz ljubomore ne dopušta da lažljivac može iznijeti onu tvrdnju koju iznosi iskreni.

Tu je postavljena vaga kako bi razlučila istinsku od lažne tvrdnje. Onaj ko tvrdi da voli Uzvišenog drži se Njegovih granica čime se jasno razlučuje iskreni od lažljivca. Svi oni ipak s Bogom opstoje i djeluju, pa zbog te ljubomore djela pripisuje Sebi a ne robu da se ne bi nesavršenstvo i manjkavost pripisali robu.

Jedan od stadija u ljubavi je da je zaljubljenik opisan time da njima ljubav dominira srazmjerno njegovoj pameti (umu), jer on umom registruje i veže, tako da je njegova pamet zapravo njegovo vezivanje i registriranje.

Uzvišeni Allah se i ne obraća saopštenjem izuzev onima koji imaju pamet, a to su oni koji su se vezali za svoja svojstva i ista razlučuju od svojstava svoga Stvoritelja. Pošto dolazi do izražaja različitost, dolazi do izražaja i vezivanje (određenih svojstava za roba a određenih za Stvoritelja), tako se to razumom shvata.

Zato razumski dokazi razlučuju Boga i roba, Stvoritelja i stvorenje. Ko se u stanju svoje ljubavi drži svoje pameti on od dominacije (moći) ljubavi ne može prihvatiti ništa drugo do ono što nužno proizlazi iz njegovog teoretskog (razumskog) dokaza, a do se drži onoga što njegov razum prihvata, a ne onoga što njegov razum zaključuje, prihvatajući od Boga ono čime Bog Sebe opisuje, dominacija (moć) ljubavi ne njega će djelovati srazmjerno tome koliko njegov razum od toga prihvata. Dakle, razum je između zaključivanja i prihvatanja.

Djelovanje ljubavi na pamet koja zaključuje i pamet koja prihvata nije istovjetno. Pa to shvati, jer tu ima određenih tajni.

Ako se gleda iz ugla da je Allah Onaj koji voli, ono što je u odnosu na nas razum, to je u odnosu na Njega znanje, tako da (od Njega) neće biti ništa drugo osim ono što je to prethodilo u Njegovom znanju, kao što ni od nas neće biti ništa drugo do ono što u odgovarajućoj mjeri proizlazi iz naše pameti. Prema tome, njegova ljubav prema Njegovim stvorenjima svojim djelovanjem ne nadilazi Njegovo znanje, kao što ni djelovanje naše ljubavi prema Njemu ne nadilazi našu pamet, ili naše prihvatanje, pa to shvati!

Jedan od stadija zaljubljenog je da on biva ranjavan (osporavan) i da njegove rane bivaju liječene (da biva opravdavan). Priča se da se mužjak lastavice udvarao ženki koji je volio. Udvarao joj se pod Sulejmanovim a.s. kubbetom

(kupolom) u vrijeme dok je tu bio Sulejman a.s., koji ga je čuo da joj govori: "Moja ljubav prema tebi je takva da kada bi mi ti rekla da srušim ovu kupolu na Sulejmana, ja bih to i učinio". Sulejman a.s. ga je pozvao i upitao: "Šta ja to čujem da ti govoriš?" On mu odgovori: "O Sulejmane, ne žuri sa optužbama, jer ljubav ima svoj jezik kojim govore jedino ludaci. Ja volim ovu ženku pa sam zato rekao ono što si čuo. Zaljubljenima ne treba suditi za ono što govore, jer oni govore jezikom ljubavi, a ne jezikom znanja i pameti". Sulejman a.s. se na to nasmijao, smilovao mu se i nije ga kaznio.

Ovo je osporavanje koje je kasnije obesnaženo, tako da se preko toga prešlo i nije bilo kažnjavanja. Tako je i sa onim ko voli Allaha. Njegova iskrenost u ljubavi i sloboda ophođenja izazvana ljubavlju dovode do toga da on formalno griješi i pravi propuste ali za to ne biva kažnjava, jer to spada u zakone ljubavi.

Ljubav odstranjuje pamet, a Allah kažnjava samo one koji imaju pamet, a ne one koji vole, jer su oni (zaljubljeni) Njegovi sužnji i pod dominacijom zakona i moći ljubavi.

Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli, Njega kao Onog koji voli osporava činjenica da je ono što On kaže istina, a zaprijetio je da će za grijehe kazniti onako kako je rekao, a potom prelazi preko toga i ne kažnjava, čak i u slučaju kada se griješnik ne pokaje od grijeha, već iz Njegove čiste dobrote praštajući i ne kažnjavajući griješnika za ono za što bi ga mogao kazniti. Praštanjem robu On kao da osporava Svoju prijetnju o kažnjavanju za grijeh, a to zapravo čini s toga što rob pri činjenju grijeha nije bio pri pameti. Čovjek koji nije pri pameti je poput životinje koja je bez pameti i koja nema namjeru drugima nanositi štetu. Osporavanje zaljubljenog je ustvari svojevrsno suđenje zaljubljenom. "A Allah ima nepobitan dokaz. Da je htio svi ju bi vas uputio." (En'am, 149)

Jedan od stadija u ljubavi je i taj da je zaljubljeniku svojstveno da se njegova ljubav ne povećava time što mu Voljeni čini dobro niti se smanjuje ako prema njemu oštro i grubo postupa. Ovakva odredba svojstvena je jedino zaljubljeniku koji Uzvišenog voli zbog Njega samoga na osnovu pojave kada mu se On pojavi Svojim imenom Lijepi, pa se njegova ljubav ne povećava dobročinstvom niti umanjuje okretanjem (Voljenog) od njega, za razliku od ljubavi po osnovu dobročinstva i davanja blagodati koja se može povećavati ili smanjivati i koja je kao takva uslovljena.

Jedna od zaljubljenica je rekla: "Kada bi me isjekao na komade to bi mi samo povećalo ljubav prema Tebi", tj. to ne bi uzrokovalo pomanjkanje naše ljubavi. To je rekla jedna od zaljubljenih žena. Neki kažu da je to rekla čuvena Rabija El-Adevija r.a. koja je stanjem i stupnjem nadmašila muškarce. Ona je, Allah njome bio zadovoljan, ljubav raščlanila i podijelila i to je jedan od najzačudnijih načina interpretacije ljubavi.

*Volim Te dvostrukom ljubavi
Ljubavlju iz želje i ljubavlju jer si Ti toga dostojan
Što se tiče ljubavi iz želje, to je da sam spominjanjem Tebe
Preokupirana i odvrćena od svega drugog
A što se tiče one ljubavi po kojoj si Ti dostojan
To je zato što si uklonio zastore da Te vidim
Hvala ni za ovu ni za onu ljubav ne pripada meni
Nego Tebi pripada hvala i za jednu i za drugu.
Druga zaljubljenica, sluškinja Ataba El-Katiba, je rekla:*

*"O Ti kojeg srca vole, koga ja imam osim Tebe
Smiluj se danas posjetiocu koji Ti je došao.
Ti si ono što ja tražim i želim i čemu se radujem
Srce odbija da voli nekoga izuzev Tebe.
O moja željo, o moj Gospodine, O Ti na kog se oslanjam
Odužila mi se čežnja, kad će biti susret s Tobom.
Ja ne tražim Džennete da bi u njima uživala
Ali ih tražim zbog toga da bih Te vidjela"
U vezi sa ovim svojstvom zaljubljenih ja sam rekao:*

*"Svejedno mi je hoćeš li mi dati da uživam ili ćeš me staviti na patnje,
jer se ljubav prema Tebi niti smanjuje niti povećava.
Moja ljubav prema Tebi je da volim ono što Ti izabereš
A Tvoja ljubav prema meni je poput Tvog stvaranja, uvijek nova"*

Ovo je vaga i to je božanska vaga. Na nju ne tiču i ne remete je prolazna svojstva i stanja.

Gledano iz ugla kada je Allah Onaj koji voli, On nema koristi od toga što Mu je neko poslušan niti štete ako je neko neposlušan. Robu kojeg On voli ne štete grijesi niti mu osporavaju njegov rang. Naprotiv, njega Uzvišeni obveseljava riječima: "Allah ti je prešao preko onoga što si im dozvolio" (Tevbe, 43). Prvo se spominje prelazak preko postupaka a tek potom se prelazi po nama na pitanje a po drugima na ukor.

Takođe mu Uzvišeni kaže: "Da ti Allah oprost i raniji i kasniji grijeh" (Feth, 2). Tu prethodi, takođe, oprost za grijeh, a on s.a.v.s. i nema grijeha, nego je to spomenuo kako bi ukazao na posebnu božansku pažnju prema onima koje On voli, a to je da onaj ko je voljen ne vidi grijeh pri voljenom, a niti onaj koji voli primjećuje da čini dobro.

I pored svega ovoga to je jedan skriveni a ne otkriveni stupanj i on zaljubljeniku brzo izmiče, zamišljajući da će na njemu biti pozivan na odgovornost pri svakom dahu.

Onaj ko tvrdi taj stupanj čuva se i drži Njegove mjere; ako od toga odstupi, protiv njega će se sa obje strane imati dokaz. Tu mjeru može sačuvati jedino onaj ko ima potpunu spoznaju, ko je iskren u ljubavi, koji ima jak dokaz i stabilan sud.

Jedan od stadija ljubavi je i taj da se od zaljubljenika ne traži da se drži zakona odgoja, nego se traži odgoj od onoga ko ima pamet, a onome ko je zaljubljen mnogo toga se dopušta, tj. on je automatski rastrojen i zbunjen. On ne razmišlja i on neće biti kažnjen za ono što potekne od njega. Ukoliko je Allah Taj koji voli, On je Veličanstveni Vladar. Zakonodavac je vaspitanja i odgoja za pametne i odgojitelj je Svojih prijatelja, kao što je rekao Vjerovjesnik s.a.v.s.: "Najljepši je moj odgoj, tj. najljepše me odgojio" Od Gospodara se ne traži da se po zakonima odgoja odnosi prema Svojim podanicima, nego se kaže. "Gospodar Svome voljenom i dragom robu daje ono što on zaslužuje iz vlastite dobrote i blagodarnosti". Od Gospodara se ne traži da se uljudno i odgojeno ponaša prema svome robu, makar Mu taj rob bio i drag.

Jedan od stadije ljubavi je i taj da je zaljubljenik opisan tako da on zaboravlja svoj udio i udio svog Voljenog. Takvoga ljubav preokupira te zaboravi i Voljenog a i samoga sebe. Ovo je ljubav ljubavi, a božanska zbilja iz koje ova zbilja proizlazi ne može se reći i iskazati. Zapravo i može, ali tada se tu radi o tajnama koje se ne smiju obznaniti. Onaj ko je otkrio tu tajnu, on je i zna, međutim, nije mu dozvoljeno da je obznanjuje.

Riječi iz Allahove Knjige koje ukazuju na to glase: "Zaboravili su Allaha i On je njih zaboravio" (Tevbe, 67). Ko je zaboravio svoj lik, zaboravio je sebe.

Ima i takav stadij ljubavi kada je zaljubljeni opisan da on i nema opisa. Takav zaljubljenik je onaj ko nema opisa, tj. ne znaš kako bi ga i čime definisao. On je onakav kakvim ga u datom trenutku želi njegov Voljeni. Prema tome njegov je opis prema potrebi i zahtjevu, a ono što se od njega traži je nepoznato, tako da on i nema opisa.

Gledano iz ugla da je Allah Taj koji voli, pa On je savršen po Svom Biću i ne usavršava se nečim dodatnim, prema tome ne može Ga se opisati, jer "Njemu nema ništa slično". Neka je čist tvoj Gospodar, Gospodar Veličanstva (tj. Onaj koji je nedokučiv razumu) od onoga kako Ga opisuju" (Saffat, 180).

Jedan od stadija ljubavi je da je zaljubljenik opisan time da se ne zna kako bi ga se imenovalo i čime bi ga nazvao. Pjesnik reče:

*"Ne oslovljavaj me nikako drugačije nego 'o njen robe'
jer mi je to jedno od najčasnijih imena"*

ovo je slično i prethodnom objašnjenju kada se govori da zaljubljenik nema opisa, jer je robovanje njegov prirodni status, tako da on nema nekog određenog imena osim onog kojim ga nazove Njegov Voljeni.

Kojim god imenom ga imenovao i njime ga pozvao, on će Mu se odazvati time. Ako se takvog zaljubljenika upita. "Kako ti je ime?", on će ti reći: "Pitaj Voljenog, pa

kako god me On nazove, to je moje ime, jer nemam drugog imena. Ja sam nepoznati kojeg ne znaju i nedefinisan sam i neodređen, što se ne može ni definisati."

Ako se uzme tako da je Allah Onaj koji voli, onda nema imena koje upućuje na Njegov Subjekat, nego rob koji je Njegov voljeni gleda kako se Bog manifestira prema njemu, pa ga imenuje prema Njegovim manifestacijama. Bog prihvata to kako Ga rob imenuje. Tako, rob kaže: "O Allahu", a Allah njemu kaže: "Odazivam ti se". Dalje rob kaže: "O Gospodaru", a Gospodar njemu kaže: "Odazivam ti se". Stvorenje Mu kaže: "O Stvoritelju", a Stvoritelj mu kaže: "Odazivam ti se". Opskrbljeni Mu kaže: "O Opskrbitelju", a Opskrbitelj mu kaže: "Odazivam ti se". Nejaki kaže: "O Jaki", a Jaki mu kaže: "Odazivam ti se". Naša sama stanja Ga dozivaju i prizivaju stvarnim zovom, pa ta stanja iskazuju imena.

Zato se razlikuju složenost i sastav slova, ovisno o jeziku i značenju koje nužno iziskuje određeno ime u pojmovnom smislu kod stvorenja. Tako će Arap reći: "O Allahu", za onoga za koga će Perzijanac reći: "O Hoda". Rimljanin će za Boga reći 'Iša' a Ermen će reći i dozivati Boga sa 'Isfadž'. Turčin će Boga dozivati riječju 'Tanri', a Francuz će reći 'Createur'. Abesinac će Boga dozivati sa imenom 'Vak'.

Ovo su različiti termini, odnosno izrazi za jedno značenje, odnosno jedan smisao koji je bio cilj svakog tog stvorenja. Zato mi rekosmo da Mu se ne zna ime s obzirom da se imenima upućuje (na ono što se voli) a voljeni onome koji ga voli se odaziva ma kojim imenom ga zovnuo.

Jedan od stadija i pojava u ljubavi je i ta da je zaljubljeni opisan kao da je zabavljen, a nije tako. Ovaj opis se naziva zabezegnutošću i odsutnošću, međutim, to mu se ne događa osim u stanju potopljenosti zbog davljenja u ljubavi prema Voljenom.

Tako, čak njegov Voljeni može biti naspram njega, a on Ga nije svjestan, Voljeni ga doziva a on ne registruje ni Njegov glas i pored toga što gleda u Njega, pa on izgleda kao zabavljen u svom stanju, međutim, on je u stanju krajnje opijenosti i zanešenosti Voljenim.

Kada je Allah taj koji voli, u tom slučaju treba citirati ajet iz Kur'ana gdje kaže: "Allah je neovisan od svjetova" (Ali Imran, 97), a i pored toga On od robova zahtijeva da u svakom njihovom dahu Njega spominju, i On je Onaj koji čuje zov. Jedan od stadija je da je zaljubljenik opisan time da ne pravi razliku kad je skupa sa Voljenim i kad nije, jer je toliko preokupiran onim što ga podsjeća na Voljenog, tako da mu je On neprekidno pred očima, ili kako jedan od zaljubljenika reče:

*Noć kad je ona prisutna je poput noći kad je ona odsutna
Prema tome jadikujem bilo da je noć duga ili kratka.*

Dakle, on u oba slučaja je onaj koji jadikuje. Njegovo stanje se ne mijenja u toj trajnoj mucu. Što se tiče nas mi smo na prvom gore spomenutom pravcu. Nas ne

može ništa drugo preokupirati osim On. On je nama očevidan i ne poznajemo drugog a niti smo prisutni drugom, i mi za to imamo stih:

Moja je preokupacija s njom došla ona noću ili ne

I svejedno nam je hoće li noć biti duga ili kratka.

Kada je Allah Onaj koji voli božanska riječ je jedna. Uzvišeni reče: "Naša stvar nije drugo nego jedno, kao interval (frekvencija, brzina) vida (Kamer, 50). U tom toku vida nema cijepanja kod Njega, pa je Njegova daljina upravo Njegova blizina a Njegova blizina upravo daljina, On je u isti mah i daleko i blizu. Gledano iz Njegovog ugla On nije sastavljen s nama u smislu da bi se mogao rastaviti, niti je rastavljen u smislu da bi se mogao sastaviti.

Sastavljenost je sama rastavljenost po pitanju Njega,

A Njega ne pozna izuzev onaj ko Ga je vidio.

Jedan od stadija u ljubavi je taj da je zaljubljenik zarobljeni i u samoj opuštenosti. Njega robom čini sama ljubav i dovodi ga u poziciju poniznosti i pored opuštenosti koju osjeća i doživljava ne znajući uzrok tome izuzev ono što mu pružaju zbilje, a to je da zaljubljenik Voljenome pruža i daje prednost i prvenstvo nad sobom pa ispadne kao da ga ovlašćuje time. Od onoga ko je ovakvog stanja nužno će se osjetiti miris opuštenosti u toj robovskoj poniznosti i skrušenost. Ovo pruža i omogućuje stupanj ljubavi.

U slučaju kada je Allah taj koji voli treba imati u vidu riječi Božije (hadis - kudsii): "Moj robe ogladnio sam a nisi Me nahranio, ožednio Sam a nisi Me napojio, razbolio Sam se a nisi Me posjetio", ili druge Njegove riječi kad kaže: "Ko se Meni približi pedalj, Ja se njemu približim aršin ...", pa On Uzvišeni uvećava blizinu "Ko je taj ko će se sa Allahom uzajmiti lijepim zajmom pa će mu On to uvećati i imaće časnu nagradu" (Hadid, 11). Uvećavanje nagrade je božanska opuštenost (galantnost) odnosno sloboda, a zasluga je zasluga.

Jedan od stadija ljubavi je taj kad je zaljubljenik smušen. Uzrok tome je taj što on ne zna šta smjera njegov Voljeni tako da ne zna kako da se u određenoj situaciji postavi prema Njemu. Što se tiče toga, tada je Bog kao takav njegov Voljeni, on zna to šta mu je On uzakonio i po tom pitanju on nema dileme i smušenosti u svom srcu kako će se postaviti, izuzev u vezi sa tajnama koje mu On otkrije i obdarivanjem nekim prefinjenim saznanjima, a on bi volio da ga Bog omili i stvorenjima kako bi mu bila naklonjena težnja i srca svih njih, međutim, to je neizvodivo bez otkrivanja i objavljivanja tajni, jer su duše ljudske po svojoj prirodi takve da vole darove, poklone, pohvale itd. On u tom slučaju ne zna da li je njegov Gospodar zadovoljan time da on otkrije te tajne ili ne. Eto, to je razlog smušenosti i dileme u srcima zaljubljenika Allahovih.

Po Božijem naređenju, Bog je uzakonio i naredio da vjeruje i onaj za koga se, po prethodnom Božijem znanju, zna da neće vjerovati, a Njegove riječi i Njegovo znanje su jedno. Iz koje zbilje Bog naređuje onome za koga zna da neće izvršiti Njegovo naređenje, tj. neće se odazvati pozivu za vjerovanje, i izlaže ga

neposlušnosti "a On je Mudar i Znan" (Zarijat, 30). I odatle, tj. na osnovu ove zbilje božanske, o kojoj bi riječ, u svijetu dolaze do izražaja smušenost i zbunjenost kao i različitost ciljeva i pojedine vrste sukoba i razilaženja. Jedan od stadija ljubavi je da je zaljubljenik opisan time da je on izvan mjerila. Postupanje po mudročću uspostavljenoj mjeri zahtijeva ispravno mišljenje, a zaljubljenik i nema mišljenja o tome kako je ustrojen svijet, nego je njegova ambicija i preokupacija spominjanje i sjećanje svog Voljenog, on se time zabavio. Njegova mašta je u njemu preovladala i takav ne zna mjere.

Ukoliko je njegov Voljeni Allah, a pošto Ga njegovo srce obuhvata, njegovo srce je van mjere i takvoga ne možeš s nečim odmjeravati i uporediti. Zar ne uočavaš da izgovaranje riječi kojima se On spominje "nema boga osim Allaha", ne potpadaju pod vaganje djela. Kada ipak te riječi, ispisane na papiru, budu stavljene na vagu (na jedan tas vage) u slučaju osobe u koje su na drugom tasu vage ispisana brojna isključivo loša djela, taj komad papira na kome su ispisane te riječi pretegnuće sve te knjige brojnih loših djela i ništa ga ne može prevagnuti.

Kada bi se pojedini svjetovi stavili na drugi tas vage opet ne bi pretegnuli taj komad papira, a te riječi je rekao neko ko nije opisan kao zaljubljeni, a šta tek da misliš kad to kaže zaljubljenik i šta misliš o stanju takvog zaljubljenika, te šta misliš o njegovom srcu koje je prostranije od Allahove milosti koja njega obuhvata, iako je i ono samo nastalo iz Allahove milosti. Ovo, tj. da je širina srca nastala od Allahove milosti, a ono, srce, je prostranije od Allahove milosti, je jedna od najčudnijih stvari koja se pojavila u postojanju.

Šejh Ebu Jezid El-Bistami kaže: "Kada bi se božanski prijesto (Tron) i ono što on obuhvata uvećao sto miliona puta to se ne bi ni osjetilo u jednom od uglova srca arifa (istinskog božanskog spoznavaoca), ja kakvo li je tek stanje zaljubljenika. Gledano iz ugla da je Uzvišeni Allah Onaj koji voli, Njegov voljeni je izvan mjerila, jer onaj koji voli ne rastavlja se od voljenog, a ono što je kod Allaha trajno je, prema tome voljeni rob je trajan, a ono što je trajno ne podliježe mjeri i ne nastaje.

Jedan od stadija u ljubavi je da je zaljubljenik opisan time da govori za sebe da je on sam njegov voljeni, jer je sav nestao i potopljen u njemu, tako da on sebe ne vidi drugačije nego Bogom. Jedan od takvih zaljubljenika u vezi toga je rekao. "Ja sam i onaj koji voli i onaj ko je voljen". Takvo je bilo stanje Ebu Jezida. Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli, On zavoli nekog Svog roba, pa biva njegov sluh, vid, jezika i sve njegove moći.

Jedan od stadija ljubavi je da zaljubljenik bude opisan time da je izvan sebe i da svome voljenom nikada ne postavlja pitanje: "Zašto si to i to uradio?", ili "Zašto si rekao to i to?".

Enes ibn Malik r.a. kaže: "Služio sam Allahovom Poslaniku s.a.v.s. deset godina i za to vrijeme mi nikada ni za što što sam uradio nije rekao: "Zašto si to uradio?", niti mi je rekao za nešto što nisam uradio: "Zašto to nisi uradio", jer je on vidio da se to prema njemu u stvari ophodi njegov voljeni, a postupke i djela voljenog zaljubljeni nikada ne uslovljava, nego se prepušta, šta više, u tome nalazi užitak, jer je zaljubljeni izvan sebe zbog vatre koja u njegovom srcu prži sve što nađe osim voljenog. On ulaže napor koliko može, ali i pored toga ne smatra da je učinio dovoljno, niti mu naumpada da je on nešto doprinio i učinio kako bi voljeni bio zadovoljan.

Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli na toj razini ništa se ne pokreće, ni atom, osim sa dozvolom Njegovom, pa kako onda da on kaže: "Zašto?", kad niko i ne djeluje osim On.

Zaljubljeni kaže svom Voljenom: "Ja sam tvoja ruka", jer On kao Bog prema svakom voljenom ima pojavu kakva nije za nekog drugog, tkao da se tu ne sastavlja dvojstvo, niti je tako tačno.

To je to svojstvo da je on izvan sebe i njegov opis sa ulaganjem truda. To je ono, vezano za Njega, u vezi kolebanja.

Jedan od stadija ljubavi je da je zaljubljenik opisan time da je on razotkriven i da mu je tajna javna. On je sramota vremena. Ne zna sakriti (svoju tajnu), jedan iskreni zaljubljenik je rekao: "Ko tvrdi da će sakriti svoju ljubav u toj mjeri da se u tu ljubav može posumnjati, on je lažac".

Ljubav svojom nadmoći nadvladava srce tako da ono ne vidi da ima ikakve mogućnosti da prikrije ljubav.

*Kada se pokaže tajna voljenog
Istog momenta vitez biva nadvladan (i ne može da je sačuva).
Ja zavidim onom zaljubljeniku koji se uspijeva sačuvati
Da ga oči i srca ne osuđuju.*

Ljubav je pobjednik. Ne ostavlja zastora a da ga ne pocijepa, niti ostavlja tajnu a da je ne obznani. Njeni vatreni dahovi se uzdižu, a suze mu neprekidno teku. Njegovi organi odaju ljubavne jade i bdijenje koje on nosi. To su njegova stanja. Ako nešto govori, govori bez smisla. Nema strpljivosti ni postojanosti. Njegove brige su neprekidne, a njegove tuge su uvećane.

Gledano iz ugla kada je Allah Onaj koji voli, to je da kada Allah zavoli nekog roba. On objavi meleku da vikne i obznani u nebesima da je Allah zavolio tog i tog roba, pa ga i vi zavolite, te ga tako zavole nebeska bića. Zatim se dâ da on bude

prihvaćen i na zemlji pa ga prihvata nutrine, makar ga vanjštine nekih ljudi negirale iz određenih razloga. Oni su u ovom pogledu poput njihovih sedždi (padanje ničice) Allahu.

Sve što je u svijetu Allahu čini sedždu (pada pred Njim ničice) a takođe i velik broj ljudi, ali nije rečeno da to čine svi ljudi. Takva je ljubav ovakvog roba odjeknula u njihovim srcima. Ako za takvog roba bude dobar prijem na zemlji, zavoliće ga svaki predio zemlje i sve ono što je na zemlji, kao i velik broj ljudi, i to upravo po osnovi činjenja sedžde Allahu.

Jedan od stadija ljubavi je da zaljubljenik bude opisan time da on ne zna da je zaljubljenik. Mnogo čezne ali ne zna za kim, velikog je osjećaja ali ne zna po pitanju koga. Njegov voljeni mu nije jasan. Krajnja blizina je zastor, osjeća manifestacije ljubavi i zaodjenuo ga je lik Voljenog na osnovu određenja u njegovoj mašti, pa ga on traži i ne nalazi izvan sebe adekvatan lik koji bi prigrlio a kojeg je formirao u sebi, tj. u svojoj mašti. To je zbog toga što je vanjsko grubo u odnosu na skriveno koje je prefinjeno.

Zaljubljenik se drži značenja i pojma koji stiče o voljenom kojeg u sebi uzdiže. To značenje i taj pojam je uzdignut kod zaljubljenog i upravo to je ono što mu zadaje strah i nemir. Njegov voljeni je u njemu a on i ne zna da je u njemu, i ne traži ga osim s Njim koji je prefinjen i izmiče čulima.

Govori a ne zna šta govori: "Moje srce je kod moga voljenog".

Moje srce je izgubljeno. Gdje da ga tražim?

Ne vidim da mu je moje tijelo zavičaj.

Teško je shvatiti njegove riječi kada u nešto drugačijem stanju kaže: "Moj voljeni je u mom srcu". Ne znam u kojem od ta dva stanja on istinitije govori. On objedinjuje suprotnosti govoreći: "On je kod mene i nije kod mene.

Gledano iz ugla da je Allah Onaj koji voli treba imati u vidu da se Allah pojavio Ademu a.s. i Njegove dvije ruke, tj. dvije šake stisnute, pa mu je rekao: "O Ademe, izaberi koju od njih dvije hoćeš". On reče: "Izabirem desnicu moga Gospodara, a obje ruke moga Gospodara su desnice blagoslovljene". "Bog mu otvori šaku, kad u njoj Adem i njegovo potomstvo ..."

Tu se vidi da je Adem a.s. bio u šaci, a bio je i izvan šake. Ovako je sa likom odnosno primjerom Voljenog sa zaljubljenim. On je u njemu a nije u njemu. Opisi zaljubljenog su mnogobrojni, prosto se ne mogu izbrojati. Nema određene granice u razlaganju toga da bi se dosegla s napomenom da su temperamentni ljubavi ili uslovno rekavši boje ljubavi međusobno različite s obzirom na razlike u onome što se voli.

Ako si razumio od mene ovo, izveo sam te na put i dobro se čuvaj prispodobe i da ti se ne pričini u tome nešto kako nije.

Ljubav, osjećaj, zanos, čežnja, je jedna zbilja koja ima različite odnose zbog različitosti onoga za koga se veže. To su opisi čija moć dominira onim kod koga se nađe. Taj se opis ne odnosi na Voljenog (nego na onoga ko voli) i on na njega ne djeluje, izuzev ako je i on sam onaj koji voli, pa to shvati!

Ovoliko je dovoljno da se ukratko kaže o opisima zaljubljenika sa obadvije strane (kad je rob onaj koji voli ili kad je Bog Onaj koji voli).

A Allah govori istinu i On upućuje na pravi put.

**Šejhul Ekber Muhjiddin Ibn Arabi (k.s.)
El-Futuh at el-Mekkijje**

Poglavlje 115-to

O spoznaji ogovaranja, pohvalnog i pokuđenog

Stihovi:

Kada se Bog spusti sa svoje visine na nivo gladi i samilosti, prihvati Ga onakvim kako se On predstavio (Svojim govorom), time ćeš zadobiti čast. To ne kazuj nezalci da se zbog posljedica ne bi kajao. Udaljiće te Bog od toga pa nećeš znati kako je, a to je loš znak. Iako je to istina, međutim, ako neko tako nešto kaže na nemjestu, treba mu reći šuti (treba ga ušutkati).

Znaj, Allah ti dao shvatanje svega onoga što čuješ da je ogovaranje spominjanje odsutnog na takav način, kada bi on to čuo, da mu to ne bi pravo bilo i da bi ga to uznemirilo. To raditi je zabranjeno vjernicima.

Što se tiče Boga, On ne ogovara, jer je On onaj koji sve čuje i sve vidi sam po Sebi, a takvim Ga vide i znaju učenjaci božanskog nauka. On je Svojim robovima objasnio ono što ne želi od njih i ono što je hvale vrijedno: "Ima ih koji vjeruju a ima i onih koji ne vjeruju" (Bekara, 253). Tako Bog ne može biti ni predmetom ogovaranja.

Ogovaranje je zabranjeno onima koji su zaduženi onima koji su zaduženi vjerskim obavezama, tj. da se međusobno ne ogovaraju. Ogovaranje izbjegavaju čak i oni koji nisu vjernici, ljudi koji drže do ljudskosti. Oni se klone ogovaranja, ne spuštajući se tako nisko i tako čuvaju svoj ugled. To što se klone ogovaranja upućuje na časno porijeklo, osim u posebnim slučajevima (kada nije zabranjeno), jer je ogovaranje tada dužnost i približavanje Uzvišenom Allahu.

Vjernici koji se čuvaju zabrane, za ogovaranjem posežu samo općenito i načelno, bez izričitog i poimeničnog spominjanja. U to (obavezno i pohvalno ogovaranje) spada i način ispitivanja i upoznavanja prenosioca hadisa kada prenose propise

zakona božanskog. Mi smo naveli predaju od nekog učenjaka božanskog da je rekao po tom pitanju svome drugu: "Dođi da ogovaramo u ime Allaha". Ogovaranje se može desiti i kad se konsultuje i razgovara o sklapanju braka jer je to u smislu nužnog savjetovanja a i dužnost je. Ima dozvoljenog ogovaranja - uopšteno, a to je da se ogovara narodu u svom vremenu, ali da se ne imenuje određena osoba. Ima dozvoljeno ogovaranje kada šejhovi ogovaraju svoje učenike, u smislu vaspitanja, u slučaju kada će to koristiti i valjati učeniku, kada to dopre do njega. Iako je na tim razinama ogovaranje pohvalno, ipak, neimenovati je bolje (od imenovanja).

Vjerovjesnik s.a.v.s. kaže: "Nema ogovaranja kada je u pitanju pokvarenjak". Ovaj se hadis shvata i u smislu zabrane i u smislu negacije postojanja ogovaranja. U tom smislu ovaj hadis shvataju oni koji se čuvaju zabranjenog. Ogovaranje po principu aludiranja i uopštenosti je vrlo lagano i prihvatljivije. Izuzev gore spomenutih zabranjenih slučajeva ogovaranja, ogovaranje je pokuđeno i treba ga se kloniti. U ovu oblast spada i osporavanje svjedoka. Ako onaj protiv koga svjedoče uvidi da oni lažno svjedoče, dužnost je tada pomoći istinu i onoga na koga se ona odnosi, a osporiti neistinu i onoga ko je zagovara. Na osnovu ovoga ti je jasno da je nepostojanje (ništavilo) zlo. Jer lažni svjedoci naginju ka strani nepostojanja i prave joj prevagu nad stranom postojanja i nepostojeće opisuju postojećim. Allah je preko jezika svog poslanika učinio da su to veliki grijesi čije zagovaranje ne vodi ničemu izuzev ništavilu i nepostojanju.

I pored svega ovoga onaj ko je na Božijem putu ako ikako može neka se drži aludiranja i općenitosti a ne izričitog i doslovnog spominjanja, i to na takav način neka to radi da se iz tog aludiranja ipak može razumjeti to što on hoće. Ukoliko on zna da će u tom biti korist u vjeri, neka onda tako i čini, to je bolje. Postići će se cilj a jezik će izvršiti ono čime je zadužen ne izlažući se bruci u govoru. Ovo je sve ovako dok god se neko naziva vjernikom.

Ukoliko je neka osoba na stupnju onoga kome je Bog njegov sluh, vid i jezik, stanje takvog nije kao stanje običnih vjernika, iako je i on u istoj vjeri. Znaj da Uzvišeni Allah nije stvorio bolest a da nije stvorio za nju lijek. Lijekovi se dijele u dvije vrste: lijekovi koji su za običan svijet (pučanstvo) i to su lijekovi koji su dostupni svakom pojedincu i druga vrsta lijekova koji važe za vlast do kojih ne mogu doći osim vladari i bogataši zbog njihove skupocjenosti i visoke cijene. Do takvih lijekova ne može doći osim onaj ko ima kapital ili je vladar. Ovakva je podjela lijekova kod medicinara, u svemu se tome istina potvrđuje. Što se tiče korisnog lijeka za običan svijet koji je dostupan svakom pojedincu bio bogat ili siromašan, bio podanik ili vladar, i koji liječi od svih grijeha i neposlušnosti - to je kajanje i da se postigne zadovoljština onih koji su u sporu, bilo po kom pitanju (bilo materijalnom ili nematerijalnom), uz odgovarajuće uslove i koliko je to uopšte moguće.

Taj lijek je odredio Božiji zakonodavac ukoliko je ta bolest tj. ta nepravda iz te oblasti da treba tražiti zadovoljštinu, a ako nije dužan zadovoljiti suprotnu stranu, dužan je samo pokajati se a ne i tražiti da njegov suparnik u sporu bude zadovoljan. Jer ima slučajeva kada bi ti nastojao da ga zadovoljiš, takav bi zapao u još veći grijeh od onoga od koga se je već pokajao.

Što se tiče vladarskog lijeka, takav lijek ne upotrebljavaju osim spoznavaoci božanski i Njegova gospoda od božijih ljudi, a to su oni kojima je Bog njihov sluh, njihov vid, njihov jezik a to se da razumjeti iz Njegovih riječi koje je rekao nakon Svojih riječi: "Ne ogovarajte jedni druge, zar neko od vas voli da jede meso svoga mrtvog brata, to ne želite" (Hudžurat, 12). Ovo je opšte saopštenje. Zatim je rekao: "Čuvajte Allaha" (Hudžurat, 12). Ovo je lijek, a značenje toga 'čuvajte Allaha' tj. uzmete ga kao štit koji će vas štititi od ovih pokuđenih stvari i grijeha u koje spada i ogovaranje.

Kada ga uzmete kao štit ili zaštitu, taj će štit odbijati strelice ovih djela i on je jak da ga te strelice ne mogu probiti, pa taj koji je uzeo taj štit da ga štiti, on je sačuvan od tih strelica. Bog neće biti zaštita odnosno štit robu dok se rob njime ne zaogrne (zaodjene) kao što se inače neko zaogrće štitovima i drugim sredstvima koji ga štite. Oblik robovog zaogrtnja tog štita je taj da Bog bude njegov sluh, njegov jezik i sve njegove snage i organi u stanju kad ih upotrebljava za ono za šta ih treba upotrebljavati. U tom slučaju će on biti sav svjetlo. Allah skreće pažnju u Svojoj Knjizi na ovakve vladarske lijekove kao npr. kad kaže: "Nadahnujem joj (duši) njen grijeh", a ogovaranje takođe spada u grijeh, "i njeno čuvanje" (Šems, 8) tj. nadahnuje ono što će uzeti kao zaštitu od spomenutog griješenja. On joj griješenje nije učinio da je po svojoj prirodi opisana time, nego joj ga čini takvim preko onoga ko joj nadahnuje. On to podupire i potvrđuje Svojim riječima: "Zar onaj kome je njegovo loše djelo uljepšano, pa ga vidi lijepim ..." (Fatir, 8). To uljepšavanje ne pripisuje samoj duši tj. čovjeku nego kaže: "Mi smo im uljepšali njihova djela" (Neml, 4). Takođe kaže: "Šejtan im je uljepšao njihova djela i odvratio ih od Pravog puta" (Neml, 24). Pripisujući to uljepšavanje djela Njemu Uzvišenom, On kaže: "Pa oni lutaju" tj. zbunjeni su, a zbunjenost (hajret) je jedno od svojstava velikana na Božjem putu. Zbunjenost u ovakvim stvarima ogleda se u tome da Onaj koji nadahnuje i uljepšava zapravo uvodi u postojanje preko onoga kome se nadahnuje i kome se uljepšava, a kome je naređeno da se takvog nečega kloni tj. da mu bude svojstveno ono čime se nadahnuje i što mu se prikazuje lijepim, prije nego to dođe do izražaja kao čin. To je pokuđeno, ali za to ne slijedi kazna sve dok to ne poprimi vanjski oblik.

Uzvišeni je po tom pitanju rekao i ovo: "Priljavština od šejtanskog djelovanja, klonite ga se!" (Maida, 90). On je daleko od milosti, pa ga se klonite tj. budite sa imenom Onoga ko je blizu milosti iako je od imena Uzvišenog i ime Onaj koji je daleko. Ko Boga uzme kao štit i zaštitu, kao što je naređeno, neće mu navedeno

ništa naštetiti, jer Uzvišeni Allah skreće pažnju na upotrebu ovih lijekova samo zato da bi se dala isprika od strane Njega, kada ga se (roba) bude za to pitalo. Vjernik je skriven iza svog štita (a to je Bog) i tako se on nalazi u prostoru koji Bog štiti, iz kog ne izlazi. A što se tiče pokvarenjaka, o kome kada se govori nije ogovaranje, takav nije iza zastora štita, nego je on izvan njega, jer sama pokvarenost je već izlazak tj. isturio je se, pa je zato i rečeno "Nema ogovaranja kada je u pitanju pokvarenjak".

Onaj ko iznese skriveno a to skriveno treba da bude skriveno, te to iznese u javnost, pogriješio je. Zato se ogovaranje i pripisuje nama, pa kaže Uzvišeni: "Ne ogovarajte jedni druge!" (Hudžurat, 12). On nas time podvodi pod jednu osobu koja ima svoje dijelove jer dio i sastojak su nešto što je svojstveno cjelini. Mi ne izlazimo iz samih nas niti se griješimo osim sami o sebe, zato nam On to naglašava, jer onaj ko ubije sebe, zabranjen mu je dženet a dženet je taj koji zastire, stvar se sama od sebe ne zastire. Svako onaj ko spominje odsutnog, on ga već time čini uočljivim i dostupnim i progoni ga iz njegove domovine i zavičaja a smrt van svog zavičaja je mučeništvo (šehadet- pojavnost). Prema tome onaj ko ogovara čini dobro po pitanju prava onoga koga ogovara.

Tako je ogovaranje nepoželjno, u njemu je korist kao kod onoga koji popije gorak lijek: "Moguće je da je vama nešto mrsko, a ono je vama dobro" (Bekara, 216).

Kada onaj koji čini dobro iako on (onaj koji ogovara) čini dobro bez namjere da čini dobro, on je poput onoga preko kojeg Allah daje da potekne dobro nekome preko njega, pa će mu nagrada biti onakva kakva se daje onome ko bude upućen na činjenje dobrog djela a da sam za isto nije imao namjeru, tj. da učini dobro onome koga je on ogovarao, međutim, to je htio Onaj ko ga je nadahnuo time i koji je to djelo pri njemu imenovao grijehom. Na Sudnjem danu Allah će izmirivati svoje robove, kojom prilikom će onaj kome je učinjena nepravda tj. nasilje vidjeti dobro koje mu je došlo preko njegovog brata (koji ga je ogovarao), pa će mu na tome biti zahvalan pa će biti obojica sretni. U vjerodostojnoj predaji se kaže: "Bojte se Allaha i međusobno se izmirujte, jer će Allah izmirivati i pomirivati Svoje robove na Sudnjem Danu".

Ogovaranje, iako je pokuđeno, ono je stog aspekta pohvalno za onoga koga se ogovara jer mu to na kraju donosi dobro. Između dvojice (ko ogovara i koga se ogovara) je štit i zaštita Bog, a Bog i ogovaranje su postojanje a ne nepostojanje, tako se uspostavi odnos između dva postojanja, a nejači se uklapa u jačeg, znaj to.

A Allah govori istinu i upućuje na pravi put.

O SPOZNAJI KUTBA ČIJI STUPANJ I PEHAR (ZIKR) JE:

"Džine i ljude nisam stvorio ni za što drugo nego da Me obožavaju." (Ez-Zarijat, 56)

أحد

Kao što ti daje ono što treba
Stvorivši te s ciljem, koji u tom ima
Tako i ti Njemu dadni što si dužan
Da cilj s tvoje strane opravdanje ima.

Ako Mu i ne daš ono što si dužan
On će tebi ipak tvoje pravo dati
S tim što se ti sutra, na Sudnjem danu
Njegovim zahvalnim robom nećeš zvati.

Božije pravo je preče od svih prava
Pa ti, prijatelju, toga svjestan budi
Jer objava koja od Boga ti stiže
O pravima tako, nepristrasno, sudi.

Ako udovoljiš onome što On želi
I to baš onako kako On to traži
Onda će On tebi dati ono što ti želiš

Samo Mu ti ono što želiš iskaži.

Uzvišeni Allah kaže: "Tvoj Gospodar je odredio (sudbinski) da ne robujete nikome osim Njemu (odnosno da ne obožavate nikoga osim Njega.)-(El-Isra 23), a od Njegove se sudbine ne može pobjeći. Znamo da je rezultat ovog oblika spominjanja bez sumnje osvjedochenje na ovom svijetu, jer je Bog postojanje a stvari su likovi i forme postojanja (u kojima se je postojanje izrazilo). Ta se stvar uvezuje tako kao što se materija uvezuje sa likom (s formom).

Robovanje je bez sumnje pojam koji u jeziku na kojem je spušten Kur'an podrazumjeva poniznost. Ako neki pojam povezuje dvije stvari, nužno je da tim pojmom jedna od tih strana bude povezana sa onom drugom. Na osnovu toga znamo da se kod te dvije strane koje su međusobno povezane ljubavlju i koje se međusobno traže javlja taj treći faktor, faktor ljubavi, da bi to njihovo međusobno traženje bilo moguće. Ono što je postignuto to se i ne traži. Zato je nužno da te dvije strane budu opisane nepostignutošću onoga što traže. A traženje na neki način podrazumjeva poniznost i potčinjavanje.

Vaš Gospodar je rekao: "Pozovite me, Ja ću vam se odazvati." (Gafir, 60) On od Svojih robova traži da Ga zovu, a oni od Njega traže da im se On odazove, tako da je i Njemu i njima svojstveno i da traže i da su traženi.

Dokaz ukazuje na to da nastalo stvorenje kao tkvo u sebi nema tog traženja (koje bi mu bilo prirodno) i ono samo po sebi ne može ništa ni tražiti, s obzirom da je traženje koje je svojstveno nastalom takođe nastalo, tako da je nemoguće da ono u sebi ima takvo traženje. Zato se nužno traži postojanje onoga što će stvorenom pribaviti to traženje. Na to ukazuju riječi Uzvišenog: ...kada ga (nešto od stvorenog) Mi hoćemo...(En-Nahl, 40) Traženje je ustvari volja, svejedno tražio te On zbog Sebe ili te tražio zbog tebe. U svakom slučaju ono što se ima to se s tog aspekta i ne traži, tako da se ono s tog aspekta ne može niti postići niti tražiti da postoji.

Postojanje nečega ne može doći do izražaja osim po dva osnova. Prvi od tih osnova je moć, a to je onaj aspekt koji je na strani Božije ekjelencije. Drugi osnov je prihvatanje, a to je onaj aspekt koji je na strani mogućeg bića. Prema tome, nijedan od te dvije strane nije samostalna u tome da to moguće biće postoji niti u tome da ono bude uvedeno u postojanje. Postojeće stvorenje svoje postojanje nije zadobilo nikako drugačije nego obostrano: i od sebe, po tome što ga prihvata, a i od Onoga čija moć je na njega izvršila uticaj, a to je Bog, s tim što ono za sebe ne govori da je samo sebe uvelo u postojanje, već govori da ga je

Allah uveo u postojanje. A ta stvar zapravo stoji tako kako spomenusmo. Takvim pripisivanjem uvođenja u postojanje moguće biće se odriče svoga udjela u korist svoga Gospodara. Znavši da Mu ono daje prednost nad sobom u vlastitom uvođenju u postojanje, svu zaslugu za to pripisujući Njemu, Allah mu kao nagradu daje da se ono pojavi u Njegovom liku. Svijet ne može biti savršeniји od toga kakav je, s obzirom da nema ništa savršeniје od Boga (a pošto je svijet stvoren na liku Boga, onda ne može ni biti savršeniји od toga kakvim je stvoren.)

Pošto je stvar ovakva u vezi sa ovisnošću i nesamostalnošću sa obje strane, Bog na to aludira i ukazuje Svojim riječima: "Podijelio sam molitvu (salat, namaz) između Sebe i Svog roba na dvije polovine. Pola te molitve (namaza) pripada Meni a pola Mome robu..." Ta dioba takođe dolazi do izražaja i u tome što Bog postavlja roba za Svog zamjenika (namjesnika), kao i u tome što rob opunomoćuje Boga u vezi sa onim u čemu je rob Božiji zamjenik (namjesnik), tako da postojanje svoju stabilnost i savršenstvo zadobija (kako s Bogom tako i sa) stvorenim. Pojavivši se svijetu u likovima stvorenja, na osnovu čega Ga oni u tim likovima prepoznaju, a s obzirom da je ljubomoran na to da se uz Njega spominje neko drugi, On svijetu obznanjuje da je On Sam po Sebi, po Svojoj Ličnosti, neovisan o svjetovima u kojima Ga vi vidate da se pojavljuje u likovima, govoreći time mogućim bićima (stvorenjima): "Svejedno je postojali vi ili ne postojali." Usljed toga moguće stvorenje osjeća u sebi stvarnu poniznost pa postupa shodno onome za šta ga je Allah stvorio, gubeći pritom iz vida svoj ponos izazvan vlastitom spremnošću i prihvatanjem da bude uvedeno u postojanje. Tako, i pored toga što vidi da likovi mogućih bića nastaju po osnovu njihovog prihvatanja postojanja i po osnovu Božije moći, te se Bog pojavljuje u tim likovima, dakle, i pored toga što se dešava, ova neovisnost o mogućim bićima i o njihovom prihvatanju postojanja ih dovodi u takvo stanje, s obzirom na činjenicu da je Allahh po Sebi, odnosno po Svojoj Ličnosti *neovisan o svjetovima*. (Alu Imran, 97)

(Ime Allah je ime božanske Ličnosti i On kao Ličnost, tj. po tom ličnom imenu je Neovisan o svjetovima, za razliku od drugih Njegovih imena, koja su ovisna o svjetovima, tj. traže svjetove da bi došla do izražaja. Tako ime Gospodar traži robove, kojima će biti Gospodar, ime Ljekar traži bolesnike, koje će liječiti, ime Bog traži obožavatelje, koji će Ga obožavati, ime Oprostivi traži grijешnike, kojima će praštati, imme Uputitelj traži one koji su u zabludi, da bi ih uputio, ime Onaj koji voli traži one koje će voljeti, ime Opskrbitelj traži one koje će opskrbljivati, itd.).

Dok sam pisao o ovom pitanju sijevnula mi je božanska munja, koja mi je od pojedinih znanja obasjala onoliko koliko je Allah htio. To je poput onoga kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., pijukom udario po kamenu koji im se ispriječio u rovu koji

su kopali oko grada Medine, kojom prilikom je od udarca sijevnula iskra pa je pri toj iskri koja je sijevnula vidio ono što će Allah dati da njegova zajednica osvoji, tako da je u mjestu zvanom Busra vidio dvorce koji su izgledali kao da su od slonovače. On je to vidio prilikom tri udarca i pri svakom tom udarcu je sijevnula iskra i obasjala mu posebne strane. Ovo sam ja vidio kada sam pisao ovo poglavlje, kao vjerovjesničko nasljedstvo, nekaje hvala Allahu. U toj munji i s njom sam vidio da On, Uzvišeni, iako se pojavljuje u likovima mogućih bića i iako se opisuje time da je neovisan, to Mu ne dovodi u pitanje Njegovu nesamostalnost kada je u pitanju postojanje stvorenja s Njim, jer je nužno da postojanje bude prihvaćeno (od strane nekoga), a upravo o tome je i bilo govora.

To je nešto od znanja koje mi je dala ta munja. Ona mi je dala i to da ih je Uzvišeni Allah zaodjenuo Svojim svojstvom, s obzirom da ih je stvorio za to da Mu robuju, odnosno da Ga obožavaju. On ih traži upravo po osnovu tog svojstva, po osnovu kojeg i oni Njemu robuju, odnosno obožavaju Ga, s obzirom da to oni ne mogu činiti sami po sebi i samostalno. Zato im je On uzakonio da govore: Tebi robujemo (Tebe obožavamo) i od Tebe pomoć tražimo (El-Fatiha, 4), jer Mu oni ne mogu samostalno robovati niti Ga obožavati. Zato ih On upućuje na to da traže pomoć kako bi Mu robovali, odnosno obožavali Ga, kao što su i oni svojim prihvatanjem pomogli božanskoj moći u stvaranju.

Da nije ove veze, odnosno spone, niti bi bilo obožavanja niti uvođenja u postojanje. Uvođenje u postojanje je jedan vid obožavanja i on kao takav pripada Allahu, a i obožavanje je jedan vid uvođenja u postojanje i to je ono što se traži od stvorenja.

Oni su obožavaoci a On je Obožavani. On uvodi u postojanje a oni su ti koji se uvode u postojanje. Čestica "da" u riječima: ...**da Mi robuju** (Ez-Zarijat, 56) podrazumjeva uzrok koji se veže za obje strane, i za Stvoritelja i za stvoreno. Tom česticom se u vjerozakonu ukazuje na mudrost i uzrok propisivanja propisa, jer je On Mudri. Bog u svemu, u svakoj stvari, ima mudrost, koja je vidljiva i poznata ljudima koji imaju otkrovenja i koji su dosegili krajnju zbilju u svakoj stvari. To službeni učenjaci znaju kada se to posmatra sa aspekta vjerskih obaveza, u kom slučaju se to i ne saznaje drugačije nego putem vjerzakona. Dakle, mudrost vjerskih zaduženja može se saznati jedino po osnovu vjerzakona, kao što stoji u Njegovim riječima: **Vama je u odmazdi život.** (El-Bekare, 170)

O tome kako se uzrok propisivanja vjerskih zaduženja vezuje za Boga može se govoriti jedino po pretpostavci, a ne po znanju. Međutim, Allah im, tj. službenim učenjacima, otvara mogućnost da to pokušaju riješiti na osnovu onoga što im On

spominje u spuštеноj objavi, gdje se navode objašnjenja tih uzroka, bilo da su vidljivi ili skriveni.

Bog u stvarima ima skrivenu mudrost koju ne zna niko izuzev Njega i onoga koga tome On poduči. Zato je On rekao: *Džinne...*, a džinni su sve ono što je skriveno pa se ne vidi, te se kao takvo ne može ni saznati izuzev od Njega, *...i ljude...*, a to je ono što je otkriveno i što se samo po sebi saznaje kad se pojavi, *...nisam stvorio ni za što drugo nego da Mi robuju*, čime se potvrđuje nužni uzrok njihovog stvaranja.

Eto to je ta čestica koja po vjerozakonu podrazumjeva mudrost i uzrok, a po razumu samo uzrok. Robovanje, odnosno obožavanje je nešto što je stvorenjima prirodeno, nešto što je njihova prava priroda, tako da ih se nema potrebe time ni zaduživati. Zato je nužno da Stvoritelj bude saami lik koji stvorenje obožava, s tim što je lik ovisan o supstanci i zbilji. Kada to ne bi bilo tako onda ni robovanje, odnosno obožavanje, ne bi bilo nešto što je stvorenju prirodeno. Naime, ukoliko bismo se ograničili na ono što se imenuje Allahom u običajenom shvatanju tog pojma, onda proizilazi da stvorenja robuju i nekome drugom mimo Allaha, odnosno da obožavaju i nekoga mimo Allaha, jer vidimo da većina u svijetu nije ovisna ni o čemu drugom osim o uzrocima. Kako bi to takvo šta moglo biti kad je Uzvišeni rekao: Tvoj Gospodar je (sudbinski) odredio da ne robujete nikome osim Njemu (odnosno da ne obožavate nikog osim Njega) (El-isra, 23), i rekao je: O ljudi (čovječanstvo), vi ste ovisni o Allahu (Fatir, 15), a nikada Allah nije spomenuo da je stvorenje ovisno o nečemu osim o Allahu niti je presudio u sudbini da se robuje nekome osim Allahu, odnosno da se obožava nešto mimo Allaha (a sudbina se ne može mjenjati). Zato je nužno da je upravo On sve ono o čemu se je ovisno i upravo sve ono što se obožava, kao što je i u svakom obožavaocu upravo On taj koji obožava, shodno Njegovim riječima: '*...Njegov sam sluh...*' kada mu Bog riječima nešto stavlja u obavezu ili ga o nečemu obavještava, tako da on taj božanski govor zapravo i nečuje ničim drugim nego Njegovim sluhom.

(EbuIrfan: Allah najbolje zna, ali želio bih nešto ovdje napomenuti u vezi ovog kudsija hadisa gdje se ovo poistovjećivanje Boga sa robovim sluhom, vidom itd. uslovljava volenjem tj. nečim što nastaje odnosno dolazi kao rezultat dobrovoljnog ibadeta ili robovanja, pa prema tome imam dojam da se to pripisuje samo takvim robovima upravo zbog toga što oni neće tim Božanskim poistovjećivanjem napustiti robovanje Allahu, dočim oni koji nisu dosegli stupanj voljenja sa Allahom mogu upasti u zamku i napustiti i dobrovoljno i naredeno robovanje što smo mogli primjetiti kod nekih propalih sufija, kako i ih i sam Ibn Arebi naziva, zbog njihova odmetanja od robovanja po propisima vjerozakona. Zato istinske sufije, ovo je kriterij, nisu nikada napuštale robovanje bez obzira

što su se obistinili na statusu Allahova voljenja i poistovjećivanja sa njihovim snagama. A što se tiče nužnog robovanja ono je neizbježno svakom stvorenju htjelo ono to ili ne i to potpada pod prisilu, džeberut, kao što On kaže: ... **dođite Mi milom ili silom**...(Fussilet, 11) gdje sve ono što ima izbora da bira između poslušnosti i neposlušnosti robuje bilo poslušno ili neposlušno pa stoga i dva odgovarajuća stanovišta na Ahiretu. A opet Allah najbolje zna.)

Tako je i sa ostalim čovjekovim snagama bez kojih on ne može ni iskazivati svoju pobožnost. Ni u obožavaocu ni u obožavanom se ne pojavljuje i ne manifestira ništa drugo osim On, tako da Njegova mudrost, Njegov uzrok i Njegov povod nije ništa drugo nego On, te je On i obožavalac i obožavani (i onaj koji robuje i onaj kome se robuje). (EbuIrfan: Obratite pažnju na cijeli kontekst ovog poglavlja tj. u kojem smislu je to tako da ne bi zalutali u tamu zasljepljenja, neznanja.)

U svom obraćanju, nakon što je iskazao zahvalu svome Gospodaru, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je rekao: "Uistinu smo mi s Njim i Njegovi." Saopštio je i dao da se čuje. Ova se stvar ne može potisnuti jer je to tako, s napomenom da se ljudi u tome međusobno razlikuju i odlikuju jedni nad drugima po tome što to neki vide a neki ne vide.

Učenjak neukog, kakav je sam po sebi i u kakvoj je poziciji, zna bolje nego neuki sam sebe. Na taj način se pokazuje da se oni međusobno razlikuju i odlikuju jedni nad drugima. I pored toga što se to pokazuje, ta činjenica stvorenje ne lišava njegovog statusa da mu je Bog njegova bit, shodno činjenici da se i božanska imena međusobno razlikuju i odlikuju jedna nad drugima, a ta imena su svojstva, a ne nešto drugo. Prema tome, stvorenje se ne može znati drugačije nego s Njim, niti se Bog može znati drugačije nego s njima (tj. s Njegovim imenima, odnosno s Njegovim svojstvima).

Što se tiče Njegovog opisa i svojstva da je On neovisan o svijetu, time se skreće pažnja onome ko pretpostavlja i umišlja da Allah nije saami svijet i ko razlučuje, odnosno pravi razliku između dokaza i onoga što se dokazuje a da se pritom nije obistinio u tome da li je ono što se dokazuje samo sebi dokaz ili mu je pak dokaz nešto mimo njega i što mu je na neki način njegova suprotnost. Tu se zapravo radi o jednom te istom, makar se to i izražavalo raličitim izrazima, tako da je On i Znani i znanje i ono što se zna, kao što je i Dokaz i Onaj koji dokazuje i ono što se dokazuje. Znanje zna po sebi. Ono po sebi zna ono što zna, odnosno ono po sebi zna ono što je objekat njegovog znanja, tako da je ono istovremeno i znanje i objekat znanja. A znanje je lično svojstvo onoga koji zna.

To je ono što teolozi govore kad kažu da znanje "nije ništa drugo nego On". Samo to. (Naime, oni govore da znanje kao božansko svojstvo niti je Bog a niti je

nešto drugo.) A što se tiče toga kad kažu da znanje "nije On", oni to govore pošto uviđaju da bi to bilo nešto dodatno u odnosu na Njega, da bi se ostalo pri tome da je ono On. Oni Ga ne mogu potvrditi bez znanja kojim će On biti opisan pa govore: "Ono nije ništa drugo nego On." Oni se u tome zbunjuju i govore shodno svome shvatanju pa za Božije svojstvo govore da ono niti je On a niti nešto drugo mimo Njega. Međutim, kada mi nešto poput toga kažemo, mi to ne kažemo na način i po definiciji kako to definiše teolog, jer on podrazumjeva nešto dodatno i on misli da je to nužno tako. Mi ne zagovaramo da je svojstvo nešto dodatno Bogu. Teolog nije otišao ništa dalje od onoga koji kaže Bog je ovisan, s tim što se on izrazio malo ugađeniije. Sačuvaj nas Bože od toga da mi budemo od onih koji su neznalice.

E ovo je nešto od rezultata ovog pehara. A Allah istinu govori i upućuje na pravi put.

izvor: Ibn Arebi, El-Futuhatu-l-Mekkiyje poglavlje 470

Pripremio: Jasmin ibn Nuri Ebu Irfan el-Bosnevi